

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTERNE
bag
CHRISTIAN
MERETE
og
CLAUS
OLDENBURG

Første del
OLDENBURG

Marie Oldenburg

S L Æ G T E R N E

bag

C H R I S T I A N

M E R E T E

O G

C L A U S

O L D E N B U R G

MARIE OLDENBURG

TIL EFTERSLÆGTEN

FORORD

Sammenhængen mellem slægterne i et kultur-
båret land, den sande tradition består i
at vide, hvorfra man kommer, fordi man
aner og håber og tror på, at der findes
noget, hvortil man skal hen.

(Emil Frederiksen om Martin A. Hansen)

I glæden over vore tre børn, Christian, Merete og Claus
Oldenburg, begyndte jeg at samle hele deres slægts histo-
rie, så vidt og bredt og så langt tilbage i tiden som mu-
ligt, som et eksempel på et søskendekulds ophav og baggrund.

Søskendekuldet er udgangspunkt, probanden, og i fremstillin-
gens nummersystem er de den første generation. Deres to for-
ældre er anden generation, de 4 bedsteforældre er tredie, de
8 oldeforældre er fjerde generation osv.

Den samlede anetavle er nummereret efter genealogen Ottokar
Lorenz's system:

Ren mands- linie				Ren kvinde- linie			
...8/1...	...8/2...	...8/3...	...8/4...	...8/5...	...8/6...	...8/7...	...8/8...
.farfars	.farfars	.farmors	.farmors	.morfars	.morfars	.mormors	.mormors.
...far...	...mor...	...far...	...mor...	...far...	...mor...	...far...	...mor...
.....4/1.....	4/2.....	4/3.....	4/4.....	
.....farfar.....	farmor.....	morfar.....	mormor.....	
.....2/1.....			2/2.....			
.....far.....			mor.....			
.....1/1.....							
.....probanden.....							

Numrene, de såkaldte anebrøker, vil i min fortælling følge per-
sonerne.

I en anetavle står hvert par (ægtepar) i et bestemt genealogisk forhold til probanden, men derudover behøver parrene i hver generation ikke at have noget med hinanden at gøre.

Derfor har jeg valgt at skildre vore børns aner som led af deres egen slægt, fordi jeg mener, at man derved bedre forstår deres baggrund, vilkår og skæbne. Fremstillingen vil følge i "mand af mand"-stamrækker, slægt for slægt, fra den rene mandslinies ældst kendte forfader over mod den rene kvindelinies ældst kendte formoder, - omtrent som en vifte, der foldes ud.

Den rene mandslinie i forhold til probanden er følgende:

Hinrich v. Oldenburg (15. gen. 16384/1) gift med
Dorothea v. Nossentin (15. gen. 16384/2)

Ewald v. Oldenburg (14. gen. 8192/1) gift med
Elisabeth v. Kahlen (14. gen. 8192/2)

Claus v. Oldenburg (13. gen. 4096/1) gift med
Birgitta v. Schack (13. gen. 4096/2)

Claus v. Oldenburg (12. gen. 2048/1) gift med
Anna v. Bülow (12. gen. 2048/2)

Jürgen v. Oldenburg (11. gen. 1024/1) gift med
Dorothea v. Schwerin (11. gen. 1024/2)

Adolph Philipp v. Oldenburg (10. gen. 512/1) gift med
Agnes v. Pentz (10. gen. 512/2)

Adam Christoff v. Oldenburg (9. gen. 256/1) gift med
Magdalena Sophia v. Lowtzow (9. gen. 256/2)

Friderich v. Oldenburg (8. gen. 128/1) gift med
Regina Maria de Blix (8. gen. 128/2)

Adam Christopher v. Oldenburg (7. gen. 64/1) gift med
Maria de Schøller (7. gen. 64/2)

Friderich v. Oldenburg (6. gen. 32/1) gift med
Marie Clarette Benedicte Bastholm (6. gen. 32/2)

Theodor Wilhelm Oldenburg (5. gen. 16/1) gift med
Louise Rothe (5. gen. 16/2)

Valdemar Oldenburg (4. gen. 8/1) gift med
Henriette Suenson (4. gen. 8/2)

Erik Oldenburg (3. gen. 4/1) gift med
Ursula Marie Müller (3. gen. 4/2)

Troels Valdemar Andreas Oldenburg (2. gen. 2/1) gift med
Marie Fanny Egeberg Gasmann (2. gen. 2/2)

Proband (1. gen. 1/1)

Med denne stamrække som udgangspunkt i fortællingen vil de følgende afsnit handle om slægterne bag de syv mecklenburgske fruer Oldenburg:

Dorothea v. Nossentin

Elisabeth v. Kahlen

Birgitta v. Schack

Anna v. Bülow

Dorothea v. Schwerin

Agnes v. Pentz

Magdalena Sophia v. Lowtzow

de to norske fruer Oldenburg:

Regina Maria de Blix

Maria de Schøller

og fem danske fruer Oldenburg:

Marie Clarette Benedicte Bastholm

Louise Rothe

Henriette Suenson

Ursula Marie Müller og

Marie Fanny Egeberg Gasmann

Efter denne metode vil hver kvinde, hvis slægt er kendt, optræde to gange i det fortællende stof: for det første som hustru til den mand, til hvis skæbne hun har knyttet

sin egen og hvis børn hun føder, for det andet som datter af sin egen slægt, som et afsluttende kvindeligt led i sin faders stamrække.

I min fremstilling har jeg således anvendt et dobbelt-system, idet nummereringen følger et anetavle-system, mens fortællingen følger et stamrække-system, dog med anetavlen som baggrund.

I teksterne er brugt en række citater af originale manuskripter og samtidige kilder med disses ortografi og tegnsætning. Ved citater fra andre materialer, som ikke er originale eller samtidige, anvender jeg min egen skrivemåde.

Jeg har forsøgt at skildre et livsmønster så redeligt som muligt og håber, at det vil tale for sig selv.

Tak til alle, som har rakt mig en venlig og hjælpende hånd under dette arbejde, men mest til Troels og vore børn for opmuntring og tålmod.

INDHOLDSFORTEGNELSE,
LITTERATURFORTEGNELSE

og

PERSONNAVNEREGISTER
FINDES SIDST I BOGEN

Grau, teurer Freund, ist alle
Theorie, aber grün des Lebens
goldener Baum.

(Goethe)

I N D L E D N I N G

Nogle almene oplysninger om slægten Oldenburg.

Slægter af navnet Oldenburg.

Navnet Oldenburg eller Oldenborg er knyttet til flere forskellige slægter, de fleste tyske eller oprindeligt tyske. Først må fremhæves den fyrstelige slægt, som har beklædt Danmarks trone. Den stammer fra greverne af Oldenburg, hvis stamfader var Elimar I (ca. 1100), og den fører i sit skjold to røde bjælker i guldfelt.

For fuldkommenhedens skyld bør nævnes, at den første borgmester i Lübeck (1161) hed Heinricus von Oldenburg eller Ertheneburg, og 1162-64 forekommer ridder og canonicus Reinoldus de Ertheneburg. Deres våbenmærke var en slags hjelm, og de antages at være kommet fra den lille by Oldenburg, oprindeligt kaldet Ertheneburg, på halvøen ved Femern. Sandsynligvis hører også Schacco, Otto og Fredericus de Erteneburg, der nævnes 1169-72, til denne slægt.

Den Oldenburg-slægt, der omtales i denne bog, er en ur-adelig,¹⁾ mecklenburgsk slægt, der fører en halv hjort i sit skjold.

Desuden findes der en mecklenburgsk slægt af såkaldt brev-adel,²⁾ hvis våbenmærke er et rødt tårn.

Endelig er der ikke så få borgerlige slægter af dette navn.

- 1) Ur-adelen stammer fra middelalderens ridder- og lensvæsen. Dens adelskab er baseret på gammel hævd og kendes på slægtens selvvalgte våben.
- 2) Brev-adelen stammer fra nyere tid og har sit adelskab fra et adels-brev eller -patent, udstedt af en fyrste, og med et af ham godkendt våben.

Våbenskjoldet

Fælles for alle Oldenburgere af den uradelige slægt er våbenmærket, hjorten, som dog har ændret udseende flere gange i tidernes løb. I middelalderen forekommer undertiden kun et hjortehoved, undertiden en hel hjort, men det er undtagelser. De allerfleste gamle Oldenburgere førte en halv hjort i deres skjold, først fremadskridende, senere springende, en enkelt havde et grønt blad i munden.

Oprindeligt var den oldenburgske hjort rød og i hvidt felt eller sølvfelt, ganske lig slægten von Lowtzows våbenskjold. Da skjoldmærket i de svundne tider var mere væsentligt end navnet, menes det, at de to slægter skulle være af samme rod.

Omkring 1500-tallet ændrer det oldenburgske skjold tinkturer, idet den halve hjort bliver hvid eller sølvfarvet og feltet blå. Samtidig bliver skjoldet forsynet med en trallehjeml³⁾ og en hjelmfigur, som er en gentagelse af våbenmærket, og desuden en form for hjelmklæde, der mest ligner løvværk.

For en kort periode omkring 1700-tallet fremtræder den halve hjort i naturlig farve med rød snitflade, men fremhævet med sølv.

Både i den tyske og i den danske linie af slægten har det med tiden vundet hævd, at det oldenburgske våbenskjold er en halv, til venstre springende sølvhjort i blå felt. Hjortens gevir bør ialt have 10 grene.

Navnet

Navnet Oldenburg betyder "gammel borg", - på latin: "de antiqua civitate" eller "de antiqua villa", - på gammelt tysk: "Ert(h)eneburg" eller "Erteneborch".

I tidens løb har navnet været stavet på mangfoldige måder:

3) Eller bøjlehjelm, d.v.s. en hjelm med bøjler for ansigtet.

vide Erast lachem de Westphal, monumenta
in vita principis Limburgarum et illu-
stra palatium ~~et~~ Tom III p 1468.

6

ad 1367

N. inf. salu. v. v. original. sigilla v. v.
v. v. v. v. in die f. v. v. v. v.
v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v.
v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v.
v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v.
v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v.
v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v.
v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v.
v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v.
v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v.

Fra v. Hoenckhusen / v. Pentz samlingerne

Fig. I

1342.

Fig. II
1450.

1353.

Fig. III
1611.

1449

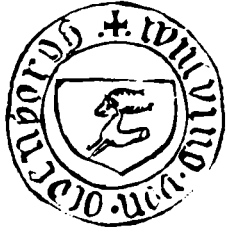

Fig. IV
1590

Fig. V.

Fig. VI.

Fig. VII.

Fra v. Høinckhuson/v. Pentz samlingerne

Aldenburg, -brok, -bruch, -burch, Oldeborch, Oldenborch, -borg, -bork, -burch, -burg, -burh, Oldendorp og Oldenstat. Desuden er måske også Oldagesdorpe og Odendorpe varianter af navnet.

Senere har det vundet hævd, at denne families navn er Oldenburg.

De fleste af slægten har oftest sat et "von", "van", "de" eller "en" foran navnet. Den tyske linie kalder sig stadig "von Oldenburg". I Danmark er dette gået af brug, i hvert fald med sognepræst Theodor Wilhelm Oldenburg (1805-42) (10.led) og har siden kun undtagelsesvis været brugt af hans efterkommere.

Genealogien

I 1959 begyndte jeg at beskæftige mig med vore tre børns genealogiske ophav i almindelighed. Derved blev jeg opmærksom på et problem, som fik mig til at undersøge familien Oldenburgs herkomst i særdeleshed, og resultatet foreligger i denne bog. I familien Oldenburg er der, og har altid været, en grundfæstet bevidsthed om at nedstamme fra den mecklenburgske, uradelige slægt, hvis våben og navn den fører, men noget egentligt bevis derpå forelå ikke.

I 1946 havde Dr.phil.Albert Fabritius i "Danmarks Adels Årbog"⁴⁾ bragt en udførlig stamtavle over kammerherre Frederik Oldenburg (1767-1848) (9.led) og hans efterkommere, (som ved patent af 20. juli 1822 var blevet optaget i den danske adelsstand) til- lige med en stamrække over de tre forudgående slægtled af mand- linien. Som første led i denne stamrække stod: "Adam Christopher von Oldenburg, - 1692 (6. aug.) Kaptajn ved norske gevorbne Inf. Rgmt., Oberstløjtnant, 1718 Afsked." som slægtens "ældst påvise- lige Stamfader."

4) I det følgende omtalt som D. A. A.

I indledningen var anført, at "Den danske adelige Slægt Oldenburg er utvivlsomt en Gren af den ..uradelige Slægt Oldenburg,....selvom Forbindelsen.....ikke lader sig dokumentarisk paavise". Samtidig udelod Dr. Fabritius i D. A. A.s løbende præsenslistes hoved betegnelsen:"Gammel mecklenburgsk Adelsslægt".

Navnlig denne udeladelse følte jeg som en udfordring til selv at komme på det rene med vor families herkomst og våben, og det gik således til:

1) I familiens private eje havde jeg bl.a. fundet tre, forskelligt udarbejdede, men i det væsentlige samstemmende, håndskrevne stamtavler, der alle førte slægten tilbage til en Hinrich von Oldenburg til Vietegest og Gremmelin i Mecklenburg, og som levede 1492.

2) På Rigsarkivet fandt jeg i kammerherre Frederik Oldenburgs ansøgning om dansk adelspatent en anetavle over hans farfars 32 mecklenburgske aner, og som i mandslinien stemte overens med de tre stamtavlers tilsvarende stamrække.

Dette var intet bevis, thi det hele kunne være forfængeligt opspind. (Hvad jeg naturligvis ikke troede!)

3) På Det kgl. Bibliotek læste jeg det forhåndenværende genealogiske materiale om de mecklenburgske slægter, som ifølge stam- og anetavle var indgiftede med Oldenburg-stamrækken, hvilke ægteskaber blev bekræftet. Tilmed viste det sig, at de oldenburgske børn i hver familie havde de fornavne, som de efter datidens navneskik burde have, således at de ældste børn i hver familie var opkaldt efter deres bedsteforældre eller forældre, og i årene fra ca. 1600 - til ca. 1700 var den ældste søn opkaldt efter sin morfar, hvad dengang var skik.

Dette, sammen med topografisk og kulturhistorisk materiale fra Mecklenburg, viste, at de tre private stamtavler og anetavlen ikke var det pure opspind.

4) Ved korrespondance med Riksarkivet i Oslo fik jeg kopier af militærpapirer, der viste, at de oldenburgske officerer i Norge stammede fra Mecklenburg.

5) En stor hjælp var det, at jeg kom i forbindelse med lederen af "Forschungsstelle für Mecklb.Familienkunde", genealogen, Verw.- Dipl. - Jurist Karl Schomaker i Schwerin.

Gennem ham fik jeg at vide, at det gamle mecklenburgske kirkebogsmateriale var opbevaret i Domarkivet i Ratzeburg. Schomaker skaffede mig en mellemmand, pastor i.R. Fr. Hess, som fandt meget værdifuldt stof, som dels bekræftede, hvad jeg ønskede at få bekræftet, dels rammede en pæl gennem en del forvirrende fejl, som jeg havde fundet gentaget (afskrevet!) i det ene anerkendte genealogiske værk efter det andet.

6) Hr. Schomaker rejste til Rostock, hvor han på universitetsbiblioteket fandt en stamtavle over, og en beskrivelse af, den oldenburgske "Vietegest-linie", som vor familie, efter alt at dømme, skulle nedstamme fra.

Den var udarbejdet af den mecklenburgske genealog Matthias Johann v. Behr (1685-1729) på grundlag af Jürgen v. Oldenburg's (1590-1649) (4.led) egenhændige optegnelser.⁵⁾ Yderligere var den underbygget af oplysninger fra amtsskatte-registrene, Greifswalder Juristenfakultæt og andre urkilder. Men også i dette værk var der vildledende fejl, som dog kunne modbevises ved f.eks. indskriften på et epitafium i en lokal kirke.

Jürgen v. Oldenburg fører slægten tilbage til sin tipoldefar Hinrich. Stamtavlen stemmer stort set overens med det øvrige materiale.

7) På samme universitetsbibliotek fandt hr. Schomaker desuden en ligprædiken, trykt 1708, som bekræftede den norske oberstløjtnant Adam Christoff v. Oldenburg's (ca. 1658-1722) (før 1.led, nu 6.led) ægteskab i Mecklenburg.

5) I det følgende omtalt som v.O./v.B.

8) Til sidst blev jeg ved et rent lykketræf⁶⁾, gennem en mig hidtil ukendt major Fritz v. Linstow i Skals, gjort opmærksom på genealogerne v. Hoeinckhusen's (død 1746) og Konrad Lüder v. Pentz's (1728-82) samlinger angående den mecklenburgske adel.⁷⁾ Materialet dertil er samlet af v. Hoeinckhusen, men overtaget og yderligere bearbejdet (samt renskrevet!) af v. Pentz med støtte i Christoph Otto v. Gamm's (1721-96) historiske arbejder.

Samlingerne hører hjemme på Grossherz. Archiv i Schwerin, men opbevares for tiden på Staatsliches Archivlager i Göttingen.

Her omtales den samlede oldenburgske slægt fra 1211 og frem til ca. 1777, men heller ikke dette værk er uden fejl og mangler. Dog, her fandtes de næsten samtidige, resterende oplysninger om den norske oberstløjtnant Adam Christoff v. Oldenburg (før 1. led, nu 6. led) som stemte med D. A. A. årgang 1932, pg. 26, hvilket fik Dr. Fabritius til at anerkende vor herkomst og love mig et tillæg til stamtavlen af 1946 i førstkomende udgave af D. A. A., hvilket er mig en stor glæde.

Iøvrigt henviser jeg til litteraturlisten bag i bogen.

Oldenburg i Bremen

Gerhardus de Oldenburg og Conradus de Aldenburg førte begge et rødt hjortehoved i deres skjold. Vi træffer dem i ærkebispedømmet Bremen en sen efterårsdag, den 29. november i det nådens år 1247, blandt den lange række vidner til dette:

Gerhard, af Guds nåde ærkebiskop over den hellige kirke i Bremen etc. En hilsen ved ophavsmanden til alles frelse til alle kristentroende, der ser eller hører dette skrift. Alle, såvel fødte, som de, der skal fødes, skal vide, at vi overdrager det jordstykke, som strækker sig fra Sct. Martins kirkegård ved Weser til Hr. Johann de

6) Via min mands fætter Jørgen Henrik Oldenburg i Århus.

7) I det følgende omtalt som v.H./v.P.

Werves markskel, til de bremiske borgeres brug og evige besiddelse. Dette på den pålagte betingelse, at der for hver mark på jordstykket skal udredes 4 "denarer" (årligt?) i afgift enten til os eller til vore efterfølgere. For at ingen af vore efterfølgere eller nogen anden skal kunne omstøde denne vor handling, og for at de bremiske borgeres øvrighed kan bekræfte vor gave ved vidnesbyrd, har vi ladet disse sider optegne og befalet at forsyne dem med vort segl. Hvis altså nogensomhelst overhovedet skulle prøve at forpurre dette, skal han være forbandet, og han skal vide, at han pådrager sig den almægtige Guds, den evigt jomfruelige Sct. Marias og de salige apostle Peters og Paulus' vrede. Vi tilføjer derudover, idet vi giver det (jordstykket) til de ovennævnte bremiske borgere, at hvis nogen prøver at skade dem angående omtalte jordstykke, som vi retmæssigt overdrager dem, således som det er sagt, da skal to ærlige mænd, de såkaldte "wikmænd" bestemme udfaldet ved deres ed, som ingen skal kunne omstøde. 8)

Slægten Oldenburg kommer til Mecklenburg

Henrik Løve af Sachsen trængte i 1161 på korstog ind i det hedenske land Venden, og han begyndte straks at kolonisere og kristne det.9)

Venderne havde levet meget primitivt i deres land af jagt, fiskeri og strandhugst, f.eks. på de danske kyster.

Nu blev nye tyske købstæder og landsbyer grundlagt, og ansvaret for dem blev hovedsageligt lagt i hænderne på de indvandrede tyskere, hvoraf de fleste kom fra Westphalen.

Skove blev ryddet og jorden pløjet. De nye marker blev opmålt og inddelt. Det meste af jorden blev solgt eller forlenet til byer, klostre eller til den nye ridderstand.

8) Oversat fra latin.

9) Sml. toget til Arkona 1168.

Kolonisationen var så gennemgribende, at der efter 200 års forløb kun var ganske få vendere tilbage - på de mest øde og afsides steder i landet.

Den gamle vendiske fyrsteslægt lod sig kristne og germanisere og fortsatte som fyrster, dog således at Venden blev en del af det store tyske rige. I 1229 blev landet for en tid delt mellem fire linier af den gamle fyrsteslægt, nemlig Parchim, Rostock, Werle-Güstrow og Mecklenburg. Senere var der sammenlægninger og nye delinger af landet flere gange, men indtil dette århundrede har den samme gamle slægt hersket i landet.

Hvor Oldenburgerne oprindeligt kom fra, og om de har fulgt Henrik Løve på korstoget, får stå hen i det uvisse, men i løbet af 1200-tallet begynder de at gøre sig gældende.

Når det drejer sig om så gammel genealogi, må man i højeste grad famle sig frem, og jeg finder det halsløs gerning at prøve at opstille en stamtavle.

Det ser dog ud til, at slægtens stamfader i Mecklenburg hedder Ulv eller Wulff eller besynderlige omskrivninger af dette navn.¹⁰⁾

I 1200-tallet har vi en række mænd, der optræder som vidner, hvis navne mere eller mindre tydeligt viser, at de er af slægten Oldenburg, og i enkelte tilfælde angives familieskabet.

1217: Wluericus de Oldagesdorpe (Ulvericus)

- : Wipertus de Odendorpe (?)

1253: Johannes Wlpis (Johann Ulvs)

10) Hos v.H./v.P. begynder stamtavlen med denne Ulvinus (Wulvinus, Wulff) de Oldenburg, og det hævdes der, at han i 1211 var til stede ved grundlæggelsen af klostret Sonnencamp, senere kaldet Neukloster. Ifølge Mecklb. Urkundenbuch blev dette kloster imidlertid grundlagt i 1219, og i den lange række af vidner findes hverken hans navn eller noget, der kunne minde om hans navn. Han kan have været blandt "et alii quam plures" (3: og endvidere flere andre) men det er rent gætterier!

- 1262: Borchardus de Aldenbrok, Heynricus de Etzene og Wulfridus de Etzene (Erteneburg?)
- : Ludolphus og Wluehinus (Ulvehinus) og Johannes de Oldenburh, samt Gerradus de Antiqua Villa (væbnere)
 - : Hr. Johannes de Oldenborch og hans broder Hr. Welvinghus (Ulfing) (riddere)
- 1271: Johannes de Erteneborch, Gerhardus de Oldendorp, Heinricus Uulpes (Ulv)
- : Jo(hannes) de Oldenstat
- 1272: Johannes de Antiqua Ciuitate (bygd) (ridder)
- : Wluingus (Ulvingus) et Johannes fratres (brødre) de Oldenburg (væbnere)
- 1273: Johannes de Antiqua Ciuitate (ridder)
- 1274: Gherardi de Antiqua Villa
- 1276: Johannes Erteneborch, Hinricus Wlpis (Ulv)
- 1279: Hermannus de Antiqua Curia (råd?)
- 1280: Johannes filius (søn) Wulfardi

I Rostock, den 1. maj 1262 efter Vorherres fødselsår, træffer vi således for første gang navnet stavet på en måde, som man virkelig tør kendes ved, og derfor vil jeg citere, hvad Ludolf og brødrene Johann og Wulff var vidne til sammen med en række riddere, andre væbnere og en enkelt kannik:

Nicolaus, af Guds nåde herre til Werle, hilser alle, der ser dette skrift, ved alles Frelser. Alle skal vide, som skulle modtage dette skrift til læsning, at vi har overdraget de samme godser til Villehin, kaldes de Bomgarde, som samme Villehin har købt i Pranchendorp af Hr. Henrik de Vican og dennes arvinger, til ejendom fri for enhver forpligtelse, holdt i en sådan stand, at han hvert år ved den hellige Sct. Michaels fest kan betale og erlægge os "mellis talentum", idet vi strengt henholder os til vore andre vasallers ret overfor omtalte Villehin. For at denne bestemmelse således kan forblive urokkelig og fast, bestyrker vi den med vort segls vidnesbyrd. 11)

11) Oversat fra latin.

Meget ofte var de gamle Oldenburgere vidner for herren til Werle, en borg ved Schwaan (halvvejs mellem Rostock og Güstrow), og selv om de også var vidner for mange andre større eller mindre, gejstlige såvel som verdslige, herrer, så var det herren til Werle, som de endeligt blev knyttet til.

Fra ca. 1227 opholdt Werlefyrsten sig meget i den nyanlagte by Güstrow, et strategisk punkt, hvor der allerede lå en vendisk bygd og borg. 1226 blev domkirken i Güstrow grundlagt, men først i 1307 nævnes den middelalderlige fyrsteborg som et "vestes hus", "Güstrove hus unde stat", hvor herren fra Werle fra nu af tog ophold.

De første 300 år

Allerede brødrene Johann og Wulff er ganske sikkert blevet forlenet med gårdene Vietegest og Gremmelin, ca. 10 km øst for Güstrow.

Ridderne Ludolf og Hartmann, som var brødre, - og utvivlsomt sønner af ovennævnte Wulff, - optræder som vidner flere gange i årene 1293 til 1310. Allerede i 1296 kaldes de, ikke ved deres slægtsnavn, men "von Gremmelin". Denne gård forblev i slægten Oldenburgs eje i ca. 300 år.

Vietegest tilhørte Johann og hans efterkommere, indtil disse uddøde i 1439. Cord, som da var herre til Gremmelin, overtog fredag efter Mortensdag 1439 slottet Vietegest med tilliggende gårde og landsbyer. Samme Cord erhvervede bl.a. også Wattmannhagen, en gård lidt øst for Vietegest.

Mellem Gremmelin og Vietegest blev der i årene efter 1319 bygget en kirke i landsbyen Reinshagen. I 1390 nævnes Henrikus og Hennekinus von Oldenburg som patroner for et hjælpepræsteembede ved denne kirke.

To mænd af slægten, som efterhånden var ganske stor, var marchaller ved Werle-Güstrowhoffet, nemlig Wulff, der nævnes 1325 og 36, og Hartwig, som nævnes 1327 og 58.

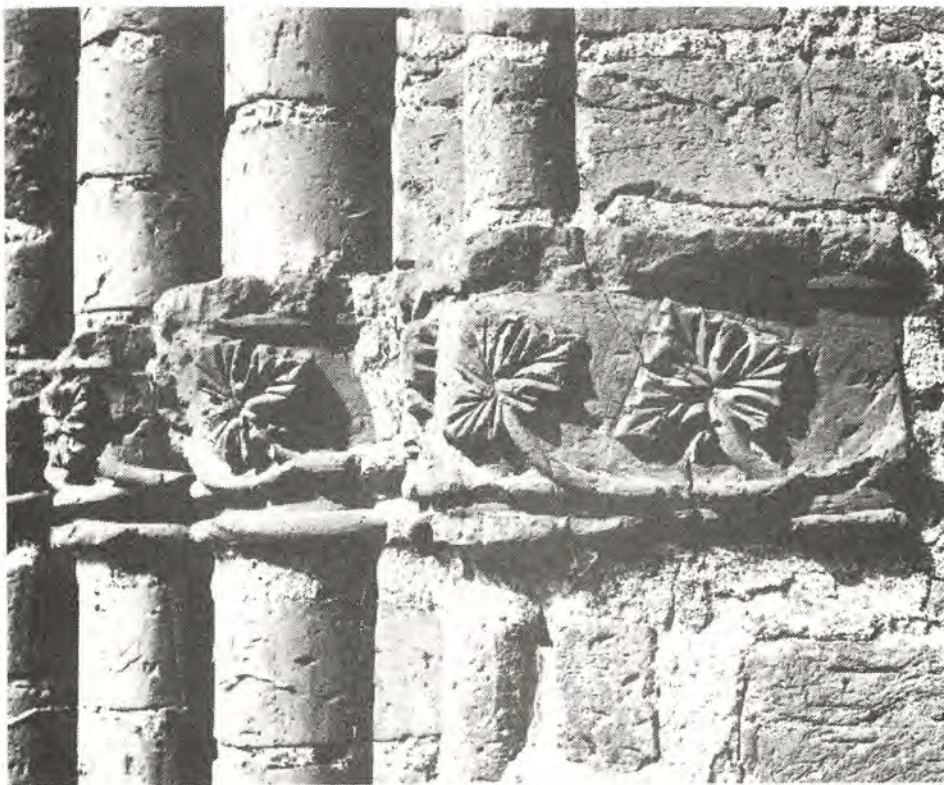

*Güstrow domkirke
set fra volden ved slottet*

H. H. Bruun fot.

*Reinshagen kirke. Tårnets vestgavl
H. H. Bruun fot*

Løvverk i portalen

H. H. Bruun fot.

Imidlertid blev de mecklenburgske fyrster i 1348 ophøjet til hertuger af det tysk-romerske rige.

I 1400-tallet var Oldenburg-slægtens mest fremtrædende mand Claus (Clawes, Clages), der var hertugelig mecklenburgsk geheimeråd og nævnes flere gange mellem 1449 og 89. Han var herre til Gremmelin, Vietegest og Wattmannshagen. Hertug Henrik forlenede ham med flere landsbyer omkring disse gårde og skænkede ham patronatet til kirken i Reinshagen.

Som bidragyder til bygningen af Sct. Maria Kirken i Dargun, der blev opført mellem 1464 og 79, står:

Clawes en oldenborch tho gremmelin.

iiii und lrr. sundesche. marck.

Denne geheimeråd Claus var uden tvivl søn af Cord, og han havde i hvert fald to brødre, om ikke tre!

Den ældste bror, Wulffing, bosatte sig på Vietegest, som hans to sønner, Wulffing og Elard - de nævnes 1498 og 1485 - overtog efter ham; de døde begge uden mandlige arvinger.

Geheimeråd Claus købte sammen med sin yngre bror Ewald på Sct. Severinsdag 1458 hele gården Tolzien, noget nord for Wattmannshagen; allerede fra før 1327 havde en del af Tolzien tilhørt slægten Oldenburg. Denne yngre bror Ewald efterlod sig ingen arvinger.

Geheimeråd Claus havde i hvert fald 3 sønner: Wedige, Henning og Hinrich; den sidste var gift med Catarina v. Pentz, og sammen med sin bror Henning ejede han Mierendorff og Schwiggerow. Ingen af dem efterlod sig mandlige arvinger. Wedige ejede Gremmelin, Wattmannshagen, Brom og Eickhorst og blev Wattmannshagen-liniens første mand.

I 1496 førte brødrene Lütke og Henning von Oldenburg proces mod deres fætre Ewald, Eler (Elard), Wedige, Henning og Hinrich, som indbyrdes var brødre og fætre. 12)

12) Betegnelsen "fætter" skal vistnok ikke altid opfattes helt bogstaveligt, undertiden blot som "slægtning".

Brødrene Lütke og Henning kan jeg ikke gøre rede for, Eler (Elard) var yngre bror på Vietegest og fætter til brødrene Wedige, Henning og Hinrich. Men hvem var Ewald?

Hvem var Ewald?

Der hersker almindelig enighed om, at Ewald (1. led) var den kommende Vietegest-linies første mand, men hvem var han søn af?

Hos v.H./v.P. hævdes det, at Ewald var søn af geheimeråd Claus, endda næstældste søn, yngre end Wedige.

Hos v.O./v.B. hævdes det, at Ewald var søn af Hinrich, den kommende Vietegest-linies stamfader.

Som før nævnt, er ingen af de to genealogiske værker fuldkomne; der er fejl og mangler i dem begge. Men hvad angår de første 300 år af slægtens historie, forekommer det mig, at v.O./v.B. er mere sober og hviler på et mere reelt grundlag end v.H./v.P.

Mens v.H./v.P. rask væk opstiller en stamtavle fra "tidernes morgen" (1211) og fremover, nøjes v.O./v.B. med at gå tilbage til stamtavlens forfatter, Jürgen v. Oldenburg's tipoldefar, som skulle hedde Hinrich og skulle være gift med Dorothea v. Nossentin af huset Panstorf. Vitterligt har Hinrich levet, han nævnes i kilderne 1492, men hos v.H./v.P. eksisterer han overhovedet ikke.

Imidlertid, denne Hinrich var ikke nær så kendt eller nær så stor en mand som geheimeråd Claus. Hvis geheimeråd Claus virkelig var Jürgen v. Oldenburg's tipoldefar (v.H./v.P.), havde han nok vidst det, eller i tilfælde af, at Jürgen v. Oldenburg fabulerede, havde han nok valgt geheimeråd Claus som tipoldefar i stedet for den mere beskedne Hinrich.

Efter min mening lyder det mest sandsynligt, at Cord skulle have haft 4 sønner (og ikke kun 3), nemlig Wulffing, Hinrich, geheimeråd Claus og Ewald (som købte Tolzien).

Vietegest gik som hovedregel til slægtens ældste linie. Da nu Wulffings to sønner Wulffing og Elard, døde uden mandlige arvinger, er det naturligt, at den næste i rækken overtager

familiens hovedsæde.

Et er imidlertid givet: slægten Oldenburg delte sig omkring århundredeskiftet 14-1500 i to sideløbende linier, den ene knyttet til Vietegest, den anden til Wattmannshagen. De kendes på, at Vietegest-linien ikke ejede part i Wattmannshagen, og Wattmannshagen-linien ikke part i Vietegest. Dog havde Vietegest-linien i nogen tid endnu part i Gremmelin, som foreløbig var Wattmannshagen-liniens hovedsæde, og medlemmer af begge linier har været patroner for kirken i Reinshagen.

Vietegest-linien

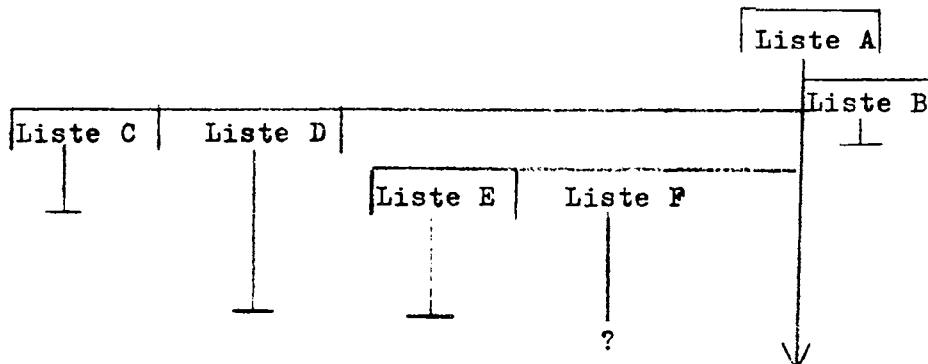
I overensstemmelse med den ældste, nærmeste og mest sikre kilde, nemlig Jürgen v. Oldenburg's genealogiske optegnelser fra første halvdel af 1600-tallet, sætter også jeg Hinrich v. Oldenburg som den nye Vietegest-liniens stamfader. Genealogisk burde han stå som stamtavlens og stamrækkens 1. led. Dog, da Dr. Fabritius i det lovede tillæg i D. A. A. (af hensyn til v.H./v.P.) forsigtigt afstår fra at tage ham med og sætter (hans søn) Ewald som Vietegest-liniens "Første slægtled", vil jeg for systematikken skyld gøre det samme. Formodentlig har Ewald faktisk været den første nye mand på Vietegest.

Vietegest-linien blev så udbredt, at det er vanskeligt at anbringe den i en rigtig stamtavle, hvortil kommer, at der ikke er fuld klarhed over samtlige dens medlemmer.

Jeg har da valgt at opstille slægten i listeform, hvor liste A indeholder den stamrække, som er denne bogs hovedindhold. De øvrige lister indeholder en yngre og fire ældre grene, der, såvidt vides, alle er uddøde. Med hensyn til ægteskaber og gårde har Vietegest-liniens medlemmer været stærkt indblandet i hinanden.

Stamfader

- 1. led
- 2. led
- 3. led
- 4. led
- 5. led
- 6. led
- 7. led
- 8. led
- 9. led

VIETEGEST-LINIEN

Liste A

Stamfader : HINRICH von OLDENBURG (15. gen. 16384/1) til Vietegest og Gremmelin, nævnes 1492, g.m. DOROTHEA v. NOSSENTIN (15. gen. 16384/2) af huset Panstorf.

Hinrich og Dorothea havde i det mindste 3 børn:

1. led, a: Claus, nævnes 1513.
b: Karsten, nævnes 1513.
c: EWALD (14. gen. 8192/1) til Vietegest, Tolzien og Gremmelin, nævnes fra 1489 til 1523, Vietegestliniens første mand, g.m. ELISABETH v. KAHLEN (14. gen. 8192/2) af huset Rey.

Ewald og Elisabeth havde i det mindste 2 børn:

2. led, a: CLAUS den ældre (13. gen. 4096/1) til Vietegest, Tolzien og Gremmelin, hofmarchal og kaptajn i Strelitz, nævnes sidste gang 1571, g.m. BIRGITTA v. SCHACK (13. gen. 4096/2) af huset Hasenthal.
b: Diderich til Gremmelin, nævnes 1545 (se liste B).

Claus og Birgitta havde 4 børn:

3. led, a: Ewald til Vietegest og Gremmelin, nævnes 1545, død 1606, g.m. Dorothea v. Horn af huset Mützentin (se liste C).
b: Hinrich til Vietegest, Gremmelin, Rampeschendorf og Mierendorf, nævnes 1589, g.m. Magdalena v. Bülow af huset Gersdorff (og/eller Harkensee) (se liste D).
c: Birgitta, g.m. Cord v. Restorff til Mustin m.m., død 1581.
d: CLAUS den yngre (12. gen. 2048/1) til Vietegest, Gremmelin og Pinnow, født 11/1 1525, død 15/7 1594, gift 1) med Ilsabe (Ilse, Elisabeth) v. Bredow af

(Liste A)

huset Reinsberg, født 20/6 1528, død 30/1 1583, gift 2) 1584 med ANNA v. BULOW (12. gen. 2048/2) af huset Prützen. Efter 1594 overhofmesterinde i Strelitz, død 1603.

Claus den yngre fik ialt 6 børn, med sin første hustru havde han 5:

4. led, a: Joachim til Tolzien og Gremmelin, f. 1551, død 21/3 1622, hertugelig mecklb. råd og overhofmarchal, gift 1) 19/9 1591 med Adelheid v. Below af huset Nossentin, død 18/2 1592, og 2) 1601 med Ilse v. Moltzahn af huset Cummerow, død 1604.
- b: Hinrich, købte 1616 Neu-Stütenitz i Neumark Brandenburg, g.m. Anna v. Wedel af huset Neu-Wedel. Deres mandlige efterkommere levede i Brandenburg endnu ca. 1777.
- c: Anna, f. 1559, død 1624, gift 1578 med Claus v. Thun til Schlemmin m.m., f. 1542, død 5/12 1594.
- d: Elisabeth, født på Gremmelin 6/10 1561, død på Samow 5/8 1641, g.m. Claus v. Moltke til Samow m.m., født på Samow 17/4 1566, død på Samow 15/3 1639.
- e: Claus, købte 9/7 1581 Woltzgarden, formodentlig gift med Lucia v. Flotow af huset Woltzgarden. Mandlige efterkommere menes at have levet i Østfrisland, Holland og Norge til ind i 1700-tallet.
- Claus den yngre fik i sit andet ægteskab med Anna v. Bulow 1 søn:
- f: JURGEN (11. gen. 1024/1) til Vietegest, Kötel, Wotrum og Grube, f. 8/9 1590, død 16/12 1649, gift 1610 med DOROTHEA v. SCHWERIN (11. gen. 1024/2) af huset Grillenberg og Lierhof, født 1590.

Jürgen og Dorothea fik 12 børn:

5. led, a: Claus Andreas, f. 9/7 1614, død som kammerjunker i Sverige ca. 1651, vistnok uden arvinger.

(Liste A)

- b: Joachim til Kötel, f. 1/1 1616, levede endnu 1654, g.m. Margareta Elisabeth v. Oldenburg af huset Mierendorff (se liste D, 5. led, a). Deres to sønner døde uden mandlige efterkommere.
- c: Dorothea, f. 6/1 1617, d. 4/11 1633.
- d: Catarina Elisabeth, f. 1618, d. 1619.
- e: Hans Hinrich, f. 5/11 1619, død i svensk tjeneste ca. 1651, vistnok uden arvinger.
- f: Jürgen Christoph til Vietegest, Gremmelin, Mierendorff og Zierhagen, f. 30/1 1621, d. 1695, gift 1) med Eva Elisabeth v. Oldenburg, gift 2) med Anna Margareta v. Kopplow, f. 11/4 1654 (se liste E).
- g: Barbara Eva, f. 1623, d. 2/10 1675, gift 2/1 1642 med Claus v. Presentin til Prestin, f. 1612, d. 6/6 1654.
- h: Julius Ernst til Wotrum og Krümmel, født på Kötel 10/4 1625, død på Krümmel 17/5 1704, dansk ritmester 1674-76, gift 1) 1652 med Dillian v. Restorff og 2) 1682 med Adelheid Margareta v. Kerberg (el. Karbagen) af huset Krümmel. (se liste F).
- i: Otto Friderich, f. 1626, død i svensk tjeneste efter 1650, vistnok uden arvinger.
- j: ADOLPH PHILIPP (lo. gen. 512/1) til Kötel, født på Kötel 5/5 1627, levede endnu 20/1 1690, formodentlig død 1690, gift 1) 1/12 1655 med AGNES v. PENTZ (lo.gen. 512/2) af huset Warlitz, f. 12/3 1637, d. 1665, gift 2) med Catarina Sophia v. Preen af huset Dummerstorff.
- k: Sophia Hedewig, f. 27/8 1628, g.m. kejserlig oberst Gabriel v. Scheel til Zülów, d. 1671.
- l: Anna Maria, f. 27/12 1632.

Adolph Philipp og Agnes fik i det mindste 3 børn:

6. led, a: Dorothea Margrethe, f. 14/12 1656, d. 24/11 1703, gift 1/7 1683 med Cuno Hans v. Oldenburg til Kötel og Mierendorff, f. 25/3 1656, d. 17/11 1735 (dansk kaptajn). Han gift 2) 12/7 1709 med Maria Christina

(Liste A)

v. Lowtzow af huset Renzow, f. 28/1 1677, d. 28/7 1711. Hun gift 1) 1706 med dansk kaptajn Georg Heinrich v. Rønne, d. 1707.

- b: ADAM CHRISTOFF (9. gen. 256/1) til Køstel, født ca. 1658, død 26/12 1722, kgl. dansk oberst i Norge. Overlod 1690 sit fædrene arvegods Køstel til sin svoger Cuno Hans v. Oldenburg. Gift 1) 11/8 1696 i Belitz med MAGDALENA SOPHIA v. LOWTZOW (9. gen. 256/2) af huset Renzow, døbt 5/12 1668, død i Rendsborg i maj 1716, gift 2) 13/9 1717 med Margareta Ingelburg v. Schack af huset Johannsdorff, f. 1667, død i begyndelsen af 1747, g.1) 1699 med dansk løjtnant Christoph v. Holstein til Kesslin (død 1700).
- c: Adolph August, i dansk tjeneste 1685-89, død som venetiansk løjtnant på øen Negroponte.

Adolph Philipp fik i sit andet ægteskab 3 sønner, der alle døde som unge, og hvis navne der er uklare om.

Adam Christoff og Magdalena Sophia fik i det mindste 4 børn:

7. led, a: FRIDERICH (8. gen. 128/1), født i Norge 1700, død i Frederikstad 14/4 1749, major, g.m. REGINA MARIA de BLIX (8. gen. 128/2), døbt 25/7 1706, død 21/3 1762.
- b: Sophia Agnes, død ugift i Waren.
- c: Catarina Elisabeth, død ugift i Neuenkirchen.
- d: Magdalena Dorothea, død ugift i Waren.

Friderich og Regina Maria fik kun 1 barn:

8. led ADAM CHRISTOPHER (7. gen. 64/1), født i Norge 3/6 1736, død i Frederikshald 2/12 1803, generalmajor, gift 1) 10/8 1764 med MARIA de SCHÖLLER (7. gen. 64/2), født i Frederikshald 2/3 1741, død i Frederikshald 14/1 1770, gift 2) 4/3 1784 med Ulriche Christiane v. Haxthausen, født 3/5 1752, død i Frederikshald 7/3 1785.

(Liste A)

Adam Christopher og Maria fik 4 børn:

9. led, a: Catharina, født 8/5 1765, død 14/4 1843, gift 23/9 1783 med Friederich Gottschalck v. Haxthausen, født 14/7 1750, død 6/7 1825, generalløjtnant.
- b: FRIDERICH (6. gen. 32/1), født i Frederikshald 29/9 1767, død i København 30/1 1848, kammerherre, deputeret, optaget i den danske adelstand 20/7 1822, gift 11/11 1795 med MARIE CLARETTE BENEDICTE BASTHOLM (6. gen. 32/2) født i København 28/4 1775, død i København 31/3 1807.
- c: Regina Maria, f. 13/9 1768, død 25/12 1832, gift i dec. 1790 med købmand Jan Anker på Frederikshald, født 1762 el. 63, død 28/1 1809, adlet 28/5 1790.
- d: Isabella, født 13/10 1769, død 2/3 1855, gift 6/11 1787 med kammerherre, generalløjtnant Johan Friederich v. Mansbach til Mansbach ved Fulda, født 26/10 1744, død 15/3 1803, optaget i den danske adelstand 3/4 1776.
- Adam Christopher fik i sit andet ægteskab trillinger, der alle døde kort efter fødslen ca. 4/3 1785.

Herefter henviser jeg til stamtavlen i Dansk Adels Aarvog af 1946.

Liste B

Liste A's

2. led, b: Diderich v. Oldenburg til Gremmelin, nævnes 1545, havde 3 sønner:
3. led, a: Matthias til Mierendorff og Gremmelin, nævnes fra 1586 til 1621, g.m. Margrethe v. Leisten.
- b: Jürgen til Mierendorff og Gremmelin, nævnes fra 1586 til 1621, g.m. Margrete v. Vieregge.
- c: Adam til Mierendorff og Gremmelin, nævnes 1589 til 1615.
- Disse 3 brødre havde vistnok ingen sønner.

Liste C

Liste A's

3. led, a: Ewald v. Oldenburg til Vietegest og Gremmelin, nævnes første gang 1545, død 1606, g.m. Dorothea v. Horn af huset Mützentin. (Hos v.O./v.B. var Ewald gift med Dorothea v. Hobe af huset Wastow og hans søn Ewald gift med Dorothea v. Horn, d.v.s. at dette led skulle være delt i 2 generationer, men jeg tror, det er forkert, bl.a. fordi åremålet forekommer mig for kort).

Ewald og Dorothea v. Horn havde 3 børn:

4. led, a: Elert, der døde ung.
- b: Ewald til Vietegest, Gremmelin og Nieckleve, født 1586, død 1620, g.m. Birgitte v. Oldenburg, død 1651. (En søster til Eva Elisabeth, liste A, 5. led, f.)
- c: Elisabeth, g.m. sin fætter (evt. sin fars fætter!) Cuno Hans v. Oldenburg til Nieckleve, Gremmelin, Mierendorff og Rampeschendorf, nævnes fra 1604 til 1617 (se liste D, 4. led, d.)

Ewald og Birgitte havde 2 sønner:

5. led, a: Johann Matthias, født 1611, død 20/5 1613.
Elert, født 1613, død 6/5 1613,

Liste D

Liste A's

3. led, b: Hinrich v. Oldenburg til Vietegest, Gremmelin, Rampeschendorf og Mierendorf, nævnes 1589, g.m. Magdalena v. Bülow af huset Gersdorff (og/eller Harkensee?).

Hinrich og Magdalena havde 4 børn:

4. led, a: Catarina, g.m. Jürgen v. Grabow til Schlieven.
- b: Elisabeth, g.m. Günter v. Passow til Zehna.
- c: Johann til Vietegest, Gremmelin og Gägelow, nævnes første gang 1604, død 1646, g.m. NN og havde kun en datter.

(Liste D)

d: Cuno Hans til Nieckleve, Gremmelin, Mierendorff og Rampeschendorff, nævnes fra 1604 til 1617, g.m. sin kusine (evt. fætters datter!) Elisabeth v. Oldenburg af huset Vietegest (se liste C, 4. led, c.).

Cuno Hans og Elisabeth havde 4 børn:

5. led, a: Cuno Hans til Mierendorff, Vietegest og Zierhagen, nævnes fra 1647 til 1668, g.m. Margareta v. Restorff af huset Wessin. Deres mandlige efterkommere uddøde i 1683. En pige af denne familie, uvist af hvilken generation, Margareta Elisabeth, var gift med Joachim v. Oldenburg til Kötel (se liste A, 5. led, b).
- b: Friderich til Nieckleve og Vietegest, nævnes 1654, g.m. Elisabeth v. Halberstadt af huset Lütten-Brütz.
- c: Margareta, g.m. Cord v. Barold, forpagter på Nossentin, død 1665.
- d: Hinrich Christoph til Nieckleve, nævnes 1628 og 1635. Han efterlod sig ingen børn.

Friderich og Elisabeth på Nieckleve havde 6 børn:

6. led, a: Hans Diderich til Nieckleve, født 6/4 1646 på Tolzien, som tilhørte hans mormor Elisabeth Hedewig v. Oldenburg af Wattmannshagen-linien; han døde i maj 1677 på Wattmannshagen. Gift 14/2 1677 med Dorothea Elisabeth v. Oldenburg, død 1697, datter af Jürgen Christoph til Vietegest (se liste E, 6. led, a). De fik ingen børn. Hun giftede sig 7/1 1678 med sin fætter Hans Hinrich v. Oldenburg til Wotrum, født 1654, død 22/2 1722 (se liste F, 6. led, d.).
- b: Elisabeth (Liseke) Hedevig, født 1649.
- c: Magdalene Elisabeth, født 1651.
- d: Friderich Hinrich, major i dansk tjeneste fra 1695 til sin død 13/12 om morgenen 1729, ugift.
- e: Cuno Hans til Kötel og Mierendorff, født 25/3 1656, død 17/11 1735, gift 1) 1/7 1683 med Dorothea Margrethe v. Oldenburg af huset Kötel (se liste A, 6. led, a.), født 14/12 1656, død 24/11 1703, gift 2) 12/7 1709 med Maria Christina v. Lowtzow af huset Renzow, født 28/1 1677, død 28/7 1711, enke efter dansk kaptajn Georg Heinrich v. Rønne, død 1707.

(Liste D)

f: Catharina Dorothea, født 1661.

Cuno Hans og Dorothea Margrethe på Kötel fik mindst 7 børn; formodentlig 8:

7. led, a: Joachim Friderich til Schwasdorff, født 21/7 1684, død 8/2 1747. Dansk officer 1706-15, siden mecklb.-schwerinsk major. Gift 1) 25/2 1721 med Lucia Hedevig v. Seestedt af huset Beck og Beckmünde, død 2/3 1738, enke efter oberstløjtnant Hans Friderich v. Zepelin til Wulfshagen etc., født 1672, død 28/2 1717, gift 2) 12/2 1740 med Friderica Amalia v. Holstein af huset Kleinen Luckow, ingen børn.

b: Hinrich til Kötel. Fra kirkebogen i Teterow vides det, at han fik 3 børn døbt, nemlig Adam Christoph 5/1 1707, Maria Christina 6/12 1709 og Jürgen Joachim 18/4 1713. Denne familie figurerer ikke i stamtavlerne, men efter navnene og årstallene at dømme hører den til her.

c: Margareta Dorothea født 1/11 1686, død 15/1 1744, klosterfrøken i Dobbertin.

d: Elisabeth Agnesa, f. 14/7 1688, død i Pentzlin 7/5 1761, gift 21/9 1720 med Henning Otto v. Gentzkow, holstensk løjtnant, f. 1691, død i Pentzlin 28/6 1752.

e: Adolph Johann, født og død 1690.

f: Adam Christoph til Kötel, født 13/4 1691, død på Kötel 3/1 1736, gift 1732 med Eva Catarina v. Zepelin af huset Wulfshagen, f. 1712, død på Kötel 10/7 1736, datter af Hans Friderich v. Zepelin og Lucia Hedevig v. Seestedt (se denne liste, 7. led, a).

g: Cuno Carl, født 1692, død ung.

h: Magdalena Sophia, f. 1693, levede endnu 1721, død ugift.

Adam Christoph og Eva Catarina på Kötel døde fra 3 små piger:

8. led, a: Lucia Hedewig, født på Kötel 1733, arve- og lensfrøken på livstid til lensgodset Kötel, gift 21/9 1753 med August v. Moltzahn til Sarow i Forpommeren, f. 11/6 1730. Hun levede endnu 1787.

(Liste D)

- b: Dorothea Margrethe, født 1734, g.m. Joachim Diedrich v. Kopplow til Repplin etc. f. 1727.
- c: Magdalena Sophia Frederica, f. 1735, g.m. Helmuth Friderich v. Bodeck, mecklb.-schwerinsk major i Rostock, f. 29/9 1727.

Liste E

Liste A's

5. led, f: Jürgen Christoph v. Oldenburg til Vietegest, Gremelin, Mierendorf og Zierhagen, f. 30/1 1621, d. 1695, gift 1) med Eva Elisabeth v. Oldenburg, en søster til Birgitte v. Oldenburg (se liste C, 4. led, b.), gift 2) med Anna Margareta v. Kopplow af huset Siggelkow, f. 11/4 1654.

Jürgen Christoph fik ialt 3 børn, med Eva "Lische" fik han 2:

6. led, a: Dorothea Elisabeth, d. 1697, gift 14/2 1677 med Hans Diderich v. Oldenburg til Nieckleve (se liste D, 6. led, a.), født 6/4 1646, død i maj 1677, gift 2) 7/1 1678 med Hans Hinrich v. Oldenburg til Wotrum, f. 1654, d. 22/2 1722 (se liste F, 6. led, d.).
- b: Ewald Johann (el Joachim) til Vietegest, Schwiggerow, Nienhagen og Lahlendorf, d. 29/9 1716. Gift 1682 med Anna Margareta v. Vogelsang af huset Erpshagen, f. 15/7 1650, d. 17/12 1724. Dette var hendes 3. ægteskab; hun blev gift 1) på sin 18 års fødselsdag, 15/7 1668 med Matthias v. Linstow, assessor ved den mecklb. Hof- og Landsret og 2) 14/2 1678 med Johann Busso v. Bülow til Lübzehe, d. 1680.

Jürgen Christoph fik i sit andet ægteskab 1 datter:

- c: Eva Dorothea, f. 2/4 1690, d. 26/2 1726 i Helsingør, gift 1720 med sles.-hol. kammerjunker Hans Ernst v. Dessin til Pentzlin etc., d. 1726.

(Liste E)

Anna Margareta v. Vogelsang skænkede sin 3. mand,
Ewald Johann til Vietegest 9 børn:

7. led, a: Jürgen Christoph til Vietegest, Schwiggerow og Nienhagen, f. 1682, d. 22/2 1736, kgl. dansk kaptajn?, gift 1719 med Margareta Maria v. Witzendorff af huset Zechar.
- b: Eva Elisabeth.
- c: Magdalena Sophia, død ugift.
- d: Anna Catarina.
- e: Dorothea Margareta.
- f: Gotthard Johann (Joachim), kgl. dansk kaptajn, død ugift før 28/10 1722.
- g: Lucia Ilse.
- h: Marina Christina.
- i: Caspar Hans, død som ung.

Jürgen Christoph og Margareta Maria på Vietegest fik 7 børn:

8. led, a: Anna Wilhelmina, g. 1746 med en kgl. dansk kornet ved navn Supern.
- b: Sophia Charlotte, g. 1743 med Bartold Woldemar v. Zülów.
- c: Ewald Johann Diderich, død ung.
- d: Anna Lucia (Louise)Caroline, f. 1727, d. 1776, gift 9/4 1755 i Rendsborg med Heinrich Bille v. Krabbe, dansk oberstløjtnant, f. 1729, d. 3/8 1803.
- e: Elisabeth Benedicte, f. 1730, d. 1/5 1797, gift 1) med Hartvig v. Schack, dansk kaptajn, d. 1760, gift 2) efter 1776 med Heinrich Bille v. Krabbe, hendes afdøde søsters mand (d).
- f: Ida Margareta, f. 1731, indskrevet i klostret i Dobbertin.
- g: Dorothea Eleonora, f. 1732, indskrevet i klostret i Malchow, levede endnu 1779.

Vietegest blev solgt ved licitation 1739.

Liste F

Liste A's

5. led, h: Julius Ernst v. Oldenburg til Wotrum og Krümmel, f. 10/4 1625 på Kötzel, d. 17/5 1704 på Krümmel, dansk ritmester i den skånske krig 1674-77, gift 1) 1652 med Dillian v. Restorff, 2) 1682 med Adelheid Margareta v. Kerberg (Karbagen) af huset Krümmel.

Julius Ernst fik sine 8 børn med Dillian:

6. led, a: Diderich, dansk officer fra 1669, faldt ved Halmstad 1776, ugift.

b: Jürgen Ulrich, dansk officer, såret ved Lund, død i Malmø 1776, ugift.

c: Adam Ernst, kgl. svensk oberstløjtnant, gift med Frederica (Frede) Lucia v. Oldenburg, datter af fyrstelig østfrislandsk hofmester Lüder v. Oldenburg, som menes at nedstamme fra Claus til Voltzgarder (se liste A, 4. led, e.).

d: Hans Hinrich til Wotrum, f. 1654, d. 22/2 1722, gift 1) 7/1 1678 med Dorothea Elisabeth v. Oldenburg af huset Vietegest, d. 1697 (se liste E, 6. led, a.), enke efter Hans Diderich v. Oldenburg til Nieckleve (se liste D, 6. led, a.). Gift 2) 7/1 1698 med Anna Dorothea v. Arenstorff, f. 27/10 1670.

e: Margareta Dillian, død ugift.

f: Claus Joachim, død i krigstjeneste, ugift.

g: Dorothea Eva, klosterfrøken i Dobbartin, død 1729.

h: Maria Hedewig, g.m. Heinrich Julius v. Heiden, kgl. svensk løjtnant, faldt ved Poltava 8/7 1709.

Hans Heinrich fik ialt 7 børn, med Dorothea Elisabeth fik han 4:

7. led, a: Julius Jürgen Otto til Wotrum, f. 1683, dansk major 1702-08, siden polsk major, g. 16/5 1714 m. Lucretia Sophia v. Seeher, f. i april 1676, d. 20/10 1746 på Wotrum, enke efter Johann v. Zepelin til Thürkow, f. 1649, d. 19/4 1709.

(Liste F)

- b: Eva Margareta, død ugift i København.
- c: Christoph, f. 4/1 1693 på Wotrum, d. 22/8 1763 på Jankendorf, dansk løjtnant 1717-22, gift 1723 med sin ældre brors kones datter af første ægteskab, Anna Margareta v. Zepelin, f. på Thürkow 19/2 1703, død på Cramon 1758. Han forpagtede først Rützenfelde, så Galenbeck, senere Knorrendorf, derpå Cramon og Wangelin. Boede i 1760 på Thürkow, og forpagtede til slut Jankendorf.
- d: Dorothea Elisabeth, g.m. dansk løjtnant Johann Hinrich v. Schlemann.
- e: Claus Otto, døde 1741 som østrigsk kaptajn.
- f: Anna Catarina, død ugift.
- g: Berend Friderich (Fritz), dansk løjtnant, faldt i de kejserlige hjælpetropper ved Rhinen.

Julius Jürgen Otto og Lucretia Sophia på Wotrum havde 2 børn:

8. led, a: Hans Heinrich Adam Christoph til Wotrum, f. 1716, død i august 1747, dansk officer 1737-47, gift 10/9 1746 med Dorothea v. Schuckmann af huset Kargow og Schwastorff. Ingen børn. Hun giftede sig 2) med kammerjunker Gans til Putlitz.
- b: Dorothea Eva Elisabeth, f. 1718, gift 26/2 1740 med Volrad Hartwig v. Zepelin til Thürkow.
- Broderen Christoph og Anna Margareta på Knorrendorf fik 10 børn:
- aa: Johann Friderich Otto, f. 30/1 1723, efter oplysningerne at dømme et elskovsbarn, som lige akkurat kan være født indenfor ægteskabet; død i Potsdam, preuss. fændrik.
 - bb: Hans Hinrich Woldemar, f. 25/11 1724, preuss. oberstløjtnant, levede endnu 1787.
 - cc: Lucretia Sophia, f. 29/1 1727, gift 1757 med pastor Sievert i Thürkow.

(Liste F)

- dd: Anna Margareta, f. 26/2 1730, boede ugift i Schmarsow i Pommern.
- ee: Julius Ludolf Christoph, f. 7/10 1734, preuss. kaptajn, levede endnu 1787.
- ff: Levin Christian Leopold, f. 14/11 1738, preuss. kaptajn, levede endnu 1787.
- gg. Eva Elisabeth Rosina, f. 12/3 1739 (?), boede ugift i Gützkow.
- hh: Elisabeth Hedewig, f. 16/2 1742, død 1745.
- ii: Bernhard Volrad Diderich, f. 19/2 1744, preuss. kaptajn, levede endnu 1787.
- jj: Joachim Adam Ernst, f. 8/4 1746, d. 1771, preuss. løjtnant.

Wattmannshagen-linien

Wedige v. Oldenburg¹³⁾ er Wattmannshagen-liniens første mand¹⁴⁾, og mandlige efterkommere efter ham lever den dag idag i Tyskland.

For at lette forståelsen af det følgende bringer jeg her en stamrække af Wattmannshagen-liniens 5 første led:

- a: Wedige til Gremmelin, Wattmannshagen, Brohm og Eichhorst, hertugelig meckl. geheimeråd, nævnes 1523, g.m. Katharina v. Blücher. Søn:
- b: Jürgen til Gremmelin, Wattmannshagen, Tolzien, Eichhorst, Brohm, Golm og Voigtdorf, død 1558 el. 61 på Wattmannshagen, g.m. Ingeborg v. Bunau af huset Turow. Søn:
- c: Claus til Gremmelin, Wattmannshagen og Eichhorst, død 1596, g.m. Anna v. Fincken af huset Kassow. Søn:

13) Wedige er formodentlig fætter (muligvis bror - ifølge v.H./v.P.) til Vietegest-liniens 1. led, c, Ewald v. Oldenburg.

14) Se Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Adelige Häuser. Der in Deutschland eingeborene Adel (Uradel) 1905 og 1940.

- d: Henning til Tolzien, g.m. Lukretia v. Dechow af huset Pantelitz. Søn:
- e: Jürgen (1600-58) til Wattmannshagen, Tolzien og Glave, g.m. 1) Ilsabe v. Halberstadt, 2) Margarete v. Passow, 3) Anna Katharina v. Vogelsang af huset Passenthin, død 1684, mor til den efterfølgende slægt.

Wattmannshagen-linien forlod i løbet af 1600-tallet de gamle familiegodser og slog sig ned andetsteds i Mecklenburg, en gren af familien på Glave, en anden på Federow.

Glave var endnu 1837 i slægtens eje. Mandlige efterkommere af Glave-slægten uddøde efter 1940 med den ugifte major Eberhard v. Oldenburg, født 1882, som boede i Berlin. Hans søster, frøken Ursula v. Oldenburg levede endnu ved juletid 1972 i Bad Doberan, D.D.R. Familien på Federow flyttede i 1767 til Østpreussen, hvor den indtil den russiske hærs fremtrængning i 2. Verdenskrig ejede det 5000 tdr. land store gods Beisleiden (fideikommis) tæt ved den gamle grænse til Rusland.

Den berømteste mand af denne linie er uden tvivl Elard v. Oldenburg-Januschau (1855-1927), der var særdeles fremtrædende i Bismarcks junkerparti, medlem af den preussiske rigsdag og en nær ven af Hindenburg.

Hans brorsøn var fideikommisbesidder Elard v. Oldenburg-Beisleiden (1881-1948). Denne satte sig i 1903 i forbindelse med den danske Oldenburg-linie, og på grundlag af korrespondancen mellem ham og overpræsident Valdemar Oldenburg (11. led) blev den danske linie optaget sammen med den tyske i "Gotha-Kalenderen" i 1905 og atter i 1940. Grundlaget for optagelsen af den danske linie var, såvidt jeg kan skønne, udelukkende den fælles familietradition og det fælles våben.

På Beisleiden blev der budt til store jagter og glade feriedage. Familien var af "den gamle skole". Da Elard v. Oldenburg-Beisleiden i 1937 fejrede en datters bryllup, indledte han bryllupsmiddagen med at slå på sit glas, rejse sig og sige:

"Efter husets gamle skik drikker vi den første skål for vor kejser og konge i Doorn!" For de tilstedeværende officerer i Nazi-tidens værnemagt var situationen pinlig, historien kom Hitler for øre, og han forbød sine officerer for fremtiden at sætte deres ben i det hus.

Elard v. Oldenburg-Beisleiden's søn, Boto Kyrill v. Oldenburg var eneste mand i sin generation. Han faldt som kaptajn af reserven ved Deo i Rusland den 18. juli 1941. Hans grav var en tue på den flade mark; på det simple trækors hang hans hjelm, og ved dets fod lå en lille buket markblomster, plukket af hans officerskammerater. Boto Kyrill efterlod sig en enke, f. Helga v. Brand (Neumark), to sønner, Boto-Enz, f. 1935, og Elard, f. 1938, og en datter Nomeda, f. 1940.

Da russerne begyndte at nærme sig, efterlod fru Helga v. Oldenburg en sommer sine børn på sin egen families gods ca 200 km øst for Berlin. Hun selv tog tilbage til Beisleiden, som hun forlod i sidste øjeblik med det sidste tog, der kom over Weichselfloden, inden broerne blev sprængt. Et fotografialbum var det eneste minde, hun fik med. Børnene kørte på hestevogn flere hundrede kilometer mod vest, før de traf deres mor og gamle farfar.

Gennem den danske ambassade i Bonn kom vi i forbindelse med den unge Elard v. Oldenburg.

I sommeren 1973 har vi¹⁵⁾ haft den glæde at træffe ham og hans søskende hos deres morbror, Dr.med. v. Brand i Lüneburg. Boto-Enz er ingeniør ved Folkevognsfabrikkerne i Wolfsburg, svæveflyver og motorcykle-væddeløbskører. Elard er major og lærer på en træningsskole for underofficerer i Hamburg og Nomeda er reklamegrafiker i Hamburg.

De fortalte os bl.a. ovennævnte historier.

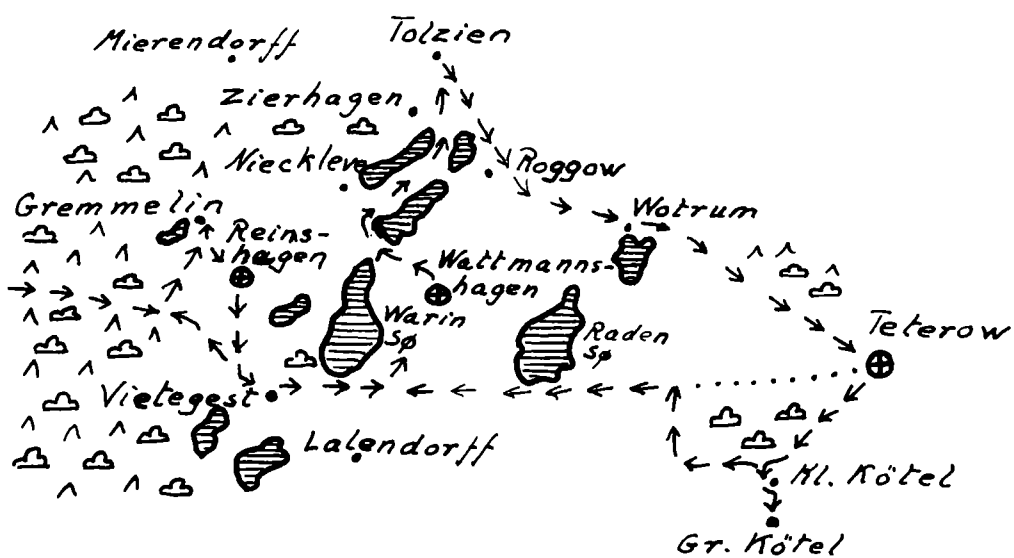
15) Troels, jeg selv, min svoger, sognepræst Gregers Oldenburg, og hans hustru Margrethe, f. Plum.

• Renzow

⊕ Belitz

Güstrow ⊕

1 Meile

Fra Güstrow til Teterow og retur

I sommeren 1973 var vi i Güstrow og omegn¹⁶⁾. Güstrow, som ligger ca. 40 km syd for Rostock, er en køn by med gavlvendte huse, nogle af dem middelalderlige, med munkestens trappegavle.

Mest imponerende i Güstrow er slottet, som står på samme voldsted, hvor først den vendiske og senere den middelalderlige borg stod med tårne, trappegavle og vindebro.

Det nye slot blev bygget i årene 1558-65 og 1587-94 i italiensk renaissancestil og må dengang have været et unikum af moderne byggekunst på de nordlige breddegrader. Vinduerne er høje og brede, så solskinnet vælder ind i de lyse sale med deres blanke kakkulgulve og storladent forsirede, malede og forgyldte lofter. Med sine brede trappetårne og åbne galleri med græske søjler inde i borggården frembyder slottet en for os sjælden og imponerende helhed.

Efter en forfaldsperiode og derpå følgende langvarig anvendelse som arbejds- og forbedringshus er slottet nu ved at blive meget smukt og gennemgribende restaureret.

Lidt derfra ligger domkirken med sit ejendommelige, kraftige tårn. I en periode var der en to-etages overdækket gang mellem slottet og domkirken. Det er en smuk og meget høj gotisk kirke med nogle pragtfulde fyrsteepitafier.

Nogle af de gamle Oldenburgere havde hus i Güstrow, således i 1612 "Matthias von Oldenburg Nobilis (adelsmand) von Mierendorf" og i 1630 desuden Ewald og Wedige - af de kendte fornavne!

16) Så længe Danmark ikke havde optaget diplomatisk forbindelse med D.D.R., var det mig umuligt at besøge denne egn.

Vor ven, cand.scient.pol. Hans Henrik Bruun opholdt sig i foråret 1971 i D.D.R. og gjorde mig den store tjeneste at besøge egnen og kom hjem med fotos, beskrivelser og værdifulde arkivariske oplysninger.

Da jeg to år efter endnu ikke var færdig med denne bog, og det nu var politisk muligt for Troels og mig at komme til D.D.R., gjorde vi en rejse til Güstrow og omegn.

Fra Güstrow går vejen mod øst først på en slags dæmning over lavt terrain og derpå, forbi et gammelt brohus, ind gennem skoven; den ligger på et bredt bakkedrag, og jordbunden ser ret sandet ud. Skoven er lys med fyr, gran, bøg og birk ind imellem hinanden.

Lidt før vi var nået gennem den ganske store skov, drejede vi af nordpå ad en skovvej, passerede bækken Lössnitz, og foran os havde vi et småbakket landskab, Hoffsee og Gremmelin. Den brolagte landsbygade er overskygget af gamle lindetræer, og langs med gaden ligger husene, et enkelt af dem i gammel stil med røde mursten, bindingsværk og højt stråtag. For enden af landsbygaden, mellem runde bakker og med udsigt over den lille sø ligger gården, ret stor, men trist og forfalden, ved et græsklædt tun og et gammelt egetræ. Fortiden må man tænke sig til.

Vi kørte tilbage gennem landsbygaden og drejede af mod syd-øst forbi en gammel smedje. Her går vejen ned ad bakke og på næste bakke ligger Reinshagen kirke med sit høje og brede munkestenstårn, omgivet af træer og, nedenfor den, landsbyen med gamle huse og stråtage.

Lige indenfor kirkedøren ligger en temmelig nedslidt gravsten. Men nogen møje kan de vigtigste indskrifter læses.

Foroven står:

EWALT VON OLDENBORCH - BIRGITTA VON OLDENBORCH
OBIIT ANNO CHRISTI 1620 HANC ÆTATIS 33 17)

Nederst på ligstenen står:

IOHANN MATHIAS VON OLDENBORCH
OBIIT ANNO CHRISTI 1613 20 MAII ÆTATIS 2 18)
ELERT VON OLDENBORCH
OBIIT ANNO 1613 6 MAII ÆTATIS 9 WOCHEN 19)

I hvert hjørne af stenen ses det oldenburgske våben og midt på står en lang latinsk, næsten ulæselig indskrift, vistnok bibelske skriftsteder.

17) Gået bort i Kristi år 1620 i sin alder 33.

18) Gået bort i Kristi år 1613, 20. maj, i alder 2.

19) Gået bort år 1613, 6. maj, i alder 9 uger.

Med denne familietragedie uddøde en gren af Vietegestlinien (liste C).

Hoff See ved Gremmelin

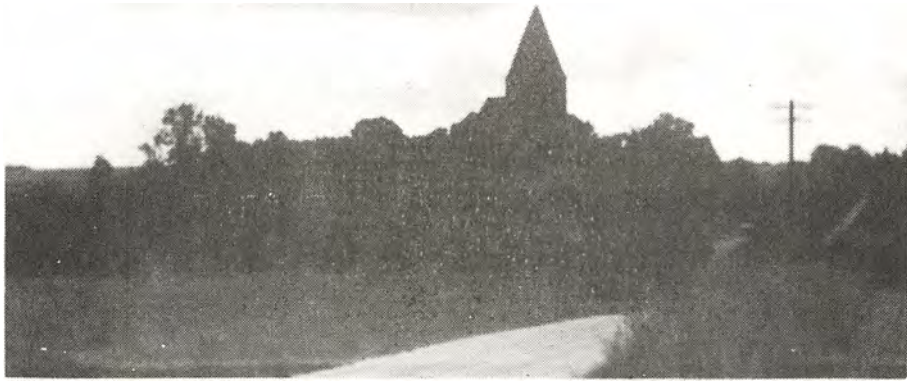
T. Oldenburg fot.

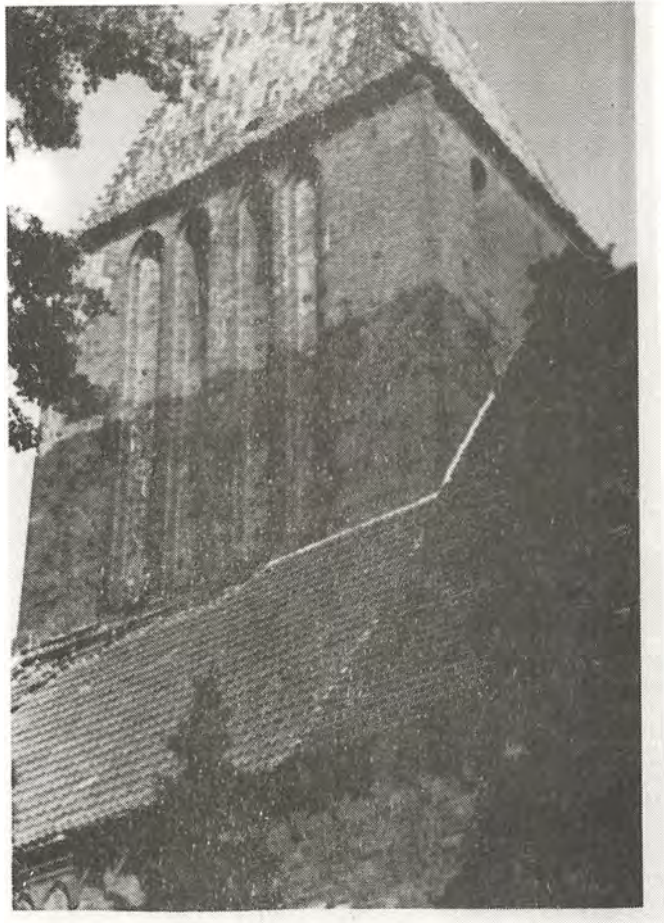
Nuværende gårdsplads på Gremmelin

T. Oldenburg fot.

1973

Reinshagen set fra Gremmelin smedje
T.O. fot.

Reinshagen kirketårn
T. Oldenburg fot.

Prædikestolen i Reinshagen kirke

H.-H. Bruun fot.

*Våbenskjold på prædikestolen
i Reins hagen kirke*

H. H. Bruun fot.

Inde i kirken er der en stor brunmalet prædikestol. Rundt om lydhimlen står:

ALLEIN IN GADES EHRE HEFT ANNA VAN OLDENBORCH
CHRISTOFFER HOBENS NAGELATEN WEDWE
DISSE CANCEL GEGEVEN ANNO 1586 2o)

Under lydhimlen er der en udskåret rygside med 4 våben i kvadrat med navnene:

CLAGES VAN OLDENBORCH	MATTIGES VAN OLDENBORCH
ANNA FINCKEN	MARGRETE LEISTEN
JVRGEN VAN OLDENBORCH	MARGRETE VEREGGEN
PATRONI 1586	

På selve prædikestolens felter er der udskårne våbenskjolde og navnene:

CHRISTOFFER HOBE 1586 - ANNA VAN OLDENBORCH -
JOHAN HOBE DER JUNGERE - JOHAN VAN OLDENBORCH -
EWALT VAN OLDENBORCH - DOROTHEA HORN 1586 -
EWALT VAN OLDENBORCH DER JUNGER - ELISABETH VAN OLDENBORCH

I våbenskjoldene springer de oldenburgske hjorte både til højre og venstre, af såkaldt courtoisi-hensyn, d.v.s. af høflighedshensyn overfor ægtefællens våben.

På denne prædikestol ser vi Wattmannshagen- og Vietegestlinierne i skøn forening.²¹⁾

20) Alene til Guds ære har Anna van Oldenborch, Christoffer Hobens efterladte enke, givet denne prædikestol, år 1586.

21) Anna van Oldenborch var af huset Wattmannshagen. Sønnen, Johan Hobe den yngre, var død i Odense i 1580. Clages (Claus) var sønnesøn af Wattmannshagen-liniens første mand Wedige. (se pg. 36).

Mattiges og Jvrgen var brødre, sønner af Diderich (Dietrich) v. Oldenburg til Mierendorff. (Se liste B). Disse to brødre pantsatte i 1603 deres del af Gremmelin til Adam v. Passow på Zehna.

Ewalt (se liste C) pantsatte i 1603 sin del af Gremmelin til Adam v. Passow. Han døde i 1606. Hans hustru, Dorothea v. Horn overlevede ham.

Deres to børn var a) sønnen "Ewalt der Junger", hvis ligsten ligger indenfor kirkedøren; han var kun nyfødt, da prædikestolen blev skåret; og b) datteren Elisabeth.

Elisabeth giftede sig med sin fætter (evt. fars fætter), Cuno Hans v. Oldenburg (se liste D, 4. led, d) til Gremmelin, Nieckleve og Mierendorff; han pantsatte også sin del af Gremmelin til Adam v. Passow.

Johan v. Oldenburg (se liste D, 4. led, c) til Vietegest, Gremmelin og Gägelow pantsatte sin del af Gremmelin i 1607.

Omkring Reinshagen er der et ret stort engdrag med skov i baggrunden.

Sydøst herfor kommer vi atter ud på landevejen og her, udenfor skoven, ligger Vietegest, som i 500 år var slægten Oldenburgs hovedsæde. En bred stenbrolægning fører op til hovedbygningen, avlsbygningerne ligger lidt tilbagetrukket. Hovedbygningen er både smuk og imponerende, vel fra anden halvdel af 1700-tallet og således formodentlig bygget efter Oldenburgernes tid, men i et sørgeligt forfald.

Haven, med to gamle lindealléer, skråner brat ned mod eng og skov. Omkring Vietegest ligger der en række søer i retning n.n.ø. - s.s.v., som danner skel mellem skovområdet i vest og agerlandet i øst.

Vi kørte forbi landsbyen Lalendorff og drejede bort fra landevejen mod nord gennem et udpræget landbrugsland med store marker. En bæk, som forbinder søer i øst og vest skærer sig her ned i en lav kløft. Lige syd for bækken menes det gamle slot at have stået, som englænderen Thomas Nugent så i 1766 på sin rejse gennem Mecklenburg.

På den anden side af bækken rejser Wattmannshagen kirke sig mellem store træer. Den er bygget af munkesten med et kort, højt skib og et stort, tungt tårn, grundlagt i 1279 af ridder Ketelhot (Kedelhat), som oprindeligt havde godset.

Foran kordøren i kirken ligger, omend nu overdækket af nye gulvfliser, en gravsten med indskriften:

JVRGEN VAN OLDENBOR/CH UN SYN ERVEN ANNO 1561 22)

Gravstenen, som var smykket med det oldenburgske våbenskjold, var efter sigende ganske nedslidt. Skuffet over ikke at få stenen at se, glemte jeg at spørge efter et tinbæger, som i 1653 blev skænket til kirken af Joachim v. Köllen og hans hustru Katharina v. Oldenburg.²³⁾

-
- 22) Jvrgen van Oldenborch og hans arvinger, år 1561.
Denne Jvrgen var utvivlsomt søn af Wattmannshagen-liniens første mand Wedige og far til den Claus, hvis navn står på ryggen af prædikestolen i Reinshagen kirke. (Se pg. 36 og 41.)
- 23) Katharina har jeg ikke kunnet finde i nogen af slægtstavlerne.

*Skov og eng
ved Reinshagen*

H.H. Bruun fot.

Fra Wattmannshagen kørte vi mod nordnordvest op mellem søerne gennem et vidunderligt smukt landskab med grønne bakker og græssende sortbroget kvæg, forbi Nieckleve og Zierhagen, som begge har tilhørt slægten Oldenburg, op til Tolzien, som ligger i et forholdsvis højt, men mere jævnt landskab. Her ligger nu et par store "sachsiske" gårde, hvidkalkede med bindingsværk og stort stråtag, hvor storken står i reden.

Vi vendte om og kørte mod sydøst, kom forbi Roggow, som også er en stor "sachsisk" bondegård, og kom til Wotrum. Gården ligger på den nordlige bred af en sø, skærmet af en lille lund, og med udsigt til skov på søens sydbred. Det er en meget køn lille herregård med en smuk, men stærkt forfalden hovedbygning fra sidste halvdel af 1700-tallet, formodentlig også bygget efter Oldenburgernes tid. Avlsbygningerne ligger lidt tilbagetrukket på et lille tun.

Videre gik det mod sydøst, til vi kom til Teterow, en lille køn by med to smukke, høje, gotiske byporte og en smuk, stor munkestenskirke, som ligger vest for torvet bag rådhuset, omgivet af træer. Ad en stentrappe går man op til kirkedøren i tårnets vestgavl. Inde i tårnhvælvingen over døren ind til kirkeskibet sidder en stentavle med denne indskrift:

Hie ruhet in Godt

Der hochwolgeberner Herr Hr Cuno Hans von Oldenburg, ihr König: Ma: zu Denne: Norw: Bestalter Capitain von den Leib Reg: Drag: Erbherr auf Kötel und Sierhagen.

ist geböhren 25.Mart. 1656 auf dem Gute Nieckleve, 1735 Den 7. nov. selig in Hern entschlaf auf dem Guhte Kötel welcher er 41 Jahre bewohnt sein Alter 79 Jahre 7 Mon. 29 Tage.

Dessen beide Hochwohlgebohrne Frau Gemahlin sind gewesen Frau Fr. Dorothea Margarehta von Oldenburg aus dem Hause Kötel so geböh: 1656, den 14. Decem., selig entschlaf den 24. nov. 1703.

Andre Frau Gemahlin Frau Fr: Maria Christina vo
Lautzowe aus dem Hause Renso so gebohr. d. 28.jan.
1677, seelig entschlaf den 28. juli 1711
Gott verleihe Ihnen Fröl: auferstehen. 24)

Forgæves ledte vi efter et andet epitafium, som skulle hæn-
ge inde i kirken. Vi havde gjort bekendtskab med præstens søn,
og pludselig kom han i tanker om, hvor det var. Ude i tårn-
hvælvingen stod noget af en gammel prædikestol muret ind mod
væggen. Drengen kravlede op i den og langede et lille, stø-
vet og ormædt epitafium ned til os. Her stod følgende ind-
skrift:

Hier ruhet in Godt

Der Hochwolgeberner Herr HE: Adam Christoffer von
Oldenburg Erb HE: auf Kötel so gebohr: 1691 d:
13 Apr: ist seelig im Hern entschlafen 1736 d:
3 Janu seines alters 44 Jahr 8 Monat 3 Tage das
Guht Kötel bewohnt 4 Jahr.

Die Hochwohlgebohrne Fr. Gemahlin ist gewesen Frau
Frau Eva Catarina von Zeplin aus dem Hause Klens
ist geboren de: 1 Oct: 1712 Wieder seelig im Hern
entschlafen den 10 Juli 1736 ihrers Alters 23 Jahr
9 Monaht 10 Tage Godt Verlei ihnen eine selige
auferstehung. 25)

-
- 24) Se Vietegest-linien liste D, 6. led, e.
Her hviler i Gud den højvelbårne herre, Hr. C.H.v.O., hans
kgl. Majestæt til Danmark-Norge's bestaltede kaptajn af
dragonlivregimentet, arveherre til Kötel og Sierhagen. Er
født 25/3 1656 på godset Nieckleve, d. 7/11 1735 salig i
Herren hensovet på godset Kötel, som han beboede i 41 år,
hans alder 79 år, 7 måneder, 29 dage.
Hans to højvelbårne fru gemalinder har været frue fru
D.M.v.O. af huset Kötel, født der den 14/12 1656, salig
hensovet den 24/11 1703.
Den anden fru gemalinde frue fru M.C.von Lowtzow af huset Renzow,
født der 28/1 1677, salig hensovet den 28/7 1711. Gud give
dem en glædelig opstandelse.
- 25) Se Vietegest-linien, liste D, 7. led, f.
Her hviler i Gud den højvelbårne herre Hr. A.C.v.O., arveherre
på Kötel, født der 13/4 1691, er salig i Herren hensovet 3/1
1736 i sin alders 44 år 8 måneder 3 dage, beboet godset Kötel
i 4 år. Den højvelbårne fru gemalinde var frue fru E.C.v.Zepelin
af huset Klens født den 1/10 1712 atter salig hensovet i Herren
den 10/7 1736 i sin alders 23 år, 9 måneder, 10 dage. Gud give
dem en salig opstandelse.
Denne Adam Christoffer nedstammer fra alle tre brødre i 3. led:
Ewald(liste C), Hinrich(liste D) og Claus (liste A).

*Teterow torv og byport
T. Oldenburg fot.*

*Møledæmningen i Klein Kötel
Teterow skov i baggrunden
T. Oldenburg fot.*

Kirken i Teterow var sognekirke for Kötel, som vi nu skul-
le besøge.

Fra Teterow kørte vi mod sydvest gennem en meget smuk dal
med enge, hvor det sortbrogede kvæg græssede. Skrånterne
er krat- og skovklædte, og bagved hæver de ret bakkede korn-
marker sig.

Vi kørte forbi Teterow skov og kom til Klein Kötel. Her
drejer vejen brat hen over dæmningen til en mølledam; endnu
kunne man se det gamle møllehjul. Ad en markvej kørte vi
atter sydpå langs den kønne dal og kom til Gross Kötel, som
ligger, hvor dalen bliver smal og kløftet.

Oprindeligt tilhørte Kötel slægten Ketelhot (deraf vistnok
gårdens navn), men i 1609 blev den erhvervet af Jürgen v. Ol-
denburg (5. led, f) og forblev i slægtens eje i over 150 år.

Hvad der her engang har været af bygninger, må man tænke sig
til; den nuværende, ret store gård, var noget af det grim-
meste og mest uordentlige, jeg har set, og haven ud mod dalen
et komplet vildnis.

Hjemturen gik ad landevejen mellem Teterow og Güstrow syd om
Raden sø, atter forbi Vietegest og gennem skoven tilbage til
Güstrow.

Mellem Gremmelin og Kötel er der i fugleflugtslinie små 14 km.
Omkring denne akse ligger de gamle oldenburgske gårde, som i
høj grad har været familieforetagender, idet man har haft an-
parter hos hinanden i én skøn forening, hvis ikke i kiv og
strid.

Nogle træk om Oldenburgerne

Sagnet går, at Oldenburgerne oprindeligt var både strand- og
landevejsrøvere.

Det var almindeligt anerkendt, at de, der boede på stranden,
havde ret til at tage det vraggoods, der flød ind, samt skibe,
der var grundstødt og opgivet af besætningen.

I mangel af gode storme kunne man da, ligesom vestjyderne, i
nattens mulm med falske skibslanterner lokke købmandsskuderne

ind på revlerne og mer eller mindre brutalt tvinge mand-
skabet væk.

Hvis det er rigtigt, at Oldenburgerne også har deltaget i
slig ugerning, må det være omkring den tid, da de boede i
Bremen, thi, jeg ved ikke af, at de i Mecklenburg skulle
have været bosat på nogen strand. Mere sandsynligt lyder
sagnet om landevejsrøverier, som den store skov ved Gremme-
lin og Vietegest måtte være velegnet til. Også her gjaldt
det, at man havde ret til at beslaglægge de køretøjer, der
brød sammen og var efterladt på ens område.

For at komme tilfældet til hjælp gravede man faldgruber på
skovvejen, gemte sig i krattet og overfaldt kuskene, især
de, som med vognladninger var på vej til eller fra de modby-
deligt rige købmænd i Hansestæderne. Derfor blev det almin-
deligt at køre i konvoj med bevæbnede ryttere omkring vog-
nene.

Dette er sagn, men formodentlig troligt nok, thi der var
mange røverriddere.

Så meget er givet, at der den 4. november 1426 foregik et
røvertogt til godserne Pinnow og Rabenstein i Stavenhagen
amt. Blandt røverne nævnes folk fra byerne Malchin og Waren
og fra landet medlemmer af slægterne Bardenfleth, Wacholt,
Stalborn, Moltzan, Flotow, Kröpelin, Oldenburg, Finecke,
Levetzow og Linstow.

Også andre historier er der om Oldenburgerne, hvor jeg ikke
kan klarlægge, hvem de omtalte egentlig er, som f.eks. denne:

På Sct. Petri og Pauli dag den 18. november anno 1526 blev
Magdalena Oldenborges, et barn på 12 år, indviet til nonne i
Sct. Clara-Ordenens frøkenkloster i Ribnitz. Den fromme Fran-
ciskaner-læsemester, som beretter derom, tager denne indivi-
else som en særlig Guds tilskikkelse, det kan ikke fejle, -
thi, han harmes over det lutherske kætteri, der i disse dage
og tider lader både mænd og jomfruer forjage fra klostrene,
hvis de da ikke selv glemmer deres løfte og løber bort.

To år efter denne indvielse blev reformationen gennemført i Mecklenburg, og i 1555 blev alt klostergoods og kirkens øvrige ejendomme inddraget som fyrstelige domæner. Mange af de gamle nonneklostre fortsatte dog som verdslige stiftelser for pigebørn, der ikke kunne blive gift, mange gange fordi deres far ikke kunne skaffe dem en medgift.

Fra 1529 har vi følgende forsmædelige historie om Claus van Oldenborch på "Gremmelin harde by Güstrow":²⁶⁾

Hertug Albrecht lod det år foretage undersøgelser af forholdene i amterne og lod optage klagemål fra bønderne mod deres foresatte.

Mod denne Claus²⁷⁾ er der ialt 48 klagepunkter. Jeg har rent tilfældigt udtaget to, hvis plattysk var mig nogenlunde forståeligt:

Item ok klagen de arme lude des gantzen dorppes, wo nu I jar vorgangen, Claus van Oldenborch schal den armen luden I ossen affgeslagen hebben umme den willen, dat scholden eyn ethlike frowe wech woren.....28)

Item beklaget sich de schulte, dat he hefft moten korth na den pasken Anno XXIX synen knecht don myt I wagen unde II perden..... 29)

26) Gremmelin tæt ved Güstrow.

27) På den tid var der i det mindste fire, der hed Claus v. Oldenburg, nemlig Vietegest-liniens 1. led, a, som nævnes 1513; 2. led, a, Claus den ældre (13. gen.4096/1), som var hofmarchal i Strelitz, og hans søn 3. led, d, som man kan se bort fra, da han i 1529 kun var 4 år gammel, og endelig den Claus af Wattmannshagen-linien, hvis navn står på ryggsiden af prædikestolen i Reinshagen kirke. Da Gremmelin var Wattmannshagen-liniens hovedsæde, må det vel være ham, sagen drejer sig om. Han døde 1596, så, hvis det er ham, var han meget ung i 1529.

28) Ligeså klager de arme folk i hele landsbyen, hvor nu for et år siden Claus v. O. skal have afslået de arme folk en tyr på grund af, at en enkelt "frowe" skulle være væk... (frowe = frue = hunkønsvæsen; muligvis en kvinde, der var blevet væk, måske fra hoveriarbejdet? muligvis en ko eller kvie?)
Skulle denne herremand have nægtet bønderne en tyr til at løbe deres køer? I så fald har historien uhyggelige perspektiver!

29) Ligeså beklager kærneren sig over, at han talrige gange efter påsken år 29 har kørt derned med sin karl med en vogn og to heste
....
Hvis denne skrækkelige Claus, som ovenfor antaget, har gjort sit til at lægge sit gods øde, er det ikke mærkeligt, at han også undslog sig for at møde skatteopkræveren!

I sidste halvdel af 1600-tallet har præsten i Wattmannshagen sogn, pastor Chr. Hartwich, indført forskelligt om Oldenburgerne i sin kirkebog.

Præsten skriver, at Ewald von Oldenburg til Vietegest³⁰⁾ stiftede et temmelig stort legat til kirken med årlige renter til sognepræsten, og at hans søn, junker Jürgen Christoff til Vietegest tillod præsten og præstens bønder at fiske i Warin Sø, mod at præstens bønder een dag hvert år i høsten skulle meje eller køre ind for ham.

Andre af familien betalte ikke præsten de renter, de skyldte ham, eller skændtes med ham angående jordlodder, tilsåning og meget andet.

Pastor Chr. Hartwich skriver i kirkebogen, at hans forgænger, som døde af pest i 1637 eller 38, havde ført mange processer mod bl.a. Claus von Oldenburg til Wattmannshagen og Julius Ernst von Oldenburg til Wotrum³¹⁾, og at hans efterfølgere i embedet havde grund til at takke ham for hans flid!

30-årskrigen sendte bølge på bølge af ulykker ind over Mecklenburg. Der var urolige tider, før den begyndte, og stor fattigdom bagefter.

Krigen gjorde også sine indhug i de oldenburgske besiddelser. Gremmelin var delvis pantsat allerede i 1603, men gled snart helt ud af familiens hænder, Wattmannshagen blev pantsat i 1662.

Med Vietegest, Kötzel og Wotrum gik det foreløbig bedre. Dog, på Vietegest uddøde slægten, og gården blev solgt ved licitation i 1739.

30) Hans fulde navn var Ewald Johann v. Oldenburg.
(se Vietegest-linien, liste E, 6. led, b.)

31) Denne Claus til Wattmannshagen kan jeg ikke gøre rede for. Julius Ernst (se Vietegest-linien liste A, 5. led, h). Han angives at være født i 1625, så det lyder mærkeligt, at præsten skulle have ført processer mod en dreng; snarere har det været mod faderen, Jürgen v. Oldenburg (liste A, 4. led, f), men angående det gods, som Julius Ernst senere overtog?

Endnu i 1787 sad Lucia Hedewig v. Moltzahn, f. von Oldenburg³²⁾ på Kötel med en række fætre v. Oldenburg som part-havere.

Wotrum var i 1756 i slægtens besiddelse, men derom senere. Hvornår Kötel og Wotrum endeligt er udgået af slægten Oldenburgs besiddelse, ved jeg ikke bestemt, men antager, at det skete endnu i 1700-tallet.

Tak

Inden jeg går videre med bogens hovedindhold, vil jeg takke alle de mange venlige mennesker, som har hjulpet mig privat, på arkiver, og i biblioteker.

Med taknemmelighed mindes jeg biskop Paul Oldenburg, af hvis store forarbejder og samlinger angående slægten jeg har haft megen gavn.

Tak til Dr. phil. Albert Fabritius for vel overstået dyst. Uden hans vedholdende tvivl (og i D. A. A. det afgørende ord) var resultatet sikkert blevet ringere.

En varm tak sender jeg hr. Verw.Dipl.-Jurist Karl Schomaker i Schwerin for **saglig, initiativrig og utrættelig hjælp.**

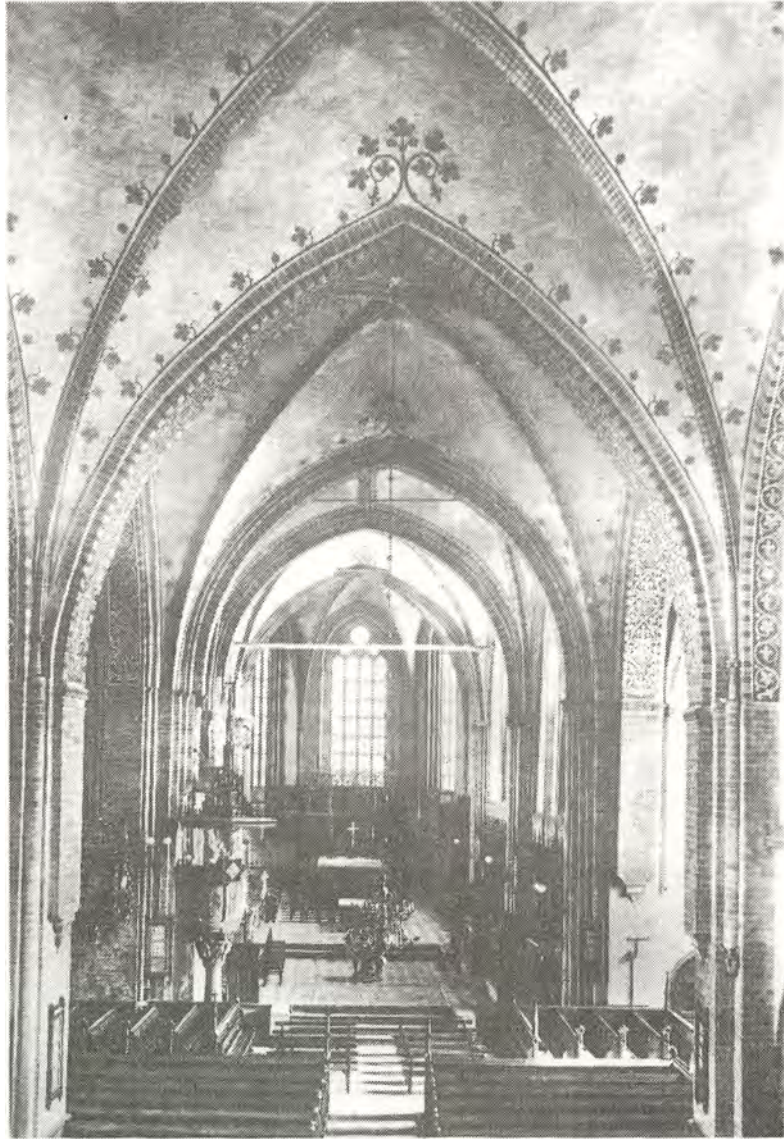
Tak til sekretær i udenrigsministeriet, cand.scient.pol. Hans Henrik Bruun, som i D.D.R. gik ud af sin vej for at hjælpe mig.

Tak til major Fritz v. Linstow, som i genealogisk interessefællesskab henviste til det længe eftertragede, endegyldige bevis på den danske familie Oldenburgs herkomst, hvorefter jeg med anderkendelse fra førende genealogisk hold kunne fuldende bogen.

Tak til fru Inge Christensen, som har lettet mig for det arbejde at renskrive bogens sider og

tak til hr. Bent Gustavson, som har påtaget sig at mangfoldiggøre den.

32) Se Vietegest-linien, liste D, 9. led, a.

*Güstrow domkirke
grundlagt 1226, indviet 1335*

B. Kegebein, Güstrow fot.

15 GENERATIONER AF SLÆGTEN OLDENBURG
I MECKLENBURG, NORGE OG DANMARK

Hver skimlet skrift, hver skjoldet alterbog
har gæmt et gran af slægtens ve og våde;
nu skal de røbe mig, hvad vej jeg drog,
og løfte mig en flig af livets gåde.

(Jeppe Aakjær)

Vietegest-liniens stamfader

15. gen. 16384/1 HINRICH VON OLDENBURG

og hans hustru

15. gen. 16384/2 DOROTHEA VON NOSSENTIN

Hinrich von Oldenburg var "arvesat" på Vietegest og Gremmelin, d.v.s. at han ved arv var ejer af de to godser, men dog kun dele af dem.

Hans hustru, Dorothea von Nossentin var af huset Panstorff, og med hende fik han tre sønner, Claus, Karsten og Ewald (14. gen. 8192/1).³³⁾

Det eneste, der kaster lidt lys over Hinrich von Oldenburg, er en lampe i Güstrow Domkirke. I 1492 var han nemlig vidne for Johann Molteke til Strietfeld, da denne skænkede en årlig forpagtningsafgift til domkapitlet i Güstrow, som for disse penge skulle vedligeholde en stedse brændende lampe foran sakrament-monstransen i domkirken.

1492 er det første årstal i vor stamrække.³⁴⁾

Første slægtled (liste A, 1. led, c)

14. gen. 8192/1 EWALD VON OLDENBURG

og hans hustru

14. gen. 8192/2 ELISABETH VON KAHLEN

Ewald von Oldenburg var herre til Vietegest og Tolzien og havde del i Gremmelin.

33) Dette ifølge v.O./v. B.! Liste A, 1. led.

34) For at genopfriske den tid kan det nævnes, at Columbus opdagede Amerika i 1492. I Danmark regerede kong Hans. Den første bogtrykker kom til Danmark i 1482. Opførelsen af Glimmingehus i Skåne blev påbegyndt i 1499.

Hans hustru Elisabeth var datter af Caspar von Kahlen til Rey (15. gen. 16384/3) og Anna von Ritzerow (15. gen. 16384/4), og med hende fik han to sønner, Claus (13. gen. 4096/1) og Diderich. ³⁵⁾

I 1489 borgede han for familien Negendanck til Schwiessel, og i 1491 var han vidne til, at Johann Moltke til Strietfeldt overdrog nogle årlige ydelser fra sine godser til kannerne i Bützow. ³⁶⁾

I 1506 skulle han stille 4 heste (med ryttere og udrustning) i krigen mod Lübeck.

I 1513 lånte han og hans to ældre brødre, Claus og Karsten, 500 Stralsund-Mark i klosterkonventet i Dobbertin; til gengæld gav de klosterkonventet prioriteter med en årlig rente af 30 Mark:Lübsk (Lübecker-Mark) i landsbyerne Tolzien, Rampeschendorff, Nienhagen og Zerrahn. Hvad der blev af de to ældre brødre senere hen, ved jeg ikke.

Den 1. august 1523 var Ewald med i den deputation af næsten 300 af ridderskabet og de øvrige stænder, som underskrev den mecklenburgske Union. Da blev en 3 år gammel strid bilagt mellem de to hertugelige brødre Henrik og Albrecht. Det skete på den måde, at hertug Albrecht rejste til Spanien for at forelægge sagen for kejseren over det tysk-romerske rige, Karl V, på hvis befaling hertug Henrik føjede sig, og landet blev delt mellem de to brødre. Unionens underskrivere lovede dels troskab mod deres landsherrer, dels sammenhold i egne interesser.

Tre andre af slægten Oldenburg skrev også under på denne Union, nemlig Wedige, Jürgen og Ludeke. ³⁷⁾ De af ridderskabet, der underskrev Unionen af 1523, er senere blevet regnet for Mecklenburgs ur-adel.

35) Liste A, 2. led.

36) Se forrige side. Johann Moltke synes enten at have været meget from eller uhjælpeligt i kløerne på gejstligheden.

37) Wedige var Wattmannshagen-liniens første mand og Jürgen formodentlig hans søn. (Se pg. 36). Ludeke kan være den Lütke, der sammen med sin bror Henning i 1496 førte proces mod deres fætre. (se pg. 21).

Andet slægtled (liste A, 2. led, a).

13. gen. 4096/1 CLAUD VON OLDENBURG

og hans hustru

13. gen. 4096/2 BIRGITTA VON SCHACK

Claus von Oldenburg, kaldet den ældre, var herre til Vietegest, Tolzien og en del af Gremmelin. Desuden var han hofmarchal og kaptajn i Strelitz.

Hans hustru Birgitta var datter af Dethloff von Schack til Hasenthal (14. gen. 8192/3) og Ilsabe Barse (Barsten, Barcken) (14. gen. 8192/4), og med hende fik han 4 børn, 1 datter og 3 sønner, Ewald, Hinrich og Claus (12. gen. 2048/1), som blev stamfædre til hver sin gren af den kommende slægt.³⁸⁾

Mens "Claus den ældre" åbenbart gjorde tjeneste hos hertugen i Strelitz, skulle hans bror Diderich og hans ældste søn Ewald i 1545 stille 8 heste i krigen mod tyrkerne, som gjorde fremstød i Ungarn og truede med atter at gå mod Wien, hvad de opgav, da de mødte modstand og var belært af den mislykkede belejring i 1529.

"Claus den ældre" blev en gammel mand. I året 1571 var han med på landdagen, der blev afholdt i Güstrow.

Tredie slægtled (liste A, 3. led, d).

12. gen. 2048/1 CLAUD VON OLDENBURG (11/1 1525 - 15/7 1594)

og hans hustru

12. gen. 2048/2 ANNA VON BULOW (død 1603)

Claus von Oldenburg, kaldet den yngre, var ejer af en del af Vietegest, en del af Gremmelin og en del af godset Pinnow i Stavenhagen amt, det samme gods, som for godt loo år tilbage var blevet udplyndret bl.a. af hans egen familie.³⁹⁾

Hans ældste bror Ewald boede på Vietegest, hans næstældste

38) Liste A, 3. led (samt liste C og liste D).

39) Se indledningen: "Nogle træk om Oldenburgerne". (Se pg. 46.)

bror Hinrich formodentlig på Mierendorff, selv boede "Claus den yngre" på Gremmelin.

I 1555 borgede han og andre adelsmænd for Joachim Kruse.

Sammen med sin gamle far var han med på landdagen i Güstrow i 1571.

I 1572 påtog han sig frivilligt at deltage i visitationer i de mecklenburgske kirker og klostre. Samme år blev han provisor for klostret i Dobbertin samt udnævnt til hertugelig mecklb. landråd.

I det hele taget skal han have været en meget dygtig mand, der blev brugt til mange deputationer og forretninger.

Omkring 1550 var "Claus den yngre" blevet gift med Ilsabe von Bredow af huset Reinsberg, han 25 og hun 22 år eller der omkring. Ilsabe blev mor til fem børn, to døtre og tre sønner, Joachim, Hinrich og Claus.⁴⁰⁾ Disse tre brødre fik hver en andel i Vietegest. Efter først at have spurgt deres far om forlov og efter derpå at have tilbudt disse andele til deres næstældste farbror Hinrich, solgte de dem på Sct. Antonidag den 16. april 1589 til deres ældste farbror Ewald. Ligeså solgte også brødrene Matthias, Jürgen og Adam⁴¹⁾ deres andele i Vietegest til samme Ewald, deres fætter, som derved kom til at sidde mere selvstændigt på Vietegest.

"Claus den yngre"s ældste søn Joachim (eller Jochim) blev en meget kendt, lærd og agtet hofembedsmand. I sin ungdom havde han studeret og været på rejse i Tyskland, Svejts og Italien. I 1582 var han med på rigsdagen i Augsburg, hvor hertug Ulrik af Mecklenburg fattede interesse for ham, gjorde ham til sin mundskænk og kammerherre og siden til hofmarchal. Senere blev han brugt som hofråd for to andre hertuger af Mecklenburg, fætrene Carl og Johann Albrecht II.

I samtlige 36 år tjente han det fyrstelige hus med "den største troskab og flid" og blev i sin alderdom valgt til formand for klostret i Dobbertin.

40) Liste A, 4. led.

41) Liste B, 3. led.

Han boede på Tolzien og var gift to gange, men fik ingen børn.

"Claus den yngre"s hustru Ilsabe døde den 30. januar 1583, 54 år gammel. Året efter giftede den 59årige enkemand sig med Anna von Bülow, datter af Jürgen von Bülow til Prützen (13. gen. 4096/3) og Ilsa von Bredow af huset Reinsberg (13. gen. 4096/4). Anna var formodentlig en yngre kusine til sin mands første hustru.

6 år gik, før Anna fik sit eneste barn, en søn, som efter sin morfar fik navnet Jürgen (11. gen. 1024/1). Knap 4 år efter den lille drengs fødsel døde Claus, 69 år gammel.

Som enke blev Anna v. Bülow overhofmesterinde i Strelitz hos hertug Sigismund August af Mecklenburg-Strelitz og hertuginde Clara Maria af Pommern.

I denne tjeneste døde Anna i året 1603.

Fjerde slægtled (liste A, 4. led, f).

11. gen. 1024/1 JURGEN VON OLDENBURG (8/9 1590 - 16/12 1649)
og hans hustru

11. gen. 1024/2 DOROTHEA VON SCHWERIN (født 1590 - levede endnu 1632)

Jürgen von Oldenburg blev født den 8. september 1590, og han var kun knapt 4 år gammel, da hans far døde. Hans mor blev overhofmesterinde ved hoffet i Strelitz, og hun sendte sin lille søn til Greifswald, hvor han fik privat undervisning. Moderen døde, da drengen var 13 år gammel.

Jürgens meget ældre halvbrødre Joachim, Hinrich og Claus var hans formyndere. Disse tre brødre havde ikke alene solgt deres andele i Vietegest i 1589, men også Schwiggerow og Nienhagen. I 1590 havde de solgt deres andele i Pinnow og andet jordergods og atter i 1605 solgte de et par bøndergårde. De gav deres halvbroder en fortræffelig uddannelse.

Jürgen studerede ved universitetet i Greifswald, og derpå foretog han en stor udenlandsrejse. Turen gik til Holland, Belgien, England, Frankrig, Spanien og Italien; vejen hjem gik over Wien og Prag.

På grund af sine kundskaber og sin dygtighed blev Jürgen siden brugt af sine standsfæller til mange forretninger og deputationer.

Jürgen arvede sin fars andel i Vietegest, men ikke nogen i Gremmelin; her stod det ikke godt til; hans slægtninge pantsatte i 1603 og 1607 deres andele i Gremmelin til Adam v. Passow på Zehna.

Den 19. november 1608 skete der den ulykke, at den 18-årige Jürgen ved et vådeskud - formodentlig på en jagt - kom til at skyde en af sin slægtning Hennings tjenere,⁴²⁾ hvilket kom Jürgen dyrt at stå.

Den 16. december 1609 købte Jürgen v. Oldenburg godset Kötel, sydvest for byen Teterow, med tilliggende gård Wortrum, nord for Rade sø, af Matthias von Schmecker og dennes kreditorer; den 21. april 1610 fik han af hertug Carl af Mecklenburg disse godser i forlening med dertil hørende retigheder og forpligtelser.

Søndag før pinse 1610 blev Jürgen gift med Dorothea, datter af Claus von Schwerin til Grillenberg og Lierhoff (12. gen. 2048/3) og Barbara v.d.Osten (12. gen. 2048/4). Brudgommen var 19 år, bruden 19 eller 20. Det unge par flyttede ind på fåregården Mierendorff, mens de lod en ny hovedbygning opføre på Kötel, og dér flyttede de ind den 17. juni 1620.

De fik 12 børn, 7 sønner og 5 døtre.⁴³⁾ Sønerne var Claus Andreas, Joachim, Hans Hinrich, Jürgen Christoph, Julius Ernst, Otto Friderich og Adolph Philipp (10. gen. 512/1), og de blev alle voksne.

Mon jeg tager fejl i at tro, at Dorothea, moderen til alle disse børn, nok døde 1632 i barselseng med sit 12. barn, den lille Anna Maria?

42) Se indledningen "Wattmannshagen-linien", led d. (Se pg. 37).

43) Se liste A, 5. led.

Den 3. maj 1614 gav hertug Hans Albrecht II af Mecklenburg-Güstrow Jürgen bevilling til at drive "bjergværksdrift" på sin jord; jeg antager, at det kan have drejet sig om brunkul eller sten og grus.

En sommerdag i året 1616 fik Jürgen følgende indbydelse fra hertug Johann Albrecht II af Mecklenburg-Güstrow:

Hans Albrecht etc.

Agtværdige, kære, tro.

Efterdi den algode trofaste Gud allernådigst d. 30. maj har forløst den højborne fyrstinde, vor hjertenshøjtelskede gemalinde fru Margaretha Elisabeth, født og formælet hertuginde af Mecklenburg i hendes kvindelige byrds blomst og har begavet os begge med en lille velkabt søn og arving, hvorfor vi så siger Hans høje Guds Majestæt behørig lov og tak, og eftersom vi har besluttet gennem den hellige dåb at lade denne vor lille søn bringe til den Herre Kristus den 28. juli og til den tid at indbyde nogle af vore herrer venner og desårsag da har brug for din person til underdanig opvartning, begærer vi hermed nådigst, at du bestemt vil indfinde dig her om aftenen fredagen før, d. 26. i omtalte juli måned med så mange beredne heste, som du kan skaffe tilveje, og for dit eget og dine tjeneres vedkommende udstyret med tilbørlige æresklæder, og vise dig at give agt på følgende, som sig hør og bør, og som vil blive dig anvist af vore marchaller, og på ingen måde undskylde dig med udebliven. Derpå etc. at erkende i nåden heri.

Dateret Güstrow d. 30. juni 1616.

Til (Jürgen Oldenburgk til Kotel). 44)

48 adelsmænd blev indbudt til barnedåben. Af familien Oldenburg, foruden Jürgen, også hans næstældste halvbroder:

Claus von Oldenburgk und dessen beeden Söhne Claus und Andreas zu Woltzegar. 45)

44) Oversat fra datidens tysk.

45) C.v.O. og dennes to sønner....(se liste A, 4. led, e).

Foruden denne mere gemene landadel var også indbudt finere folk: Hertugens bror Adolph Friedrich af Mecklenburg-Schwerin, skønt de to brødre "weder schreiben oder auch mundtliche werbungen gewertig"⁴⁶⁾ samt hertug Philipp af Pommeren-Stettin, hertug Augustus af Lüneburg, landgreve Moritz af Hessen og repræsentanter for byerne Hamburg, Lüneburg, Rostock og Wismar.

Barnedåben blev sat stort op. Allerede den 28. juni har Hans Albrecht skrevet til 17 forskellige distrikter, at de skal levere, - ikke som efter sædvane okser og lignende, for tiderne er strenge, og desuden har hertugen forkøbsret til gældende priser, - men hver gårdmand og husmand skal levere 1 høne og 5 æg, og for hveranden husmand skal der leveres 1 fed gås. Varerne skal afleveres til hans køgemester den 20. juli.

Den 2. juli skriver Hans Albrecht til ni byer, at de skal stille drabanter til opvartning, nogle byer seks, andre fire, andre tre, andre kun to. Drabanterne skal udstyres med gule vamse og derover lange gule læder-køllerter, dertil røde bukser besat med snore, som vedlagte prøve viser (fremstillet i Nederlandene). Desuden skal de være udstyret med blå knæbånd og røde strømper, røde baretter med gule og blå fjerbuske og gode hellebarder!

Al denne herlighed bliver dog ikke til meget.

Byerne undslår sig for denne udgift og nedskærer antallet af drabanter.

De fyrstelige gæster undskylder sig med de farlige og dyre tider og vil sende gesandter som stedfortrædere, - rundt omkring var der uroligheder, der endte med, at krigen brød ud i 1618.

Men der var også andre vanskeligheder udover krigs- og dyrtider, først det evigt unge spørgsmål: rangforordningen! Hessen og Pommeren har allerede længe været på kant angående

46) Hverken skriver eller værdiger hinanden mundtlige henvendelser.

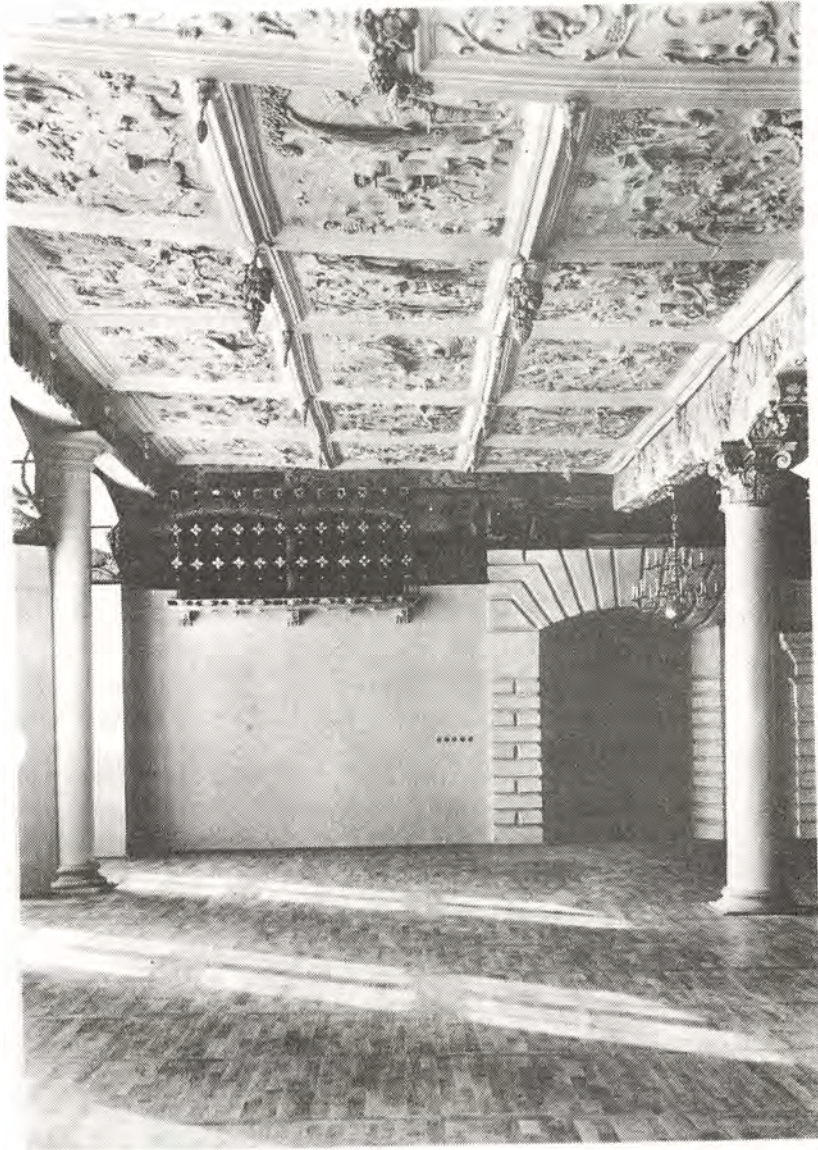
*Güstrow slot
opført 1558-65 og 1587-94*

*Institut für Denkmalpflege
Schwerin*

*Trappetårn og galleri i
borggården på Güstrow slot*

*Institut für Denkmalpflege
Schwerin*

*Riddersalen på Güstrow slot
med hjortefrise og jagtscener
i loftet*

*Institut für Denkmalpflege
Schwerin*

deres indbyrdes rang, - Hessen og Mecklenburg kan heller ikke blive enige om deres. Dernæst er der vanskeligheder med religionen, idet den lærde, fromme hertug Philipp af Pommeren er stærkt luthersk, hvorimod Güstrow-hoffet er reformert.

Kun 12 af de 48 indbudte adelsmænd sagde ja tak til indbydelsen, de andre undskyldte sig for at stille med mange heste, tjenere etc. Blandt de 12 høflige eller forlystelsesyge eller velhavende, der ville komme var: "Claus von Oldenburgen und dessen beede Sohne Claus und Andreas zu Woltzegor" og "Jürgen von Oldenburgk zu Kotel", disse måske af hensyn til deres bror Joachim, der var hofmarchal på slottet.

Men den 23. juli skrev hertug Hans Albrecht til disse 12 mænd:

Efterdi de fleste af vore herrer venner ikke kan komme på grund af forefaldende gyldige forhindringer....så vil vi for denne gang nådigst også forskåne jer derfor....⁴⁷⁾

Om de 12 har åndet lettet op eller ærgret sig, er ikke til at vide, men samme dag udgik der indbydelser til 8 andre adelsmænd:

....I vil føje os deri, at I foruden jer selv kommer herover med jeres hustru og fruentimmer....⁴⁸⁾

Barnedåben blev således mindre pragtfuld, men måske mere hyggelig og munter med fruere og frøkner omkring gåsestegen.

Men ak, glæden var kort for hertug Hans Albrecht: samme år i november døde hans hjertenshøjtelskede hertuginde, og hans lille søn og arving døde kun to år gammel.

Den ulykkelige 30 år lange krig begyndte i 1618. I 1620 stod slaget ved Det hvide Bjerg ved Prag.

Fra 1621 findes en beretning om rostjenesten: "Angående deling af de mecklenburgske ridderheste".

47) Oversat fra datidens tysk.

48) " " " "

Her står hele den mecklenburgske adel på stribe. Hvad angår Oldenburgerne kan man se, at i den schwerinske del bor kun een af dem, nemlig Jürgens halvbroder, nysomtalte Claus Oldenburg til Waltzegorden, Amt Plau. Han skal stille 1 hest, men de fleste dog kun en brøkdelt af en hest. Det ser besynderligt ud, når et helt amt stiller med 17 1/4 hest, så i virkeligheden har der vel været tale om en pengeafgift.

I 1621 bor de fleste af familien Oldenburg i den güstrowske del af Mecklenburg:

Jürgen u. Matthias die Oldenburg zu Gremmelihn.....	1/2	hest
Johann Oldenburgs Theil " "	1/4	"
Jürgen Oldenburg zu Mierendorff	1/4	"
Matthias Oldenburg daselbst	1/4	"
Cuno Hans Oldenburg zu Gremmelihn	1/4	"
Ewald Oldenburg zu Vietegest	1	"
Jasper (Caspar) Oldenburg zu Wandmannshagen	1/2	"
Henning Oldenburg zu Döltzihn (Tolzien)	1/2	"
Jürgen Oldenburg zu Kötell	1	"

Alle disse bor i Güstrow amt, - i Stargardt amt er der kun en af familien:

Wedige Oldenburg zu Eichstorf

1/2 hest⁴⁹⁾

49) De fleste af de herrer genkendes, bl.a. fra indledningens afsnit om "Wattmannshagen-linien" og "Fra Güstrow til Tererow og retur".

Brødrene Jürgen og Matthias til Gremmelin og til Mierendorff (Liste B, 3.led, a og b) kendes fra prædikestolen i Reinshagen kirke. Muligvis har de indløst deres pantebreve i Gremmelin igen. Matthias er sikkert den "Nobilis", der 1612 står skrevet for et hus i Güstrow.

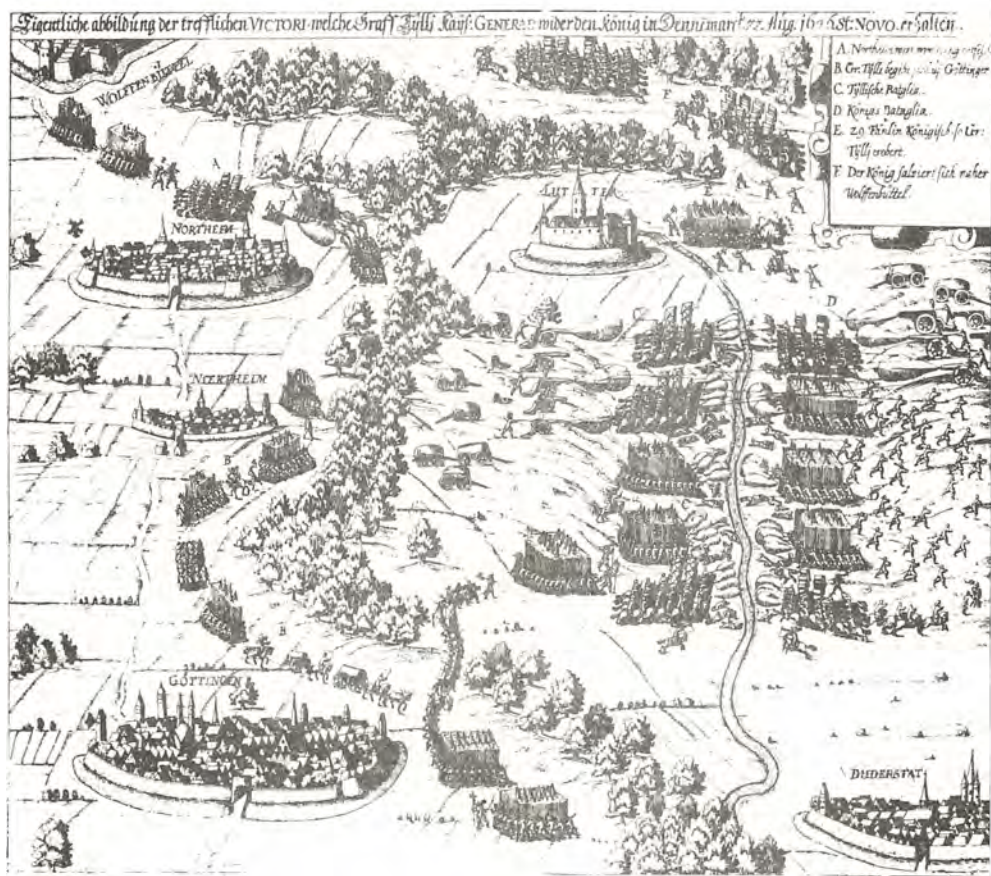
Brødrene Johann og Cuno Hans (Liste D, 4.led, c og d) har muligvis også indløst deres pantebreve. Johann kendes også fra prædikestolen i Reinshagen kirke.

Ewald ("der junger")(Liste C, 4.led, b) var død uden direkte arvinger i 1620, men hans enke Birgitte sad på gården.

Jasper (Caspar) og Henning er brødre af Wattmannshagen-linien (led d).

Wedige kender jeg ikke, men han er sikkert af Wattmannshagen-linien, muligvis er det ham, der ejede hus i Güstrow i 1630.

Oversigten over ridderhestene har jeg fra bogen "Facti Species und wahrhafter Historischer Bericht Herzogthum Mecklenburg", trykt 1749. Da jeg i november 1967 lånte bogen på Det kgl. Bibliotek, var den ikke sprættet op; i 222 år havde den stået der uden interesse for nogen.

*Det danske nederlag ved Lutter am Barenberg
 1626*

Det kgl. Bibliotek

I 1623 sluttede Mecklenburg sig til det nedersachsiske defensions-forbund, hvor kong Christian IV af Danmark var kredsoborst. Da han blandede sig i krigen mod kejseren i 1624, holdt Mecklenburg sig neutral, men efter hans nederlag ved Lutter am Barenberg 1626, viste man sig imødekomende og lod den danske hær søge tilflugt i Mecklenburg. Wallenstein rykkede op i Holsten og Jylland. I 1627 belejrede han Stralsund.

Den 19. januar 1628 gav kejseren Wallenstein hele Mecklenburg som pant for sine krigsudlæg, den 26. i samme måned solgte kejseren denne del af det tysk-romerske rige til ham. De mecklenburgske fyrster flygtede.

Med trusler gennemtvang Wallenstein, at stænderne "hyldede" ham som arvefyrste. Det skete i Güstrow den 1. februar 1628. En af de tilstedeværende af ridderskabet var Claus v. Oldenburg til Woltzegarden⁵⁰⁾. Wallenstein regerede despotisk; tropperne udsugede landet hensynsløst, og hestene åd det spæde korn på markerne.

Om sommeren 1630 landede kong Gustav Adolf af Sverige med en lille udsøgt hær på den pommerske kyst og rykkede sejrrigt frem. De mecklenburgske fyrster kunne nu vende tilbage.

Efter at Gustav Adolf var faldet ved Lützen i 1632 og Wallenstein var blevet myrdet i 1634, holdt de svenske generaler Banér, Torstenson og Wrangel krigen gående. 1637-38 var Mecklenburg påny krigsskueplads og blev hærget frygteligt, - da kom også pesten til landet.

Jürgen v. Oldenburg flygtede til Rostock og derfra i 1638 til Svendborg på Fyn, men i 1639 var han tilbage igen.

Han udlånte 2900 floriner til Reimat v.d. Osten, som til gengæld på Sct. Antonii dag 1639 overdrog ham fåregården Grube.

En ny bølge af ulykker kom over det udpinte land, da Torstenson 1643-44 drog igennem, efterfulgt af den kejserlige hær. Krigsførelsen var barbarisk, meget var lagt øde og meget forandret,

50/ Liste A, 4. led, e.)

da freden endelig kunne slutes i 1648.

I Stavenhagen amt havde der før krigen været:

558 bønder og 216 husmænd -- i 1648 var der:
29 " " 17 "

I Plau amt havde der før krigen været:

564 bønder og 160 husmænd -- i 1649 var der:
84 " " 15 "

I Güstrow amt havde der før krigen været:

414 bønder -- i 1644 var der
131 "

I landsbyen Wattmannshagen havde præsten før krigen haft 11 bønder, i 1649 var ingen af dem i live.

I den nærliggende landsby Raden ved Raden sø havde ikke en eneste bonde overlevet krig og pest; om deres familie og øvrige husstand meddeles intet.

Trods alt gjorde Jürgen von Oldenburg sit til, at hans sønner skulle få en god opdragelse. De to ældste er opført i matriklen for universitetet i Rostock 1626:

Joachim von Oldenburg, haereditus in Kötel

Nicolaus Andreas von Oldenburg, frater in Kötel 51)

Det synes, som om Joachim har studeret jura der i fire år.

To af de yngre i flokken blev sendt til Christian IVs ridderlige akademi i Sorø. I matriklen står der:

Georgius Christophorus von Oldenburg (Jürgen Christoph)

Adolphus Philippus von Oldenburg 52)

Angående Jürgen Christoph findes der to breve fra Christian IV, stilet til Sorø Akademis hofmester:

51) Joachim von Oldenburg, arving på Kötel.
Nicolaus (Claus) Andreas von Oldenburg, broder på Kötel.

Liste A, 5. led, a og b.

Mærkelig nok er Joachim arving til Kötel. Både v.O./v.B. og v.H./v.P. angiver, at Claus Andreas var ældste søn.

52) Liste A, 5. led, f og j.

Hr. Just Høeg⁵³⁾ fick Brev at indtage Christoffer Jørgen i Sorøe Academie.

Christianus Quartus

V.S.G.T. (Vor synderlig gunst som tilforn) Wi bede eder och Nåådig: Wille, at naar I hermed besøgis, I da Os elskelig Jørgen von Oldenburg hans Søn navnlig Christoffer Jørgen, der paa Academiet annammer, och hannem Kosten for betalling lige med andre lader bekomme; och saafrembt hand nogen Exercitia will lærre, skall hand dennomb derforuden och betale.

Datum: Hafniæ den 5 Juny 1639.

Det andet brev viser, at Jürgen Oldenburg er kommet i pen- genød:

Henrich Rammell⁵⁴⁾ fick Brev Jørgen v. Oldenburgs Søn at(ulæseligt)..... paa Sorøe.

Christianus Quartus

V.G.T. (Vor gunst som tilforn) Wid efftersom Os elskelig: Jørgen Von Oldenburg hos Os underdanigst haffuer ladet anholde, Wi naadigst wille bevilge at hans Søn, Jørgen Christoph paa Sorøe Academie maatte antagis, der sine Studia och Exercitia continuere och fri Underhollding paa et aars tid eller to at nyde, derom Wi naadig tilfridtz efterdi Jørgen Christoph der paa Academiet sin Kost maa nyde och sin adelig Exercitia paa et aars tid eller to uden Betaling maa have, saafrembt da(ulæseligt)for Stedet det ellers nogenlunde kand taale. Datum: Hafniæ den 16. Marts 1643.

-
- 53) Just Høg (1584-1646) til Gjorslev var den første hof- eller hovmester, d.v.s. forstander ved Sorø Akademi, rigskansler, lensmand på Kalø. Han var en af tidens lærdeste mænd og meget berejst. I sin ungdom deltog han i et sætog mod tyrkerne i hertugen af Florents tjeneste. Han havde fortrinlig indsigt i de fleste europæiske sprog, især spansk. Han efterlod sig et stort og udvalgt bibliotek, rigt især på spansk litteratur, som han skænkede til Sorø Akademi.
- 54) Henrik Ramel (1601-53) til Bækkeskov, af pommersk slægt, var den næste hofmester på Sorø Akademi. Rigsråd og kansler for det tyske kancelli. Kongens ven, som fik overdraget flere statsærinder i udlandet.

Efter krigens ulykker var Jürgen v. Oldenburg, som så mange andre, i bund og grund ruineret. Hans godser var forgældet over deres værdi og beslaglagt af kreditorerne.

Jürgen v. Oldenburg døde den 16. december 1649, nøjagtig 40 år efter den lykkelige dag, da han havde købt Kötel og Wotrum.

Han havde allerede i 1647 afstået de to gårde til sin søn Joachim; men skønt der ikke var meget andet end gæld at dele, var de andre sønner ikke tilfredse med den ordning og førte i 1651 sagen for retten.

Femte slægtled (Liste A, 5. led, j.)

10. gen. 512/1 ADOLPH PHILIPP VON OLDENBURG (født 5/5 1627 -for-
modentlig død 1690)

og hans hustru

10. gen. 512/2 AGNES VON PENTZ (12/3 1637 - 1665)

Adolph Philipp v. Oldenburg er født den 5. maj 1627 som den yngste af syv brødre. Han er født og vokset op på Kötel, men under krig og rædsler, med fremmede tropper i landet, pest og nød.

Som ung mand kom han på det ridderlige akademi i Sorø, den 23. Augusti 1647 blev han indskrevet i matriklen.

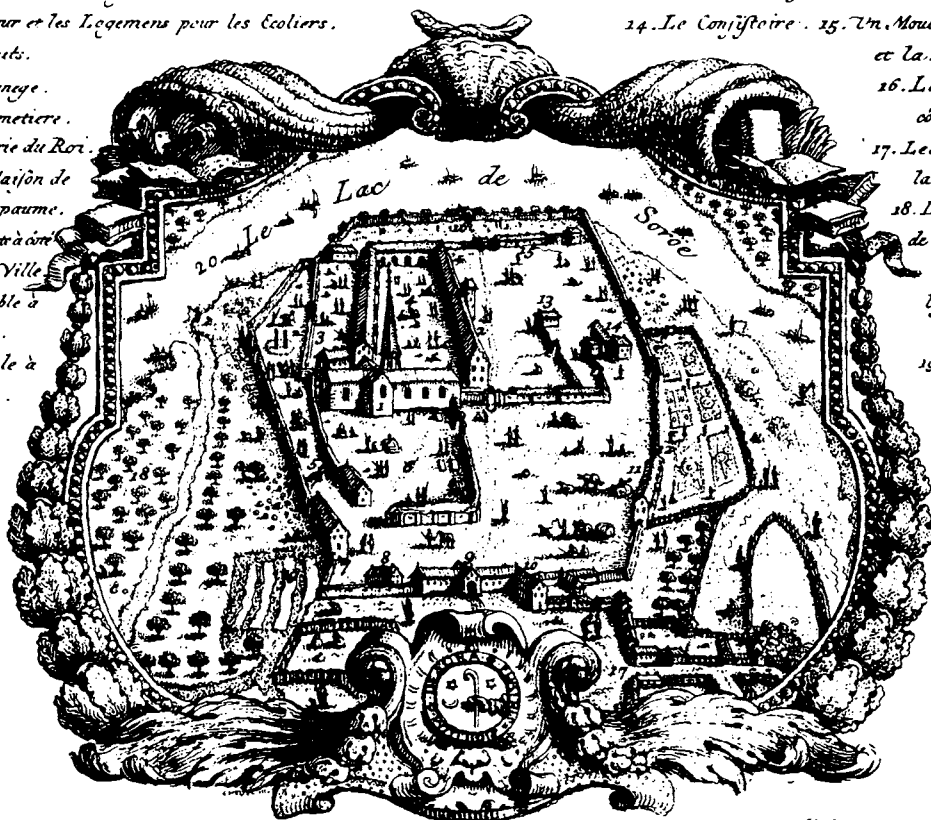
Akademiet, som var oprettet 1623 af Christian IV, havde til huse i det gamle Cistercienser-kloster ved søen. To ringmure omgav klosteret, og der var to porte, en ud mod søen, kaldet "Vandporten", den anden port mod byen står den dag i dag. Op mod ringmuren lå bindingsværksbygninger, som hørte til ladegården, her var stalde og lader, værksteder, møller, mejeri, saltkælderhus, fadeburstue, stegers, bryggers, bageri o.m.m.

Til akademiet blev bygget et ridehus med ridebane og et boldhus, som var sort indvendig, samt badstuer.

Klosteret var en trefløjet munkestensbygning på to etager, bygget op til kirkens sydside. I midten var fratergården med munkegang og brønd.

1. L'Église.
2. Les Logemens du Gouverneur.
3. La Cour et les Logemens pour les Ecoliers.
4. Le Puits.
5. Le Mange.
6. Le Cimetiere.
7. L'Écurie du Roi.
8. La Maison de jeu de paume.
9. La Porte à côté de la Ville.
10. L'Étable à Bœufs.
11. L'Étable à Vaches.

12. Le Jardin.
13. Le Puits.
14. Le Consiatoire.
15. Un Moulin à eau et la Brasserie.
16. La Porte à côté du Lac.
17. Le Marché et la rue du Lac.
18. La Promenade nommée des Philosophes.
19. La blancherie.

La vue de l'Académie de Sorøe du tems du Roy Just Høeg.

*Udsigt over Sorø Akademi på Hr. Just Høeg's tid
(ca. 1639)*

Det kgl. Bibliotek

Gulvene i klostret var belagt med brændtlers-fliser og væggene var hvidtede. Ellers var det meste malet grønt, akademiets livfarve. I auditorierne var der borde og bænke, panel-bænke langs væggene og to panelerede stole til professorerne.

Akademisterne boede gerne to eller flere sammen, især hvis de var slægtninge. De tyske akademister boede på "den tyske gang"⁵⁵⁾.

Til hvert hold var der et kammer med en jernovn, bord, bænke, boghylder, evt. skabe og - et spejl! I sovekammeret var der en eller flere himmelsenge til to.

Akademiet lå Christian IV stærkt på sinde, og alle forhold var gennemtænkt af kongen. Vel var det et "ridderligt akademi", men også børn af "u-adel" kunne studere der, ligesom der blev taget hensyn til folks betalingsevne. Men de adelige og de u-adelige unge mennesker mødtes kun ved studierne.

Rektors fornemste opgave var at opdrage akademisterne "udi en Sand Retsindig Guds-Kundskaff och fryctt" og "holde den- nem aarlig (årle) og silde till deris Gudsfrøctige Øffuelser". Foruden andagter og kirkegang var der bibellæsning, hvor man hvert år kom hele bibelen igennem.

Der blev givet undervisning i jura, især romerret, historie og politik, matematik, geografi og fortification, anatomi og botanik, teologi og kirkehistorie, logik, retorik, etik og metafysik. Af sprog blev der undervist i latin, græsk og hebraisk samt tysk, fransk og italiensk. Modersmålet ansås for at være medfødt eller lært i barneskolen. Ved måltiderne blev akademisterne holdt til god tone og bordskik samt konversation på de moderne fremmedsprog. Hofmesteren sad i taffelsalen under en tronhimmel og ledede derfra konversationen ved de små borde til 8 unge adelige akademister.

Disse fik også undervisning i sang og, efter ønske, i spil på orgel, lut eller fiol; desuden i håndtegning med begyndelsesgrundene i bygningstegning og landmåling, og endelig kom de ridderlige exercitia.

55) Adolph Philipp blev f.eks. indskrevet sammen med 3 unge mænd ved navn Münchhausen, en af dem hed Laban von Münchhausen.

De bestod i almindelig ridning og "drill", ringridning og andre modebestemte øvelser, der blev foretaget i harnisk. (Beriderens årlige løn var på 800 daler, rektors på 500!) Man lærte fægtning med fod-tourneren og fanesving og kasten med piker og dans med adskillige høviske ceremonier. Desuden lærte man forskellige boldspil, "och huo som ville lege, de selv at betale Boldene". - På akademiet var ansat en "Badskeer och Skreder, Spormager og Sadellmager" og en "Smid". "Och efterdi der well holdis altid udi det Ringeste wed 20 eller 24 Heste, da will en Sadell Knecht antagis" foruden "Stalldreng" og "Karlene, der altid kand were tilstede".

Hver formuende akademist leverede ved sin indtrædelse en hest, som ved hans dimission tilhørte akademiet; disse heste kunne da siden benyttes gratis af de uformuende unge mennesker.

For at ungdommen kunne lære høvisk omgang med de højere stænder, var der åben adgang til adskillige højtideligheder ved hoffet. Adolph Philipp har sandsynligvis været med, da akademisterne opvartede ved hove i februar 1648 i anledning af kong Christian IVs begravelse.

Klosterporten blev åbnet hver morgen kl. 4 om sommeren, kl. 7 om vinteren, og dagen begyndte med ridning. Hovedmåltiderne var kl. 10 og kl. 5 (17), og der skulle gives "god ufordærvet Kost af Fersk og Saltet og andet Stegt og Sødet med velbaget Brød af sigtet Mel og godt velbrygget Øl, alting med god Frugalitet (Tarvelighed) og Tilsium (tilsyn)".

"Oc skal spises huer Maaltid fire gode Retter, som nødtørftigen kunne forslaae og tilreкке: Skal oc giffvis dennem Frokost aff varm Øl og Brød eller oc Smør og Brød, efter Tidens Leilighed. Om Søndage eller andre hellige Dage skal dennem udi Academiet spises en Ret mere til Middags Maaltid".

Helt tarvelig synes forplejningen dog ikke at have været. I 1624 f.eks. købes 5 krondyr, 5 rådyr og 6 harer "til Stedets

Behov". Vildænder blev også indkøbt. Senere købes 27 potter olie til salat. I 1634 antages to krebsefangere, senere en fuglefænger. Der var ganske store udgifter til hvedemel, påskeæg og til æbler, som skulle bruges til æblemost. Krydderier var også en stigende udgift.

De unge mennesker skulle gå i beskedent, ensartet tøj. Kapper, overklæder og kraver skulle være af klæde, læder eller bommesi, uden staffering med silkesnore eller lignende. Indenfor akademiets porte måtte aldrig bæres silkeklæder, guld- eller sølvsnore, broderier eller perlestikker-arbejder. Akademisterne måtte ikke under nogen form bære guld, perler eller ædelstene. Hvis de endelig ville have kniplinger på kraven, måtte disse ikke være over 1 orts daler i værdi. Man måtte ikke gå i byen eller i skoven uden kappe. Ingen akademist måtte bære våben, ej heller indlade sig i "vovespil", hverken sejle på søen eller bade i den, men man måtte gerne holde duer!

Klosterporten blev lukket efter aftensmaden, om sommeren dog senest kl. 11 (23), og ingen måtte udeblive fra akademiet om natten. Ingen fruentimmer måtte besøge akademiet undtagen de derværende unge menneskers mor eller bedstemor, - og ingen må fordærve eller forføre næstens pige eller stadsmø eller nogen anden, som er i en fremmeds tjeneste, det være sig i gerning eller ord!

Måske har Adolph Philipp haft friplads på Sorø Akademi, ligesom sin ældre bror Jürgen Christoph; det er sandsynligt. Thi han fik denne alsidige og omhyggelige opdragelse, mens man hjemme i Mecklenburg våndede sig under krigens slutfase, og familiegodserne blev beslaglagt af kreditorerne.

Ved sin hjemkomst ejede Adolph Philipp intet andet end sin del af moderens medgift, som stod i de beslaglagte godser, og som foreløbig ikke kunne røres.

Ved faderens død den 16. december 1649 blev der røre mellem brødrene⁵⁶⁾, thi det forgældede Kötel og det lige så forgældede

56) Liste A, 5. led.

Wotrum var begge i 1647 blevet tildelt deres næstældste bror Joachim.

Den ældste bror, Claus Andreas, var allerede forlængst taget hjemmefra, fra hof til hof, "versuchte sich wohl im Kriege und bey Hofe"⁵⁷⁾. Nu sad han i Sverige som kammerjunker.

Hans to yngre brødre, Hans Hinrich og Otto Friderich, var gået samme vej. Alle tre brødre skal være døde i Sverige, uden arvinger.

Tilbage i Mecklenburg var de fire brødre: Joachim, Jürgen Christoph, Julius Ernst og Adolph Philipp.

Bortset fra, at det er svært at forstå, hvorfor faderen allerede i 1626 havde udset sin næstældste søn som arving til lensgodset Kötzel-Wotrum, er sagen egentlig klar, idet man nok må regne med, at de sønner, der foretrak at forsøge lykken ude i verden, fraskrev sig retten i godserne.

Lensgodset går da udelt til hovedarvingen Joachim, anparten i Vietegest går til den næste i rækken, Jürgen Christoph, de to yngre brødre Julius Ernst og Adolph Philipp må klare sig, som de bedst kan.

Den 23. september 1651 enedes de fire brødre i Mecklenburg og deres svoger Claus v. Pressentin om enken Birgitte v. Oldenburgs efterladenskaber i Vietegest⁵⁸⁾. Jürgen Christoph var gift med Birgittes søster, Eva Elisabeth v. Oldenburg og således formodentlig den nærmeste til at overtage Birgittes medgift i Vietegest. Allerede i 1647 havde Jürgen Christoph erhvervet dele af godset fra sine halvfætre Cuno Hans og Friderich v. Oldenburg⁵⁹⁾. Jürgen Christoph blev således vel anbragt på Vietegest, hvor hans efterkommere sad i de næste loo år.

57) Forsøgte sig godt i krig og ved hove. (v.O./v.B.)

58) Liste C, 4. led, b.

59) Liste D, 5. led, a og b.

Men retssagen i 1651 tror jeg iøvrigt har drejet sig om Wotrum, som faktisk gik ud af lensgodset Kötel på et eller andet tidspunkt.

Julius Ernst overtog Wotrum, og her sad hans efterkommere i de næste 100 år. Forøvrigt deltog Julius Ernst med tre af sine sønner i Den skånske Krig: Diderich, Jürgen Ulrich og Hans Hinrich, i årene 1674-77. De to ældste af hans sønner blev på valen. Didrich faldt ved Halmstad 1676, og Jürgen Ulrich blev hårdt såret i slaget ved Lund og døde i Malmø 1676⁶⁰⁾. De deltog i krigen på dansk side.

Hovedarvingen Joachim til Kötel (og Wotrum?) levede endnu i 1654, da han var med til at hylde hertug Gustav Adolph af Mecklenburg. Hans to sønner døde ret unge og uden børn.

Tilbage var den yngste af brødrene, Adolph Philipp, der så måtte klare sig, som han bedst kunne, og det gjorde han. Onsdag efter 1. søndag i Advent, den 1. december 1655 giftede han sig med Agnes von Pentz af huset Warlitz, datter af Adam von Pentz (11. gen. 1024/3) og Margarete von Hoben (11. gen. 1024/4). Brudgommen var 30 år, den lille Agnes 22; hun var et godt parti, ind i ægteskabet bragte hun en medgift på 7500 Floriner (eller Gylden) og et udstyr til 2000 Floriner.

Adolph Philipp von Oldenburg forpagtede godset Varchentin i Stavenhagen amt. Varchentin var et uhyre stort gods, som var delt imellem to ejere: hertug Johann Albrecht og Adam (el. Joachim) Kruse. Adolph Philipp var forpagter på Kruses del, som siden blev solgt. Her boede familien i 9 år.

I 1665 døde Agnes og efterlod sin mand tre små børn, Dorothea Margrethe, Adam Christoff (9. gen. 256/1) og Adolf August⁶¹⁾.

Samme år, som Agnes døde, flyttede Adolph Philipp til Mecklenburg amt for at bestyre godset Neuhof for Hermann v. Fersen.

Adolph Philipp giftede sig anden gang med Catarina Sophia von Preen af huset Dummerstorf; de fik tre sønner, der vistnok alle døde ugifte.

60) Liste F, 5. led, h og 6. led, a, b og d.

61) Liste A, 6. led, a, b og c.

Af sin svoger August von Bülow fik Adolph Philipp godset Vehlböken i pant.

Adolph Philipp, der ved sit ægteskab med Agnes var blevet ganske velhavende, overtog Kötel efter sin bror Joachim, han kunne betale kreditorerne ud, og han rykkede ind i sit barndomshjem.

Hans ældste barn og eneste datter, Dorothea Margrethe blev den 1. juli 1683 gift med sin kvartfætter, Cuno Hans v. Oldenburg fra Nieckleve.⁶²⁾

Adolph Philipps ældste søn, Adam Christoff var i 1680 trådt i dansk militærtjeneste; den næstældste søn, Adolf August, var også i dansk militærtjeneste fra 1685 - 89, siden blev han venetiansk løjtnant og døde af feber på øen Negroponte.

En vinterdag, den 20. januar 1690 var Adolph Philipp i Teterow kirke, hvor han stod fadder til en lille dattersøns dåb.

Formodentlig er Adolph Philipp død samme år; thi i 1690 overlod Adam Christoff sit fædrene arvegods til sin svoger Cuno Hans v. Oldenburg.⁶³⁾

Sjette slægtled (Liste A, 6. led, b)

9. gen. 256/1 ADAM CHRISTOFF VON OLDENBURG (ca.1658 - 26/12 1722)
og hans hustru
9. gen. 256/2 MAGDALENA SOPHIA VON LOWTZOW (døbt 5/12 1668 - maj 1716)

Adam Christoff von Oldenburg blev født på Varchentin, hvor hans far dengang var forpagter. Adam Christoff må være født ca. 1658, da han var det næstældste barn, og hans ældre søster Dorothea Margrethe blev født den 14. december 1656.

Navnet Adam fik han efter sin morfar Adam von Pentz (11. gen. 1024/1). Han har kun været omkring de 7 år, da han mistede

62) Liste D, 6. led, e.

63) Denne oplysning stammer fra genealogen v. Hoeinckhusen (død 1746) og er derfor ret samtidig.

sin mor.

Da Adam Christoff blev voksen, var 30-årskrigen efterveer endnu langt fra overstået.

Ligesom flere af familien Oldenburg og mange andre af deres landsmænd, meldte han sig under de danske faner.

Adam Christoff trådte i 1680 ind i Prins Frederiks Regiment⁶⁴⁾. Det førte en omskiftelig tilværelse, snart havde det garnison i Holsten, snart i Rendsborg eller Slesvig, snart i København, på Kronborg eller i sjællandske købstæder som Kalundborg, Slagelse, Skelskør, Vordingborg eller Præstø.

Søsteren Dorothea Margrethe blev i 1683 gift med deres kvartfætter Cuno Hans v. Oldenburg fra Nieckleve⁶⁵⁾.

I 1690 overlod Adam Christoff sit fædrene arvegods til sin svoger. Formodentlig er faderen død det år.

Cuno Hans havde uden synderligt held tjent ved forskellige danske regimenter fra 1677 til 1689, da han søgte sin afsked i harme over at være blevet sprunget forbi. I ægteskabet var der allerede flere børn. Det kan tænkes, at det var vanskeligt at leve af fåregården Mierendorff alene, som dog tilhørte Cuno Hans, at ægteparret stærkt trængte til Dorothea Margrethes medgift, og at den var lettest at udrede ved at overlade dem Kötel. Muligvis har Adam Christoff, der endnu var ugift, ment, at han skulle kunne klare sig uden jordegods.

Dorothea Margrethe og Cuno Hans flyttede dog ikke ind på Kötel før i 1694⁶⁶⁾, så det kan tænkes, at faderen, den gamle Adam Philipp, først er død i 1694.

Også for Adam Christoff var det ganske svært at gøre karriere i den danske militær-etat.

64) Nu Kongens Fodregiment i Fredericia.

65) Liste D, 6. led, e).

66) Se epitafiet i Teterow kirke (indledningens afsnit "Fra Güstrow til Teterow og retur"), se pg. 43.

I 1692 skrev han - med en hånd, der ikke synes alt for øvet i at føre pennen - følgende ansøgning:

Allerhøjeste, stormægtigste,

allernådigste arvekonge og herre.

Eftersom jeg i en tid af 12 år har stået i Deres Majestæts tjeneste under Hans kgl. Højhed Prins Frederiks regiment og (eftersom) der allerede en temmelig lang tid af min Hr. Oberst er gjort mig forhåbning om mit avancement, men til dato har været så uheldig, at forskellige er blevet foretrukket fremfor mig og altså ikke kan nå til det forlangte formål, henflyr jeg derefter til Deres Majestæt, i underdanighed, om at vise mig den store nåde at benåde mig med et kompagni ved Hr. Oberst Beinenburgs regiment, da nemlig Baron Kilmanseck er blevet ledig, som jeg ved siden af forventning om en allernådigst beslutning.....(ulæseligt).....med allerunderdanigste hengivenhed og stadig forbunden lydighed.

Deres kongelige Majestæt

min allernådigste arvekonge og herres

allerunderdanigste tjener

Adam Christoff Oldenburg 67)

Denne gang havde Adam Christoff lykken med sig og den 4. august 1692 tiltrådte han tjenesten som kaptajn ved oberst Boynebourgs gevorbne infanteri-regiment i Norge.

Den 11. august 1696 indgik han i Belitz i Mecklenburg ægteskab med frøken Magdalena Sophia von Lowtzow af huset Renzow, et gods, som ligger en 10-15 km nord for de gamle oldenburgske besiddelser.

Magdalena Sophia var datter af Friedrich v. Lowtzow (lo. gen. 512/3) og Sofie Agnes von Kappelen (lo. gen. 512/4) og 28 år gammel, da hun blev gift.

Om dette ægteskab berettes der senere i den ligprædiken, der blev holdt den 23. juli 1706 over Friedrich v. Lowtzow:

67) Oversat fra tysk efter hans håndskrevne brev. (Rigsarkivet). I dette og følgende breve, skrevet i Enevældens dage, bruges en stil og et ordforråd, som vi må finde meget opstyltet. Jeg tror ikke, at man deraf skal udlede, at brevskriverne personligt har været mere krybende, end tiden formelt krævede, eller mere uærlige, end vi er, når vi i breve skriver "Kære..." eller "Deres hengivne".

Zalles ünter tåfnisels
memoriall an i frø
könig: majestetem

Von Jelfen

ünter tåfnigen trefff

Adam Christoff Oldenburg

Konvelut med påskrift:

Allet underdanigste memorial til Hans
kongelige Majestet fra hans underdanige
tjener Adam Christoff Oldenburg. 1692

Rigsarkivet

Den ældste datter er den velbårne frue fru Magdalena Sophia, år 1695 formælet med den velbårne herre hr. Adam Christoph von Oldenburg, hans kgl. Majestæt til Danmark-Norges velbestaltede infanteri-kaptajn ved hr. Oberst Citzignons regiment, i hvilket ægteskab der er avlet 5 børn. 68) og 69)

68) Oversat fra: Joachim Stephan Han: "Leichenpredigt auf Friedrich von Lowtzow, meckl. Kammerjunker, Erbherr auf Renzow, Vitschow u. Belitz". Trykt i Rostock 1708.

Ifølge vielsesprotokollen fra Belitz af 1696 blev parret ægteskabeligt viet den 11. aug. 1696, muligvis kan året 1695 stå for deres kirkelige trolovelse, muligvis beror det på en fejlhuskning.

Fra 1703 var oberst Cicignon chef for det gevorbne infanteriregiment i Norge; tidligere var det oberst Boynenbourg.

69) Af indledningens afsnit om "Genealogien" ses, at den norske oberstløjtnant Adam Christoff v. Oldenburgs forhold og herkomst var det springende punkt, og netop angående ham og hans første hustru var der mange misvisende fejl at få rede på. Hans ægteskab med Magdalena Sophia v. Lowtzow bekræftes i alle værker angående slægten v. Lowtzow (på dansk von Lowzow), men både disse, samt Gothaisches Gen. Taschenbuch der Adelige Häuser (Uradel), "Von Oldenburg", 1905 og 1940, tildeler Adam Christoff en alt for tidlig død, enten i 1694, 96 eller 99.

Hos D. v. Lowtzow: "Aufzeichnungen über die Familie derer von Lowtzow", nr. 64, Hamburg 1890 og i Genealogisches Handbuch des Adels, "von Lowtzow", A Bd V 1960, pg. 213, gifter man 17/6 1712 "enken" Magdalena Sophia v. Oldenburg, født v. Lowtzow, bort til Christoff v. d. Kettenburg til Wüstenfelde. Dette modbevises af vielsesprotokollen fra Belitz af 1712, ifølge hvilken denne mand den 17/6 1712 blev gift med en frøken Magdalena Sophia v. Lowtzow og altså ikke med en enke.

Hos I. C. W. og Kay Hirsch: "Fortegnelse over danske og norske officerer fra 1648 til 1814" (Rigsarkivet) er der to (næsten samtidige) dansk-norske oberster ved navn Adam Christoff v. Oldenburg, den ene gift med Magdalena Sophia v. Lowtzow med uden angiven karriere, den anden uden kone men med samme karriere som ses i D. A. A. 1946. Ifølge Rigsarkivet i Oslo var der kun én officer på det tidspunkt ved navn Adam Christoff v. Oldenburg.

For at gøre det helt indviklet, er den stakkels Magdalena Sophia også blevet påduttet ægteskab med Cuno Hans v. Oldenburg (liste D, 6. led, e). Det er hos v.O./v.B., men må alene stå for v. Behrs regning, da Jürgen v. Oldenburg forlængst var død. Dette ægteskab modbevises af epitafiet i Teterow kirke, hvor det ses, at Cuno Hans i andet ægteskab var gift med Maria Christina v. Lowtzow, en yngre søster til Magdalena Sophia. (Se pg. 44.) Ovenstående ligprædiken, vielsesprotokollen fra Belitz 1696 og 1712, epitafiet i Teterow bragte orden i Adam Christoffs historie, som endelig v.H./v.P. kunne bekræfte og udbygge.

Af de fem børn, som ifølge ligprædikenen blev avlet i dette ægteskab, kendes kun de fire: Friderich (8. gen. 128/1), Sophia Agnes, Catarina Elisabeth og Magdalena Dorothea. De to ældste børn blev opkaldt efter deres morfar og mormor. Friderich blev født i Norge i året 1700.⁷⁰⁾

Magdalena Sophia fik følgeskab i det dansk-norske monarki af to brødre og to søstre.⁷¹⁾

Det gevorbne infanteri-regiment havde i Adam Christoff v. Oldenburgs tid følgende chefer: Boynenbourg, Gyldenløve, Hausmann, Cicignon (fra 1703 til 1717) og Rømeling.

En meget stor del af sin tid gjorde Oldenburg tjeneste på fæstningen Frederiksten, som ligger på en høj, kullet klippe over byen Frederikshald (Halden), hvor familien havde sin bolig. Det forholdt sig stort set således, at regimentet i 3-årige perioder lå på Frederiksten, afløst af 3-årige perioder med stationering andre steder i det søndenfjeldske Norge, hvorefter det vendte tilbage for at afløse et andet regiment på Frederiksten for igen 3 år.

I november 1693 er Adam Christoff på fæstningen, hvor han sammen med to andre officerer må aflægge beretning i en auditørsag mod en major Rantzow.

70) Liste A, 7. led, a, b, c og d.
Hos v.O./v.B. (d.v.s. von Behr) er der kun angivet ét barn "Fritz", som døde "erblos", d.v.s. "uden arvinger". Friderich (8. gen. 128/1) fik en søn, men muligvis har der før ham været en lille "Fritz", som er død, hvilket passer med ligprædikenens antal børn. Det var meget almindeligt dengang, at børn fik deres tidligere afdøde søskendes navn, og i dette tilfælde også morfaderens.

71) a) Christoph Friederich v. Lowtzow (1669-1716), major i Cicignons regiment i Norge, gift 1699 med Engel Maria v. Storm, en norsk officersdatter, død 1758.
b) Johann Detloff v. Lowtzow (1680-1778), dansk generalmajor, gift med Magdalena Hedevig v. Normann.
c) Elisabeth Catharina v. Lowtzow, døbt 1673. Gift 1702 med Hartwig Helmuth v. Presentin (el. Priestin). I 1706 var han premierløjtnant i den danske fodgarde.
d) Maria Christina v. Lowtzow (1677-1711), gift 1) 1706 med Georg Heinrich v. Rønne, dansk kaptajn, død 1707, gift 2) 12. juli 1709 med Cuno Hans v. Oldenburg til Kötel, Adam Christoff v. Oldenburgs svoger.
(Liste D, 6. led, e).

Udsigt fra Rød mod Frederikshald og Frederiksten

Statsarkivet, Oslo

Fra 1696 til 99 var Adam Christoff chef for grenaderkorpset, regimentets elite-tropper eller "hårde kerne".

Ved Roskilde-freden i 1658 havde vi afstået det gamle norske Bohuslen nord for Göteborg til Sverige; men befolkningen følte sig i mange år fremover ikke som svensk, men norsk. Den nye svensk-norske grænse yderst ved Kattegat kom til at gå ind i landet ved Svinesund og Iddefjord, og her blev fæstningen Frederiksten grundlagt i 1661. Den ligger smukt med udsigt over fjord, fjeld og skov. Nedenfor bruser Tista-elven fra Femsjøen i en kløft med fos efter fos, der satte savmøllerne i sving og skabte rigdom der, hvor den faldt ud i fjorden ved den kønne og driftige handelsby, som dengang hed Frederikshald.⁷²⁾

Der blev næsten til stadighed bygget på fæstningen for at forbedre den i de år, da Sverige var vor bitre arvefjende. Da Adam Christoff v. Oldenburg kom dertil, var den langt fra fuldendt, idet man stadig erstattede træværks-palissader og løs mur med fast muret granit. Som vokset ud af klippen stod omkring fæstningens kerne 5 bastioner: "Kongen" og "Dronningen", "Prinsen" og endelig "Prins Georg" og "Dragen", alle forbundet med befæstede linier med smukke porte. Inde i fæstningens kerne lå kommandanthuset samt barakker for officerer og for mandskab med kakkelovne og "svedebænke". Desuden var her brønd, bryggers og bageri, kornmagasin, hestemølle og håndkværne, krudttårn og arrest. Udenfor bastionerne, på det større fæstningsterrain, lå en lade og et stort tårn til ammunition og mandskab, og herude var også flere sirlige små haveanlæg med klippede hække i fransk stil. Alt dette var igen omkranset af flere bastioner og skanser.

Den store nordiske krig brød ud i år 1700, men foreløbig berørte den ikke Norge.

Forholdene på Frederiksten var iøvrigt ikke særligt fremragende. Der var stadigt svigtende økonomi, og der var stadigt skiftende kommandanter. Ingen vidste, hvor deres myndighedsområde begyndte, og hvor det hørte op.

72) I sommeren 1969 foretog Troels, Merete og jeg en rejse til Norge for at se de steder, hvor slægten Oldenburg havde levet over 100 år.

Adam Christoff Oldenburg og en anden kompagnichef, kaptajn Bestenbøstel, sad i året 1700 i nogen tid i fæstningens arrest, men den slags var ikke enestående.

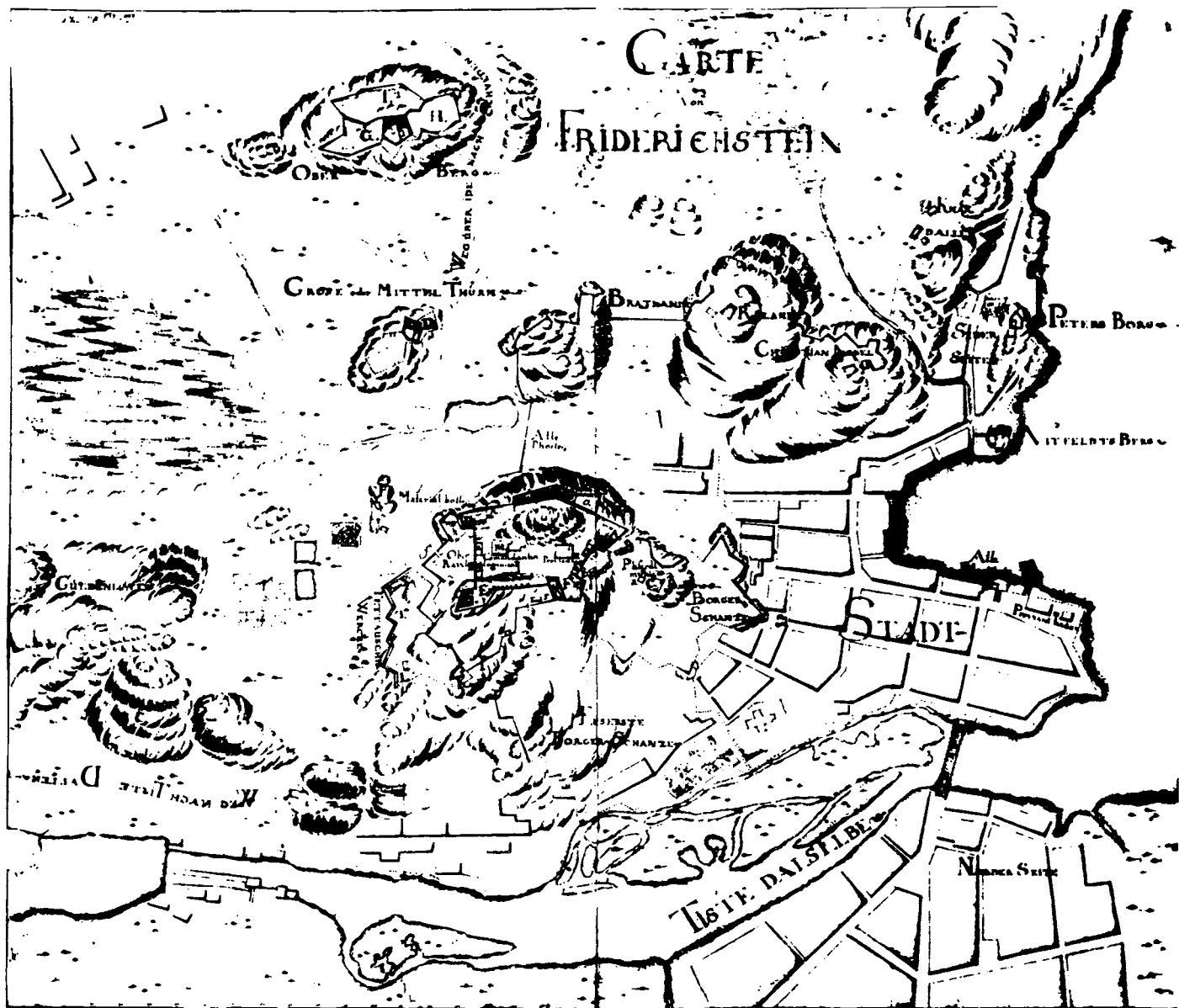
Garnisonen boede eller var indkvarteret i byen, og vejen op og ned, til og fra vagttjenesterne, var besværlig for "de arme folk", især om vinteren: "Når en i forreste geled falder, så river han 3 á 4 med sig overende. Brækker han intet andet, så brækker han sit gevær itu, og må den arme djævel lade det reparere på egen bekostning". Vagttjenesten var hård, da var for få om den, desuden var der mangel på skilderhuse, så soldaterne hundefrøs. En nys ankommen kommandant havde så tidligt på vinteren som 1. juledag erfaret, "dasz hie keine italiänische Luft wehet".⁷³⁾

Lige før jul 1701 var 4 soldater deserteret, men blev indfanget og bragt tilbage til fæstningen. 2 af dem blev dømt til hængning, da det vist ikke var første gang, de havde forsøgt at stikke af: "Strikken blev lagt om deres hals og de førtes op i stigen". Her fik de dog "den kongelige allernådigste pardon", til gengæld måtte de løbe spidsrod, den ene 6, den anden 8 gange mellem 300 mand. Desertørerne, som var mange, var faktisk en fare for grænsens forsvar, idet de oftest løb over til Sverige, hvor man ikke var sen til at indfange og "forhøre" dem.

Som almindeligt på den tid var straffene meget grusomme. Byens profos eller rakker blev for betaling også brugt på fæstningen og havde forskellige priser for at krumslutte og atter løsgøre en sergent, en korporal og en menig, ligeså for at skære spidsrødder og dele dem ud, eller for at sætte en på æslet (træhesten) med vægte under fødderne og atter tage ham ned. For grovere forseelser fik man det, der var værre; "sein Lebtage in die Eisen an ein Schubkar geschlossen, auf Wasser und brodt zu gehen".⁷⁴⁾

73) At her vifter der ikke nogen italiensk luft.

74) Alle sine levedage at være lænket i jern til en trillebør og gå på vand og brød.

*Kort over Frederiksten og Frederikshald (Halden)
set mod syd*

Statsarkivet, Oslo

Også nede i byen lurede livsens ondskab på de stakkels soldater. Kommandanten må anmode byfogeden om at forvise "gudløse kvindfolk, som forfører mange soldater" og tømmer deres lommer for de surt tjente penge. Der var ingen arrest i byen. Men den slags piger er ikke gode at genne, aldrig så snart havde profossen udvist dem, før de kom igen!

I februar 1702 kom to grenaderer i slagsmål på et ølhus. Den ene blev stukket ihjel, den anden blev "decolliret" (halshugget).

Efter en hidsig Sct. Thomæ aften i 1702 opfordrede magistraten borgerskabet til "at holde sig Kongl: Maysts: Love og Anordninger samt Politien med ald Schickelighed efterrettelig udi denne andstundende juel".

Det var ikke altid let at holde sig kongelig Majestæts love og anordninger efterrettelig. Således var kaptajn "Oldenburg" i 1701 permitteret, men kom ikke tilbage i rette tid.

Da Cicignons regiment i 1704 skulle overtage bevogtningen af Frederiksten, mødtes det af et sørgeligt syn, byen var een stor brandtomt.

Min Mortens-Gaas jeg aad, og Mortens-Dag fremkommer,
Men ach, om Aftenen / jeg hører fæle Trommer,
Her raabes Ildløs, Ild, hver redde hvad hand kand,
Om hand ej blive vil / een fattig Betlermand.

Det er Frederikshalds rektor og lokalhistoriske poet, magister Joh. Schrøder, der så malende beskriver den store ildebrands udbrud søndag den 11. november 1703, den tredje store brand i byens korte historie.

Ilden antændte sig om Aftenen Klocken 10 udi een Borgers Huus ved Nafn Niels Jacobsen (Riber),.....huorpaadend med Flamme har continueret till om Morgenen 12 November Klocken 8te og werit saa forskrekelig og uregierlig med paakommende Wirwelwinde, at dend gandsche

Bye meestendeel er bleven lagd udi Asche, saa man icke har werit goed fore at dæmpe dend, endskiønt man dertill har giort sin bedste Fliid, og det dog mest for Manquement af Brand Reedskab, huor med denne Stad heel slet er forseet, eftersom de ickun haver een Sprøite, som wed disse Træ Huuser, der giver stor Heede og Lue fra sig, ey kand forslaae.De som Ildebranden har Treffed war de formuenste og beste, som dend fleste deel bestod udi unge Kiøbmænd der nyeligen hafde set sig neer, huilcke og moxen er bleven ruinerit,allhelst denne Ulycke dennem er overkommen imod Windterens Tiid, da de til deris Handling hafde forsiunet Deres Huuse med Korn, Salt og anden Kiøbmandsware, som Ilden alt har med sig tagen. Som berettes skal denne Ildebrand være forarsaget af een Grenadeer, som med it Lys har opgaaet paa Mandens Loft, huor Ilden først kom fra; Mand har siden icke fornummen til samme Grenadeer kand ey heller wides endten hand er blewen udi Ilden eller og bortrømt.

(Kommandantens beretning)

Godt et halvt års tid efter branden kom kongen på besøg, og da var byen godt i færd med at rejse sig igen som en fugl Fønix af asken.

Kong Frederik IV, som ikke var nogen rytterkonge, kom kørende den 35 km lange, men udmærkede vej fra Frederikstad i en lille 2-hjuls chaise, fulgt af en glimrende suite. De nåede Frederikshald ved middagstid den 3. juni 1704 og om eftermiddagen beså kongen fæstningen.

Næste dag mønstrede kongen grenaderkompagniet samt kaptajnerne Adam Christoff v. Oldenburgs, Landsbergs og Stuarts kompagnier. Byens borgere afleverede et bønsskrift til den "sødeste Landzens Fader" for at få økonomiske lempelser i deres "jammelige Tilstand" efter branden og i den "Betrøck og Trengelse",

som deres handel altid led under fra svensk side.

Den 5. juni kørte kongen ud for at bese Sponviken Skanse, som ligger på de stejle klipper der, hvor Svinesund er smallest. Kongen måtte ud af sin chaise og ride den sidste halve mils vej op ad den besværlige sti til fæstningen.

Næste morgen kørte kong Frederik nordpå igen. Under besøget blev der ikke sparet på krudtet, ustandselig drønedes salutterne; i de dage blev der bortskudt 738 1/4 pund krudt fra Frederiksten og 21 pund krudt fra Sponviken.

I 1705 fik "die beiden Capitains Oldenburg und Rantzau" permission i 3 måneder for at kunne rejse til Mecklenburg.⁷⁵⁾

I årene fra 1701 til 10 var Adam Christoff Oldenburg stationeret, foruden på Frederiksten, også i Christiania, i Christianssand og i distriktet Vinger, hvis hovedby er Kongsvinger ved Glommen, ikke langt fra den svenske grænse.

I 1707 er han i Christianssand, og herfra skriver han til generalfeltmarchallen: efter i 26 år at have tjent hans Majestæt som "Ober Officier", deraf 15 år som kaptajn ved samme regiment, hvor han med Guds hjælp har gjort sit bedste for at tjene som en redelig officer, beder han nu om at blive forfremmet til major.⁷⁶⁾

Der skulle gå mere end to år, før det ønske blev opfyldt. Men han kom en tur til Mecklenburg igen. Generalmajor Cicignon skriver den 10. juli 1709 fra Christiania, at kaptajn Oldenburg har bedt om orlov i nogen tid for at rejse til Mecklenburg i anledning af en arvesag, hvor hans nærværelse er påkrævet.⁷⁷⁾

75) Kan i Oldenburgs tilfælde muligvis være i forbindelse med en arvesag, da hans farbror Julius Ernst til Wotrum (liste A, 5. led, h samt liste F) var død 17/5 1704.

76) Hans breve er alle skrevet på tysk og med egen hånd. (Rigsarkivet)

77) Denne rejse har utvivlsomt været i anledning af, at hans svoger Cuno Hans den 12. juli 1709 blev gift med hans svigerinde Maria Christina, født v. Lowtzow, enke efter den danske kaptajn Georg Heinrich v. Rønne, der var død 1707. (Liste A, 6. led, a og liste D, 6. led, e).

I 1709 blev Adam Christoff v. Oldenburg så endelig major, og to år senere blev han oberstløjtnant.

I museet, som er indrettet i de gamle officersbarakker på Frederiksten, findes en smuk alterkalk med disk og oblatæske af sølv. På kalken er indgraveret:

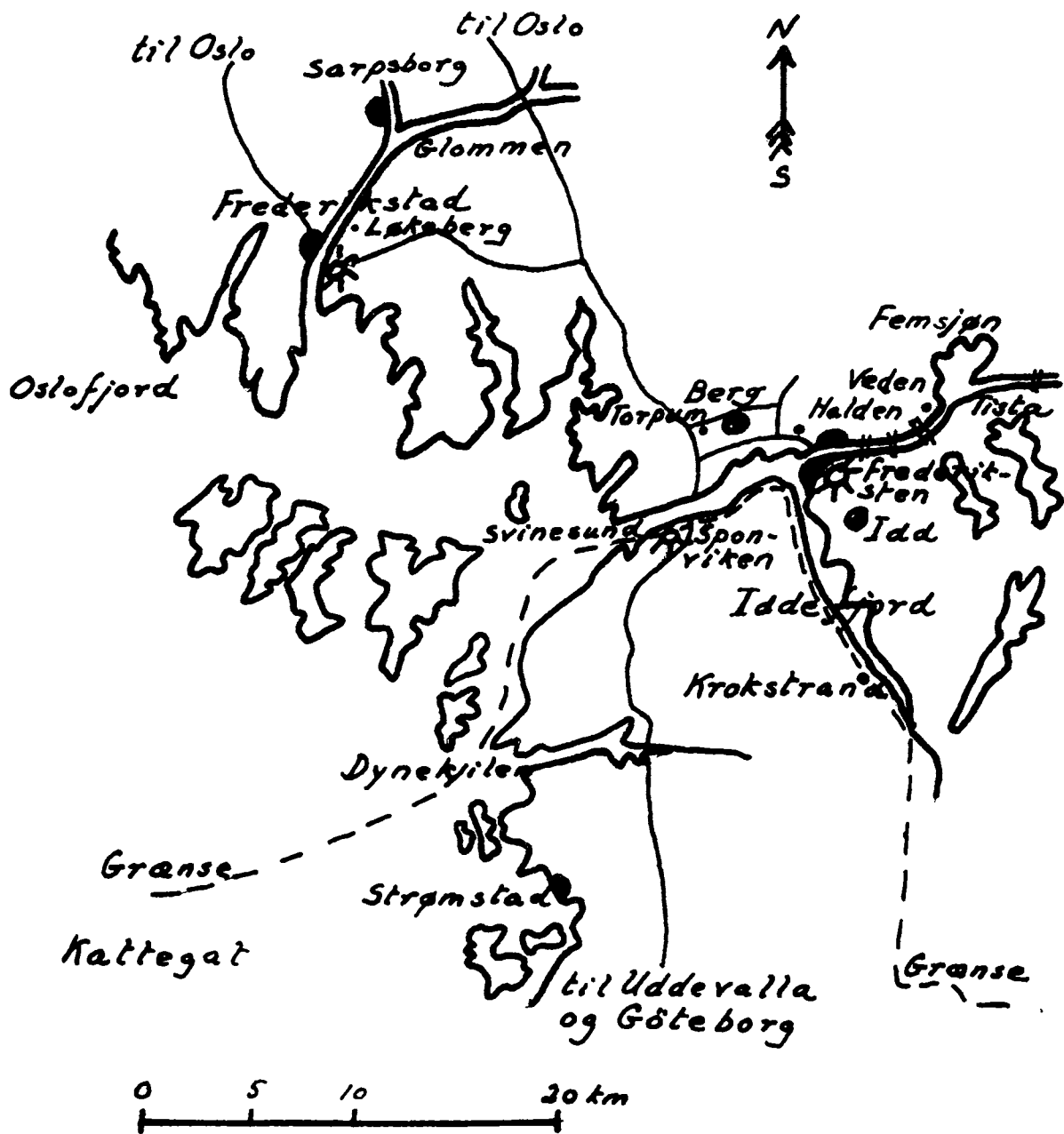
Denne Kalck er af samtlige officerer af det geworbene Regiment udi Norge under Herr Brigadier Cicignon Comando foræret til Guds Ære og Tieneste 1710.

I Danmark havde monarken besluttet at benytte sig af svenskekongen Karl XII's fravær i Tyrkiet til at gøre op med de svenske tropper, der stod i Holsten og gjorde fælles sag mod Gottorp. Af den grund måtte så mange svenske tropper som muligt holdes i skak hjemme i Sverige, og i sommeren 1711 gjorde man et indfald i Bohuslen.

I dagene fra 1. til 15. august samledes i Frederikstad og Frederikshald 57 kompagnier, deraf var de 8 af Cicignons regiment. General Løvendal gik over broen ved Svinesund med 6000 mand - en træbro, sat op til formålet, thi i fredstider måtte sundet være åbent for skibsfarten på Frederikshald. General Cicignon gik med 1000 til 1100 mand og artilleri ombord i den norske skærgårdsflåde ved Frederikstad og sejlede, understøttet af en dansk eskadre, sydpå langs den svenske kyst til Lysekil. General Løvendal var uden besvær nået frem til Uddevalla, og det var meningen, at de to hære skulle mødes der. Men vind og strøm forhindrede Cicignon i at landsætte sine tropper, og begge generaler måtte vende om. Resultatet af dette fuldstændig ublodige felttog var det bedst ønskelige: de svenske tropper var blevet holdt i skak og de norske havde fået en vis øvelse.

Efter dette var der i nogle år stille før stormen. På Frederiksten tilbragte officerer og gemene tiden "udi en meget behagelig Tilstand" og borgerne i byen "fast leved som i Fred".

Men så nåede Karl XII, efter sit sagnomspundne ridt fra Tyrkiet, til Stralsund; en mørk vinternat satte han over Østersøen og den 1. januar 1716 gik han i land i Skåne. Det var hans faste

beslutning at ramme Danmark gennem en erobring af Norge, I hast fik han udskrevet nye tropper i det allerede udpinte og krigshærgede Sverige, denne gang blev f.eks. dovne skole-drenge og studenter indrullet.

Søndag den 8. marts 1716 overrumplede Karl XII det norske grænseforsvar. Natten til den 9. marts tændtes varde efter varde i fjeldene; det flakkende, røde ildskær meldte, at fjenden var i landet.

Karl XII gik udenom Frederiksten, og den 18. marts besatte han Christiania, hvor kun fæstningen Akershus holdt stand. En dansk flåde med 3 norske regimenter ombord erobrede den 23. april byen Moss, og, for ikke at blive afskåret, måtte Karl XII og hans tropper "retirere sig det bedste de kunne fra hovedstaden". Det blev fra første færd en snaphane-krig, intet sted vidste svenskerne sig i sikkerhed, de blev narret, lokket i baghold, skudt og hugget ned af befolkningen, så snart lejlighed bød sig.

Kong Karl vendte sig nu mod fæstningen Frederiksten. Han havde hovedkvarter nord for byen i Berg sogn på gården Torpum.⁷⁸⁾ Natten til den 4. juli overrumplede han byen for at nå til fæstningen, og hovedangrebet blev sat ind mod Borgerskansen, som ligger på en klippeafsats mellem Frederikshald og fæstningen. Borgerskansen blev forsvaret med stor tapperhed af byens frivillige korps, og efter flere timers kamp måtte svenskerne opgive angrebet. Samtidigt rasede kampen i byens gader, men trods stor indsats af både soldater og borgere, fik svenskerne overhånd. Borgerne satte selv ild på deres by, og mens fæstningens kanonild fejede ned over dem, måtte svenskerne trække sig ud af den brændende by.⁷⁹⁾

Den 8. juli ødelagde Tordenskjold den svenske transportflåde,

78) Muligvis den gård, som en fjern slægtning af Adam Christoff v. Oldenburg, daværende major Georg Ferdinand v. Oldenburg ejede, muligvis den nærliggende gård "Øst Torpum".

79) På nordsiden af Tiste-elven brændte bl.a. major Oldenburgs hus vurderet til 430 Rdlr., kun 1/3 eller 1/2 af det de rige købmænds huse var vurderet til. Da Adam Christoff v. Oldenburg i 1716 var oberstløjtnant, har huset nok tilhørt daværende major Georg Ferdinand v. Oldenburg. (Se note 83).

der var ankommet til Dynekilen, lige syd for grænsen. Da budskabet om dette kup nåede Karl XII, opgav han den 9. juli belejringen og trak sine tropper tilbage over Svinesund og ind i Bohuslen.

Adam Christoff og hans unge søn Friderich deltog begge i forsvaret af Norge.

Ret snart efter Karl XII's indtrængen i Norge er fru Magdalena Sophia og de tre pigebørn formodentlig rejst fra Frederikshald, som, med sin beliggenhed nedenfor fæstningen, måtte være stærkt udsat. Men, til Adam Christoff kom der budskab om, at hans hustru var død i Rendsborg i maj måned.

Vinteren 1716-17 kom 5 kompagnier af Cicignons regiment til Id og Tistedalen ved Frederikshald, og her lå de indtil april. Den vinter har den snart 60-årige Adam Christoff tænkt på sin forestående afsked og beder om titel af oberst, hvad han vistnok har fået. Samtidigt, det er i januar 1717, beder han om permission til at rejse et par måneder til Rendsborg, hvor hans hustru er død og endnu ikke er begravet.⁸⁰⁾

Man må tænke sig, at kisten med hendes lig stod i en krypt, indtil Adam Christoff kunne løsgøre sig fra krigstjenesten og komme til Rendsborg for at være til stede ved og ordne begravelsen. Det er ikke godt for mennesket at være alene. Den 13. september 1717 giftede Adam Christoff sig med Margareta Ingelburg, født v. Schack, enke efter løjtnant Christoph von Holstein til Kesslin. Hun var 50 år gammel og havde været enke i 17 år.

Margareta Ingelburg var åbenbart et gammelt bekendtskab. Da hun i 1699 blev gift med sin løjtnant, oprettede de sammen et testamente den 12. maj på Malchin, ikke langt fra Teterow, inden de begav sig til regimentet i Norge, hvor han døde året efter.⁸¹⁾

Den 24. januar 1718 fik Adam Christoff sin afsked fra regimentet, sandsynligvis med titel af oberst. Om de blev boende i Norge eller flyttede til deres hjemegn, ved jeg ikke, det sidste er nok det sandsynligste. Adam Christoff v. Oldenburg døde

80) Kirkebøgerne i Rendsborg fra den tid er yderst mangelfulde, og der findes intet om denne død og begravelse.

81) D. A. A. "von Schack", 1932, 26.

2. juledag, den 26. december 1722.⁸²⁾ og 83)

- 82) Frederikshalds kirkebøger fra før midten af 1700-tallet er brændt.
- 83) På Adam Christoff v. Oldenburgs tid var der 4 andre af hans slægt i den norske hær:
- a: Hans søstersøn, Joachim Friederich v. Oldenburg (liste D, 7. led, a) stod i Cicignons regiment fra 1706 til 1715, da han vendte tilbage til sit gods Schwastorf i Mecklenburg.
 - b: Gotthard (Gerhard) Johann (Joachim) v. Oldenburg (liste E, 7. led, f) stod i Cicignons regiment fra 1709 til 1717, da han fik sin afsked på grund af faderens død i Mecklenburg. Hans far, Ewald Johann til Vietegest var død 29/9 1716 og var en kødelig fætter til Adam Christoff. (Sandsynligvis er Gotthard Johann identisk med en Friderich Johann, idet man i militærpapirerne undertiden tog det meget let med fornavne).
 - c: Dietrich v. Oldenburg trådte i 1698 ind i Gyldenløves regiment og var siden i Bergenhus-regimentet, hvor han døde 1708; han kan eventuelt være en af Adam Christoffs 3 halvbrødre (hos v.H./v.P.: Lorentz Diderich).
 - d: Georg Ferdinand v. Oldenburg var gift med Johanne Dorothea Meng, som endnu levede 1748. Hun var af en anset og rig Frederikshald-slægt, og med hende fik han den smukke gård Torpum i Berg sogn lidt nord for Frederikshald. Hans levnedsløb blev skrevet med guldbogstaver på en stor hvid fane af taft, som hans arvinger lod ophænge under sanghusets loft i Berg kirke lidt nord for Frederikshald. Fanen er forlængst gået tabt, men teksten, omend vel næppe med den originale stavemåde, var denne:
Hans Kongelig Majestæt til Danmark og Norge etc. højbestalter Oberst ved Infanteriet, den højjædle og velbårne Herre, Herr Georg Ferdinand von Oldenburg, fød 1662 den 2den Decb. til Essens udi Ost-Friesland, død 1727 den 8ende August paa Torpum i Bergs Sogn i Norge, efter at han i Kongens Tjeneste havde udi 46 Aar ved det første Smaalenske Regiment med Ære og Troskab, i Fred og i Fejde, beklædt alle Charger fra Fændrik til Oberst.
- Sandsynligvis er han søn af en Joachim v. Oldenburg, som atter skulle være en søn af Claus til Woltzegarden (Liste A, 4. led, e), og i så fald en halvfætter til Adam Christoff; Joachim, som havde deltaget i 30-årskrigen, var i 1640 bosat i Østfrisland og var drost (hofmester, høj embedsmand) i Essens, gift med Frede Adelheid von Bicker, med hvem han fik godset Alten Lüneburg i hertugdømmet Bremen. En sønnetatter af drost Joachim, Frede Lucia, giftede sig med Adam Ernst v. Oldenburg til Wotrum (Liste F, 6. led, c), en fætter til Adam Christoff. To af drost Joachims sønnesønner, Adolph Jürgen og Johann Diderich, gik i dansk militærtjeneste og begge faldt ved Høchstädt 1704 - slaget ved Blendheim og Høchstädt, hvor Marlborough slog den franske hær. Dermed uddøde vistnok den gren af slægten. Så vidt vides havde Georg Ferdinand ingen sønner.

Hans tre døtre døde ugifte, Sophia Agnes og Magdalena Dorothea i byen Wahren i Mecklenburg, Catarina Elisabeth i Neuenkirchen i Forpommeren, men hvornår eller under hvilke omstændigheder ved jeg ikke.

Sønnen Friderich blev i Norge.

Margareta Ingelburg døde i begyndelsen af året 1747, næsten 80 år gammel.

Syvende slægtled (Liste A, 7. led, a)

8. gen. 128/1 FRIDERICH VON OLDENBURG (1700-14/4 1749)
og hans hustru

8. gen. 128/2 REGINA MARIA DE BLIX (døbt 25/7 1706 - 21/3 1762)

Friderich (Frederik) von Oldenburg blev født i Norge i året 1700,⁸⁴⁾ formodentlig i Frederikshald, da hans far det år gjorde tjeneste på fæstningen Frederiksten ovenfor byen. De fleste af barndomsårene har den lille Fritz også tilbragt der, vokset op i det søndenfjeldske Norge er han i hvert fald og karakteriseres senere som nordmand.

Efter den tids skik kom Fritz tidligt ind i sin faders regiment,⁸⁵⁾ måske har han allerede gjort tjeneste der fra 14-15 års alderen eller før. Den 27. juli 1716 blev han fast ansat som fændrik ved regimentet og allerede den 27. november samme år blev han sekondløjtnant.

Det var den sommer, den 4. juli 1716, at nordmændene havde slået Karl XII's storm-angreb på Frederikshald og Frederiksten tilbage. Det kan ikke udelukkes, at Friderich Oldenburgs udnævnelse til sekondløjtnant i en alder af kun 16 år måske skyldes en fortjenstfuld optræden i forsvaret.

I juni 1717 begyndte Karl XII at forberede et nyt angreb på Norge. Det tog dog meget lang tid at få nye tropper stablet på benene, men efterhånden samledes en svensk styrke på 1800 mand i Jämtland for at gå ind i det nordenfjeldske Norge mod

84) Fødselsdatoen er muligvis den 17. januar.

85) Cicignons, senere Rømelings gevorbne infanteriregiment.

Tronhjem, og en hovedstyrke på 37.000 mand i Värmland for at angribe det søndenfjeldske med Frederiksten.

Først den 8. november 1718 gik svenskerne over grænsen, og den 18. november begyndte den egentlige belejring af Frederiksten. Fæstningen var imidlertid vel forberedt, godt forsynet, havde en veltrænet besætning på 2500 mand og en fortræffelig kommandant i oberstløjtnant v. Landsberg.

Svenskerne anlagde løbegrave og erobrede den 8. december forværket "Gyldenløve". Derfra anlagde de flere løbegrave op mod fæstningen. Det var her, Karl XII blev ramt af en kugle, da han den 11. december ved 8 tiden om aftenen stod lænet over løbegravens kant for at stirre på den eftertragtede fæstning. Han var død på stedet, og hans lig blev i al hemmelighed først bragt til major Georg Ferdinand v. Oldenburgs gård Torpum lidt nord for byen, hvor prinsen af Hessen havde sit kvarter.⁸⁶⁾

Efter kongens fald opgav svenskerne straks belejringen. Natten mellem den 20. og 21. december gik de sidste afdelinger over broen ved Svinesund. Også i det nordenfjeldske begyndte man straks retræten, og det blev en drøj tur, næsten 1/3 af den svenske hær omkom i kulde og snestorm.

Om Friderich Oldenburg gik den mundtlige beretning fra søn til sønnesøn, at han blev hårdt såret i kampen vinteren 1718.

Han giftede sig med den 6 år yngre Regina Maria de Blix (muligvis i 1736), datter af den norske oberst Steen Christensen Blix (9. gen. 256/3), som under forsvaret af Frederikshald sommeren 1716 havde udvist stor dygtighed, energi og personligt mod. Regina Marias mor var Dorothea Olufsdatter Lembach (9.gen. 256/4), som var af en kendt og agtet Frederikshald-familie.

Deres søn Adam Christopher (7. gen. 64/1) blev født den 30. juni 1736 i Frederikshald og blev døbt den 2. august i byens

86) Frederik af Hessen (1676-1751) var gift med Karl XII's søster Ulrika Eleonora, som var svensk arveprinsesse, da Karl var ugift og barnløs. Hun blev regerende dronning 1718-20, da hun overdrog regeringen til sin mand, som blev konge af Sverige 1720-51.

smukke kirke under bjerget ved Tistaelvens udløb i fjorden.⁸⁷⁾

Den 20. februar 1730 blev Friderich Oldenburg kaptajn og måtte betale 4000 Rdlr. for at blive kompagnichef.

Engang mellem 1730 og 46 skrev genealogen v. Hoeinckhusen i sin materialesamling angående slægten Oldenburg: "kaptajnen i Norge er en arving sammen med hr. majoren til Wotrum og hr. løjtnanten til Knorrendorf."⁸⁸⁾

Hr. majoren til Wotrum hed Julius Jürgen Otto, og hans bror, hr. løjtnanten til Knorrendorf hed Christoph, og de var halv-fætre til kaptajnen i Norge.⁸⁹⁾

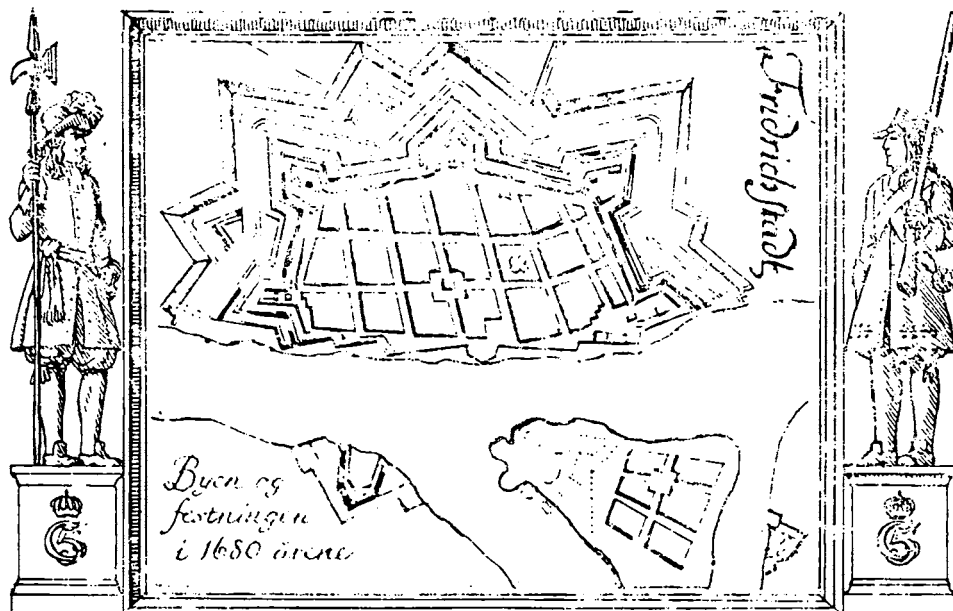
På et eller andet tidspunkt må familien have slået sig mere varigt ned i den lille fæstningsby Frederikstad ved Glommens munding, thi Friderich v. Oldenburg ejede et hus i byen og gården Løkeberg lidt nordenfor ved elven. Muligvis er familien kommet dertil i eller efter 1737, da planen om en udbedring og udvidelse af fæstningsanlæggene skulle iværksættes.

Frederikstad var grundlagt i 1567 af kong Frederik II, og byplanen fra dengang er, stort set, den samme den dag i dag. En tid lang var Frederikstad en blomstrende handelsby, indtil Frederikshald overfløj og uddistancerede den. Efter Svenskekrigene i 1600-tallet og tabet af Bohuslen blev den lille købstad omdannet til en fæstningsby, idet moderne forsvarsværker blev anlagt udenom byen. "Gud og naturen har begunstiget Frederikstad fæstning med en så gunstig situation, at den såvel til lands som til vands er det vigtigste sted i det søndenfjeldske Norge, hvorefter arméens og flotiljens underholdning og forsyning i krigstid afhænger", hedder det i en betænkning.

87) Hvis brylluppet stod i 1736 (v.H./v.P.), er Adam Christopher et elskovsbarn. Øjensynligt var han deres eneste barn. I Wilh.v.Benzons stamtavler (Rigsarkivet) angives de to pigebørn, liste E, 8. led, d og e, at være børn af dette ægteskab, men det er forkert!

88) Oversat fra tysk.

89) Liste F, 7. led, a og c.

*Fæstningsbyen Frederikstad sydøst for
Glommen ved dens udløb i Oslofjord
(Martin Dehli)*

*Vindebro over voldgraven sydøst for
Frederikstad mod Voldporten*

T. Oldenburg fot.

Ind mod land er der et system af volde og bastioner og en voldgrav med vindebro til "Voldporten". Ud mod elven en granitmur med 3 smukke porte, "Færgeporten", hvorfra en robåd kunne sætte folk over Glommen, "Mellemporten" og "Kongens Port". Som byen står idag, stammer kun selve fæstningsanlæggene og nogle få stenhuse fra før midten af 1700-tallet, ellers er det meste af byen genopbygget efter store brande i 1764 og 1830. "Gammelbyen" kaldes den, i modsætning til den nye by på den anden side elven, og den er en ren Tornerose-idyl, set med nutidens øjne.

Slet så idyllisk har byen næppe taget sig ud for Friderich og Regina. Som købstad var den i deres tid i sammenligning med Frederikshald, lidt af et hul, og som fæstning vel af samme betydning som alt krigsvæsen i fredstid. Var Norge i disse år lykkeligt fri for krig og invasion, led landet til gengæld under den almindelige økonomiske depression i Europa. I 1730 var der slet ingen skibe hjemmehørende i Frederikstad. I 1746 var der kun 7 mindre skibe, som eksporterede træ og importerede vin! Yderligere var der en række uår for norsk landbrug med påfølgende hungersnød. I sommeren 1740 strømmede egnens bønder til Frederikstad og belejrede kommandanten "med inderlig lamentation, suk og bøn" om at få udleveret havre fra magasinerne. Kommandanten fik hverken ude eller inde ro for deres "ynkværdige skrig" og lånte dem til sidst 300 tønder.

I byen var der en stadig løbende irritation og strid mellem de civile og de militære myndigheder, ligesom borgerne altid følte sig bebyrdet af fæstningsportenes lukketider, den private indkvartering og af soldaternes opførsel i det hele taget. Overalt holdt nemlig borgerne skænkestuer og blev, når soldaterne havde drukket tilstrækkeligt hos dem, generet af "musik, skrigen og alarm og vinduers indkastelse"!

De civile og de militære myndigheder mente gensidigt, at renovationsarbejdet tilkom den anden part. Overalt lå der skarn i dynger "til en grusom stank og usundhed". Borgerne mente, at stanken skyldtes det, som garnisonens menige "her og der i

vinkler og kroge så skammelig afsætter". I 2 år i træk var der ingen "natmand" i byen, da ingen ville betale udgiften. Endelig blev det "slaverne", straffefangerne, der blev beordret til at gøre dette "uærlige" arbejde, samt til at kaste døde heste, køer, hunde og katte i elven.

Ofte var der epidemier, som skyldtes "det slette brakvand, sure brød og det ubestandige vejr af fugtig og tåget luft" på dette "morassige ort".

De soldater, der ikke var indkvarteret privat, lå "snart værre end kreaturer" i barakker på brikse, ugifte og familier mellem hinanden, ja det skete, at konerne fødte "offentlig børn blandt og udi påsyn af de ugifte soldater". I 1742 var der farsot blandt soldaterne af "en stærk durchløb af dette steds brakvand, så de forurener sig uden ophold om nätterne til en grusom stank". Så var det heldigt, at der med 10-20-30 års mellemrum kunne ses hen "til Hans Kongelig Majestæts forventede allernådigste Ankomst", thi så blev byens gader fejret og fortovene bestrøet med hvidt sand og grankviste!

Byen var kun lille. I 1740 bestod den af kun 137 huse eller gårde. En engelsk præst, som kom på besøg i 1732, beskrev den således: "Husene er små og lave, aldrig højere end to etager og malet mørkerøde på den bræddeklædning, som er slået udenpå tømmeret. Alt er så småt, at det forekommer mig at være som en opbygget model af en by".

Friderich v. Oldenburg, som i 1746 var blevet major, boede i Tøjhusgade i et nyt træhus, en etage højt, af mellemgod klasse og med en gårdhave. Ved siden af ham, på hjørnet overfor kirken, boede sognepræsten i et nyt to-etages bindingsværkshus, og på den anden side, ned mod elven og Kongens Port, der hvor den nuværende kommandantbolig ligger, boede en Fr. Holm i et lavt bindingsværkshus. Overfor denne husrække lå kommandantens gård med et stort smukt bindingsværkshus og stor have med et fornemt lille lysthus, der står endnu. Måske har major v. Oldenburg undertiden siddet her og nydt en romtoddy i den

Fra Frederikstad

*Tøjhusgade og Kongens Port
ned mod Glommen*

T. Oldenburg fot.

Lysthus i kommandantens have

T. Oldenburg fot.

*Major Frederik Oldenburg boede
i kvartal III, grund 2. Glommens
løb er til venstre for kortet*

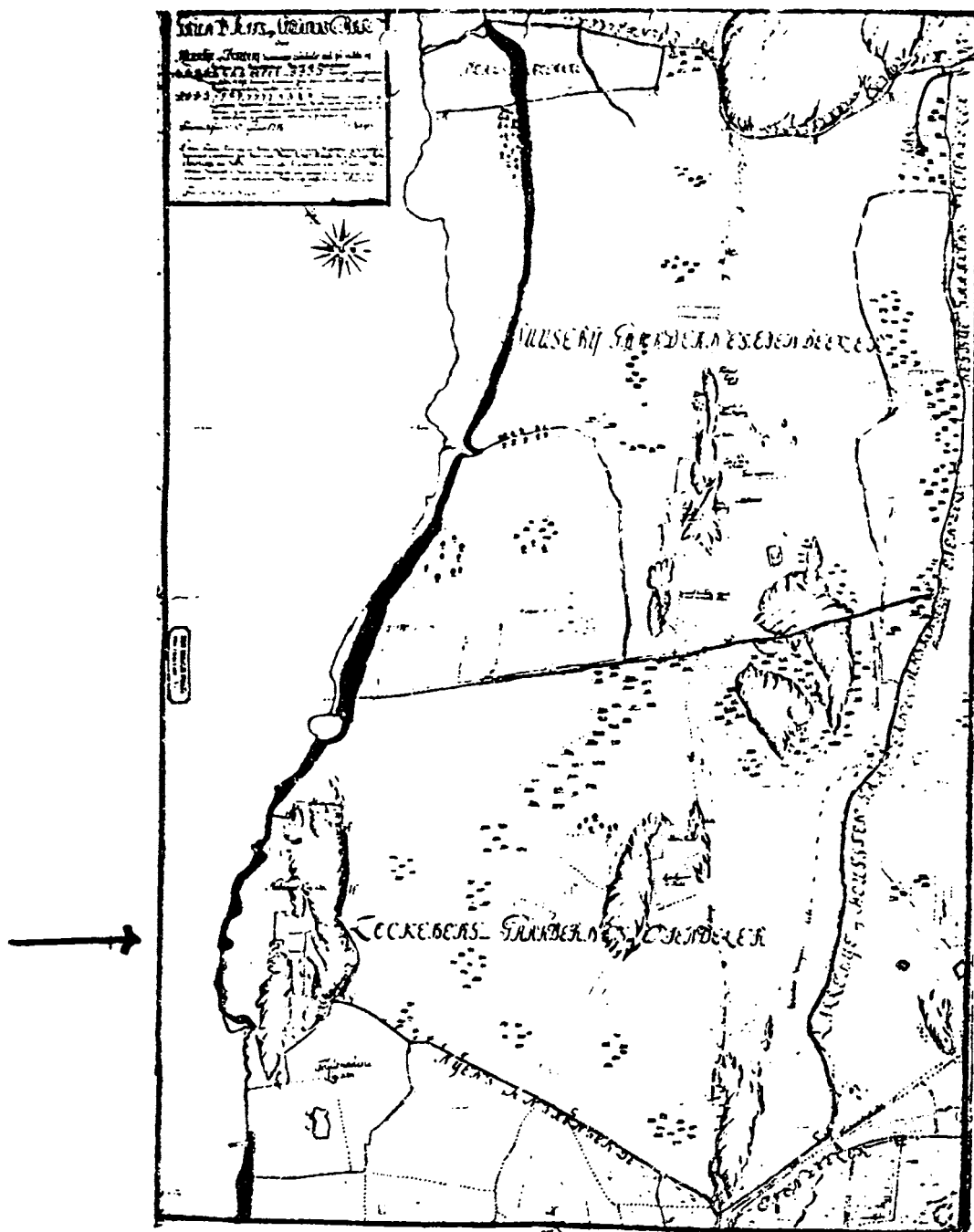
*Fra Frederikstad Bys Historie I af
Martin Dehli*

Husene i byens kvartaler 1758*)

	1	2	3	4		1	2	3	4
O									
1. Kommandanten	g	g	2et.	m	11 Lars Hansen	g	—	—	t
2. Kongens bakerhus	—	—	—	—	12 Christian Palmesen....	—	m	—	»
I									
1. Johan Glemmen	g	—	8	t	13. Wilhelm Wulff	g	—	—	»
2. Johan Berg	»	—	8	»	14. Rådmand Daldorff....	—	m	—	»
3. Thore Dahl	»	—	8	»	15. Else Solgaard	—	»	—	»
4. Siver Bergs enke	»	—	8	»	16. Rasmus Hellebon	—	g	—	»
5. Kongens skole	—	—	—	—	17. Jørgen Wevers enke..	—	—	—	—
6. Hans Larsen	g	—	8	t	18. Tømmermester Bazen	—	g	—	t
7. Rådhuset, god kjeller	—	—	—	—	V				
II									
1. Byfoged Sigersted	n	—	—	bv.	1. Prost Kincks enke	—	g	14	t
2. Madame Gude	g	—	—	t	2. Postmester Tyrholm ..	g	—	17	»
3. Claus Brandt	»	—	—	»	3. Madame Goltz	—	m	10	»
4. Klokkeren	n	—	—	»	4. Iver Henriksen	g	—	2et.	»
5. Christ. Nebel	g	—	—	»	5. Apoteker Walther	»	—	10	bv.
6. Ole Christensen	»	—	—	»	6. Ole Øvre	—	g	15	t
7. Sven Thoresen	»	—	—	»	7. Sogneprest Thams ..	tomt ikke bebygget			
8. Ole Walberg	n	—	2et.	»	VI				
9. Knut Hansen	g	—	—	»	1. Major Lorentzens arv.	—	g	14	t
10. Organist Friis	—	—	—	»	2. Borgermester Nieman..	—	mg	2et	»
III									
1. Sogneprest Thams ..	n	—	2et.	bv.	3. Andreas Sundsted	—	g	8	»
2. Frid. Oldenburg	—	g	12,5	t	4. Andreas Larsen Mørch	—	»	8	»
3. Fr. Holm	—	—	12,5	bv.	5. Fru major Vagel	—	»	1et.	»
4. Krigsråd Røhmer	n	—	13	m	VII				
5. Hjørnhuset	—	g	15	bv.	1. Peter Petersen	—	»	8	»
IV									
1. Johan Vik	—	g	—	t	2. Niels Brandt	g	—	8	»
2. Ole Østensen	—	»	—	»	3. Johan Oppen	—	g	8	»
3. Presten Wemmeløw ..	—	»	—	»	4. Enkemadame Wever ..	g	—	7	»
4. Claus Brandt	—	»	—	»	5. Christian Pind	n	—	—	»
5. Herr Koch	—	m	—	»	6. Rasmus Voigt	—	g	—	»
6. Jakob Holms enke	—	»	—	»	7. Johan Beck	n	—	8,5	»
7. Morten Rackestad	g	—	—	»	8. Henrik Keuss	»	—	10	»
8. Thore Gulbrandsen ..	—	m	—	»	9. Ole Øvre	»	—	2et	»
9. Borgermester Nieman..	—	—	—	—	10. Prekurator Brun	»	—	—	»
10. Kongens hospital	—	—	—	—	11. Enkemadame Wever ..	—	—	—	»
					12. Hans Jensen, gjørtler..	g	—	6	»
					13. Niels Kyttberg	»	—	—	»
					14. Jens Jørgensen	—	g	—	»
					15. Enken Knudsen (Berg)	—	—	—	»
					16. Borgermester Nieman..	g	—	8	»

*) 1. Alder: Gammelt (g), nytt (n). 2. Standard: Meget godt (mg), godt (g), middelmådig (m).
3. Høyde: Etasjer (et.) for øvrig i fot. 4. Materialer: Mur (m), bindingsverk (bv.), tre (t).
Manglende opplysninger betegnes med —. Da fortegnelsen er laget av utenlandske offiserer,
er navnenes stavemåte ikke alltid korrekt.

*Fra Frederikstad Bys Historie I af
Martin Dehli*

De nye marker på gårdene Løkeberg og Husebys grunn som byen etter makeskifte med Staten overtok i 1746.

*Fra Frederikstad Bys Historie I af
Martin Dehli*

kølige sommeraften på visit hos kommandanten, enten det kan have været hos den rare v. Landsberg, den strenge Huitfeldt eller v. Storm.⁹⁰⁾

Løkeberg, som Friderich v. Oldenburg ejede, var en avls-gård, som tidligere havde tilhørt borgmester Anders Olufsen (11. gen. 1024/19 og 12. gen. 2048/51). Den lå nord for bymarkerne ved Glommen. Under Løkeberg hørte husmandspladserne Narente og, i det sydvestlige hjørne, Nappetorp. Ved Nappetorp lå et teglværk, som militæret ejede.

En tysk apoteker ved navn Cramer kom lige efter år 1700 til Frederikstad, "hvor ingen tilforn har været". Han anlagde efter 1718 en medicinsk urtehave ved Nappetorp. Med store omkostninger lod han fjeldet sprænge bort fra stedet, jævne, gravede og gødede sandjorden for at få den bekvem til at plante hjemlige og fremmede urter i.

Det fæstningsprojekt, der var iværksat i 1737, gik det kun småt fremad med. Først 10 år efter blev bymarkerne inddraget til de nye fæstningsanlæg, meget imod borgernes vilje. Men til erstatning for deres "skjønne og fede græsgange til kreaturerne" og kornmarkerne, der "ene og alene, næst Guds forsyn, underholdt dem", fik de major Oldenburgs ejendom Løkeberg og de nord herfor liggende Huseby-gårde. Jorden blev i 1747 udstykket til borgerne, og der blev holdt auktion over bygningerne "med sine tomter, samt husmandspladser, urtehave og fiskeparker". Jorden var dog ikke meget værd, den var temmelig "bjerget", og fiskedammene var tomme! Selve gården på Løkeberg blev solgt til en gæstgiver.

Den 16 Aprilis 1749 skriver "Høiwelbaarne, Høistbydende Hr. General Auditeurs Underdanigst hørsomste tiener J. Heber" således fra Friderichstad:

Eders Høiwelbaarenhed haver jeg ikke skullet undlade herved underdanigst at rapportere, at jeg efter Ordre d: 14 hujus (denne måned) om Morgenens tiilig,

90) Friderich Oldenburgs morbroder, major Christoph Friedrich v. Lowtzow (1669-1716) var 1699 gift med Engel Marie v. Storm (død 1758). Hun var af norsk officersslægt. (Se note 71, a).

med Hr. Premier Lieutenant Müller og Seconde Lieutenant Jacob Hirsch haver bivaanet forsegling efter samme tiid ved Døden afgangen Major Friderich v. Oldenburg og samme forseglings forretning...(ulæseligt)..forfattet og strax efter om samme dags efter middag Klokken 2 med Dito Committere paa en samme forhen tilhørende Gaard, her under Byen beliggende, navnlig Løkeberg registreret og tildels forseglet sammesteds befindtl. ... (ulæseligt) ..salig Majoren tilhørende. -

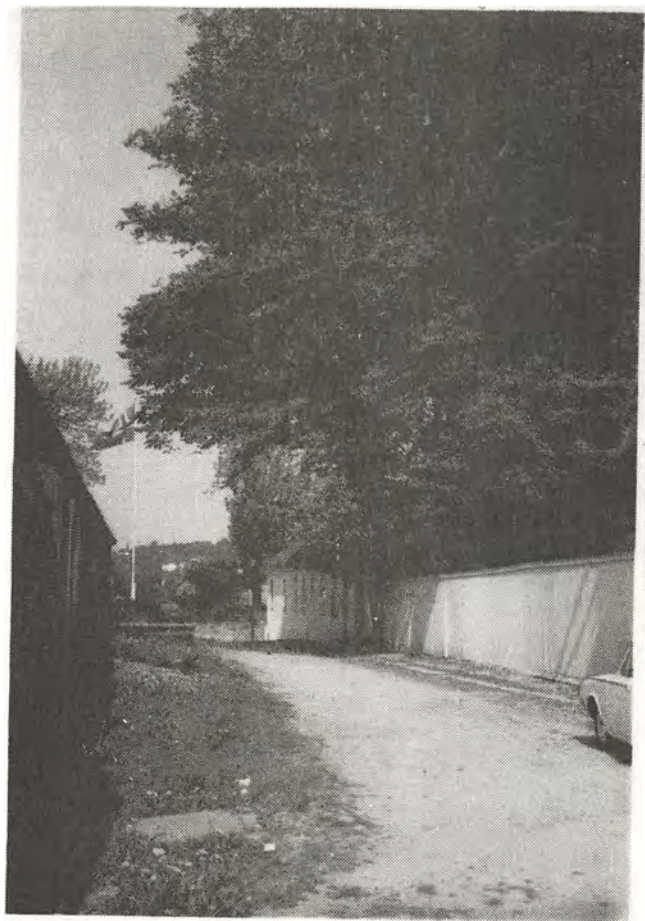
Fru Regina Maria fik kgl. bevilling til at sidde i uskiftet bo. Den 9. maj opholder hun sig i Christiania, hvorfra hun lader skrive et brev til generalauditøren angående denne bevilling.

Hun er formodentlig efter sin mands død flyttet tilbage til Frederikshald, hvor megen af hendes familie boede. Herfra lader hun den 16 December 1752 skrive til Overkrigssekretæren, grev Lerche, d.v.s. den tids forsvarsminister:

Deres Høy Grevelige Excellence, Høy og Velbaaren
Hr. General og Ober Krigs Secretair, Naadige Herre!

Deres Høy Grevelig Excellence Pardonere at jeg udi dybeste underdanighed tager min tilflugt til Deres Excellences erkjendter retsindighed imod enhver. Jeg har allerunderdanigst indgivet en Memorial til Hans Majest: de dato 2 Decembre af indhold, det jeg har hos Hr. Major Lautzauv (Lowtzow)⁹¹⁾ udi Hr. Obriste Didrichs regiment tilgode den Capital 230 Rdlr. hvorfor jeg har hans Obligation og beløber samme Capital med Renter sig til 100 (?) og noget der over, men vilde være Content, naar....(ulæseligt)....stor Capital blev mig betalt, jeg har og siden min Mands død givet erindring til Hr. Major Lautzauv om betaling men alt forgieves; ligeledes til Hr. Obrist Didrichs

91) Antageligt Ehler Ditlef v. Lowzow (1711-85), søn af major Christoph Friederich v. Lowtzow (1669-1716) og Engel Marie v. Storm (død 1758) og således fætter til afdøde Friderich v. Oldenburg. (Se note 71, a).

Tøjhusgade i Frederikstad
Bag plankeværket den grund,
hvor på major Frederik Oldenburg's
hus og have lå

T. Oldenburg fot.

Pigine, Marie: Oldenburg
hæde Bliden.

Egenhändig underskrift, 1752

Rigsarkivet

som hans Chef og ligeledes til Crigs Comisairiar, men har ikke været saa lykkelig og faaet nogen Assistance uden med undskyldning af hans uformuenhed, thi er det hermed min underdanigste begiering Det Deres Høy Grevelig Excellence af særdeles Grace vil recomendere min indgivne memorial til hans Majest: jeg som en fattig Enke maatte skadesløs nyde den ... (ulæseligt) ... mange aar frugtesløs staaende Capital, jeg ved derfor intet andet middel hertil end alene at henfly til Deres Høy Grevelig Excellence høye Grace hvorved jeg tvivler ej paa at mit retfærdige Krav vil blive mig betalt, da jeg stedse har leven med største underdanighed.

Med egen hånd har hun underskrevet sig:

Rigine: Marie: v: Oldenburg nee de Blixen.

Bagpå brevet findes enkens sorte laksegl, itubruds, men i seglets to dele ses tydeligt hendes mands slægts våben, den halve hjort. Om hun fik noget ud af alle sine anstrengelser, ved jeg ikke. Regina Maria v. Oldenburg døde den 21. marts 1762.

Ottende slægtled (Liste A, 8. led).

7. gen. 64/1 ADAM CHRISTOPHER VON OLDENBURG (30/6 1736-2/12 1803)
og hans hustru
7. gen. 64/2 MARIA DE SCHÖLLER (2/3 1741 - 14/1 1770)

Adam Christopher von Oldenburg blev født i Frederikshald den 30. juni 1736 og blev døbt i byens smukt beliggende kirke den 2. august. Han blev opkaldt efter sin farfar.

Nogle af sine drengeår har Adam sikkert boet med sine forældre i det lave træhus i Tøjhusgade i Frederikstad og har gået i skole i samme gade lige overfor kirken. Måske har han leget omkring fiskedammene på sin fars gård Løkeberg nord for byen ude ved Glommen. Han var kun 12 år gammel, da hans far døde i Frederikstad.

Den 13. april, det år Adam var 16, begyndte han at gøre

tjeneste som fændrik i sin fars gamle regiment.⁹²⁾ Året efter blev han fast ansat.

Sekondløjtnant blev han 3 år senere, men i foråret 1756, da han kun var 19 år, kom nye muligheder ind i hans liv. Han søgte sin afsked fra regimentet, og hans chef, generalmajor Rømeling, indgav ansøgningen for ham i et brev til kongen af 29. maj:

Second Lieutenant Adam Oldenburg....hans allerunderdanigste Ansøgning om sin Dimission med Capitains Caracteer, formeedelst et ham udi Mechlenburg tilfalden fordeelagtigt Gods, hvor ved han formeener at giøre sin Lycke

Den 7. juni fik han sin afsked og drog afsted som en meget ung officer med kaptajnsgrad for at prøve lykken.

Det fordelagtige gods i Mecklenburg kan næsten kun have været Wotrum, som Adams far havde været arving til sammen med sine halvfætre, brødrene Julius Jürgen Otto og Christoph v. Oldenburg.⁹³⁾

Det vides desværre ikke, hvornår Julius Jürgen Otto døde (måske i 1756), men hans eneste søn var død i 1747, 31 år gammel uden arvinger.⁹⁴⁾

Broderen Christoph på Knorrendorff og hans seks sønner⁹⁵⁾ må have været de nærmeste arvinger, men har formodentlig betænket sig, hvad den unge Adam fra Norge i hvert fald gjorde, muligvis på grund af de nye særlige skatter, der fra 1755 var lagt på riddergodserne i Mecklenburg. Formodentlig har de alle set deres fordel i at få gården solgt.

Christoph fortsatte indtil sin død i 1763 med at gå fra forpagtning til forpagtning.

92) Rømelings, senere Lohenskiolds gevorbne infanteri-regiment.

93) Se pg. 96 samt liste F, 7. led a og c.

94) Liste F, 8. led, a.

95) Liste F, 8. led, aa, bb, ee, ff, ii og jj.

Nuværende hovedbygning på Vietegest

*T. Oldenburg fot.
1973*

Nuværende hovedbygning på Wotrum

*T. Oldenburg fot.
1973*

Alle Adams seks kvartfætre tjente den store preusserkonge Frederik II. Med sine moderne elitetropper var han begyndt at brede sig faretruende i Europa. Østrig, Rusland og Frankrig fandt da sammen i et forsøg på at stoppe ham i den såkaldte "Skørtekrig" (Syvårskrigen).

Danmark, under Bernstorffs ledelse, var nok allieret med Frankrig, men nøjedes med at støtte krigen gennem frivillig deltagelse.

Adam, der nu var ude på egen hånd, valgte - som dansk-norsk officer - at gå i Ludvig XV's tjeneste. Han kom med i den franske hær på 32.000 mand, der under kommando af prinsen af Soubise i efteråret 1757 forenede sig med østrigske og tyske hære. Sammen ville de tilføje Frederik II et knusende nederlag.

Frederik II's preussiske hær var på 21.000 mand, under halvdele af den samlede allierede styrke. Længe havde de to fjendtlige hære stået stille overfor hinanden i nærheden af landsbyen Rossbach ved floden Saale, idet de allierede havde indtaget en uangribelig stilling, som Frederik II klogeligt lod dem stå i.

Til sidst fandt de allierede ventetiden for lang. Den 5. november 1757 om formiddagen begyndte de at marchere sydpå, og preusserne troede, at de drog bort. Da, ved middagstid, drejede de vældige allierede hære mod øst, mod preussernes stilling. I lange kolonner bevægede de sig hen over sletten ved Rossbach og opdagede til deres forbløffelse, at hele den preussiske lejr var forsvundet. Med lynets hast havde preusserne gemt sig bag nogle lave bakker. Pludselig sprængte det preussiske rytteri frem, og i løbet af utrolig kort tid var de allierede hære på vild flugt.

"Vort største held, Allernådigste herre, var, at natten brød frem, thi ellers var - ved Gud - ingen undsluppet!" skrev den tyske øverstkommanderende til kejser Frans.

Efter at være sluppet godt fra Rossbach opholder Adam sig i

februar 1758 i "Francfort a main" og har tydeligt hjemvé.
Den 17. februar 1758 stiler han et 4 sider langt brev til den danske overkrigssekretær (forsvarsminister). Han skriver, at han ikke kan vente forfremmelse til virkelig kaptajn i den franske armée og derfor tænker på at gå ind i den "Hanøverigske", men: "Jeg har ikke i anden Hensigt søgt min afsked af min Allernaadigste Konges tjeneste end for at gjøre mig Habil og værdig under samme igien at ankomme" og at "jeg intet andet eftertragter at erwærve en(d) erfahrenheit i de militairiske wiidenskaber, og at jeg mine efter min fader hafte midler tilsatte, alleene for til dette maal at erlange...."

Om sommeren er Adam tilbage i København. Herfra stiler han den 6. juli 1758 et bønsskrift til kongen. Han skriver:

....som een allerunderdanigst Vasal, der saavel som mine forfædre haver haft den naade at frequentere Deres Kongelige Mayestets Kriigstieneste; efter min faders adgangtilfaldt mig een liden arvedeel, hvoraf jeg gav for een Fændrichs Platz.... 600 Rdlr. - Da Krigen udi Tyskland tog sin begyndelse, anholt jeg om allernaadigste Demission....hvorpå jeg søgte den franske armée under Comando Printzen af Soubise og ved Rosbach bivaa-nede den der faarefaldende Battallie; alt i Tanke at gjøre mig udi Kriigstieneste Habil haver jeg fortøret og anvent de faa midler, jeg efter min fader arvede. Hvorfaare jeg saa underdanigst ansøger mig igien udi Deres mayestedts Kriigstieneste allernaadigst emploiere og maatte blive satt wed den norske Battaillon som til Holsten marcherer. - (Jeg) har alleene haft det øyemærke at gjøre mig til hans mayestedts Kriigstieneste kyn-dig, det jeg i fremtiden kunde være fædrenelandet nyttig

Ikke med eet ord nævner han den virkelige grund til, at han

søgte sin afsked. Det er det, man kalder sandhed med modification! Alene med det "øjemærke" ikke at komme til at fornærme de høje herrer og derved afskære sig vejen hjem til Norge igen, vogter han sig omhyggeligt for at nævne tanken om at forlade den dansk-norske hær for bestandigt og slå sig ned i Mecklenburg, håbende, at ingen vil se tilbage i de gamle akter og finde Rømelings brev. Adam havde heldet med sig!

Fra den 6. december 1758 er Adam Christopher v. Oldenburg ansat som "kaptajn reformé" i 2. grenaderkompagni ved 1. smålenske nationale infanteri-regiment, "hvorved jeg i tvende aar uden Gage stoed indtil 1760", skriver han senere i et brev til kongen, og videre i samme brev: "Da jeg er fulgt med de fra Norge udcomenderede trupper som Compagniechef til Khavn uden at Touren stoed mig til, alleene for at wiise min nidkiærhedblev jeg funden værdig til. . . . at comendere det Oldenburgske nationale Grenader Compagnie i den 6te Grenadier Battaillon. . . ." i Eckernförde. Her roder han sig ind i en sag om 3 måneders gage, som han har fået - eller taget - på forskud, og han skynder sig at komme tvivls-spørgsmålet i forkøbet ved omgående at forklare sig for overkrigssekretæren.

Slesvig og Holsten var på det tidspunkt i farezonen. Den gottorpske arving og russiske tronfølger Karl Peter Ulrik pønsede på, ved først givne lejlighed, at hævne de krænkelser, der i tidens løb fra dansk side var overgået hans gottorpske familie. Det var hans faste beslutning at fravryste Danmark Slesvig og Holsten, eller i hvert fald de gottorpske dele. Den 25. januar 1762 døde kejserinde Elisabeth af Rusland, og Karl Peter Ulrik af Gottorp blev russisk zar under navn Peter III. Nu kunne vi vente os det værste.

En dansk styrke på henved 30.000 mand - det halve af zarens styrke - rykkede i dagene mellem 9. og 12. juli 1762 over Trave og ind i Mecklenburg for at møde angrebet her. Den danske hærs spejdere havde allerede de fremrykkende russere

under observation, da disse pludselig, den 17. juli, gjorde omkring. Kort efter kom det sensationelle budskab: zar Peter III's tyskfødte hustru Katarina havde afsat og fængslet sin gemal og gjort sig til "selvherskerinde over alle russere". Angrebet på Danmark blev afblæst, katastrofen var undgået, som ved et mirakel.

Herefter øjner Adam Christopher Oldenburg en chance for at komme tilbage til det kære Norge. I det sidst nævnte brev til kongen, skrevet i København den 19. december 1762, slutter han sin livshistorie med ønsket om, at majestæten vil "...Plasere mig med min engenité og Gagebeholdelse som Sournomerain Capitain i det Syndenfieldske norske gevorbne Regimente - idet jeg, min Fader og farfader har haft den Naade i mange aar at tiene i bemeldte Regimente min Glæde ville blive uden Grændser...."

Hans ønske bliver opfyldt, og vi har dette lille træk fra det gamle Kongens København, skrevet i et brev til overkrigssekretæren den 14. april 1763:

Deres høye Grevelige Excellence bedes underdanigst om tilladelse før min afreise at maatte opvarte Dem, jeg har adskillige gange i samme anledning været i Deres huus, men af Portneren faaet til Svar at Deres Excellence enten ikke befandt sig wel eller og var Ocuperet. Naadige Herre, det er mig ikke muelig at Reise bort uden at tage afskeed og tillige underdanigst takke Deres Høye Grevel. Excellence som min Welgiører, tillad derfor Naadige Herre at jeg enten i morgen eller overmorgen maa faae den Lycke at opvarte, fordi mine Krigs Compagnions ikke kan eller vil bie længere end til Søndags Morgen....

Så rejser han da atter til Norge, og snart dukker der en ny mulighed op for den ivrige unge mand. Det spørges nemlig for vist, at der skal oprettes nye grenader-kompagnier, og den 4. september 1763 skriver han fra Frederikshald til over-

Deres Høghøderlige Excellence
Høghøderlige Danmarks- Konges Secretair
Kaarlige Gæns!

Deres Høghøderlige Excellence, paa min aller
indvødseligst Tilfølgning i den 17de, for mig
justerlige Konge, Allernaadigste Resolution, som
med naadige Barmherticheit mig er commenderet, at jeg
- Ligger til Grund min indvødselige Tilfølgning
indvødseligst Trosant om Excuse, fordi jeg i
min uerøvede Upartheds, ikke personlig kan
infiniten den samme. Jeg overlever mig
Lindes, Deres Excellence naadige Gindring,
indvødseligst mig den Lykke, i sig selv Souverain
at fulde

Kaarlige Gæns

Lindes, Danmarks, Cansor
København den 25. Septemb. 1758. Adam Christoffer Aldenburg

Rigsarkivet

krigssekretæren om at "...have mig i erindring naar Touren kommer til det 1. Smaalehnske Regimente!, Naadige Herre De wiiste ved den forrige oprætning af Grenadiers at De tængte paa mig som een der ingen anden Patron haver end Deres Høy Grevl. Excellence, jeg flaterer mig og denne Gang det Deres Excellence wiiser sig som min naadige Welgjører...." Vor Adam forstår at skrive for sig - også hans håndskrift er elegant, stærk og flydende, undertiden forsi- ret med meget flotte kruseduller. At have selveste forsvars- ministeren som eneste patron og velgører er nok heller ikke så ringe: allerede den 5. oktober 1763 blev han det, han ønskede: grenader-kaptajn ved det søndenfjeldske gevorbne infanteri-regiment.

Nogle måneder senere giver hans chef, oberst v. Lohenskiold, ham dette gode skudsmål i conduitelisten:

28 Jahr alt, in königlicher Französischer Dienste
2 Jahr als Volontair, ist ein junger Officier von
guter Conduite und Application zum Metie, der in
Holstein eine Granadier-Compagnie gehabt und Sich
dabey distinguirt hat. Er ist nicht nur ein guter
Capitaine, sondern ich glaube auch, dass er einst
einen guten Major abgeben wird.⁹⁶⁾

Adam Christopher giftede sig nu. Den 10. august 1764 stod hans bryllup med den 23-årige Maria de Schøller. Hun var af en meget anset og særdeles velhavende norsk familie, datter af konferensråd, "oberberghauptmann", Christopher Schøller (1707-74) (8. gen. 128/3) til herregården Veden, som ligger smukt, hvor Tistaelven falder ud fra Femsjøn, og hans hustru Catharina de Blixenschiold (1721-81) (8. gen. 128/4).

Maria var meget yndig. Hun blev malet som ganske ung, efter familie-traditionen kun 12 år gammel, men i et meget damet kostume. Hun ligner en skælmsk og sød, landlig pige til trods for den fine pudderparyk, hvori der er anbragt en koket sort

96) 28 år gammel, 2 år som frivillig i kgl. fransk tjeneste, er en ung officer med godt tjenesteforhold og anlæg for faget, som i Holsten har haft et grenader-kompagni og har udmærket sig ved det. Han er ikke blot en god kaptajn, men jeg tror også, at han engang vil blive en god major.

sløjfe. Hun bærer en dybt udringet påfugleblå silkekjole og et prægtigt, rødt taftsjal. I den buttede hånd holder hun en langstilket blomst.

Det unge par fik i løbet af de næste 5 år 4 børn: Catharine, Friedrich (6. gen. 32/1), Regina Maria og Isabella. 3 måneder efter den yngste datters fødsel døde moderen, den 14. januar 1770, kun 28 år gammel. Der stod så den 33-årige unge far med 4 små børn, og i de næste 12 år holdt han sammen på flokken. I sommeren 1782 sendte han sønnen og de to yngste døtre til Danmark, mens Trine, som da var 17 år, blev hos sin far. Året efter giftede Trine sig med en 33-årig officer Friederich Gottschalck v. Haxthausen, søn af den tidligere kommandant på Frederiksten.

Adam Christopher var nu major og 47 år gammel. Han fandt da en ny livsledsagerinde i den 31-årige Ulriche v. Haxthausen, hans svigersøns søster. Nytårsaften 1783 fejrede de "Ja-Ord", og den 4. marts 1784 giftede de sig. Året efter nedkom hun med trillinger, en søn og to døtre, som alle døde efter fødslen, ligesom Ulriche selv døde nogle få dage derefter, den 7. marts 1785.

Nede i Mecklenburg var der én, som sad og skrev den "Mecklenburg-Schwerinische Staats-Kalender" for 1787. Som ejer af Kötel noterer han "Frau v. Molzahn, geb. v. Oldenburg (Herren Hans Woldemar, Jul. Ludolf Christoph, Levin Christian, Bernhard Vollrath Diederich und Adam Christoph Gevettere v. Oldenburg)"⁹⁷⁾

Der er ikke tvivl om, at den fætter Adam Christoph⁹⁸⁾, der

97) Liste D, 8. led, a og liste F, 8. led, bb, ee, ff, ii samt liste A, 8. led. Formodentlig er på det tidspunkt liste F, 8. led, aa og jj døde som henholdsvis fændrik og løjtnant. (Sml. note 95).

98) Hvad angår "Adam Christoph" må jeg for en ordens skyld henlede opmærksomheden på liste D, 7. led, b og hans søn Adam Christoph, døbt 5/1 1707, som teoretisk forlængst burde have siddet på Kötel fremfor liste D, 7. led, f og 8. led, a. Man må gå ud fra, at hele den lille familie i liste D, 7. led, b er død før 1732.

*Maria de Schpöller (1741-70)
malt før 1764
Fotografi af maleri tilhørende
Isabelle Oldenburg Beer's datter
i Østtjir*

nævnes i Staats-Kalenderen er vor norske Adam Christopher v. Oldenburg, ved hvis navn der da også i nogle af stamtavlerne står "til Kötel".

Hvornår tilhørsforholdet til Fötel endeligt ophørte, ved jeg desværre ikke.

For efterkommerne er det i hvert fald en lykke, at den mecklenburgske æra hørte op, thi mens man i Danmark gennemførte landboreformer og bondefrigørelse, fortsatte de feudale tilstande i Mecklenburg langt ud over nogen rimelig tid, efterfulgt af kejsertidens militarisme, store krige, nazisme, kommunisme og jerntæppe. Lad os skynde os op til Norge igen!

I årene under og efter de franske revolutions-krige og den amerikanske frihedskrig var der stor handel og velstand i Frederikshald. Officerer og embedsmænd var ofte af gamle, kendte familier, mange af dem var belæste og af høj dannelse, men med deres små indtægter kunne de kun gøre sig gældende i byens selskabsliv ved at knytte forbindelser til det rige og mægtige handels-aristokrati. - Til daglig levede alle tarveligt, men det stærke og rige selskabsliv var på een gang præget af en tvangfri, ofte drøj tone og stærkt forfinede former.

En lille kreds af byens fornemste, rige damer indstiftede for spøg en orden, "L'ordre de la constance"⁹⁹⁾, en triangel af guld i et azurblåt bånd, bestemt for herrer, der udmærkede sig ved ubønhørlig dyd og ridderlighed!

Omkring 1790 stiftedes "Den militære Klub - For Venskab og Nytte" og "Den civile Klub", også kaldet "Harald Haarfagers Klub". Den militære Klub optog dog også embedsmænd og fornemme købmænd som medlemmer. I klubberne gik det løs med puncheboller, selskabssang, drikkeviser, billard og keglespil. I "Konversationsstuen" lå tidsskrifter fremme, og her blomstrede de nye frihedstanker og revolutions-idéer. Det gærede i de dannede og reflekterende kredse, man ønskede selvstændighed for Norge, men ikke svensk herredømme. - Men atter

99) Standhaftighedens orden.

og atter morede man sig med baller og optog, amatør-teater og amatør-koncerter, ofte i veldædige øjemed.

Lord Henry Brougham¹⁰⁰⁾ fortæller fra sit besøg i Frederikshald i 1799, at han først aflagde visit hos købmand Niels Anker og derpå gik med ham til herremiddag hos købmand Carsten Tank; i det store og elegante selskab traf han også kommandanten, general Mansbach. Husets frue var den eneste dame, der deltog i selve middagen. Efter kaffen gik de alle til et privat skuespil, hvor et andet selskab af damer og herrer var forsamlet. Efter Broughams mening var der kun een af aktørerne, der spillede nogenlunde godt, men selskabet syntes svært fornøjet. Efter skuespillet trak herrerne sig tilbage til billardstuen og rygeværrelset, mens det lille teater blev ryddet og omdannet til bal- og spisesal. Et militærorkester spillede, og der blev spist og danset til kl. 4 om morgenen. "Det slog os, hvor smukke damerne var!"

Var det frederikshaldske borgerskab rigt og stærkt, kunne man ikke sige det samme om forsvaret. Det var i et ynkeligt forfald. Kanonerne var rustne og uden lavetter; soldaterne kunne ikke exercere eller manøvrere, de havde ikke ordentlige munderinger eller uniformer, endsige støvler og strømper. Men ånden var redbon i denne nationale hær.

Kong Gustav III af Sverige var en krigslysten herre og bestandig sysselsat med tanken om at erobre Norge. Det vrimlede med svenske spioner og agenter, og engang lod han sig selv ro op gennem fjorden for at betragte Frederiksten fæstning på nært hold. Imidlertid gik han dog i krig på den finsk-russiske grænse. Russerne, som vi var allieret med, pressede os til at falde Gustav III i ryggen ved et indfald i Bohuslen. Det skulle ske i august 1788. Bernstorff ønskede dog at gøre så lidt som muligt ud af dette felttog, og kun 12.000 mand blev sat ind. Øverstbefalende for den norske hær blev kong Christian VII's

100) Henry Peter Brougham (1778-1868), britisk statsmand, virkede imod slavehandel. Lordkansler i det liberale parti 1830-34, forbedrede domstolene og var med til at gennemføre valgreformen af 1832.

svoger, prins Carl af Hessen.¹⁰¹⁾ Kronprins Frederik, som var hans svigersøn, deltog som en yderst oplagt og begejstret "frivillig".

Adam Christopher v. Oldenburg blev udnævnt til oberstløjtnant den 4. august samme år og var bataillonschef i generalmajor J.F. von Mansbachs feltbrigade. Mansbach var forøvrigt Oldenburgs svigersøn! Året før havde Isabella, der lige var fyldt 18 år, giftet sig med den 43-årige, meget flotte og store generalmajor, en mand med glimt i øjet under de mørke bryn.¹⁰²⁾

Vi kan følge Mansbach og Oldenburg på deres færd i Pohuslen gennem prinsen af Hessens skildring - stavemåden er noget moderniseret af mig:

Man førte i største hast det fornødne foer, korn og kød til de forskellige fæstninger søndenfjelds.Den skynding, hvori så mange fornødenheder måtte leveres og imodtages på een gang overgår al forestilling, - jeg havde imidlertid lovet at rykke ind i Sverrig den 24de, og intet i verden kunne eller burde afholde mig fra at holde ordDe sidste efterretninger, jeg den 21de sept. (aug.?) fik fra Sverrig til Frederikstad, indeholdt....at de (svenskerne) skulle være den 22de i nærheden af Strømstad. Samme dags aften gav jeg generalerne de sidste instruxer. 4 eskadroner dragoner,....3 brigader under generalerne Hesselberg og Mansbach og oberst Strikker, tilligemed det ridende artilleri udgjorde den første kolonne.Alle skulle brække op den 23de om aftenen og være den anden (næste) morgen tidlig med det forreste af kolonnerne i Sverrig.Vi gik, kronprinsen og jeg,over bjergene og hulvejene,

101) Carl, prins af Hessen (1744-1836) var gift med prinsesse Louise af Danmark, datter af Frederik V og søster til Christian VII. Dansk generalløjtnant og statholder i hertugdømmerne. Hans datter Marie Sofie Frederikke var gift med Frederik VI.

102) Johan Friederich v.Mansbach (1744-1803) til Mansbach ved Fulda i Kurhessen, dansk oberstløjtnant 1772. Kammerherre, Generalløjtnant, storkors af Dbg.(hvid ridder),naturaliseret dansk adelsmand 3/4 1776.

på så vanskelige veje, at måske mæge til dem ikke ses uden i Norrig eller Sveiz, og vare kl. 6 om morgenen ved Ørebakke ved Idefjorden, hvor dette vand er smallest

I det øjeblik da vi kom, så vi også general Mansbach gå i land med det søndenfjeldske regiment, som var afgået fra Frederikshald kl. 11 om aftenen i 29 bådemen det skrækkelige vejr den nat voldte, at han ikke kunne komme før. Bådene blev bragte til Ørebakke, og satte hele dagen, natten og den følgende dag tropperne over ved Krogstrand, idelig opholdte ved den voldsomme blæst

Imidlertid gik jeg med avantgarden over en bro, som general Mansbach havde ladet slå samme nat, og kom samme dag til Kragenæs. Oberstlieutenant Oldenburg besatte Strømstad i bedste orden; jeg havde egentlig taget ham dertil for at berolige de fornemste indvånere, som han havde bekendtskab med, da stedet ligger så nær Frederikshald¹⁰³⁾

Fra Kragenæs gik vi den 25de til Tanum.Jeg lod general Dyring med dragonerne og general Mansbach med en bataillon grenaderer blive ved broen (Kvistrum) til dens forsvar.Jeg troede, at(svenskerne) ville drage sig tilbage denne nat, og blev ikke lidet forundret, da general Mansbach den anden (næste) morgen tidlig meldte, at de svenske endnu vare i samme stilling.General Mansbach gav mig tillige en del papirer, som var fündne i Quistrum kro, hvor oberst Tranefeldt (svensk) havde haft sit kvarter førend jeg besatte broen ved kroen. Deriblandt fandtes et brev fra general-lieutenant Carl Hierta (svensk), som befalede ham udtrykkelig at holde sig i sin post ved Quistrum og gav ham håb om hastig undsætning. Han kaldte heri de norske "fjeldræve", hvilken titel vi gjorde os umage

103) I Bohuslen følte mange sig stadigvæk mere som norske end svenske.

for at fortjene ved endnu samme dag at bestige de klipper, som den fjendtlige retranchement¹⁰⁴⁾ stødte til.

...Mit anlæg var som følger: 2 batailloner, den ene granaderer under general Mansbach, ginge over Quistrum bro og klatrede op ad klippen lige over for os, ad en fodsti lidt på venstre side af broen.

...De fjendtlige jægere lå skjulte i krattet. Disse droge sig ganske tilbage, da general Mansbach lod sig se, som kom op på bjerget, og følgende den samme vej, ganske kom omkring det fjendtlige korps og ned på landevæjen.....Granader-bataillonen rykkede frem mod fjenden

Da oberst Tranefeldt kom fra Broeland, og red over denne bro (Kvistrum), traf han generalen (Mansbach) i spidsen af sin trop, og spurgte ham: "Hvor agter De Dem hen, Herr General?" Denne svarede: "Jeg skal foretage en recognosering deroppe; men hvor agter De Dem hen? Hvis jeg var i Deres sted, ville jeg trække mig tilbage!" "Nej," svarte obersten, "jeg vil forsvare min post som en ærlig soldat!" hvorpå han sagde: "Og om De var Turenne¹⁰⁵⁾, kunne De i dette øjeblik med frelst samvittighed trække Dem tilbage!"

Imidlertid nåede general Mansbach på sin side pelotonvis¹⁰⁶⁾ fjenden og begyndte at fyre af håndgevær, da fjenden, ligesom han nærmede sig, allerede fyrede meget regelmæssig på ham både af kanoner og gevær. Medens dette stod på, tændte en krudtkarre i den svenske retranchement og sprang i luften.... det hele (svenske) korps havde givet sig på nåde og unåde.

... 1. Octobermarcherte vi til Uddevalle. Strax altså som vi kom til Uddevalle, lod jeg general

104) Forskansning.

105) Henri de Latour d'Auvergne, Vicomte de Turenne (1611-75), berømt fransk feltherre under Ludvig XIV.

106) I delinger.

Mansbach med 2 batailloner, 2 eskadroner og et kompagni jægere besatte en bro en halv mil fra staden på Vernersborg-vejen; den 3die lod jeg general Mansbach marchere til Vernersborg for at besætte denne stad.Jeg selv måtte endnu denne dag opholde mig i Uddevalle for at give tropperne tid til at komme sig igen, og sætte deres sko og strømper i stand, som var rent ødelagte ved de slette veje og den idelige regn

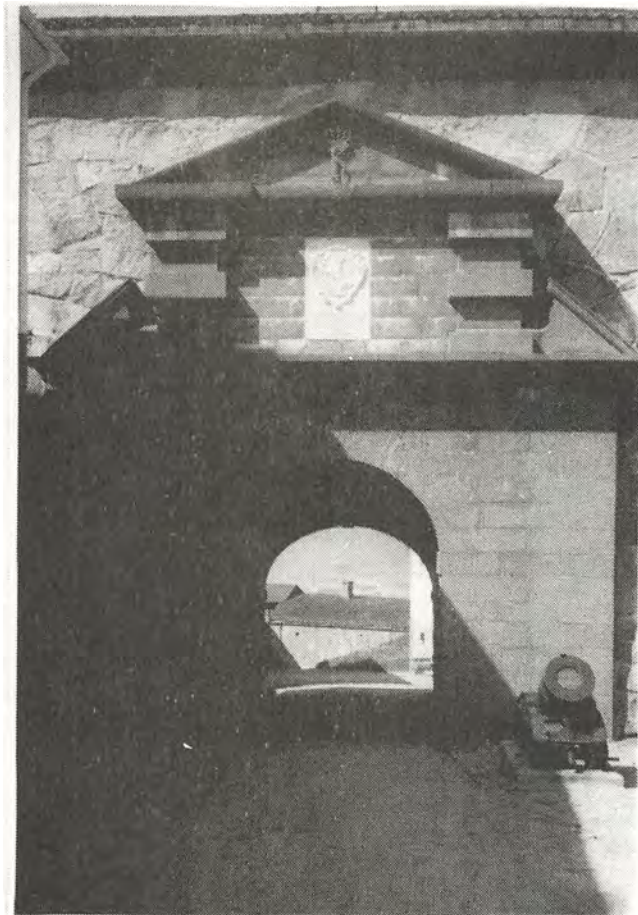
Imidlertid stundede vinteren til, sygdomme begyndte at herske blandt tropperne; og endskønt vi havde endnu levnedsmidler på nogle uger, så kunne dog is og sne meget snart hindre tilførsel til lands og vands: desuden gjaldt det ikke mere om at holde sig i fjendens land.Jeg havde fået adskillige efterretninger, at man ikke ville lade os drage rolig tilbage. Her måtte da tages al den fornødne forsigtighed(jeg) beholdt til bagtrop tre batailloner af general Hesselbergs, tre af general Mansbachs etc.

Den 6te (nov.) om morgenen trak denne hele bagtrop igennem Uddevalle.Den 11te (nov.) endnu samme aften gik vi over pontonbroen ved Svinesund.Vi begav os til Frederikshald, hvorfra vi den anden (næste) morgen i en skærbåd begav os til broen, som blev optaget i overværelse af H.K.H.¹⁰⁷⁾, og således endte dette svenske tog.

Det norske tab i denne krig var 5 faldne og 16 sårede, men bagefter kom det frygtelige efterspil med ondartede smitsomme sygdomme og stor dødelighed.

Mange af soldaterne havde på hjemmarchen gået på bare ben i sne og søle. De syge blev kørt i små bønderkørrer, ofte lå de der uden kapper og uden halm, "med det halve legeme ude af kærren". Mange døde undervejs eller straks ved ankomsten til Frederikshald. De overlevende, men stærkt forkomne mænd blev

107) Hans Kongelige Højhed Kronprins Frederik.

*Frederiksten fæstning.
Her boede Adam Christopher v.
Oldenburg som vicekommandant
1790-98, formodentlig i
huset midt for porten.*

T. Oldenburg fot.

bespist på byens torv af savværksejer Thomas Stang. På garnisonssygehuset kom de syge til at ligge flere i samme seng, også i etagesenge over hinanden. "Heraf maae naturligviis flyde adskillige Ubehagelighederisær hvor der anvendes kraftige og hastigt virkende Medicamenter som Brækmidler, Laxativer, Lavements etc."

Adam Christopher von Oldenburg blev den 10. september 1790 udnævnt til vicekommandant på Frederiksten, hvor hans svigersøn, generalmajor Johan Friederich v. Mansbach var kommandant. Oldenburg fik 200 Rdlr. i gagetillæg for at bo oppe på selve fæstningen, og her blev han i 8 år.

I dec. 1790 blev hans 23-årige datter Regine Maria gift med den store og rige købmand, grosserer Jan Anker på Frederikshald. Han var i 1790 blevet optaget i den danske adelstand, hvilket han betalte en lille formue for til statskassen. Hendes portræt hænger på herregårdsmusæet Rød ved Hallen; køn er hun ikke - udstående øjne, ørnenæse og indtil flere dobbelthager, men hendes sorte fløjlschat med struds-fjer er meget pompøs.

Den 13. april 1792, da det var nøjagtigt 40 år, siden Adam Christopher Oldenburg som ung dreng begyndte som fændrik, fik han tildelt fuld gage som oberstløjtnant. Senere blev han oberst, og den 1. juni 1798 fik han sin afsked, 62 år gammel, med titel af generalmajor. Han fik ialt 800 Rdlr. i pension om året.

Hans eneste søn, Friderich, som boede i København, noterede i sin ordknappe dagbog:

1803, 2. Decbr. døde min uforglemmelige Fader
General-Major Adam Christopher Oldenburg i en
Alder af 68 Aar efter 5 Dages Sygdom.

Niende slægtled (Liste A, 9. led, b).

6. gen. 32/1 FRIDERICH VON OLDENBURG (29/9 1767 - 30/1 1848)
og hans hustru

6. gen. 32/2 MARIE CLARETTE BENEDICTE BASTHOLM (28/4 1773 -
31/3 1807)

Friderich (Frederik) Oldenburg blev født i Frederikshald den 29. september 1767 og han blev døbt den 11. oktober i byens kirke ved Tista-elven, det samme sted hvor hans far og farfar var blevet døbt.

Da Fritz, som han blev kaldt, var godt 2 år gammel, døde hans mor, Hans søster Cathrine (Trine) var da 4 $\frac{1}{2}$ år, Regine 3 og den lille Isabella var kun 3 måneder gammel.

Faderen tog sig af børnenes opdragelse, og Fritz kom til at gå i den offentlige skole i Frederikshald.

"Fra min Ungdom blev jeg bestemt for Studeringer", skriver han senere i en kortfattet levnedsskildring. Fra 13-14 års alderen blev han privat undervist af en slægtning, Joachim Stockfleth¹⁰⁸⁾, som siden blev præst i Norge. I disse drenge-år fik Fritz sig en ven for livet i Johan Heinrich Hegermann¹⁰⁹⁾, hvis far også var officer på Frederiksten fæstning.

I året 1782 var der oprud i den lille Oldenburg-familie. I august rejste Regine og Isabella "til Skibs" til Nyborg, skriver Fritz i sin dagbog, og i september, dagen efter sin 15 års fødselsdag, forlod han selv "Norge første Gang" - man aner spændingen i den store drengs bemærkning; rejsen varede en uge, den 7. oktober ankom han til København, "for første Gang"!

I København har Fritz formodentlig boet hos en af familierne

108) Fritz var på mødrene side beslægtet med Joachim Stockfleth, idet hans mors farfar, oberst, generalkvartermester Caspar Schøller (9. gen. 256/5) (død 1716) var gift med Isabella Elisabeth Stockfleth (9. gen. 256/6) (1676 - 1711).

109) Johan Heinrich Hegermann (1765-1849) var søn af oberst, krigskommissær Cay Ditlev Hegermann. Han blev gift 1797 med forfatterinden Louise Mette Christiane Lindencrone og adlet i 1818 under navnet Hegermann-Lindencrone. I 1814 var han chef for Jægerkorpset, der lå i Kastellet. 1831 blev han generalmajor.

v. Bülow, som hans norske slægt var dobbelt indgiftet i.¹¹⁰⁾

110) Vicekommandanten i Nyborg, major Christian Vind v. Bülow (1712-52) og hans hustru Vibeke Magdalena Brockenhus v. Löwenhjelm (1714-53), som var født på herregården Vejrup ved Nyborg, efterlod sig 8 umyndige børn. Heraf skal nævnes de 4:

a) Hans Löwenhjelm v. Bülow (1737-1803) var gift med Fritz Oldenburgs moster, Isabella Schøller (1745-1822). Han blev kammerherre og amtmand over Skanderborg og Aakær amter og købte Thestrupgård ved Hovedgårde syd for Skanderborg. Da Fritz i 1782 kom til København, var de bosat der og havde to drenge noget yngre end Fritz:

I) Christopher Schøller v. Bülow (1770-1830.) Om hans skæbne kan læses i teksten. Han blev gift 1) i 1795 med Anne Margrethe baronesse Bolten (1778-1804) og 2) i 1806 med hofdame Emilie Augusta Marie baronesse Guldencrone (1772-1852). Han købte 1798 Tybjerggård, 1800 Gyldenholm (sammen med etatsråd P. Johansen Neergaard til Gunderslevholm) og 1806 Nordfeldt og Aalebæk på Møn.

II) Christian Vind v. Bülow (1772-1838), kammerherre, oberst, chef for Holsten Landsener Regiment. Gift 1808 med Charlotte Amalie Düllner (død 1842, 59 år gammel).

b) Major Christian Friederich v. Bülow (1741-90) var gift med en kusine til Fritz Oldenburgs mor; hun hed Margrethe Marie de Mossencrone og var datter af savværksejer Peder Moss (adlet 1761 under navn Mossencrone, død 1765) og Anne Maria de Blixenskiold (død ca. 1765), søster til Fritz's mormor Catharina de Blixenskiold (8. gen.128/4) (1721-1781). En søn af majoren var:

Christian Peter v. Bülow, født ca. 1774, som skønt ca. 7 år yngre end Fritz blev hans gode ven. Han blev 1808 gift med Hanne Christine Regine Lemming (1789-1834). Han blev oberst og chef for Kongens Regiment. Han døde 1846, 72 år gammel.

c) Johan v. Bülow (1751-1828) blev opdraget på Hvidkilde og studerede 1768-71 på Sorø Akademi. 1775 blev han kammerjunker og lærer hos kronprins Frederik, på hvis opdragelse og udvikling han havde en god indflydelse. Han var et virksomt medlem af sammensværgelsen 1784, men var ikke tilhænger af landbo-reformerne. Dette sidste samt kronprinsens voksende selvfølelse førte til en brat afskedigelse 1793, hvorpå han købte Sanderumgård ved Nyborg. Han blev gift 1785 med Else Marie Hoppe (1767-1834), som skal have været usædvanlig hæsliig og ubegavet, men rig. Deres eneste barn, en datter, døde i en ung alder. Han levede som patriarkalsk godsejer og mæcén og ofrede store summer på videnskab og litteratur, understøttede bl.m.a. Grundtvig. Ved hans død skrev Frederik Oldenburg i sin dagbog:

1828, 22. Jan. døde min gamle ven og min og min (datter) Thoras Velynder, Geheime-Conferentsraad og Ridder af Elefantén Johan v. Bülow, paa Sanderumgaard paa Fyen.

d) Ida Sophie v. Bülow, født ca.1752, blev gift med sin slægtning på mødrene side, Hans Brockenhus v. Löwenhjelm til Vejrup ved Nyborg.

Fritz fik en udmærket huslærer i Elias Christian v. Hawen,¹¹¹⁾ og han gik til præst hos professor Trechow¹¹²⁾ og blev konfirmeret af ham den 5. oktober 1783 i Garnisons Kirke.

Hjemme i Frederikshald skete der imidlertid forandringer i familien. Trine blev i september 1783, 18 år gammel, gift med den 33-årige officer Friederich Gottschalck v. Haxthausen, søn af kommandanten på Frederiksten¹¹³⁾, og i marts 1784 blev hans far gift med kommandantens datter, Ulrica Christiane, hvilket sikkert må have gjort indtryk på den 16-årige dreng, og ligeså, at hans stedmor det følgende år døde i barselseng med trillinger.

I august 1785 kom hans far til København. Fritz havde den sommer taget studentereksamen, dimitteret af Elias v. Hawen. Sammen med sin far rejste Fritz den 2. september til Sorø Akademi og den 6. september bestod han optagelsesprøven med glans (laudabilis). Næste dag rejste far og søn til Nyborg for at besøge Regine og Isabella. Mon jeg tager meget fejl i at forestille mig, at de to moderløse pigebørn havde fundet et hjem på Vejrup hos familien Brockenhus v. Löwenhjelm? På dage senere var Fritz tilbage i Sorø og flyttede ind på Akademiet.

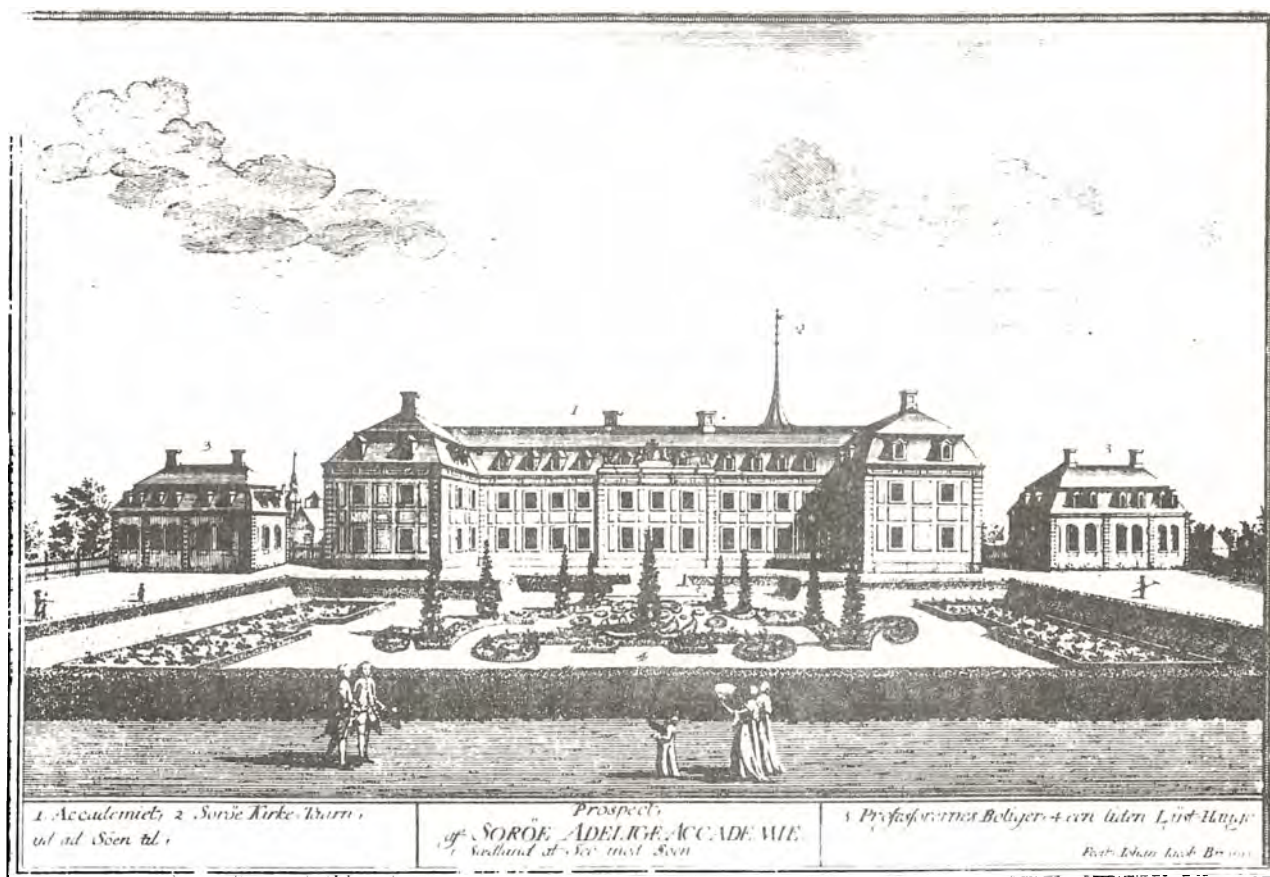
138 år tidligere var Fritz's tipoldefar Adolph Philipp v. Oldenburg (Femte slægtled, 10. gen. 512/1) kommet som akademist til Sorø.

Under Svenskekrigen måtte akademiet lukke, dels fordi krigen lagde beslag på alle kræfter i landet, dels fordi adelen, for hvis sønners uddannelse det var bestemt, gennem Svenskekrigen blev fuldstændig forarmet.

111) Elias Christian v. Hawen (1754-1813), cand.theol. og 1783 magister i filosofi og filologi. Udgav 1790-91 en kunsthistorie. I 1798 blev han præst i Odden, hvor han kom til at begrave de faldne fra lineskibet "Prins Christian Frederik" i 1807. Biskop Balle omtaler ham som "en sjælden mand og en elsket religionslærer".

112) Herman Treschow (1739-97), prof.theol 1773 og fra 1774 sognepræst ved Garnisons Kirke. Han skal have været stærkt rationalistisk; havde mange tilhørere til sine prædikener.

113) Generalmajor Frederik Gottschalck (Maximilian) v. Haxthausen (1705-70), kommandant på Frederiksten 1768-70, hvor han døde. Han var gift med Juliane Dorothea v. Eldern.

Sorø Akademi, bygget af Lauritz de Thura (ca 1747)

Det kgl. Bibliotek

Ved Holbergs testamentariske gave kunne Akademiet atter åbne sine døre i 1747. Enevælden havde brug for dygtige statsembedsmænd, og til det formål skulle der gives en al-sidig og eksklusiv undervisning. Stik imod Holbergs ønske vedblev Akademiet at være et "ridderligt Akademi" kun for sønner af adelen eller rangspersoner, og hans penge blev ødslet bort til pragtbyggeri og haveanlæg.

Udenpå de gamle klosterbygninger skabte Lauritz de Thura¹¹⁴⁾ en barokfacade, som var meget smuk og fornem, og som tog sig ud midt mellem springvand, klippede hække og pyramideformede træer. Til professorerne opførtes "pavilloner" i haven i sam-me stil. Det eneste, der nu er tilbage af Thuras værk er "Inge-manns hus" og "Molbechs hus". "Meget fristes man til at tro, at forfængelighed og højhed har haft for megen del i anlægget, da næppe en trediedel er bestemt for de studerende".¹¹⁵⁾ Der var ingen penge til vedligeholdelse: tagsten, der blæste af, blev ikke erstattet af andre, der stod vand i vinkælderen, og i klosterkirken regnede det ind og trak, så håret blæste på al-tergæsterne og oblaterne var ved at flyve bort.

Undervisningsprogrammet og de daglige forhold var næsten som på det gamle ridderlige Akademi;¹¹⁶⁾ og som dengang kneb det stærkt med økonomien. Derfor syntes det efterhånden vanskeligt at skaf-fe kvalificerede lærerkræfter. Der var plads til 20 akademister, men som regel var der kun 10, da kun få adelsmænd havde råd til at give deres sønner en så dyr uddannelse.

For at redde Akademiet blev der i 1782 givet en ny fundats. Der blev adgang for alle ansete borgeres sønner; og på det juridi-ske og statsvidenskabelige område, som der fra nu af blev lagt særlig vægt på, blev Akademiet ligestillet med Københavns Uni-versitet. Af nye sprog indførtes engelsk.

114) Lauritz de Thura (1706-59), generalmajor og generalbygmester, fremragende arkitekt, skaberen af dansk barok-arkitektur. Byggede bl.a. Eremitagen, Frederiks Hospital, Hirschholm og spiret på Vor Frelzers Kirke.

115) Bemærkning fremsat 1787 af statsminister greve Gregers Chr. v. Haxthausen (1733-1802), som var overhofmester på Sorø Akademi 1784-87.

116) Se under Femte slægtled: Adolph Philipp v. Oldenburg (10. gen. 512/1).

Sådan var forholdene, da Fritz rykkede ind på Akademiet for sammen med en kammerat at dele "en smuk betrukken stue, et sengekammer, samt et lidet mørkt hul til urød."

Fritz valgte som sine hovedfag: jura, statsvidenskab og historie, og han læste med stor iver.

De gamle stramme ordensregler var i de senere år slet ikke blevet overholdt, og blev i nogen grad lempet ved fundatsen af 1782. Akademisterne indlod sig gladeligt på "vovespil", de sejlede på søen ud til Bøgeholmene, de løb på skøjter, de kom til private baller og dansede fra 7 aften til 9 morgen, og på deres kamre holdt de punchegilder og spillede kort, og hvis overhofmesteren kom, blev kortene i hast stukket ind under de opslåede atlas.

Grev Gregers Chr. Haxthausen blev overhofmester i 1784, året før Fritz kom til Akademiet. Han så det som sin opgave at rette op på disciplin og orden og kom derved i konflikt med både professorer og akademister. Han ønskede at være enehersker over såvel økonomien, undervisningen som disciplinen. Efter en bitter strid opnåede Haxthausen, hvad han ville. I 1786 indskrænkede han feriernes antal og deres længde, og bestemte at Akademiets port skulle være lukket fra 11 aften til 6 morgen.

Det var de unge herrer for meget. De lavede "ungdomsoprør", forfattede og afleverede en protestskrivelse til overhofmesteren, dateret 30. juni 1786. Heri beklager de sig over, at overhofmesteren nægter dem fornøjelser, som fundatsen tillader og sædelæren bifalder; hans mistillid sætter en plet på deres ære; - de kan ikke komme ud at nyde solens opgang, thi der gøres vold mod naturen selv, som aldrig kender grænser eller fastsat tid! Til slut udbeder de sig "Deres Høj Grevelige Excellences Svar med nærmere Forklaring". Protestnoten er underskrevet af J. Benzon, C.H. Juel, C.D. Lüttichau, Fritz Oldenburg, G. Rosenkrants og J. Scheel. Den findes på Rigsarkivet.

Bitter og vred trak Haxthausen sig tilbage i 1787.

Derefter førte Akademiets 5 professorer tilsynet med undervisning og disciplin, men ikke til gavn for Akademiet. Det

sygnede mere og mere hen og måtte lukke i 1794.

Men endnu gik Akademiet sin gang. Hvert år på kongens fødselsdag var egnens honoratiores indbudt til takkegudstjeneste i kirken og taler i festsalen, hvor talerstolen i dagens anledning var betrukket med rødt klæde med guldfrynser. Ved festen i 1788 holdt Fritz tale på latin; i programmet står der:

NOBILISSIMUS IUVENIS
FRIDERICVS OLDENBVRG
STVDIOSVS IVRIS
DE RELIGIONIS IN RE PVBLICA EFFICACIA¹¹⁷⁾

Før ham talte professor Molbech¹¹⁸⁾ - på dansk! - og efter ham den unge Lüttichau - på latin!

Fritz hørte i sine hovedfag - jura, statsvidenskab og historie - forelæsninger af henholdsvis professorerne Nissen, Stenstrup og Borch.

Professor Caspar Abraham Borch var gift med Anna Margrethe Rosenstand-Goiske.¹¹⁹⁾ De havde en yndig lille niece, fru Borchs søsterdatter, Marie Clarette Benedicte Bastholm. Hun var datter af kgl. konfessionarius Christian Bastholm (7. gen. 64/3) og hans hustru Ingeborg Rosenstand-Goiske

117) Den højædle yngling, stud.jur.Frederik Oldenburg: Om religionens nytte i staten.

118) Johan Chr. Molbech (1744-1824), lærer i matematik og filosofi ved Sorø Akademi, boede i den pavillon, som har fået navn efter ham. Da Akademiet lukkede i 1794, blev han boende i huset, han så Akademiet brænde i 1813 og oplevede, at den nuværende skole blev bygget og indviet i 1822. Kun under protest forlod han da sin bolig til fordel for lektor Ludvig August Rothe (1795-1879), som boede i huset i over 50 år, idet også han blev boende, efter at han var ophørt at virke som lærer.

119) Caspar Abraham Borch (1746-1805), lærer i historie ved Sorø Akademi, gift 1778 med Anne Margrethe Rosenstand-Goiske (1761-1850)-; de havde 9 børn. Hun var datter af Peder Rosenstand-Goiske (8. gen.128/7) (1705-1769), stiftprovst i Viborg, senere professor ved Københavns Universitet, gift med Marie Benedicte Kneiln (8. gen.128/8)(1718-1779).

(7. gen. 64/4).^{12o)} Clarette var aldeles henrivende, hun havde krøller, livlige øjne, opstoppennæse og en sød lille trutmund, og hendes spinkle skikkelse tog sig godt ud i den moderne, lette empire-kjole. Hvor sandsynligt, at københavnerpigen Clarette kan have været på ferie hos sin moster i Sorø, og at hun her har mødt den unge norske student med det lokkede hår og de lyse øjne. De blev forlovet, mens Fritz endnu gik på Akademiet, den 17. august 1789; han var da knapt 22 år og hun 16.

Den 1. august 1790 forlod Fritz Sorø med juridisk embeds-eksamen. Professor Molbech gav ham følgende skudsmål:

Friderich Oldenburg, en Søn af Major von Oldenburg fra Norge, kom til Akademiet med gode Elementer, især i det latinske Sprog, hvorfor han og ved Introductions-Examen den 6te Septbr. erholdt den bedste Character. Han valgte til Hovedstudium det Juridiske. Hans Lyst, Flid og Utrettelighed kunde ikke andet end forskaffe ham grundige Indsigter, især i hans Hoved-Videnskab, som altid var hans sieldne Flids og Flittigheds Formaal. Denne hans roesværdige og utrettelige Flid blev ved Fratrædelses-Examen den 31th Julii belønnet med Character. Laudabil.

12o) Christian Bastholm (1740 - 1819), kgl. konfessionarius, dr. theol. blev gift 1772 med Ingeborg Foss Rosenstand-Goiske, datter af prof. Peder R.-G. (se note 119). Hun var født 1748 og døde i barselseng 1777. Med hende fik han 3 børn:

- a) Marie Clarette Benedicte Bastholm (1773-1807), gift 11/11 1795 med Friderich v. Oldenburg (1767-1848).
- b) Hans Bastholm (1774-1856), sognepræst ved St. Peders kirke i Slagelse, gift 1799 med Anne Jacobine Bejer (1778-1859).
- c) Peder Rosenstand Bastholm (1777-1782)
Christian Bastholm giftede sig anden gang 1789 med Kirstine Margrethe Rothe (1765-1829), datter af etatsråd Tyge Jesper Rothe (7. gen. 64/5) (1731-1795) og Karen Bjørn (7. gen. 64/6) (1742-95), og med hende fik han 2 børn:
- d) Karen Ingeborg Bastholm (1793-1873), gift 1813 med assessor Christian Ludvig Thorlacius.
- e) Tyge Bastholm (født og død 1795).

*Marie Clarette Benedicte
Bastholm (1773-1807)*

stukket af Andreas Flint

*og var forfattet af sin søster, og fastsat af min
gode og fader Odenburg og sin kære søster -
Copenhagen den 27de Junii Clarette*

**Brev af 1799. Bastholmske Familiepapirer
Sorø Akademis Bibliotek**

23 år gammel drog Frederik Oldenburg til hovedstaden for at finde ind på embedsvejen, men den vej var lang og trang i begyndelsen. Et halvt år gik han uden arbejde. Lettere var det at blive hofjunker, den 19. januar 1791 opnåede han "Hof-, Jagt- og Ride-Junker-Patentet"¹²¹⁾. Den 2. februar blev der lovet ham en ulønnet stilling som auscultant¹²²⁾ i Det kgl. Rentekammer.¹²³⁾ Han kunne dog ikke tiltræde straks.

Sidst i februar rejste Fritz til Norge, hvor hans to yngste søstre nu begge var gift, Regine for nylig med storkøbmanden Jan Anker i Frederikshald, Isabella havde allerede været gift i 3 år med kommandanten på Frederiksten, generalmajor v. Mansbach. Hans far var netop da blevet udnævnt til vicekommandant på fæstningen. At Fritz har besøgt familien i Frederikshald må betragtes som en selvfølge, skønt han i sin ordknappe dagbog kun nævner, at han var i Christiania og Kongsberg. Hele turen varede 2½ måned.

Den 27. maj tiltrådte han den lovede stilling som auscultant, som han beklædte i 7 år uden løn! At han ikke døde af sult og kulde må alene skyldes, at hans mor havde været en meget velhavende dame. Takket være hendes penge havde han vel også fået den kostbare uddannelse på Sorø Akademi.

Allerede i Sorø var Fritz begyndt at spille i Klasselotteriet og vandt i 1787 500 Rdlr., en stor sum penge, som dog næppe svarede til et års udgift på Akademiet. Nu, som ulønnet auscultant, spillede han stadigvæk med stor iver, men vandt ingenting. Bryllup med Clarette havde det lange udsigter med.

Clarettes lillebror var cand.theol. Hans Bastholm.¹²⁴⁾ Fra oktober 1793 til maj 1797 studerede han i Göttingen og i Kiel

121) Citat fra Adam Homo, 8. sang. (Adam Homos bryllup). Digteren Frederik Paludan-Müller (1809-76) var gift med Charite Philippa Louise Borch (1801-84), datter af prof. ved Sorø Akademi, Caspar Abraham Borch (se note 119).

122) Auscultant = en begynder, lærling.

123) Rentekammer, svarer til finans- og indenrigsministerium.

124) Se note 120, b.

og fra denne periode findes en række breve til Hans Bastholm, fra faderen Chr. Bastholm, og fra svogeren Frederik Oldenburg, ligesom Hans Bastholm fra den tid og fremover har ført en ordrig dagbog. Alt dette opbevares på Sorø Akademis Bibliotek.

I begyndelsen af året 1795 er unge Bastholm kommet i en sådan pengetrang, at han i dybeste hemmelighed henvender sig til sin svoger om et lån. Men Fritz må selv låne penge af en ven, for, som han skriver (d. 28de Febr. 1795):

Jeg ...har besluttet, at have Bryllup til næste Michaelsdag.¹²⁵⁾ Vel havde jeg hellere seet at kunne bide til jeg fik et Embede, og altsaa flere Indkomster, men dels trak det saa langvarigt ud, dels saae jeg, at min gode og retskafne Clarette hver Dag længedes og med forgieves Længsel tabet hver Dag sin Sinds-Roelighed og sit gode Humeur, og dette var krænkende for mig, som ønsked at see hende saa lykkelig som mueligt. Ved dette Laan, som jeg før talte om, tilligemed mine Renter, seer jeg mig i Stand til ved en Øconomisk Huusholdning at kunne leve givt i 4 a 5 Aar her i Byen og til den Tid tør jeg dog haabe, at Forsynet villet betænke mig med et Embede.

Også gamle Bastholm drøfter problemet med sin søn (brev af 21. Febr. 1795):

Han haver vel endnu ikke Levebrød; men, da han haver en liden Formue, lader det sig vel gjøre, at de gifte sig;

Og i et brev af 21 Martii 1795:

Jeg haver vel mange Udgifter i denne Tid deels til min Datters Udstyr

Clarette er ret glad, at hun nu seer en Ende paa hendes lange Forlovelse; Oldenburg ligesaa; han holder vist meget af hende -

125) Michaelsdag (Mikkelsdag) den 29. september. Fest for ærkeenglen Michael. Det var Frederik Oldenburgs fødselsdag.

I et brev af 25de April 1795 skrev Frederik Oldenburg bl.a. dette til sin svoger:

Jeg seer af Dit Brev at Du har læst Bergers¹²⁶⁾ Bog om Dagens Anliggende, og at Dine Begreber om samme stemmer temmelig overens med mine, da jeg anseer den for et utidigt Foster. Vore Demagoger saasom Gudenrath,¹²⁷⁾ Hejberg et Compagnie opløfter den i Skyerne uden at mindes Fader Horatzes gyldne Regel i hans ars poetica,¹²⁸⁾ nemlig: Scribendi recte sapere est et principium et fons.¹²⁹⁾ Gid enhver af vore Skribenter vilde iagttage denne Regel, og man skulde ikke see saa mange af Trykkefrihedens (: jeg havde nær sagt Trykkefrækhedens:) galne Opskud fremspire, man skulde da agte vore Oprørsmænd mere, naar man vidste at deres Hensigt var ædel, naar man saae at de skrev i en anstændig og høflig Tone, uden at være krybende, og i en sandfærdig og alvorlig Tone, uden at være grove og bidende, som aldrig forbedrer, men snarere opirrer og opvigler Folket. - Jeg spiste hos den gamle Colbjørnsen¹³⁰⁾ for nogle faa Dage siden, og

-
- 126) Johan Erik v. Berger (1772-1833), filosof. På rejser i Tyskland blev han grebet af Kants og Fichtes tanker og af frihedsbevægelsen. Et af hans første skrifter var "Dagens Anliggende. Et Ord til Danmarks selvtænkende Mænd" om folkefrihed og -oplysning. Berger blev professor i astronomi og filosofi i Kiel.
- 127) Jacob Just Gudenrath (1758-1825), jurist, skribent og manu- duktor, en mislykket, bitter og reformivrig begavelse.
- 128) Digtekunsten.
- 129) At vide det rigtige er både princip og kilde for skribenten.
- 130) Formodentlig Jacob Edvard Colbjørnsen (1744-1802), på det tidspunkt professor i retsvidenskab og extraordinær assessor i Højesteret, hvor han siden blev justitiarius. Han var også generalauditor og medlem af rentekammeret. Kan måske være broderen Christian Colbjørnsen (1749-1814), sekretær i den store landbokommission og sammen med Chr. Detlev Fr. Reventlow ledende kraft i fæstevæsenets ordning og stavnsbåndets løsning; ligeså virkede han for trykkefriheden. Som tilhænger af enevælden blev han dog hæftigt angrebet af P.A. Heiberg. Frederik Oldenburg var beslægtet med disse brødre, idet de havde fælles stamfader i præsten Colbjørn Torstensen (1628-1720) (10. gen. 512/15).

hans Dom om Berger var denne: at det var tungt, at saadanne Lapsere og Grønskollinger vilde paavirke andre fornuftige og tænkende Mænd deres ufordøiede Principper. -

Da jeg af Dit Brev seer, at der er et dansk Bogskabskab i Kiel, formoder jeg og, at Minerva¹³¹⁾ er der, og vil altsaa ikke her afskrive dette Maanedsskrivts Litteratur-Artikel.

Jeg er i forrige Uge flyttet fra mit forrige Logis og logerer nu paa Hiørnet af Gammel Strand og Store Færgestrædet.¹³²⁾ Dermed har jeg den Fordel, at jeg er Clarette nærmere

Bastholms boede Ved Stranden 13.

Fredag den 5. juni 1795 udbrød der brand på Gammelholm i "Dellehaven" i marinens lager af kul og tømmer. Der blæste en stærk østenvind, og ilden bredte sig med stor fart. Brandvæsenet kunne intet stille op mod det voldsomme flammehav. Ilden sprang over kanalen og snart stod Nicolaj Kirke i flammer. Ud på aftenen faldt det store spir med et forfærdeligt brag, og en regn af gnister og brændende bjælker antændte husene omkring. Ilden fløj mod vest og nord, hele husrækken Ved Stranden brændte, ligesom hele Højbrostræde og Færgestræde. I de følgende to dage bredte ilden sig videre, også det smukke lille rådhus på Gammel Torv blev flammernes bytte. Først søndag aften var man herre over ilden. Men da var 941 huse og gårde i 55 gader brændt ned, omtrent 6000 mennesker var hjemløse og mange af de vigtigste offentlige bygninger fandtes ikke mere.

Bastholms forlod deres bolig uden at kunne tænke på at redde hverken indbo eller, hvad der for gamle Bastholm var langt det vigtigste, hans bibliotek og mangeårige samlinger af

131) Månedsskriftet Minerva blev udgivet af den norske forfatter Christen Pram (1756-1821) og Knud Lyhne Rahbek (1760-1830), på det tidspunkt af Rahbek alene. Det vigtigste organ for oplysningstidens tanker og den lødigste dansk-norske litteratur.

132) Store Færgestrædet, Højbrostræde og husene imellem dem lå, hvor Højbro Plads nu ligger.

Forsættling af Branden i Kjøbenhavn som den viste sig den 5 Juni 1795 om Aftenen, tagen fra Slotspladsen da Admiralitets Bygningen
i Nørstæ Tårn, tillige med Skipperskulerne, og Skindvingen fra Admiralitetsgaden ligger med Stønden forby Kjøbstads Stad i Lys

↖
Store Førgestræde

Københavns brand 1795
set fra Christiansborg Slotsplads

Det kgl. Bibliotek

excerpter.¹³³⁾

Hans Bastholm ilede fra Kiel til København og skrev derfra den 26. juni 1795 til sin forlovede, Jacobine Bejer.¹³⁴⁾

Da jeg kom hjem, fandt jeg mine Forældre¹³⁵⁾ med tre andre Familier indpakkede i Etats-Raad Rothes Gaard,¹³⁶⁾ min Syster er hos dem Oldenburg var ved et Guds Under i meget god Bedring, som hverken Doktoren eller andre kan begribe, jeg var rigtig meget bange for hans Liv, min Syster er en rask og kiæk Pige. Hun finder sig i Omstændighederne som en Philosoph....

Til pastor Mancin¹³⁷⁾ i Horsens, hos hvem Jacobine var i huset, skrev han i samme brev:

Tabet af min Faders - Oldenb: - min egen Formue maae naturligvis være mig ubehageligt.... Her seer elendigt ud, man rydder nu Gruset bort af Gaderne, mange Mennesker ere dræbte, en Muur faldt ned og dræbte 16

Den 7. juli skrev Hans Bastholm igen til pastor Mancin:

Her seer det underligt ud, Nørrefælled seer ud som en Leier, paa Slotspladsen bygges Gader af Træhuse, imellem Slottets Ruiner¹³⁸⁾ opsættes Bygninger, man boer langs op ad Marmor Trappen i Slotsportene staaer

-
- 133) Excerpter = uddrag af skrifter eller notitser af bøger.
- 134) Anne Jacobine Bejer (se note 120) var datter af vejermester Walentiin Bejer i Ringkøbing og hustru, Kirstine de Fine Montagne.
- 135) D.v.s. far og stedmor. Fru Kirstine Margrethe Bastholm f. Rothe omtales altid som "mor" i forhold til sine stedbørn, Oldenburg kalder hende sin svigermor.
- 136) Etatsråd Tyge Jesper Rothe (se note 120), hans gård lå i Sct. Annegade, nu Sct. Annæplads.
- 137) Laurids Nicolai Mancin (1751-1803)
- 138) Christiansborg, opført under Christian VI, 4-fløjet slot i rokokostil med sandstensmure og kobbertag. Det brændte 26. februar 1794, slotskirken brændte samtidig, mens bygningerne omkring ridebanen blev reddet.

Nicolais Kirkes Liigvogne. Kirken kunne gandske have været reddet havde ikke det store Trykværk, ved hvis Hiælp man kan gandske overgyde den med Vand, været opfyldt med contrabande Varer, som tilhørde Graveren. -Kronprindsenhar gjort sig overmaade vel liidt han postede Vand, flyttede, opmuntrede og alle siger: havde enhver af de fulde Brandfolk og den modløse Brandmajor gjort saameget som han, saa havde Byen været reddet - Ridehuset er conserveret og fuldt af Mennesker - i Kongens Stalle boer Folk - hver Familie maae lade sig nøie med saa stort et Rum som en Hest ellers har, saaledes seer her ongefær ud

Hans Bastholm tog tilbage til Kiel. Fritz skrev til ham den 8de Aug: 1795:

Jeg maae dog fortælle Dig, hvorledes jeg uskyldigviis er bleven Aarsag i at 3 Fruentimmer maaske i en af disse Dage blive dømt til Forbedringshuset, om ikke til at kagpiskes. Dette er gaaet saaledes til. Ildebrands Aftenen den 5te Juni var 3 Fruentimmer gaaen ud ved Gammelstrand, hvor jeg logerede, og har opsanket Bøger, som vare kastede ud paa Gaden. Disse Bøger, ialt 38 Bind, har de, uagtet at de vidste, at de i Følge den Kongelige Bekjendtgjørelse, skulde aflevere paa Politiekammeret alt hvad de ved Ildebranden fandt, solgt til en Urtekrammer på Christianshavn, som har angivet dem Naar jeg kun faaer Bøgerne ønsker jeg slet ikke at de maae komme i nogen Straf

D 24 Oct: 1795 skrev Christian Bastholm til sin søn:

Efter 4 $\frac{1}{2}$ Maanedes uophørlige Uroe, haver jeg nu endelig faaet nogen Roelighed Jeg er indflyttet i mine Værelser paa Hiørnet af Dronningens Tvergade og Borbergaden - De ere ret smukke, men endnu ikke gandske ferdige, og virkelig for smaae for mig - Min Datter maa

derfor ligge i et lidet Pige-kammer i sine egne Værelser, hvor hun meget plages af Malerlugt - hendes øvrige Værelser ere endnu ikke færdige, og inden de blive færdige, kan ikke tænkes paa Brylluppet -

Frederiks og Clarettes længe ventede bryllup blev ikke holdt paa Mikkels-, men paa Mortensdag. Oldenburg skrev den 7. november 1795 til sin svoger:

Gode Hans!

Endeligen kan jeg da melde Dig, at vores Bryllupsdag er berammet at være paa Onsdag den 11te Novbr. At jeg vil blive den lykkeligste Mand, det veed jeg, saa at jeg dertil ikke behøver nogen Lykønskning, det eneste jeg ønsker mig, er at jeg maae blive saa lykkelig, længe at beholde denne elskede og velsignede Kone, og at jeg saalænge jeg lever med hende, maae gjøre hendes Dage blide og behagelige. Hidindtil have vi begge kun tænkt paa, at den Tid daglig nærmer sig, at vi skulle forenes sammen, og naar vi vel ere viede sammen, maae det naturligviis falde os ind, at vi med hver Dag ere nærmere til igien at adskilles.¹³⁹⁾ Denne Tanke leder os ofte paa alvorlige Betragtninger. Dog det skal saa være. Maatte jeg alene være saa lykkelig at døe med hende, thi at blive Enkemand, den Sorg udholder jeg ikke. -

....Vi kommer til at boe i samme Huus som Dine Forældre, nemlig paa Hiørnet af Dronningens Tværgade og Borgergaden hos Urtekræmmeren

De blev viet i Frederiksberg Kirke.¹⁴⁰⁾ Christian Bastholm var forlover for din datter, og kammerjunker Bülow¹⁴¹⁾ var forlover

- 139) Tanken måtte dengang, da så mange kvinder døde i barselseng, være ret nærliggende.
- 140) Christiansborg Slotskirke var brændt i februar 1794, men vielsen er, tilligemed de kommende kirkelige handlinger i F.O.s familie, indskrevet i Slotskirkens protokoller, uanset hvor de fandt sted.
- 141) Muligvis hans ældste fætter, Christopher v. Bülow (1770-1830). (Se note 110).

for brudgommen, hofjunker Friderich von Oldenburg. Fra sangen om Adam Homos bryllup ved vi, hvordan en hofjunker så ud fra top til tå: trekantet hat, handsker, kårde, en livkjole med broderier og snore, stramme mørkeblå bukser og støvler med sporer. "Gid min Bryllupsdag var forbi, thi alle de Ceremonier chenere,¹⁴²⁾ i det mindste mig, meget", havde Fritz betroet sin svoger.

To dage før juleaften drog de nygifte på bryllupsrejse til Norge, om søndagen den 27. december ankom de til Frederikshald, hvor Clarette blev præsenteret for sin svigerfamilie. De var også en tur i Frederikstad og i Christiania. De kom tilbage til København midt i juli. Clarette var højgravid. Den 17. august fødte hun en lille pige, som fik navnet Christiane Marie.

Den 20. september skrev gamle Bastholm til sin søn:

.... efter 3 Ugers Forløb forlod hun Acchouchement-Huuset,¹⁴³⁾ og kom hjem - Hun er nu temmelig vel -, men hun vilde selv give Brystet; det lykkedes ikke hun haver faaet tvende Muller i det ene Bryst, hvoraf hun haver lidt meget -Den Stakkel haver i en Tid af 4 Uger erfaret mere, end tilforn i 24 Aar. Men saadant hører med til Ægtestanden. Edens Strømme ere ikke saa rene og ublandede, som man indbilder sig, førend man endnu haver drukket af dem

Og den 11. oktober:

....hun bliver hver Dag bedrehendes lille Glut er ferm

Og dog, hendes lille glut døde i april, kun 8 måneder gammel, men da var Clarette allerede 6 måneder henne med sit næste barn.

Indtil da havde Oldenburg intet tjent. I februar skrev svigerfaderen til sin søn Hans, "at den gode Oldenburg søger, men

142) Genere; brev af 7. nov. 1795.

143) Fødselsstiftelsen.

endnu faaer intet." De utroligt lange års arbejde uden løn fik omsider dog en ende. Den 12. april 1797 blev Oldenburg ansat som sekretær i det vestindiske-guinesiske Rente- og Toldkammer Commerce Collegium med en gage på 800 Rdlr. om året.

Samme år flyttede de fra Borgergade til Nørregade 51-52, der hvor Folketeateret nu ligger. Denne ejendom hed "Bryggergården", og dens have strakte sig helt op til Nørrevold med "Klokkerhøjen". Den tilhørte konferensråd Heger.¹⁴⁴⁾ De unge Oldenburgs og den hegerske familie var venner, især blev Clarette veninde med datteren Christiane Heger, Oehlschlägers tilkommende viv.

Langsomt steg Oldenburg i graderne. Han blev kammerjunker i 1798 og til nytår 1799 blev han committeret i sit rente- og toldkammer, hvilket svarer til at være fuldmægtig eller kontorchef i et ministerium. Hermed steg hans gage til 1000 Rdlr. om året.

I august 1797 var deres andet barn, Adam Christopher (Christian) blevet født, og i januar 1799 fik de deres tredje barn, Fridrich. Men i april døde lille Christian, kun halvandet år gammel.

Clarette skrev den 25. juni 1799 til sin bror Hans. Han var i maj blevet præst i Slagelse.

Min inderlig elskede Broder!

Du forestiller Dig ikke hvor usigelig Dit Brev glædede mig, uden Du veed hvor usigelig kier Du er mig
....Jeg holdermeget af min lille Broder

Min Oldenburg blev efter een Gang saa slet i sin Arm,
at han ikke kunde have Kiøle paa, altsaa ikke komme i Kammeret, og naar han ei kunde komme der, kunde han ikke giøre sig Motion, eller gaae ellers ud; da frisk Luft og stærk Motion er den bedste Kuur for ham,

144) Hans Heger (1747-1819), konferensråd, assessor i hof- og Stadsretten, gift med Louise Drewsen (1751-99). De havde 4 børn: Johan Carl Heger, der blev bibliotekar hos Chr. VIII, skuespilleren Jens Stephan Heger, Karen Margrethe (Kamma), der blev gift med Knud Lyhne Rahbek, og Christiane, der blev gift med digteren Adam Oehlschläger.

raadte Jacobsen¹⁴⁵⁾ ham til at tage paa Landet i nogen Tid, hvor han skulde bruge Mælkekuuren og hvor han kunde gaae klædt som han vilde; da det var os om at gjøre, at være paa et Sted hvor der var Skov og hvor han kunde betale for det, da det var for besværligt at holde Huus selv valgde vi Fredensborg, hvor vi er meget fornøiede, Stedet er overmaade skjønt, meget morsomt og vist meget sundt, - vi logerer paa Store Kro, og har alting meget godt, -Min Mand er endnu kun lidet bedre, men dog mere frie for Smerter og sover bedre, hvor har han lidt meget og aldrig sovet, jeg haaber at han med nogen Tid vel skal komme sig, og at den friske Luft, skal give ham Kræfter til at staae imod med, han er bleven meget maver - Jeg selv er vel, og i roligt Humeur, endskiønt min elskede Christian er mig aldrig af Tankerne, intet Øieblik paa Dagen gaaer, uden at jeg tænker paa ham og forestiller mig, hvor glad det lille Dyr vilde været her paa Landet, som havde været saa rigt paa smaae uskyldige Glæder for ham, ved at tænke paa ham, husker jeg altid paa min tabte Christiane tillige, og den Tanke at kunde have havt 3, og kun have eet Barn, nager om Hiertet. Ethvert af mine Børn har hængt fast ved mit **Hierte**, at rive dem derfra, er at tage et Stykke af Hiertet med, og der skal lang Tid til at helbrede det Saar, som dog altid vil bløde hver Gang det røres ved, men rolig, uden Besvær kan jeg tænke paa dem begge, min elskede Christian, min elskede Christiane.Min Fritz er Gud være lovet (en rask?) Dreng;men Skræk har vi alt havt for ham, den varede kun et Par Timer, men de vare skrækelige, da vi sikkert ventede at miste ham; jeg er vis paa Du bliver forlibt i ham, naar Du seer ham. -....Du er inderlig elsket og savnet af min gode og søde Oldenburg og Din kierlige Syster

Clarette

145) Wolf Nicolai Jacobsen (1754-1808) født i Rensborg. Assisterende kirurg ved Almindeligt Hospital i Kbh. 1779-1800, derefter overlæge sammesteds til sin død.

Den 10. august 99 skrev Christian Bastholm til sin søn:

Med Oldenburg vil det ikke blive ret godt - min
Datters Øyne ere og meget svage.

Clarettes håndskrift er ikke så smuk og sirlig som ellers
almindeligt for datidens damer, den er kantet og springen-
de, måske på grund af de svage øjne?

Den 17. september skrev Clarette igen til sin bror, denne
gang i anledning af hans bryllup med Jacobine Bejer:

Min gode kiere Broder!

Inderlig kiert var Dit Brev os, dels fordi det
bragte os den glade Efterretning, at Du nu var
ganske lykkelig, og at Du endelig har faaet Dit
Ønske opfyldt, og dels, fordi vi nu snart kan ven-
te os den Glæde at see Dig og Din Kone hos os
hvad Øieblik Du vil komme, er Du os meget velkommen;
og endelig for det 3die glædede det mig at see af
Dit Brev at Du endnu husker vi er til, hvad vi hed-
der, og saa gar, hvor vi boer

Min Mands Helbred (er) endnu ikke gandske godt, i de
14ten Dage vi har været her (i) Byen, har han ikke
været uden for Døren, for en Knude han har under
den ene Arm, og som, skulde været en Byld men blev
det ikke; ???armene er meget bedre, og hiertefrisk
er han Gud skee Lov¹⁴⁶⁾

Det synes, som om Clarette, trods sin mands vedvarende sygdom,
er i bedre humør, måske fordi hun nu i september med sikker-
hed ved, at hun venter sig et barn igen. I april år 1800 blev
deres fjerde barn født, en dreng som fik navnet Georg Ferdinand.¹⁴⁷⁾

Den 13. april 1799 var Frederik Oldenburg blevet optaget som
medlemsbroder i den københavnske Frimurerloge. Der var dengang
både en dansk og en tysk loge i København, og Oldenburg blev

146) Clarettes to breve er ret skamferede, på det sidste har
en eller anden pillet lakseglet bort og derved beskadiget
teksten.

147) Utvivlsomt blev han opkaldt efter oberst Georg Ferdinand
v. Oldenburg (1662-1722), se note 83, d.

medlem af den tyske, som kaldtes "Friedrich zur gekrönten Hoffnung."¹⁴⁸⁾ I løbet af 3 år gennemgik han dens 3 grader: Jakin, Boas og Mathenna. I 1819 blev Oldenburg mester af logen "Carl til løven, som rejser sig, Jehova."

Frimureriet var ikke mindst dengang meget fashionabelt, og sikkert var det også en dyr fornøjelse. At Frederik Oldenburg var frimurer, mærkes undertiden på hans ordvalg.

I februar 1801 offentliggjorde Rahbek i Minerva en afhandling, som Oldenburg havde skrevet "Om Fosterermord og Barnefødsel i Dølgemaal tilligemed nogle Midler til at forebygge samme." Blandt disse midler fremhævede han statens forpligtelse til at oprette fødselsstiftelser.

I 1802 udsendte Frederik Oldenburg atter en afhandling, denne gang "Om lovbestemte Renter af Pengelaan i Almindelighed og hvorvidt Aager bør blive Genstand for borgerlige Straffelove".¹⁴⁹⁾ Den fyldte 135 sider. Denne afhandling blev anmeldt i Juridisk Maanedsskrift af Anders Sandøe Ørsted, der skriver:

At Undersøgelser over Emner af Lovgivnings Faget, naar de anstilles med upartisk Prøvelses Aand, frimodig Sandhedsiver og beskeden Agtelse for de borgerlige Indretninger, henhøre til de saare fortjenstlige literære Arbejder, er umiskendeligt. Hr. Kammerjunker Oldenburg har derfor ved at opofre sin Tid paa saadan Undersøgelse gjort sig værdig til Videnskabsmandens og Patriotens Agtelse, der ikke vil nægtes ham, fordi hans Arbejde ikke findes fri for Feil og Mangler. —

Ørsted har forskelligt at indvende: forfatteren ser for meget på moraliteten, og der mangler enkelte undersøgelser. Han slutter sin kritik således:

I Henseende til Foredraget i dette lille Skrivt bemærkes, at der ikke overalt hersker nøieste logiske Sammenhæng, og at Forfatteren ikke sielden hæver det til

148) Frederik til det kronede håb.

149) Udgivet af Fr. Schultz.

en Tone, som han ikke siden holder vedlige.

Desuden har Oldenburg skrevet en artikel "Om Landstingenes og Laugtingenes Historie".¹⁵⁰⁾

I august 1801 blev det femte barn født i familien Oldenburg, Carl Emil, som døde kun 7 måneder gammel.

Fra december 1802 er der et brev fra Frederik Oldenburg til Hans Bastholm, hvori der bl.a. står:

Clarettefører sig tykt ogdenne Tykkelse generer hende af og til, stakkels Kone. Efter Nyeaar haaber jeg, at hun skal blive sin Byrd quit, og gid det var vel overstaaet, og at hun da i nogen Tid maatte blive fri for de evige Barselsenge. Du vil maaske sige: at det staaer til mig selv? ja, gode Ven, det er let sagt. Sat sapienti.¹⁵¹⁾

I januar 1803 blev deres sjette barn født, denne gang en lille pige, Caroline Emilie.

Mens fru Oldenburg passede børn, hun havde for tiden tre: Fritz, Ferdinand og lille Caroline Emilie, rejste hendes mand i juli 1803 på en ti dages tur til Ramlösa Halsa-Brunnen i Skåne sammen med to gode venner, kammerherre Christopher Bülow, hans fætter, og etatsråd Peter Johan Monrad.¹⁵²⁾ Forfrisket af kildevandet kom Frederik hjem til sin Clarette, og gensynsglæden var stor. De tre venner var ikke blevet kede af at rejse sammen, allerede i august drog de igen afsted, denne gang på en stortur til Norge. De besøgte Hedemarken, Østerdalen og Rørås, derfra tog de til Trondhjem, hvor Frederik Oldenburg blev medlem af det norske Videnskabernes Selskab. De rejste igen sydpå over Dovrefjeld, gennem Gudbrandsdalen og til Christiania og videre til Drammen, Kongsberg, Horten og Moss. Oldenburg nævner i sin ordknappe dagbog ikke Frederikshald, men det sandsynligste er dog, at de tog den

150) I Fr.Thaarups "Udførlig Vejledning til Det Danske Monarchies Statistik" Bd.III, pg. 134-137.

151) Nok for den vidende, d.v.s. "du ved nok!"

152) Peter Johan Monrad (1758-1834), født i Norge, søn af rektor ved Christiania lærde skole. Deputeret i det danske Cancelli (departementschef), en kundskabsrig mand, der var en stor samler af mineralier, mønter og genner (=udskårne sten f.eks. til signeter).

korte vej fra Moss dertil, hvor både han selv og Bülow havde familie; Frederik havde på denne tur en sidste mulighed for at se sin gamle far, som døde i december, - rejseselskabet var tilbage i København den 19. oktober.

"Anno 1804, d. 25. Marts om Aftenen Kl 8 $\frac{1}{2}$ slet" blev lille Thora født, og hjemmedøbt i april. Men den 18. maj blev hun fremstillet i Trinitatis Kirke, og det blev en rigtig familiefest, hele den norske familie var til stede: faster Isabella Mansbach, som nylig var blevet enke, bar barnet, faster Regine Anker "var og Fadder", og onkel Haxthausen ligeså, han var nu generalmajor og i disse år bosat i Danmark.

Som i sin ungdoms vår på Sorø Akademi var Fritz stadigvæk en stor spillefugl. Foruden i klasselotteriet spillede han også i tallotteriet i Altona, og den 16. april 1805 vandt han 540 Rdlr. på en ambe, to samtidigt udtrukne tal. Tallene var 10 og 45, og det mærkelige er, at han natten mellem den 10. og 11. april drømte, at disse to tal ville blive udtrukket.

På sine meget gamle dage vandt han igen på en ambe, denne gang 500 Rdlr. i klasselotteriet, og gav gevinsten til sine børn.

Den 27. september 1805 blev det ottende barn, Theodor Wilhelm, (5. gen. 16/1) født i Nørregade, men samme efterår flyttede familien til gaden Åbenrå "på hjørnet overfor den reformerte kirke."¹⁵³⁾

I november døde lille Caroline Emilie, knapt 3 år gammel; 6 dage forinden var Theodor blevet døbt i Frue Kirke og blandt hans faddere var Christiane Heger.

Lillejuleaften det år spadserede fru Oldenburg ud til Frederiksberg. Hun mødte Christiane Heger, som var på vej ud til sin svigerfar, slotsfuldmægtig Oehlschläger på Frederiksberg Slot. De to damer slår følge og taler om Adam, som er i udlandet.

153) Åbenrå = åben rad = åben bebyggelse.

Overfor præsteboligen, nu Musikhistorisk Museum, trak husrækken sig dengang skråt tilbage og sprang så atter frem i et skarpt hjørne overfor kirkegården. På dette hjørne boede Oldenburgs, altså ved et smalt, trekantet "torv" i Åbenrå.

Til sin store glæde opdager Christianne, at fru Oldenburg kan "Aladdin" udenad. Mens de spadserer afsted i vintervejret, citerer de til fælles glæde lange stykker af "Aladdin" for hinanden.¹⁵⁴⁾

Fru Oldenburg holder fødselsdag - den 28. april, og digteren Schack Staffeldt¹⁵⁵⁾ har i dagens anledning skrevet et florumvundet digt, som begynder "Velkommen, Festens Dag!" Sidste vers lyder således:

O hulde Mage, Moder og Veninde,
Du, lys i Tanken, øm i Følelsen,
Den stille Fryd, Du giver, tifold rinde
tilbage til sit Væld igjen:
Da skal Alfader ned til Jorden smile,
Thi Dyd og Fryd i himmelsk Samfavn hvile.

Af familiens andre venner vil jeg omtale nogle få, først og fremmest Johan Heinrich Hegermann,¹⁵⁶⁾ barndomskammeraten fra Frederikshald. Han og hans hustru ejede "Rolighed" i Rosenvænget, hvor mange af tidens skønånder kom. Fruen var forfatterinde, bl.a. til dramaet "Eleonore Christine". Hjemmet beskrives således:¹⁵⁷⁾

I det Hegermannske Hus befandt jeg mig vel. Den gamle General var en venlig Mand og en god Vært. Han forsikrede mig en Gang på sin Norsk, at den "schøneste" Lod for en Mand var at være Soldat og Hofmand, og, da han var begge Dele, befandt han sig ypperlig. Hans Kone, den højtbegavede Louise Hegermann-Lindencrone, var det elskværdigste Væsen, man kunne tænke sig; ved siden af sin Dannelse og sin digteriske Begavelse var hun Beskedenheden selv

154) Knud Bokkenheuser: Det gamle København II, pg. 217-219.

155) Adolf Wilhelm Schack Staffeldt (1769-1826), tyskfødt digter. Fra 1801-11 assessor i kommercekollegiet. Hans digtning beskæftiger sig med ny-platonistiske tanker. Digtet til Clarette Oldenburg findes i Samlinger til Schack Staffeldts Levned II, 1847.

156) Se note 109.

157) N. C. L. Abrahams "Meddelelser af mit Liv", Kbh. 1876, pg. 160.

En af Clarettes mange kusiner fra Sorø,¹⁵⁸⁾ Johanne Andrea Borch (1787-1840), var gift med den norske professor i astronomi og matematik Christopher Hansteen (1784-1873), som især udmærkede sig ved forskning af jordmagnetismen. Han var, ligesom den foregående og de to følgende, fadder til et af familien Oldenburgs mange børn.

Ove Malling (1747-1829) er berømt som forfatter til "Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere" (1777), som er kommet i 7 oplag. Han var Oldenburgs ældre kollega, men havde desuden mange store hverv: chef for Det kgl. Bibliotek, præsident for Landhusholdningsselskabet, direktør for Rigsbanken etc. Endelig vil jeg nævne geheimeråd, greve Frederik Moltke (1754-1836), som i en årrække havde været amtmand i Norge. Han understøttede digteren Johannes Ewald, og det er til ham, Ewald skrev sit pragtfulde digt "Til min Moltke" (- jeg, som kendes og elskes af Moltke -). Frederik Moltke var præsident for Det danske Kancelli og senere geheimestatsminister. Efter tabet af Norge opfordrede han i al hemmelighed til kamp for landet, men et brev blev opsnappet, og kongen måtte lade ham falde - til stiftamtmand i Ålborg!

Clarettes gamle far havde siden 1800 boet i Slagelse, hvor hendes bror Hans var præst. Den 17. marts 1807 skrev Hans Bastholm i sin dagbog: "Min Syster er kommet i Barselseng; min Fader er i ondt Humeur, jeg trøster ham". Samme dag nedkom Clarette med en lille dreng, det niende barn i løbet af godt 11 års ægteskab. Hun kom ikke op efter denne fødsel; hun lå uklar hen i flere dage og udåndede kl. 10 om formiddagen den sidste dag i marts, knapt 34 år gammel. Frederik Oldenburg skrev med tungt sind i sin dagbog: "31. Marts, 3. Paaskedag døde min inderlig elskede og uforglemmelige gode Kone".

En veninde af huset, frøken Møsting,¹⁵⁹⁾ påtog sig at skrive til

158) Se note 119 og 121.

159) Formodentlig søster til eller datter af Johan Sigismund Møsting (1759-1843), som var Oldenburgs ældre kollega. Han var Frederik VI's rådgiver i finanssager og efter statsbankerotten i 1813 blev han overdirektør i Rigsbanken. Under stænderforfatningsforhandlingerne gik han ind for gårdfæsternes valgret og sejrede. Han ejede det lille palæ, der lå i Smallegade, og som nu er fjernet og opmagasineret.

familien i Slagelse, som med bange anelser havde fulgt Clarettes tilstand. Broderen skriver i sin dagbog, at modtagelsen af brevet "gjorde et græsseligt Indtryk på mig, uagtet det var et velgørende Budskab; jeg maatte lade mine Confirmand(er) gaae - besøgte min Fader og sagde ham det, han var dog roelig". Den gamle far tog til København, "han var meget nedbøiet" og kom hjem igen den 5. april, "Benene vakle under ham".

Den 6. april blev hun begravet på Assistents Kirkegård og samme dag stod hendes død anmeldt i Adresseavisen, helt i tidens forsirede stil. Anmeldelsen slutter således:

Menneskehed tabde i Hende en af sine bedste Prydelser
Retskaffenhed en af sine troe Hengivne
og
Venskab sin ømmeste Søster.

Den lille nyfødte dreng kunne ikke trives. Den 2. maj blev han døbt i hjemmet og fik navnet Conrad, den næste dag døde han. Så skulle Frederik Oldenburg igen på kirkegården og for femte gang med en lille barnekiste.

Han stod nu tilbage med 4 børn: Fritz var da 8 år, Ferdinand 7, Thora 3 og Theodor $1\frac{1}{2}$ år.

På slutningen af sommeren 1807 kom det engelske overfald, Københavns bombardement og bortførelsen af den dansk-norske flåde.- Hans Bastholm, som havde lille Ferdinand på besøg, fik følgende beskrivelse:

Kiøbenhavn d. 12te Septb.1807

Bedste Ven!

Tak for Dine 2 Breve, det ene af 2ode Aug: og det andet af lode Septbr, som jeg begge modtog i Gaar.
...Der er mødt meget siden jeg sidst skrev Dig til, og omendskiøndt ogsaa jeg har faaet en Snert af Pidsken, er det dog gaaet mig bedre end mange af mine Medborgere.

Efter at den commanderende General Peymann¹⁶⁰⁾ havde i Mandags modtaget den sidste Parlamentair fra den engelske Admiral og General om at overgive Flaaden og derpaa svaret, at vores Flaade var i ligesaa gode Hænder hos Kongen af Danmark som hos Hans Britiske Majestæt, var Byen belavet paa hvad der mødte den, nemlig at udsættes for Bombardement. Den følgende Dag den 2de Septb Kl: 7½ om Aftenen begyndte Bombardementet og vedvarede præcis i 12 Timer til Kl: 7½ næste Morgen. - Den Nat var der ildløs paa 35 forskellige Steder, men som ved vort ypperlige Brandvæsens Activité blev i kort Tid slukket. - Vi havde da Roe i nogen Tid indtil den 3die Septb Kl: 8 om Aftenen da Bombardementet atter begyndte og vedblev i 40 Timer indtil Løverdags Middag Kl: 12. Denne Tid var en gruelig Ødelæggelses Tid, mange Mennesker bleve dels dræbte, dels quæstede af Bomber, mange Gaarde og Huse brændte, og da Frue Kirke brændte, greb Ilden om sig paa hele Nørregade, Kannikestræde, Kirkestræde, Nørrevold, Lille Kiøbmagergade, Landemærket, St.Giertrudsstræde og endte ved Aabenraae, hvor jeg boer. De 2 første Aftener blev jeg fri for Bomberne, men den 3die Aften, eller rettere sagt om Natten Kl: 1½ faldt der en Bombe ned i den Gaard hvor jeg boer; den faldt ned ved Siden af mit Studerekammer igiennem Loftet og slog 2 Værelser reent i Quas; til al Lykke kom intet Menneske derved til Skade; Foruden Bomber fik jeg den Nat i Gaarden en Granat og en Ild-Raket; denne sidste seer ud omtrent som et Kakkellovnsrør af 1 Alens Længde og en Arms Tykkelse, og er fyldt med brændbar Materie af Svovel, Salpeter, Krudt etc. Det er et Guds Under, at jeg og Børnene har hele Lemmer. Da Bombardementet om Løverdags Middag ophørte

160) Hinrich Ernst Peymann (1735 el.37-1823), født i Hannover. Dansk generalmajor. Under det engelske angreb i 1807 var han kommandant over København og Kronborg. Hårdt såret 31/8. Kapitulerede 7/9 efter bombardementet og overgav flåden til fjenden. Ved krigsret dømtes han fra ære, liv og gods, men blev benådet.

Bombardementet, nordøstligt. Natf. — 17. Sept. 1807. — La nuit la plus terrible du Bombardement entre le 15. & 17. 1807.

Den reformerte kirke

*Københavns bombardement
set fra Østervold*

Det kgl. Bibliotek

efterat den havde afstedkommet Ildbrand paa saa mange **Steder** i Byen maatte jeg og min Vært være betænkt paa at faae vort Tøi¹⁶¹⁾ flyttet, da ogsaa denne Gaard stod meget i Fare. Vi besluttede derfor om Eftermiddagen at faae alting ud af Huset og transportere Tøiet ud paa Reformert Kirkegaard, hvor vi om Natten mellem Løvedag og Søndag maatte cantonere. Om Søndagen begyndte Gaarden for Alvor at staae i Fare; det ene Lysthuus i Haugen brændte paa den ene Side og Plankeværket paa den anden, men ved Hiælp af alle de Brandanstalter, som kunde samles, blev Gaarden selv dog reddet, som var en Lykke, ikke alene for den Gaard især, men tillige for den hele Gade, som rimeligviis var bleven et Offer for Luerne. Som sagt, jeg har sluppet godt; jeg og Børnene har hele Lemmer, mit Gods har jeg conserveret, mine Bøger ere reddet og mit Boe, skiondt noget spoleret, er dog i Behold; men med alt dette er jeg langt fra ikke glad; mit **Fædreland** har maattet lide den Ydmygelse, at see sin Flaade, sin vigtigste Herlighed, i en anden Nations Hænder; saamange af mine Medborgere ere dels dræbte (: dog det anseer jeg ikke for nogen Ulykke, thi de Døde have det bedre, end de levende :), dels lemlæstede; saamange af mine Medborgere ere blevne huusvilde, deres Ejendomme ødelagte, deres Næringer forstyrrede. Naar man ikke er formeget Egoist, og kun tænker paa sig selv, maae man nødvendiggen lide ved at være Vidne til saa mange Ulykker. De afbrændte Gaardes og Huses Antal er 305; de ved Bomber og Granater ødelagte vel ligesaamange, og man kan regne overhovedet, at hvert andet Huus i Byen er bleven beskadiget, det forstaar sig, mere eller mindre. Man har regnet ongefær, at der, foruden Granaterne og Ild-Raketterne, ere faldne imellem 6 a 7000 Bomber i Byen, og man kan da deraf omtrent slutte sig til Skaden. - Jeg har nu ogsaa erfaret hvad en Bombardement betyder, og jeg tilstaaer, at jeg ikke oftere skiøtter om at

161) Dermed menes sikkert ting, ejendele eller løsøre.

probere det; de engelske Bomber have just ikke været i nogen stor Anseelse, da det haver været Delitant (?) Arbeide, men jeg har lært at faae Respect for dem. - Af Bygningerne i Kanikestrøde (: thi det interesserer Dig at vide fra Dine Studenterdage :) ere brændte Studiegaarden, Stiftprovst Plums¹⁶²⁾, Præsten Clausens, Professor Hornemanns, Wøldices¹⁶³⁾, Walkendorphs Collegium, forrige Professor Badens, nu Professor Bangs, forrige Conferenceraad Obelitz's: Münster og Moldenhaver ere vel ikke brændte, men dog af Bomberne saa ødelagte, at de for det første ikke kan beboes. Gaarden paa Nørregade hos Etatsraad Heger¹⁶⁴⁾ er reent i Aske. Det er et sørgeligt Syn at være imellen saa mange Ruiner. Ildebranden i Aaret 1795 ihvorvel den var betydeligere, var et Ulykkes Tilfælde, denne Ildebrand er en Opoffrelse af Borgerne for at forsvare Byen og redde Landets Ære. 2den Aprils Feiden ødelagde blot Mennesker, Bombardementet derimod baade Mennesker og (desuden) Eiendomme for mange Millioner, saaat denne Krig har, i Henseende til stor Følge, været mere ødelæggende end baade 2den Apr: og den store Ildebrand i Aaret 1795. Storm paa Byen havde de næppe forsøgt, thi det vilde vel ikke have bekommet dem godt, de have derfor ladet sig nøie med blot at bombardere, hvorved de kunde skade Byen mest og hvorved de selv risiquerede mindst. Til Søes have de heller ikke, uagtet der er en Skov af alle Slags Skibe, skiøttet om at angribe os,

-
- 162) Frederik Plum (1760-1834) blev 1803 stiftprovst ved Vor Frue Kieke i Kbh., 1811 til sin død biskop i Odense, virkede for skole- og fattigvæsen. Gift med Marie Sophie Munk (1765-1829). De er tipoldeforældre til Margrethe Cecilie Plum, f. 15/11 1910, gift med min svoger sognepræst Gregers V.A. Oldenburg, f. 22/8 1907 (13. led, b).
- 163) Jeremias Wøldike (1736-1813), professor i matematik ved Kbh.s Universitet, tidligere ansat ved Sorø Akademi. Han var gift med Clarettes moster, Sabine Margrethe Rosenstand-Goiske (1743-1809). Hans Bastholm skal i sine unge dage have sværmet for Wøldikes datter Marie Benedicte (Ditte) (1775-1835), som i 1799 blev gift med en anden fætter, generalauditor Peder Rosenstand-Goiske (1773-1850).
- 164) I denne ejendom havde Oldenburgs boet indtil efteråret 1805.

da de have faaet Respect for vor Sæe=Defension, som er i ypperlig Stand. Havde vi havt flere Folk, da kunde vi maaskee have oftere forsøgt Udfald til Lands, men vi vare for faa; imidlertid gjorde de faa Folk vi havde alt hvad der kunde gøres, især destingveret sig det vakkre Kongens Livjæger-Corps og Herregaards Skytterne tilligemed Livvagten. En af Herregaards Skytterne skal have skudt 63 Skud, og deraf paa Ste- det dræbt 23 Englændere, foruden dem, som han saaret ved de øvrige Skud; men som sagt, vi vare for faa, og de for mandstærke; man regner dem imellem 36 a 37000 Landtropper; dog var vel forinden loo af dem dræbt i de forskiellige Skiermysler. - Paa Friderichs Hospital ligger af vore ...?..saarede 200, paa det almindelige Hospital under ..?..Doctor Jacobsen 142, en Nat kunnet Jacobsen¹⁶⁵⁾ ikke gjøre andet end sætte Arme og Been af; 30 af dem maatte han kun give Opium ind, da der intet var ved dem at gjøre, og de døde ogsaa samme Nat. I et Par af Lazaretherne ere Bomber faldne ned til de alle- rede saarede. -Professor Hornemanns Datter blev quæstet af en Bombe, som faldt ned over hendes Fod og Foden er bleven afsat. - Overlærer Munthe ved Coffardieskolen gik paa Gaden; en Bombe faldt paa hans Arm, og Jacobsen maat- te strax afsætte Armen. Saamange Ulykker! Er dette vort oplyste og sædelige Aarhundrede, da maae jeg tilstaae, at Sædelighed, Honnetteté og Moralité endnu ikke have gjort stærke Fremskridt; og dersom denne Verden skal være den saa kaldede bedste Verden, da kunde man fristes til at ønske ikke at komme i flere Verdener. - Jeg har nu fortalt Dig løst og fast alt hvad jeg vidste, dersom jeg fæaer mere at vide, som kan interessere Dig, da skal jeg underrette Dig derom. Din Fader, saae jeg af Dit Brev, er reist til Weile; jeg troer, at hans Frygt maae være en Følge af hans Nervesvaghed og jeg haaber ikke, at denne Reise skal faae nogen skadelig Indflydelse

165) Se note 145.

paa hans allerede svækkede Syn. Hils baade ham og min Svigermoder inderlig fra mig naar de komme hjem. Du kan giemme dette Brev indtil han kommer tilbage, da det maaskee dog indeholder noget, som kunde interessere ham. - Hos Justitsraad Schnor er falden Bombe ned, men uden at giøre Skade; Justitsraad Rothes¹⁶⁶⁾ Gaard har lidt meget af Bomberne. Abraham Kalls¹⁶⁷⁾ Gaard i St. Petersstrædet er saa ødelagt af Bomber, at den ikke kan beboes, og han har maattet flytte til sin Svigersøn Thorlasius. Professor Wældices, hvis Gaard i Kannikestræde brændte, inden at de næsten fik reddet noget af deres Boe, har maattet flytte ud i Store Kongens Gade til en Bogholder Fester, hvor og General-Auditeur Rosenstand, som boede paa Nørregade,¹⁶⁸⁾ har maattet flytte hen med sin hele Familie.

Dog har jeg flere Breve at skrive i Dag og jeg nødes til at slutte. Din gode Kone og min lille Ferdinand hilses kierligst af Din altid hengivne og oprigtige Ven og Svoger

Oldenburg

Undskyld mine Kragetæer, men jeg har ikke havt Tid til at tænke paa ziirlige Bogstaver. Adieu! Gud velsigne Dig og Dit Huus!¹⁶⁹⁾

-
- 166) Andreas Bjørn Rothe (1762-1840), senere geheimekonferensråd. Gift med Georgia Hincheldey (1770-1846). Han var ældre bror til fru Kirstine Margrethe Bastholm, f. Rothe.
- 167) Abraham Kall (1743-1821), professor i historie; besad en uhyre viden, bl.a. også i matematik og filologi. Formand for Selskabet til Borgerdyd. Gift med Clarettes moster, Marie Anne Sophie Rosenstand-Goiske (1749-1825).
- 168) Formodentlig generalauditor Peder Rosenstand-Goiske, se note 163.
- 169) Frederik Oldenburg var i de senere år gået over til at skrive med latinske bogstaver, men i dette ene brev, kradset ned i hast og i en oprevet sindstilstand, falder han tilbage til de gotiske.

Frederik Oldenburg opdrog sine 3 sønner, som han nu kunne, han tog del i deres læsning og udvikling. Christian Bastholm og hans hustru flyttede i 1808 tilbage til København og kom til at bo på Nørrevold nr. 51;¹⁷⁰⁾ de tog den lille 5-årige Thora til sig.

Tidlig ved døden berøvet sin moder kom hun i sine lige så kloge og erfarne som sømme og kærlige bedste-forældres husAnført af dem til regelmæssige undervisningstimer benyttede hun disse med lyst og flid og erhvervede sig grundige og omfattende kundskaber i flere sprogDog sin bedste dannelselse fik hun umiddelbart som meddelelse af hendes vise morfader. Han underviste hende selv i naturhistorie og religion vænnede hendes tanker til med lethed at bevæge sig om sjælelige tingI samme hensigt forsynede han hende med velvalgte bøger og samtalede så senere med hende om disses indhold og bragte hende til med tydelighed og klarhed at forstå, hvad hun læste, og den livlige liden piges øjne hang med lyst ved hans læber, så at hun ikke morede sig bedre med sine bedste legesøstre.

Det er fru Bastholms brorsøn, Vilhelm Rothe,¹⁷¹⁾ der har skrevet dette. Han skrev, da han i 1822 blev forlovet med Thora, i et almindeligt stilehæfte lidt om sig selv og meget om Thora.

I 1809 forlod Oldenburg det vestindisk-guinesiske og blev 1ste committeret (kontorchef) i General Toldkammeret, som var et finere "kammer". Samme år blev han kammerherre.

I 1812 udgav Anders Sandø Ørsted i Nye juridiske Archiv en afhandling af Oldenburg. Titlen var: "Hvorvidt kunne Stedforældre

170) Senere boede Bastholm på Sct. Annæplads nr. 10, dengang Sct. Annægade 92.

171) Vilhelm Rothe (1800-78), lic.theol.1829, sognepræst i Hyllested 1829-34, lektor ved Sorø Akademi 1834-43, dr.theol 1839, sognepræst i Vemmelev og Hemmeshøj 1843-76. Gift 1) 27/2 1830 med Thora Oldenburg (25/3 1804-29/4 1831), gift 2) 1841 med Frederikke Amalie Ewald (1815-91).

fordre Kiærlighed, Ærbødighed og Lydighed af deres Stedbørn? og hvorvidt ere disse pligtige til at underholde deres Stedforældre, naar de dertil have Ævne og Stedforældrene behøve det?" Ørsted havde tidligere behandlet spørgsmålet rent juridisk (Jur. Arch. nr. 26), Oldenburg behandler det fra en mere etisk synsvinkel. Han benytter citater fra Ciceros "De officiis" og fra Rousseaus "Emile". Han slutter således: "Enhver af os veed, at Mængden i Almindelighed ikke anseer en Stedmoder med gunstige Øine, og at det endog hos Nogle er bleven til en Talemaade: at behandles stedmoderlig, at være Stedbarn osv; men denne Dom, om den end maaskee kunde være grundet om nogle Stedforældre, taaler dog sikkerligen mange Undtagelser; i det mindste haver jeg det Held at kiende adskillige, agtværdige og hæderlige baade Stedmødre og Stedfædre, hvis Stedbørn føle sig lykkelige ved at have en Stedmoder eller Stedfader". Han må især have tænkt på sin kones stedmor, fru Kirstine Margrethe Bastholm, der så smukt som nogen var i moders og bedstemoders sted.

I 1813 blev Oldenburg valgt ind som "ordentligt" medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog.

Norges skæbne optog på det tidspunkt sindene stærkt og sikkert ikke mindst Frederik Oldenburg, der bestandig følte sig som nordmand. Den 7. juni 1813 skriver han til Knud Lyhne Rahbek:

I Trondhiems Adresse-Avis No 40, som kom med sidste norske Post, findes en Fabel under Titlen Ræven uden Hale. Adskillige af mine Bekjendte, som have læst den, have glædet sig over den, som et Ord sagt i rette Tid med Hensyn til Norges nuværende politiske Stilling med Sverrig; tænkeligt at den maaske ogsaa kunde interessere Hr. Professoren i den Grad, at De ville unde den en Plads i Deres almen læste Blad Dagen, og i den Forhaabning tillader jeg mig hermed ærbødigst at sende Dem et Exemplar af bemeldte Aviss

Ræven uden Hale

En Fabel, oversat af det Arabiske

af

Iver Norman.

En gammel Ræv mistede engang i en uheldig Strid med en Biørn Størsteparten af sin Hale, og var nær ved at blive et Bytte for sin stærkere Fiende. Bedrøvet over Tabet af et Lem, der gav hans Krop Ligevægt i Angreb og Løb, og skamfuld over sin Bagdeels tabte Pryd, laa han længe skiult i sin mørke Hule, pønsende paa Maaden at gienvinde sin fordums Vigtighed hos Skovens Magter. Flere veludtænkte Anslag glippede. Han adopterede ved Testament en deilig og tapper Løveunge i Haab om, at den hele Løveslægt, eller i det mindste en Deel deraf, skulde underkaste sig hans Scepter, men Haabet slog Feil - og han bevartede sin elskede Søn med Lungen af et forgiftet Aadsel. Derpaa udkaarede han en ung Ulv, for at indsmigre sig hos Ulvenes mægtige Familie, men en Krig med denne og Ørnene, hvori han ansaae det for fordeelagtigst at erklære sig for den Sidste paadrog ham Ulvenes Had. Mikkels Planer strandede, Rumpen var væk, Ballancen fløiten, og enhver Dag var Fastedag for Mikkell.

For megen Mad quæler Geniet, streng Diet skærper Skarpsindigheden; Mikkell blev Dag for Dag mere mager og snu.

Blodige Krige mellem Biørne, Ulve, Tigre, Ørne havde i lang Tid raset i Skovenes Riger, og frembragt Skræk, Dyrtid og Hunger. Denne Tilstand begunstigede endelig Mikkels Anslag, mellem Hunger og Mord at spille den Edelmodiges Rolle. Han giennemstreifede en Nat, da ingen Maane eller Stierne lyste paa Himmelen, Markerne, snappede en Pose fuld af Korn ved Menneskenes Ager, lægger den paa Nakken og skyndte sig ud i Skoven. Næste Dags Morgen ved Solens første Straaler, sammenkaldte han Skovenes Giss, Duer og Høns, gik op paa en Høi og talte saaledes:

"I det stolte Kapitols ædle Forsvarere, veltalende Giss! I Skovenes Ære og Ziir, guldfarvede Høns! og I de høie Taarnes luftige

Indvaanere, oprigtige Duer! Eders Nød rører mit kongelige Hierte, Eders Hunger har afpresset mig Taarer. Vingede, dunklødte Indbyggere af de gamle Skove og de blanke Søer! Eders Tilstand er skrækkelig, Eders Slægt maae forgaae, hvis øieblikkelig Hielp udebliver. Eders Nød har udslukt enhver Gnist af gammelt Had hos mig, Eders Mættelse er Gienstanden for mine meest brændende Ønsker. Hos mig er Føde i Overflod, øder mit Korn, og underkaster Eder mit milde Scepter".

Gaasehurra, Kakklen og Vingeslag gienskingrede i Skovene, og Biergene gienløde af: leve vor ædle Konge Reineke den Første.

I flere Dage udstræede Reinek lstes godædige Haand Korn blandt sine nye Undersaattere, befordrede hver Dag de fedeste blandt dem til høie Embeder ved Hoffet, og førte dem med sig til sit Slot, hvorfra de aldrig mere kom tilbage. Ved denne stærke daglige Befordring formindskedes efterhaanden de nye Underdanere, og alle priste den nye Konges Upartiskhed og Naade. Endelig nærmede en gammel Gaas, som altid havde undslaaet sig for den tilbudne Ære, sig Reineke lstes Palads, og fandt det fuldt af Gaasevinger, Hønsfødder og Duensøb; ilsomt vente den tilbage til den endnu ubefordrede Fiederslægt og raabte: flyer, o Brødre! flyer: Reinekes Palas er Fuglenes Grav.¹⁷²⁾

- 172) Trondhjems Adresse-Avis havde indtil april 1813 været under censur, antageligt er det af denne grund, at de politiske meninger blev camoufleret. Ræven er uden tvivl Sverige, dens tabte hale Finland, bjørnen Rusland. Løveungen må være prins Christian August af Augustenborg, der valgtes til svensk tronfølger i 1809, men døde i 1810 af et slagtilfælde. Rytet gik, at det drejede sig om et giftmord. Løveslægten er den oldenborgske fyrsteslægt. Den unge ulv er utvivlsomt Jean-Baptiste Bernadotte, der blev svensk tronfølger 1810. Ulvene er franskmændene, ørnene englænderne og tigrene østrigerne, mens nordmændene må tegne sig for de duer, høns og gæs. Reineke er et navn for en ræv.- Vi, der har oplevet censur under den tyske besættelse, husker nok, hvor vi nød den slags historier. - Rahbek bragte vist ikke fabelen i Dagen. Jeg har gennembladet numrene for de første 3 måneder efter 7. juni 1813, men ikke fundet den.

Det må have været en udbredt opfattelse, at det var hungersnøden, som kastede Norge i armene på Sverige. På grund af den britiske blokade var det praktisk talt umuligt at sejle korn fra Danmark til Norge. Vi kender Ibsens skildring af denne nød i digtet "Terje Vigen". - I samme nummer af Trondhjems Adresse-Avis står følgende notits på forsiden:

I Kiøbenhavn cirkulerer det Rygte, at vor By har faaet betydelig Tilførsel af Kornvare. Dette Rygte erklæres herved offentligt for aldeles ugrundet. Vi have desværre ikke faaet en eneste Tønde Korn. Pakhusene ere tomme. Nøden er ikke at beskrive; man maa være Øienvidne for at faae et Begreb derom. - Hvorledes er det muligt at man i Kiøbenhavn kan være saa uvidende i Henseende til en Gienstand, hvorpaa det Heles physiske Vedligeholdelse beroer.

Frederik Oldenburg har sikkert også været dybt berørt af sin svoger Haxthausens, og dermed Trines, skæbne.

Frederik Gottschalck v. Haxthausen havde gjort en fin karriere og blev i 1802 generalmajor. Han var en søgt og skattet rådgiver for andre generaler i Norge, men havde også mange misundere. Han beklædte med stor dygtighed store militære poster både i Norge og i Danmark. Nogle kaldte ham et geni, men uvist hvorfor dalede hans stjerne i Danmark efter 1810 og han blev kaldt tilbage til Norge. Her blev han stærkt knyttet til prins Christian Frederik, den senere kong Christian VIII af Danmark. Han var generalintendant for Christian Frederik i dennes korte periode som konge af Norge, blev generalløjtnant, statsråd, overhofmarchal og storkorsridder. Men folk mente, at han ikke havde nogen god indflydelse på Christian Frederik, og man hviskede om, at han spillede under dække med svenskerne. Ved abdikationen sluttede Haxthausen sig virkelig til svenskerne og han blev strøget af den danske hærs lister. Han blev stillet for krigsretten, men i 1816 blev han frifundet ved Stortingets rigset; denne var dog på det tidspunkt under svensk indflydelse.

Han tog sin afsked fra militæret i 1817 og levede siden tilbagetrukket i Christiania.¹⁷³⁾

Frederik Oldenburg blev ridder af Dannebrog i 1815, og i 1816 blev han den første og ældste deputeret i det nydannede General-Toldkammer og Commerce-Collegium, en stilling, der i dag omtrent ville svare til at være departementchef i Tolddepartementet. Om sit privatliv skriver han i januar 1818 til sin svoger Bastholm:

At min gode og kære Ferdinand nu er bleven Officer og ansat ved Lanse-Regimentet i Hadersleb, glæder migHan er, Gud skee Lov, en meget brav Karl og jeg haaber at faae Glæde af ham. Fritz læser nu til sin philologiske ExamenNoget flittigere kunde denne unge Herre vel være, og jeg maae derfor passe paa ham.

Fra Dine Forældre kan jeg hilse Dig meget; gamle Fadervar for nogen Tid siden meget incommoderet af Frost i Hænderne, og i den Grad, at den betog ham ganske Natteroe. Men ved en Hændelse var jeg saa lykkelig at faae opsnappet en Recept, gik selv paa Apotheket for at hente det, og mit (:uverdige Doctors :) Lægemiddel har aldeles fordrevet hans FrostDen gode gamle honte og elskværdige Mand! Jeg holder af ham, som om han var min egen kiødelige Fader.

At jeg alleredehar opfyldt Dit Forlangende, at besørge et Exemplar af Din Bog (om fattigvæsenet) sendt til Danmarks og Menneskehedens sande og oplyste Ven, Grev Reventlow i Lolland,¹⁷⁴⁾ vil du erfare af indsluttede Brev, som Reventlow har skrevet mig til, men som jeg beder, at Du vil sende mig tilbage naar Du har læst det, da jeg gerne vil eie et Brev fra en

173) Sml. Fabelens spådom om kong Reineke og de fede høns!

174) Christian Detlev Frederik Reventlow (1748-1827) til Christianssøde på Lolland, deltog i statskuppet 1784; fra det år til 1813 l. deputeret i Rentekammeret; nedsatte 1784 den lille og i 1786 den store Landbokommission, og for de følgende reformer har han, tillige med Chr. Colbjørnsen, hovedsagen (se note 130). 1797-1813 var han statsminister.

**Kammerherre Frederik
v. Oldenburg (1767-1848)**

Med gode hoder og gode Ord
felles saa et Jaagvord for mig,
og med et opriktigt Harsked
16

Din
fæder og Lærte Vord
og Jaagvord
F. Oldenburg

**Fra Bastholmske Familiepapirer
Sorø Akademis Bibliotek**

Mand, som jeg agter saare høit.

.... Jeg sidder i denne Tid og pudser ved en lille Green af Overtroens store Træ, og skriver paa en snurrig Afhandling, nemlig om Giengangere, som jeg haaber skal blive baade instructiv og pudseerlig!

Bogen om "Gienfærd eller Giengangere, filosofisk betragtet" udkom 1818 og er faktisk "pudseerlig". Med en række citater på latin, tysk og fransk og tilsyneladende meget videnskabeligt, diskner han op med den ene hårrejsende spøgelseshistorie efter den anden, som han påstår, at han ikke tror på!

Den 25. januar 1819 døde gamle Bastholm. Oldenburg havde så godt som sin daglige gang i hjemmet, hvor Thora stadig boede, og han sørger over "Tabet af en ædel Mand, Fader og Ven, som holdt meget af mig, og som jeg var saa usigelig hengiven", som han skriver til Hans Bastholm (2. febr.). Han stod fru Bastholm bi, han gik til kongen med et brev, gamle Bastholm havde skrevet angående sin hustrus pension, han forfattede gravskriften og han besøgte enken hver dag. "Gud skee Lov, at min Thora er hos hende", skriver han 6. februar, "...Thora (er) af et jævnt godt Humeur og kan opmuntre hende".

I 1821 havde Oldenburg den ære og glæde at få "kongelig Befaling" til at møde som extraordinær assessor ved Højesteret. Det var en ren hædersbevisning, men man kunne blive indkaldt som suppleant. Ellers skulle man bare møde til den årlige åbningshøjtidelighed, som altid var den første torsdag i marts. Søndagen i forvejen "red man Herredag ind", ridende herolde i malariske dragter, ledsaget af livgarden og hestegarden, drog igennem Københavns gader for at forkynde "Herredagens" åbning. Højesteret havde dengang til huse i Prinsens Palæ (nu Nationalmuseet). Kongen overværede næsten altid Højesterets åbning og kørte da dertil med 6 hvide heste og løbere. Han tog plads på en tronstol med en hellebardist på hver side. I den anden ende af salen, bag skranken, stod advokaterne, som henvendte sig til kongen med ordene "Stormægtigste Monarch, allernaadigste Arveherre og Konge". Sådan begyndte man altid, også på almindelige dage, selv om kongen ikke sad på tronstolen.

Samme år (1821) skete følgende, som angik Frederik Oldenburgs fætter og ungdomsven, hans rejsekammerat, kammerherre Christopher Bülow. Denne var i 1816 blevet stiftamtmand over Sjælland og i 1817 geheimekonferensråd. I 1818 blev han erklæret konkurs og dispenseret fra sine embeder. I 1820 blev han suspenderet, tiltalt for at have tilvendt sig offentlige midler, og nu i 1821 blev han idømt fængsel, indtil de besvegne beløb var betalt tilbage, foruden at han blev fradømt rang og adelsrettigheder for sin person. Han flygtede, for at undgå straffen, til Hamburg og kom aldrig mere tilbage.

Både denne sag og sagen om Harthausen må have været både pinlig og smertelig for Frederik Oldenburg.

Den 20. juli 1822 blev Frederik Oldenburg optaget i den danske adelstand. Sagens akter findes på Rigsarkivet. Ansøgningen lød således:

Kjøbenhavn den 9. Juli 1822.

Frederik Oldenburg, Kammerherre, Ridder af Dannebrog, Deputeret i det kgl. General-Toldkammer og Commerce-Collegio, ansøger allerunderdanigst om at maatte for sig, hans søgte Børn og Descendenter, allernaadigst forundes Patent paa at optages i den danske Adelstand.

Til Kongen.

Deres Kgl. Majestæt vil af vedlagte Bilag allernaadigst behage at erfare, at jeg nedstammer fra en adelig Familie, der allerede i det 13de Aarhundrede har besiddet de adelige Godser Vitegast, Kotel, Gremmelid og Tottgum i det mecklenburgske, og desuden har været bekjendt i Ost-Friisland, i Bremen, i Pommern etc. Hvor længe mine Forfædre have haft den Lykke at tjene under danske Konger, dette tør jeg, af Mangel paa sikre Efterretninger, ikke med bestemt Vished sige, men af vedlagte Udskrift af Bings trykte Beskrivelse over

Kongeriget Norge S. 29 sees, at en af min Familie, Georg Ferdinand von Oldenburg, døde i Aaret 1727 i Norge som Oberst, efter at han i 46 Aar havde tjent under danske Konger.

Min Farfader Frederik von Oldenburg tjente i Norge og var Major i dansk Tjeneste. Efter mundtlige Beretninger tjente han i den svenske Krig under Højsalig Kong Frederik den Fjerde og blev i Krigen mod Carl den Tolvte haardt saaret.

Min Fader, Adam Christopher von Oldenburg, døde i Aaret 1803 som Generalmajor, efter at han i 49 Aar havde haft den Lykke at tjene under de højsalige Konger, Kong Frederik den Femte og Kong Christian den Syvende. Ligeledes har han, som af vedlagte Udskrift af Hans Højfyrstelige Durchlauchtighed Landgreve Prinds Carl af Hessen hans Memoirer etc. Pag.38 allernaadigst vil erfare, i Aaret 1788 bivaanet Felttoget i Sverig og deri vist sig fra en hæderlig Side.

Ogsaa jeg, hans Søn, har i 31 Aar været benaadet med Hofcharakterer og Hofcharger og, som saadan, at bivaane Deres Majestæts Hof, og endeligen har jeg, efter at jeg paa 7de Aar havde været Auscultant i det Kgl. Rentekammer, tjent paa 26de Aar i Deres Majestæts General-Toldkammer som Kammersecretair, Committeret og nu paa 7de Aar som 1ste Deputeret i sidstnævnte Collegio. Da jeg i Følge allerunderd. vedlagte Stantavle nedstammer fra adelig Familie, som har været bekendt som ridderskabelig siden Aaret 1247, da mange af mine Forfædre i lige nedstammende Linie have staaet i Kgl.dansk militair Tjeneste og flere af dem deri have beklædt høje Poster, da Deres Majestæt har i Aaret 1807 paa samme Grunde allernaadigst forundt daværende Capitain, nu Oberstlieutenant Christopher Carl Frederik v.Zepelin i Helsingør Naturalisation som dansk Adelsmand, og da endeligen flere af de Mecklenburgske adelige Familier,

som nu ere etablerede i Ds. Kgl. Majestæts Stater, ere blevne naturaliserede, vover ogsaa jeg paa de anførte Grunde allerunderd. at ansøge om allern. at forundes Patent paa at maatte for mig selv, mine ægte Børn og mine Descendenter optages i den danske Adelsstand.

I Haab om allernaadigste Bønhørelse.

Allerunderdanigst

Frederik Oldenburg

Som man kan se, ved vi nu en del mere ogsaa om hans nærmeste forfædre, end han selv gjorde. Ansøgningen var ledsaget af en række bilag, afskrifter efter forskellige tyske og danske adelsfortegnelser; men hans egen anetavle med hans farfars 32 aner er så langt det mest værdifulde bilag genealogisk set, og den har vist sig at være korrekt, hver gang jeg ad anden vej har kunnet efterprøve den.

På denne ansøgning svarede kongen:

Vi Frederik den Siette, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,
giøre Vitterligt: At Vi, af særdeles kongelig Naade til Os Elskelig Frederik Oldenburg, Ridder af Dannebrog, Vor Kammerherre, og første Deputeret i Vort General-Toldkammer- og Commerce-Collegium, have fundet for godt at optage ham, hans ægte Børn og Livsarvinger samt deres ægte Afkom af Mand og Quindekjøn iblandt Vor danske Adel, ligesom Vi og herved, i Kraft af dette Vort Patent, bevilge og forunde ham, hans ægte Børn og Livsarvinger, samt deres ægte Afkom at nyde og have alle de Privilegier, Friheder og Benaadninger, som andre af Adelen udi Vort Rige og Vore Lande nu nyde og have, eller herefter nyde og bekomme kunde, saa at han, hans ægte Børn og Livsarvinger samt deres ægte Afkom for rette indfødte danske Adelsfolk af alle og Enhver

Approberes. —
Kiöbenhavn d. 19te April 1823.

Den danske udgave af det oldenburgske
våben med løver som skjoldholdere

Rigsarkivet

skal æres, agtes og holdes, og ville Vi derhos allernaadigst benaade dem med saadant Skjold, Hjelm og Vaaben, som her med sine rette Farver afmalet og beskrevet findes.

Vaabenet er en, tilhøjre fremad springende halv Sølvhjort i blaat Feldt. Ovenover Skjoldet er paa-sat en adelig Tourneerhjelm, hvoraf opstaar en halv, tilhøjre springende Sølvhjort. Hele Feldtet bevogtes af tvende paa Bagbenene opreiste og udad seende Løver med opvendte Haler og udrakte Tunger.

Hvilket Skjold, Hjelm og Vaaben forbemeldte Kammerherre Frederik Oldenburg samt hans ægte Børn og Afkom maae og skulle bruge og føre udi alle forefaldende adelige og andre Samquem, Forretninger og Leiligheder paa alle Steder og til alle Tider, efter eget Behag, som de det til deres Ære, Hæder og Zirat fornødent eragte kunne, ligesom andre Vore indfødte Adelsfolk deres Skjold, Hjelm og Vaaben føre og bruge, hvorudi Vi og Vore Kongelige Arve-Efterkommere udi Regjeringen dennem alletider allernaadigst haandhæve, beskytte og beskjerme ville.

Forbydende Alle og Enhver herimod, eftersom foreskrevet staaer, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gisre under Vor og Vore Kongelige Arve-Efterkommere udi Regjeringen Deres høieste Unaade.

Givet udi Vor Kongelige Residentstad Kjøbenhavn, den 20. Juli, Aar efter Christi Byrd 1822 og Vor Regjerings femtende.

Under vor Kongelige Haand og Seigl.

Frederik. R.

Cold Monrad Ørsted Lassen Aagesen

Frost

Adelspatentet var forsynet med et stort sølvsegl, som siden er forsvundet.

Året efter blev Thora, der nu var 18 år gammel, forlovet med Vilhelm Rothe, som forelsket og begejstret skrev i stilehæftet:

Skønt adelsbrev og rangtitel intet sandt fortrin giver, så er det dog stedse en lykke og et gode at være født i en familie, hvor åndsdannelse og sjælsadel i lang tid har været hjemme og er bleven en familiarv. Det kendtes på Thora!

v...

Hvor skøn er også hendes hengivenhed for hendes fader. Ofte har han endog valgt sin datter til sin fortrolige veninde, og hun har bevaret det nedlagte med tavs omhu og ved kærlig deltagelse ofte lettet hans bekymrede sind.

....

Det brune hår indeslutter en særdeles høj og fast pande; en fintdannet næse, mørkeblå kloge øjne og små ører passer godt til det mørkfarvede, ovale ansigthun bærer det yndige legeme ranktSelv er hun stedse så frisk, som om hun nylig var kommen af bad, som en sommerdag, der yndig dufter efter nyfalden regn Skønt af temperament kolerisk og tilbøjelig til hidsig-
hed, ser du hende aldrig opfarende eller ilsindet, thi hun behersker sig selv, og hendes temperaments heftig-
hed er kun bleven tilbage i den varme, hvormed hun elsker sine venner.

Vennerne elskede også Thora. En af Vilh. Rothes skolekammerater, Niels Lauritz Høyen,¹⁷⁵⁾ var fra sine drengeår åbenbart helt betaget af Thora. I anledning af hendes forestående bryllup (i 1830) skriver han et brev til frøken Thora om "Barndoms-
himlens Krystalklarhed og om de hundrede Sole som fra den ned-
straalede Varme og Glæde":

175) Niels Lauritz Andreas Høyen (1798-1870), fra 1829 professor i kunsthistorie ved Akademiet. Lagde grunden til studiet af vore nationale bygningsværker, specielt kirkerne. Inspirerede Exner, Vermehren og Dalsgaard. - Søn af brygger Anders Larsen Høyen i Kbh. - Gift med Edele Birgitte Westengaard, datter af sognepræst Otto Westengaard i Kundby, Sjælland.

ja, jeg blev ordentlig varm om Hjertet ogjeg kan forsikre Dem, at mange Barndoms og Ungdoms Timer og Dage laae for mig i tryllende Farveskjær. Sindet blev saa let, snart fornøyet, snart lidt vemodigt, saa atter fornøyet, alt eftersom Barndomsle-gene og Deres Tantes Chatol, og Deres Bedstefaders Dødsseng og Kundbye-Reiserne og mangelen glad og deeltagende Time i Bryggergaarden svævede for mit Øye. Vilde hine lykkelige Dages venlige Genius at min troe Legesøster atter skulde staae for mig klar og munter og deeltagende

Thoras ophold hos fru Bastholm var dog vist ikke altid lige let. Frederik Oldenburg skriver, at fru Bastholm var melankolsk, og dertil kom, at fru Bastholms datter Ingeborg¹⁷⁶⁾ i 1820 forlod sin mand, assessor Thorlacius på grund af hans drikfældighed, og flyttede hjem. I et fragment af et brev, som må være fra nov. - dec. 1823, skriver Oldenburg til Hans Bastholm:

Assessor Thorlacius vedbliver at drikke og pimper uophørligen; kun Skade, at han er så sejlivet, at han ikke kan drikke sig ihjel, som dog engang maa blive Enden derpaa, og som man maatte ønske ikke at ville vare for længe.

Endnu fra 1825 er der et brev fra Oldenburg til svogeren i Slagelse:

Min Thora er i denne Tid paa Budderupholm¹⁷⁷⁾ hos Etatsraad Christian Rothe.¹⁷⁸⁾ Fritz reiset i Mandags fra Aarhus til hans Præstegaard¹⁷⁹⁾ for at tiltræde sin Bopæl og sine Forretninger.Jeg harmit sædvanlige Onsdags-Referat i Statsraadet.

176) Se note 120. Hun udgav 1826 en digtsamling, "Lys og Skygge".

177) Budderupholm ligger meget skønt i den nordlige ende af Rold Skov ved Lindenberg Å.

178) Etatsråd Christian Rothe (1770-1852) (6. gen. 32/3), yngre bror til fru Kirstine Margrethe Bastholm, f. Rothe. Han var gift 1) 1794 med Charlotte Christine Müller (1773-1814) (6. gen. 32/4). Af Deres børn omtales her især Vilhelm Rothe og Louise Rothe (1808-1891) (5. gen. 16/2). Chr. Rothe blev gift 2) 1815 med Johanne Cathrine Marie Selmer (1789-1870).

179) Højbjerg og Elsborg, Lysgård herred, Århus stift.

Frederik Oldenburg stod kongehuset så temmelig nær. I brevet af nov. - dec. 1823 står denne lille bemærkning:

I Dag 8te Dage tiltræder Kongen sin Jydske Reise.
Det er godt, at han selv beseer Landet og lærer at
kjende dets Nød.

Fra 9. november 1825 har vi en beskrivelse af, hvordan det gik til ved dronningens taffel. Justitiarius i den islandske Landsøverret, konferensråd, dr. jur. Magnus Stephensen (1762-1833) skriver i sin dagbog,¹⁸⁰⁾ at han i regn og søle kørte til slottet kl. 2½ om eftermiddagen. I forværelset samledes 5 prinser, prinsesser og alle statsministre¹⁸¹⁾ - thi der var statsråd den dag - og en mængde inviterede gæster. Så gik man ind i taffelsalen, hvor der var dækket et langt bord til 60 personer. Stephensen sad skrås overfor kongeparret mellem to kammerherrer, den ene var hans bekendt Oldenburg; de var meget konversable ved bordet. 20 pager - unge officerer og adelsmænd - serverede ved bordet sammen med 8 lakajer, 2 løbere og 2 jægere. En kammerjunker stod bag dronningens stol. Der serveredes 15 retter, alle udmærkede, deriblandt østers, karper, postejer, is med nye grønne vindruer og portvin, ellers rødvin, ingen madeira eller anden vin.

Den 1. november 1828 blev Frederik Oldenburg kommandør af Dannebrog.

Omkring 1820 var Oldenburg begyndt at lide af en øjensvaghed, som efterhånden praktisk talt berøvede ham synet. Håndskriften i hans dagbog er i slutningen af 20erne næsten ulæselig, og fra ca. 1830 er dagbogen ført med en andens hånd.

Thora blev, efter 8 års forlovelse, gift i 1830 med lic.theol. Wilhelm Rothe og flyttede med ham til Skelskør-egnen, til Hyllested præstegård, hvor rotter og mus sprang omkring. Thoras yngre bror Theodor var da forlovet med Wilhelm Rotheres lille-søster Louise, og deres beyllup var forestående, da Frederik Oldenburg sendte dette brev til Thora:

180) Pers. Hist. Tidskr. 8. Rk.III, pg. 3 ff.

181) Vi ville blot sige ministre.

Kjøb. d. 9. April 1831

Min søde og gode Thora.

Tak for Dit kjære Brev af 19. Marts, som glædede mig med den kjære Efterretning, at Du selv og Din Vilhelm befandt Eder vel; og at den Bagatel, som jeg sendte Dig med Theodor¹⁸²⁾ havde glædet Dig selv. Af et Brev, som Du har skrevet til Isabelle¹⁸³⁾ og Rothes erfarede jeg, at Du havde havt en Skræk i Anledning af den Ildebrand, som har været hos Din Nabos. I hvor sørgeligt dette Tilfælde er for ham, er det dog en Trøst for mig, at det gik af uden slemme Følger for Dig. Lad mig see mit søde Barn! at Du holder fast paa, hvad Du har faaet, thi det varede længe inden Du fik det. Undskyld, at jeg bliver lidt munter og kaad.

Af Brevet til Isabelle seer jeg tillige, at Du agter at glæde Byen og os alle med Din kjære Nærværelse ved Din Broders Bryllup, længe tør vi vel næppe haabe at nyde godt af denne Glæde, da Dit Ophold formodentlig vil blive kort, omendskjønt Du endnu ikke har nogle Smaae, der skriger efter Dig; mit Raad skal derfor være, at Du forsyner Dig med en god tyk Hud, da Du maa vente, at der vil blive mange, som i den korte Tid ville forsøge at spise Dig op.

Fra den gode Lovise Rothe kan jeg hilse Dig, hun gjorde mig den Ære anden Paskedag at tage et tarveligt Middagsmaaltid hos mig og da vi havde spist om Middagen, drukket Caffe og hun tillige med mig havde faaet en god ærlig Cigar,¹⁸⁴⁾ tøfflede vi sammen hen til Fru Hein¹⁸⁵⁾

-
- 182) Theodor Oldenburg (5. gen. 16/1) og Vilh. Rothe var nære venner. De havde gået i samme skole, var begge teologer, og Theodor havde nylig fået kald som sognepræst i Sorterup og Ottestrup lidt nord for Slagelse.
- 183) Isabelle kan evt. være Frederik O.s søster, generalinde Mansbach (1769-1855), som dog vist ellers normalt boede i Norge.
- 184) Jeg kan ikke forestille mig, at Louise Rothe røg cigarer!
- 185) I Rentekammeret var ansat en kammerjunker Chr. v. Hein.

og toge med hende hen til Hoftheatret, hvor der blev givet en nydelig musikalsk declamatorisk Underholdning af Kapelmusikus og Fløitespiller Petersen,¹⁸⁶⁾ derfra toge vi med Isabelle hjem til hende, hvor vi endte denne fornøielige Aften i al Fornøielighed. Dette Brev vil Du af Skriften see at være renskrevet af Tryde,¹⁸⁷⁾ som har været saa god at paatage sig at afskrive det; da mine Øine ikke taaler at skrive mere i Dag. Han priser denne Leilighed for tillige at hilse den lille søde Thora. Fra søde Isabelle har jeg ligeledes mange kjærlige Hilsener til Dig, hun blev inderlig glad ved at faae Brev fra sin Thora, som hun holder saa inderlig og oprigtig af. For Din Gemahl bedes mine kjærligste Hilsener aflagte og med de varmeste Ønsker for dem begge forbliver jeg stedse

lille søde Mutters
hengivne og kjærlige Vater
Oldenburg

P.S. Skulle Du af en Hændelse see Broder Theodor, da hils ham ogsaa meget fra mig. Ogsaa fra gode Tante har jeg mange Hilsener at bringe. -

186) På biskop Paul Oldenburgs forespørgsel til Theaterhistorisk Museum ang. denne forestilling, svarede Robert Neiiendam i et brev af 9. sept. 1943 bl.a.:

" en Privatforestilling, hvortil Billetterne solgtes i Koncertgiverens Hjem i Vingaardsstræde. Han hed kgl. Kapelmusikus Niels Petersen (1804-51) og var en anset Fløjtenist. Programmet vidner om, at Deres Forfædre havde god Smag, siden de valgte at gaa i Hofteatret den Aften. Der var Solooptræden af de kongelige Skuespillere N.P. Nielsen, C.N. Rosenkilde, Anna Wexschall (Nielsen), Carl Winsløw og Ludvig Phister. Endnu mere interessant var det, at "Elverhøj"s Komponist Fr. Kuhlau optraadte den Aften, hvad han kun sjældent gjorde. N.P. Nielsen læste "Skildvagten" af Andersen; det er rimeligvis første Gang, et Arbejde af den senere berømte Eventyrdigter blev foredraget offentligt; han var da kun 26 Aar, og Eventyrene begyndte først at komme i 1835. Forøvrigt kan De finde Programmet i "Adresseavisen" 1831, Nr. 73."

187) Tryderne var på flere måder indgiftet i slægten MÜLLER (Paludan-Müller) og således i familie med Rotherne. (Se note 178).

Her er den fornøjelige aftenens program:

Aftenunderholdning

Med høje Vedkommendes Tilladelse og godhedsfuldt understøttet af det kongelige Capels Medlemmer og nogle af det kongelige Skuespillerpersonale samt hele det kongelige Chorpersonale, har Undertegnede den Åre Mandag den 4de April (anden Paaskedag) næstkommende Kl. 7 under Anførsel af Hr. Repetiteur Funck, at give paa det kongelige Hoftheater en musikalsk, declamatorisk Aftenunderholdning af følgende Indhold:

Første Afdeling.

1. Ouverture til Operaen Milton af Spontini (ny)
2. Concert for Fløite, i Form af en Syngescene, komponeret af Fürstenau, udføres af Undertegnede (Manuscript).
3. Chor, Arie og Scene af Operaen Floribellis, komponeret af Hr. Professor Weyse. Solopartiet udføres af Jfr. Kølle.
4. Skildvagten, af Andersen, fremsiges af Hr. Instructeur Nielsen.
5. Romance med obligat Fløite, komponeret af Fürstenau, udføres af Jfr. Kølle og Undertegnede.
6. Den to Gange hængte Tyv, af Baggesen, fremsiges af kongelig Skuespiller Hr. Rosenkilde.
7. Chor af Operaen Faruk, komponeret af Hr. Professor Weyse.

Anden Afdeling.

1. Introduction og Variationer for Fløite og Pianoforte over Thema af Operaen Jessonda, komponeret af Hr. Professor Kuhlau, udføres af Hr. Fred. Kuhlau og Undertegnede (ny).
2. Til Ildbildningen, af Castelli, fremsiges af kongelig Skuespillerinde Madam Wexschall.
3. Chor af Operaen Hugo og Adelheid, komponeret af Hr. Professor Kuhlau.
4. Drømmene, af Baggesen, fremsiges af kongelig Skuespiller Hr. Winsløw jun.
5. Troubadourens Afsked, Romance, med obligat Violin, Pianoforte og Guitar, komponeret af Moscheles, Mayseder og Gjuliani, udføres af Jfr. Kølle, Hr. Fred. Kuhlau, D'Hrr. Capelmusici Koch og Rong.
6. Declamation af kongelig Skuespiller Hr. Phister.
7. Introduction og Variationer, komponeret af Fürstenau, udføres af Undertegnede.

Billetter til hele Loger og til enkelte Pladser, a 1 Rbd. erholdes i Undertegnedes Bopæl Viingaardsstræde Nr. 132, 1. Sal.

N. Petersen
Fløitenist i det kongelige Capel.

Thora ventede sit første barn. 20 dage efter, at faderens glade brev blev skrevet, døde hun og det ufødte barn. Hun fik et pludseligt anfald af "nerveapoplexi", en sygdom, som hun havde haft fra barn. 4 dage efter Thoras begravelse holdt Theodor bryllup med Louise Rothe.

Omtrent samtidig begærede Frederik Oldenburg sin afsked fra collegiet på grund af sit stærkt svækkede syn. Afskeden blev bevilget den 27. august samme år (1831).

I årenes løb havde Frederik Oldenburg samlet sig et meget stort bibliotek, vistnok det største i privat eje i Danmark dengang, han anslår det selv til over 10.000 bind. Man kan forestille sig lejligheden i Åbenrå opfyldt af alle disse bøger.

I 1834 lod han sit testamente skrive. Meget pertentligt anføres, til hvem hans død skal meddeles, hvor hans ordner - forsynet med nye rene bånd - skal afleveres etc. Jeg vil kun nævne nogle få af testamentets punkter, først angående hans død og begravelse:

5. Jeg ønsker at mit Legeme fritages for al Vadskning og Pyntning og kun iføres en ren Skjorte og et Voxlagen.
6. Forinden Kistelaaget tilslaaes, ønsker jeg at Puls-aaren overskjæres for at være overbevist om at jeg er virkelig død.

Han vil begraves på Assistents kirkegård i Hukken No. 16, hvor hans salig kone og svigerforældre ligger. Det skal ske meget tidligt om morgenen og kun hans børn og nogle ganske få venner skal følge ham til graven; som de første nævnes "min ældste Ven og Bekjendt, min gamle Skolekammerat Generalmajor Hegermann Lindencrone samt min næstældste Ven og Fætter Kammerherre Christian Peter v. Bülow, Commandeur for Kongens Regiment.¹⁸⁸⁾"

188) Egentlig hans halvfætter, oberst Chr. Peter v. Bülow, søn af Christian Friederich v. Bülow og Margrethe Marie de Mossencrone, Frederik O.s mors kusine (se note 110, b). Chr. Peter v. Bülow døde 1846, 72 år gammel.

Han forfatter selv gravskriften:

Han var ædel som Menneske,
Gud og Kongen hengiven,
kjerlig Egtefælle,
trofast og ærlig Fader og Ven.

Angående hans efterladenskaber:

1. Foruden de 400 R.r. (Rigsbankdaler rede) Sølv, som er bestemt (dels) til min Begravelse (dels til at gives til de fattige), skal jeg bestræbe mig for at der efter min Død findes 300 R.r. Sølv, som jeg ønsker at maatte fordeles mellem mine 2 Tjenestepiger, saa fremt disse ved min Død endnu maatte være i min Tjeneste, dog paa følgende Maade: at Dorthea Cathrine Hansen som har tjent for mig længst siden Novbr 1821, erholder 200 R.r. Sølv og at min Kokkepige Frederikke Henriette Weyle som har tjent for mig siden Febr. Maaned 1831 erholder 100 R.r. Sølv. Jeg haaber, at mine Børn ville finde dette mit Ønske billigt og stemmende med min Caracteer og Tænkemaade. Tjenestetyendets Stilling er ikke den ønskeligste og derfor har jeg, i al den Tid, jeg har haft Tjenestefolk, søgt at gjøre dem deres Kaar saa blide og taalelige som mueligt. Paa skikkelige og troe Tjenestefolks Opførsel beroer saamange af vort huuslige Livs huuslige Glæder og billigt altsaa at skikkelige og troe Tjenestefolks gode og lange Tjenestetid belønnes. Foruden disse 300 R.r. Sølv som er bestemte til ovenmeldte mine tvende Tjenestepiger, ønsker jeg at der ved deres Afgang fra Huuset udbetales hver af dem et heelt Aars Løn, nemlig den halve som tilkommende dem for det sidste halve Aar de har tjent, og den anden halve, for at de ikke skulle være forlegne indtil de kommer i en anden Tjeneste

2. Foruden disse 700 R.eier jeg ingen videre Capitaler eller Obligationer, men har, Gud skee Lov! aldeles ingen Gjæld

3. Hvad min Bogsamling angaaer og som bestaaer af henved 10.000 Bind eller maaske derover, er det mig umueligt at kunne sige, hvad den vil kunne udbringes til

Han mener, at samlingen er så betydelig, at den ikke vil kunne sælges på een gang, da den ville trætte både liebhaveres tålmodighed og deres pengepung. Han foreslår derfor, at den deles i 3 hoveddele, nemlig 1) 3000 Bind juridiske, 2) 3-4000 topografiske, statistiske, økonomiske og politiske og 3) historiske, filosofiske, naturhistoriske, æstetiske, filologiske og andre.

8. Mit øvrige Indbo er ikke af nogen Betydning og jeg ønsker derfor, at mine Meubler, Effecter, Linned, Sengeklæder etc. ikke stilles til offentlig Auction, men fordeles mellem mine tre Sønner saaledes, som de som kære Brødre, bedst kunne forenes om.

9. Det Sølvtsi, som jeg eier, ønsker jeg at maatte tilfalde min Søn, Georg Ferdinand alene, da mine to andre Sønner have i Forveien faaet noget, nemlig hver af dem 1 Sølv Calotske og 12 Spiseskeer. Det øvrige, nemlig 12 Theskeer, 1 Sukkertang, 1 Flødeske, 1 Fiske-ske og en Sølvukkerskaal med Frugtskeer er i sig saadanne Ubetydeligheder, at mine tvende Sønner Fritz og Theodor vel ikke kunde fortryde paa at deres Broder Ferdinand beholder det

10. Mit Guld Lommeuhr har jeg efter et gammelt Løfte lovet til min ældste Søn Fritz da det er et gammelt Familiestykke, der har tilhørt min Oldefader.¹⁸⁹⁾

13. Forresten vidste jeg for nærværende Tid intet videre at tilføie, end at disse Bestemmelser og Ønsker maatte vinde mine kjære Børns Bifald, og iøvrigt gaar jeg med den bedste Samvittigheds Roelighed og Frimodighed den Skiebne imøde, som Forsynet har bestemt mig efter min Død.

189) Af Frederik Oldenburgs efterladenskaber findes, mig bekendt, i familien kun to malerier: et ungdomsportræt af hans mor, Marie Schøller (1741-70)(7.gen.64/2) og et portræt af hans morfar, Christopher Schøller til Veden (1707-74)(8.gen.128/3). Begge disse billeder findes hos hans ældste søns efterslægt.

Imidlertid skænkede Oldenburg i 1836 og i de følgende år store dele af sin bogsamling til Det kgl. Bibliotek, og hver gang noteres omhyggeligt i dagbogen, at kvittering er modtaget.

I 1842 døde Theodor i Sorterup, kun 36 år gammel. To år efter udgav Theodors gode ven P. Chr. Kierkegaard¹⁹⁰⁾ en lille samling "Mindeblade" med nogle hidtil utrykte digte fra salmedigterens hånd, og han tilegnede digtsamlingen til "den bedagede, tungt prøvede Hædersmand, Kammerherre v. Oldenburg". Den gamle mand takker ham i et brev af 22. marts 1844:

Denne Gave var mig i dobbelt Henseende kjær; først fordi jeg dermed igjen erkjender Deres gamle Ven-
skab for min Theodor, og dernæst fordi De saa venska-
beligen har dediceret den til mig.

Den gode Theodor er da nu borte fra os begge, men vi haabe, at vi skulle igjen omfavne ham i de lysere Kloder, hvortil vi ere bestemte.

Så var der kun 2 tilbage af hans 9 børn: Fritz, der var lands-
bypræst, og Ferdinand, der var officer. Ferdinand bør have en særlig omtale her.

I 1841 var han regimentsadjutant i Næstved og får følgende skudsmål i conduitelisten:

Ritmester von Oldenburg har et fortrinligt Hoved, er en udmærket Tegner og anvender i denne Retning sin Tid særdeles vel, som han ogsaa er en Mand af Talent. Han vilde være meget anvendelig i mangt et Bureau, hvor der var Tale om rask Opfatning, Tegnen og Skriveri; thi som Soldat er han vel svær og lidt uhjælpelig, ej heller den bedste Rytter. (Han arbejder i denne Tid paa en Jordglobus, som, jeg troer, vil gjøre ham Ære.)

190) Peter Christian Kierkegaard (1805-88), lic.theol., sogne-
præst i Pedersborg ved Sorø. 1856-75 biskop i Ålborg.
Ældre bror til Søren Kierkegaard.

Den gjorde ham ære. Et exemplar af den blev i 1843 afleveret til kongen, et andet til Videnskabernes Selskab, og af kong Oskar I af Sverige og Norge fik han i 1845 en guldmedaille for den. Det er den første globus i verden med indtegnede isothermer.¹⁹¹⁾ Det er en fortrinlig arbejdsglobus, meget nøjagtigt og smukt udført.

Af "Veiledning ved Brugen af Oldenburgs Globus", som G. F. v. Oldenburg udsendte i april 1843, ses det, at den er beregnet til at forbedre den højere undervisning i geografi, da det dengang foreliggende, praktisk brugbare, materiale lod meget tilbage at ønske i fysisk-videnskabelig henseende. Han slutter indledningen således:

.... jeg lader et Arbejde gaae ud, som, foruden betydelige Bekostninger, har fordret to Aars vedholdende Anstrengelse og Flid.

Ved hærreduktionen i 1842 blev Ferdinand afskediget fra regimentet. Han blev efter nogle års ophold i København, i 1846 vejinspektør i Svendborg Amt og slog sig ned i Kerteminde.

Ferdinand skriver til sin fars fødselsdag i 1846 "disse Linier fra Svendborg, hvor jeg paa en Gjennemreise opholder mig nogle Timer for over Thorsenge at gaae til Langeland". Han gentager i brevet faderens ord fra fødselsdagsfesten året før:

Naar Oldings trætte Sjel, fra Jordens Fængsel drager
Og styrer Coursen hen ad Evighedens Vei;
Erindringen om dette Liv han med sig tager
og siger da til Vennerne: "Forglem mig ei!"

Ferdinand fortsætter i versemaalet, - jeg gengiver et enkelt brudstykke:

Ja, elskte Fader, træt Du jo kan være,
Din Alder - gjør ei Livets Byrde let
Dog kraftfuld end Du staaer, naar det skal være
Hvor Talen er om Sandhed, Dyd og Ret.

....

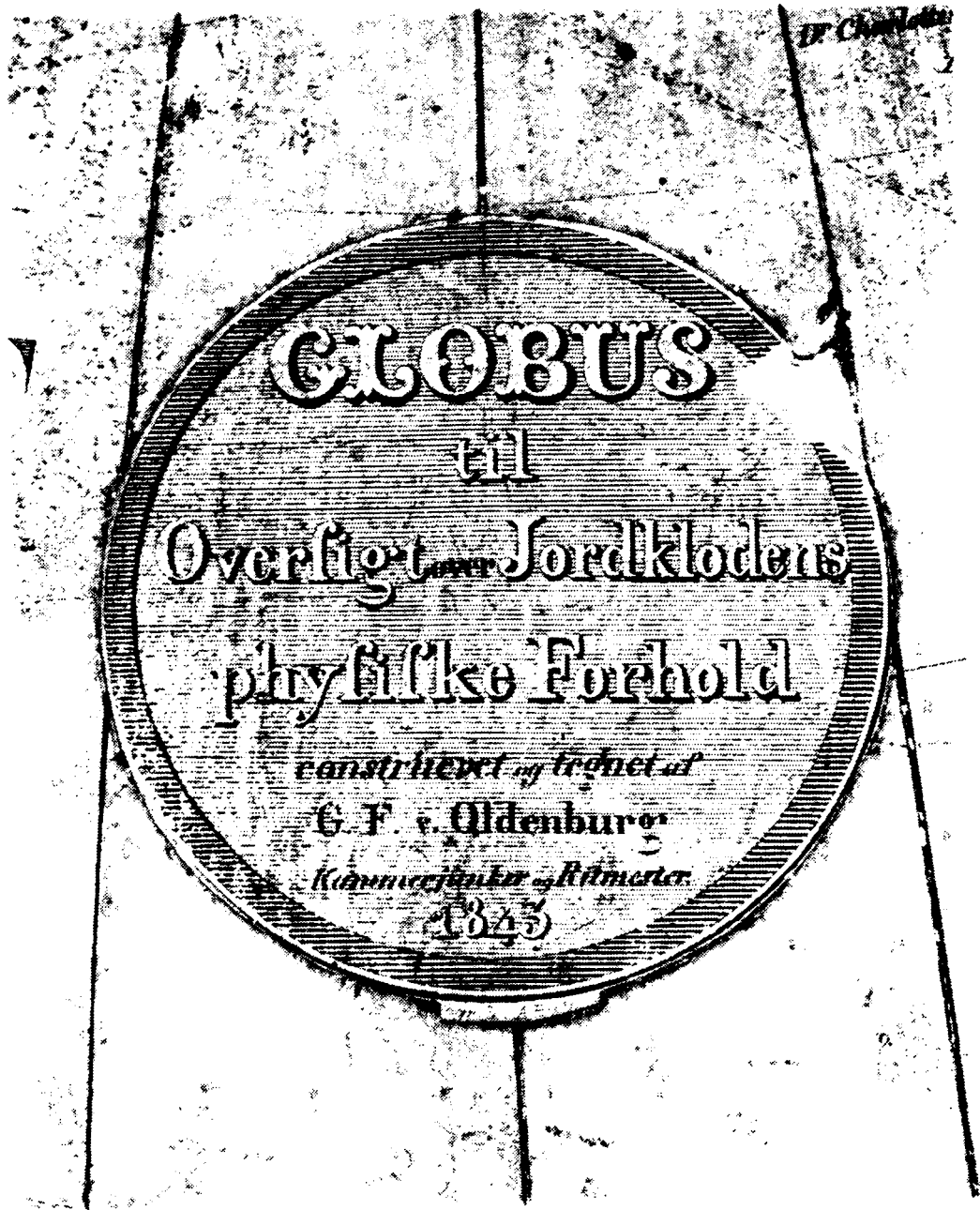
Du er saa træt, Din Sjel kan Fred behøve -

191) Denne these har jeg fra magister Ib Rønne Kejlbo, som har gjort denne opdagelse, da han fandt det vistnok eneste eksisterende exemplar af "Oldenburgs Globus" på Arne Bruun Rasmussens Kunstauktioner, købt fra herregården Borreby. Nu står globen på Det kgl. Biblioteks Kort- og Billedsamling.

„Oldenburgs Globus“

Det kgl. Bibliotek

Det kgl. Bibliotek

Globens Indhold.

1. **Æ**quator, Meridianer og Parallellrebse, de to Breddekrede samt de to Polarkrede.
2. Størrelsen af Jordens Omfang, angivet i Mile ved Æquator samt ved hver af Parallellredene.
3. Længdegradernes forskellige Størrelse, angivet i Mile ved Æquator og ved hver af Parallellredene.
4. Omrids af Landet paa Jordkloden; de betydeligste Floder og Søer; hovedretningen af Bjergstroget over hele Jorden samt Angivelse af de betydeligste Bjergmassers Middelhøide; de større Ørter, Stepper og Savanner; de skitriske Mesofletter; Amazonflodens Ekvofletter, samt Havne og Besejninger paa de vigtigste af de forskellige fysisk-geographiske, og paa enkelte af de politisk-geographiske Gjenstande.
5. Varme-Æquator tilkigemed Isthemerne.
6. Vandets Middeltemperatur i det store Ocean, det atlantiske og det indiske Ocean.
7. Grundtræk af de betydeligste Strømme i de større Oceaner.
8. Langbanen og Langmasserne i det atlantiske Ocean.
9. Pasfatvindhens og Monsunernes Regioner, samt Angivelse af de forskellige sædvanlige Vinde.
10. Den nordlige Magnetpol.

*Fra Veiledning ved Brugen af Oldenburgs
Globus
af Georg Ferdinand v. Oldenburg, 1843*

Det kgl. Bibliotek

Den 30. januar 1848 lukkede Frederik Oldenburg sine matte øjne, 81 år gammel, efter i 31 år at have været enkemand og i 17 år praktisk talt blind - uden at kunne læse eller skrive - hans kæreste beskæftigelse.

Mon hans gamle ven og skolekammerat, den 83-årige generalmajor Hegermann-Lindenchrone, efter hans ønske, stavrede ud på Assistents Kirkegård i kulde og mørke i den årle morgen den 7. februar for at følge sin ven til graven?

Tiende slægtled

5. gen. 16/1 THEODOR WILHELM OLDENBURG (27/9 1805-26/5 1842)
og hans hustru

5. gen. 16/2 LOUISE ROTHE (27/10 1808-23/3 1891)

Theodor Wilhelm Oldenburg blev født den 27. september 1805 i København, i Nørregade, der hvor Folketeatret nu ligger. Han blev døbt i Vor Frue Kirke den 13. november. Samme efterår flyttede familien til gaden Åbenrå, til et hus overfor Den reformerte Kirke, og her voksede Theodor op. Da han var 1½ år gammel, døde hans mor i barselseng.

Ei nogen kjærlig Moder Barnet favned,
Ei nogen Moder-Røst mig kaldte kjær.

Dette er lidt af hans "Barndoms-Erindring".¹⁹²⁾ Han var en ensom lille fyr. Hans søster Thora, som var 1½ år ældre end han selv, blev året efter moderens død optaget i morfaderen Christian Bastholms (7. gen. 64/3) hjem i København.¹⁹³⁾ De to store brødre var meget ældre, ved moderens død var Fritz 8 år og Ferdinand 7.

Jeg var et Barn, og da en kjærlig Fader
Med trofast Hjerte ledte mig paa Vei,
"See, Søn, den rette Vei! - hvo den forlader
Han straffet bliver - svigt den derfor ei!"

192) Fra "Mindeblade over Theodor Wilhelm Oldenburg", udgivet 1844 af P.Chr. Kierkegaard. Dersom ikke andet er angivet, stammer de følgende citerede digte derfra.

193) Se note 120 og 170.

Veiledet saa henleved jeg de Dage,
Indtil min Barndoms Taage svandt for mig.
Og for hvert Skridt i den blev lagt tilbage,
Mit Hjerte, Fader, sønligt takker Dig.

Han skriver i samme digt (Barndoms-Erindring), at "Luen tændt paa Pligtens Alter stod", "men meget jeg i Livets Morgen savned" - "og aldrig ønsked jeg mig did igjen".

Som ganske lille dreng, knapt to år gammel, har Theodor vistnok oplevet Københavns bombardement, da en bombe slog to værelser i deres hus i kvas, og da faderen og børnene tilbragte natten mellem 5. og 6. september på kirkegården ved Den reformerte Kirke, mens byen brændte, og ilden kom faretruende nær deres hjem.

Theodor kom i Borgerdydskolen, som fra 1813 havde til huse i Klareboderne. Skolens bestyrer var dengang professor Michael Nielsen,¹⁹⁴⁾ en dygtig pædagog, der nærrede virkelig interesse for sine elever. Han gav dem ikke alene gode kundskaber, men også en etisk målsætning. Fysisk træning var noget ret nyt. Michael Nielsen fulgte selv sine elever til svømning i havnen og til boldspil på fælleden. Han var en ilter mand: "Kommer du således een gang til, hugger jeg dig under øret, - jeg tror, jeg vil gøre det straks!" - "Har jeg sagt en ting, så har jeg sagt den, om jeg så aldrig har sagt den!" - Hvis en dreng ikke straks kunne svare på hans spørgsmål, fik han på stedet nul, og et nul til og et til. Men Michael Nielsen knyttede fremragende lærerkræfter til sin skole, det må fx. have været en oplevelse at blive undervist af digteren Poul Martin Møller.

Blandt Theodors skolekammerater var der flere, som blev præster, og som han også senere var nært knyttet til, ikke mindst Peter Christian Kierkegaard,¹⁹⁵⁾ som forblev hans trofaste ven hele livet.

194) Prof. Michael Nielsen og Borgerdydskolen er omtalt bl.a. i kontorchef W. Kornerups memoarer, Kbh. 1924, og i Ill. Tidn. 1877 nr. 953.

195) Peter Christian Kierkegaard (1805-88), lic.theol. Sognepræst 1842 i Pedersborg ved Sorø. Biskop i Ålborg 1856-75. Kultusminister 1867-68. Tilhænger af de grundtvigske kirkelige frihedskrav. Fremragende prædikant, men led af tungsind og døde sindssyg.

Theodor blev student i 1822, 17 år gammel, med 1. karakter. Egentlig kunne han have taget studentereksamen året før, men han måtte vente for at nå den lovbefalede alder. Han valgte teologi som studium og blev færdig, kun 20 år gammel, den 17. april 1826 - med laudabilis - samme dag som vennen P. Chr. Kierkegaard. I maj måned skrev Theodor et temmelig højstemt digt til sin ven. Flere år efter, da Peter Christian begyndte at skrive dagbog, genså han digtet og skrev: "Quanto melius Brorson: Ak, søger de nedrige Steder!"¹⁹⁶⁾ og han tilføjer: "De øvrige Monumenter over hans og mine Digte brændte ved samme Leilighed!"

I det kierkegaardske hjem gik Theodor ud og ind som ven af huset. Det lå på Nytorv ved siden af domhuset. I stueetagen havde Peter Christian sit studereværelse med skrivepult ved vinduet.

Hos den gamle pietistiske far, Michael Pedersen Kierkegaard¹⁹⁷⁾, var der i deres studietid åbent hus for de mænd, der førte an i tidens åndelige røre.

Her kom Grundtvig, som fra 1822 var blevet kapellan ved Vor Frelzers Kirke efter 8 års udelukkelse fra embeder.

Grundtvig var en omstridt person. Skønt han havde et så afgørende digt som "Påskeliljen" bag sig, var han endnu på det tidspunkt teologisk uafklaret, kæmpende med sig selv og hele det rationaliserede, skrift-teologiske kleresi. Hans gennembrud, hans "mageløse opdagelse" af trosbekendelsen som kirkens grundvold og samlingspunkt, kom i 1824, hans skarpe genmæle mod

196) Quanto melius = hvormeget bedre med -
Nedrige Steder, nu: ydmyge steder, - af Brorsons salme
"Den yndigste rose er funden".

197) Michael Pedersen Kierkegaard (1756-1838), vestjysk hyrde-
dreng, der ved uldhandel havde tjent sig op til at blive
en velstående københavnsk forretningsmand. Gift med
Ane Sørensdatter Lund (død 1834).

professor H. N. Clausens¹⁹⁸⁾ skrift i 1825, dommen, censuren, forbudet mod at synge "Den signede Dag" (ved kristendommens tusindårsfest i Danmark) kom til pinse 1826. Det år nedlagde Grundtvig sit embede.

Alt det skete i den tid, da Kierkegaard og Oldenburg var purunge teologiske studenter. De har fulgt Grundtvigs kamp på nærmeste hold. I stuen på Nytorv kom også teologerne Lindberg¹⁹⁹⁾ og Rudelbach²⁰⁰⁾. Den ene mistede sit embede, den anden fik ikke noget, fordi de åbent støttede Grundtvig. Her kom brødrene Fenger²⁰¹⁾ og ²⁰²⁾, sønner af sognepræsten ved Vor Frelzers, og vel flere andre af P. Chr. Kierkegaards studiekammerater.

-
- 198) Henrik Nikolaj Clausen (1793-1877), cand.theol., dr.phil., Professor i teologi ved Københavns Universitet. I 1825 udkom hans bog "Katholicismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus", som fremkaldte Grundtvigs "Kirkens Gemmele", hvilket gav anledning til en langvarig kirkekamp. H.N. Clausen var en af det national-liberale partis ypperste førere, han støttede skandinavismen og danskheden i Sønderjylland og alle bestræbelser for folkefrihed. Minister uden portefeuille 1848-51. Medlem af Rigsdagen. Universitetets rektor 6 gange.
- 199) Jacob Christian Lindberg (1797-1857), cand.theol., forfatter, lærer ved Metropolitanskolen. Som tilhænger af Grundtvig kastede han sig ud i dennes kirkekamp og mistede derved sin stilling. Levede i 14 år som forfatter. 1844 blev han sognepræst i Tingsted på Falster. Fremragende bibeloversætter.
- 200) Andreas Gottlob Rudelbach (1792-1862), cand.theol. og dr.phil. Hans store lærdom var velkendt, men da han 1825-28 sammen med Grundtvig udgav "Theologisk Maanedsskrift" og skarpt angreb rationalismen, var universitetets embeder lukkede for ham, hvorfor han i 1828 tog mod en stilling som superintendent og præst i Tyskland. Her blev han en af førerne for den ortodokse lutherdom. Fra 1848 sognepræst i Slagelse; da som en lærd bekæmper af grundtvigianismen.
- 201) Peter Andreas Fenger (1799-1878), cand.theol., 1827 sognepræst i Slotsbjergby og Sludstrup, 1855 ved Vor Frelzers Kirke i Kbh. Tilhænger af Grundtvig, virkede for ydre mission og for sognebåndsløsning. Udgav et tillæg til Evangelisk-christelig Salmebog og en samling Morgen- og Aftensange. Gift med Louise Augusta Manthey (1808-85) fra Falkenstein.
- 202) Johannes Ferdinand Fenger (1805-61), broder til P.A. Fenger. Lic.theol. 1833 sognepræst i Lyngø, 1854 i Høje Tåstrup. 1836-55 formand for Dansk Missionsselskab, 1842-51 redaktør af Dansk Missionsblad. I udvalg for Roskilde Konvents Salmebog. Medlem af kirkekommissionen af 1853. Tilhænger af Grundtvig.

↑ *Gammeltorv og Nytorv*
Det kierkegaardske hjem

Det kgl. Bibliotek

Søren Kierkegaard var dengang kun en dreng, 3 år yngre end sin bror. Søren lå som regel på sofaen, mens vennerne diskuterede, og kun engang imellem vågnede han op af dvalen og gav sin mening til kende. Søren var doven, og de to brødre skændtes meget.

Om sin ungdoms "Sturm und Drang" skrev Oldenburg senere:

Der var en Tid, der var en Tid,
Og ofte stunder Hjertet did,
I Ungdoms stærke Drømme-Aar,

.....

Da efter Barndoms kolde Gny,
Jeg vaagnede til Liv paa Ny;
Da kunde Hjertet drømme frit,
Og alle Tanker flyve vidt,

.....

Ja, drømte jeg om Sorg og Død,
Jeg kunde, selv i Drømmens Skjød,
Dog føle Glædens stærke Lyst
Med dybe Toner i mit Bryst;
Og følte jeg det Kolde Tryk
Af Taagen om mig, mørk og tyk,
Mit Øie kunde meer end græde.
Det kunde straale klart af Glæde,
Min Røst sig hæve høit i Fryd,
Og klinge med i Glædens Lyd
Og tale Spøgens muntre Ord,
Hvor Vittighedens Pile foer,
Og blive stormende og vild
Som Kindens Blus, og Øiets Ild!

Efter at Theodor Oldenburg var blevet teologisk kandidat, underviste han på sin gamle skole i græsk og religion, samtidig med at han tog de forberedende prøver til præstegerningen, stadig med de bedste karakterer.

Den 4. december 1827 blev han, 22 år gammel, forlovet med den

19-årige Louise Rothe, datter af kommitteret i rentekammeret, konferensråd Christian Rothe (6. gen. 32/3) og Charlotte Christine Müller (6. gen. 32/4). Louise var søster til Theodors ældre skolekammerat Vilhelm Rothe,²⁰³⁾ som var forlovet med Theodors søster Thora.

Louise var en yndig pige med en fin, rank skikkelse og lyse, blide øjne.

Da var det Solen selv som stæeg
Med Straale-Krands, mens Natten veeg,
Hvor før var mørkt, der blev nu lyst,
Det klang som Fugle-Sang i Bryst,

.....

Nu Hjertet roligt blev og stille,
Nu lagde sig de Storme vilde;
Ja, Gløden med den stille Fred
Udsprang som Blomst af Kjærlighed!
Thi denne klare Morgen-Stund
Den Morgen-Stund med Guld i Mund,
Oprandt for mig da HUN blev min,
Den kjære Kvinde faur og fiin.

Præst kunne man ikke blive, før man havde fyldt de 25 år, men Oldenburg brugte sin tid til teologiske og litterære arbejder. Han syslede med oversættelser fra engelsk og tysk i både poesi og prosa, og han forsøgte sig med en oversættelse af Illiadens 1. sang, som han gengiver i romantiske versemål:

Om Achils den vilde vrede,
Muse, klinge lad dit kvad

Da Peter Christian Kierkegaard i 1829 studerede i Berlin, begyndte en korrespondance mellem ham og Theodor Oldenburg, som

203) Vilhelm Rothe (1800-78), lic.theol.1829, sognepræst i Hyllested ved Skælskør 1829-34, lektor ved Sorø Akademi 1834-43, dr.theol. 1839, sognepræst i Vemmelev og Hemmeshøj ved Korsør 1843-76. Gift 1) 27/2 1830 med Thora Oldenburg (1804-31) og 2) 1841 med Frederikke Analie Ewald (1815-91). Hans far Christian Rothe (1770-1852) var gift 1) 1794 med Charlotte Christine Müller (1773-1814) og 2) 1815 med Johanne Cathrine Marie Selmer (1789-1870)(Sml.note 171).

fortsatte i alle årene, hver gang vennerne var adskilt. Oldenburg skrev den 3. februar 1829:

Kjøbenhavns-Nyt er jeg aldrig den Mand, der kan opvarte med allermindst i de senere Tider, da jeg bliver mere og mere fremmed for den Hovedstad, jeg lever i. Jeg gaaer meget sjelden i Selskab, og naar jeg undtager de faa Erinder jeg kan have inde i selve Byens Midte, bestaaer min hele daglige Færdsel blot i at gaae til og fra Skolen (fra Åbenrå til Klareboderne og retur) og om Aftenen den korteste Vei til min Kæreste (til Chr. Rothes ejendom "Vennergly" på Frederiksberg ved Værnedamsvej), hvor jeg, foruden hende selv, finder en Familie af begge Kiøn, stor nok til at give mig al den nyttige og behagelige Adspredelse, jeg forlanger

De to venner drøfter teologiske emner i næsten alle brevene, men der er også små glimt fra dagliglivet. Peter Christian i Berlin var noget stødt over, at hans lillebror Søren ikke skrev til ham og lod det skinne igennem i brevene, både til faderen og til Theodor Oldenburg. Theodor skriver i et brev af 17. maj 1829:

Da jeg sidst besøgte Dine Forældre, levede de ret vel. Din Broder har jeg formanet til at skrive Dig til; han lovede det, om han har holdt det, skal jeg ikke kunne sige.

Søren havde forlængst holdt sit løfte, - ret sur skrev han den 8. marts:

Da du mærkede, at de Opmuntringer til at skrive, der stode i de Fader tilsendte Breve ei hjalp, besluttede Du at lade mig erindre om min Pligt igiennem en anden, nemlig Oldenburg.²⁰⁴⁾

I brevet af 17. maj beklagede Theodor Oldenburg, at han arbejder langsomt på grund af stadig hovedpine og anden svaghed.

204) Dette brev indeholder den første Søren Kierkegaard-autograf. Det er skrevet, da han var 16 år gammel.

Den 26. maj var dog "Theodorus Guiliemus ab Oldenburg" medhjælper ved Vilhelm Rothes disputats for den teologiske licentiatgrad. Han var mellemmand mellem de disputerende, skulle sørge for, at de holdt sig til sagen, og han skulle afløse præses, når denne blev træt, thi handlingen varede fra kl. 10 morgen til 7 aften med kun $1\frac{1}{2}$ times pause.

Så snart Theodor Oldenburg var fyldt 25 år, søgte han præstekald, og den 20. december 1830 blev han udnævnt til sognepræst for Sorterup og Ottestrup menigheder i Slagelse herred. Allerede dagen efter var han til bispeexamen - på latin - hos Sjællands biskop. Den 8. april blev han ordineret i Vor Frue Kirke i København. Theodor og Louise's bryllup stod den 8. maj i Frederiksberg Kirke, men megen fest har der nok ikke været bagefter i "Vennersly", thi begge familier var dybt berørt af Thoras (hans søster og hendes svigerinde) pludselige død. Hun var blevet begravet 4 dage før brylluppet.

I Sorterup præstegård var Oldenburgs forgænger død i oktober 1830, kun 38 år gammel, og den 20. april var der auktion over "stervboet".

I den lysegrønne maj måned 1831 flyttede det unge nygifte par ind i den 4-længede, lave, stråtsækte bindingsværksgård, hvoraf en del stammede fra Christian IVs tid. På gårdspladsen var der en brønd, og bagved strakte der sig 2 tdr. land have. Stuehuset vendte mod nord ind mod kirkegårdsgærdet. Mod vest var der havedør ud mod den trærige have og en dam. Ud mod haven, i gårdens vestlige lørge, lå også præstens studerekammer og konfirmandstuen.

Præstegården stod ifølge opgørelsen til 7 tdr. hartkorn, og der var 60 tdr. land, hvoraf de 40 lå tæt ved gården.

Fra en "Haandbog for Kandidater og unge Præster især paa Landet" fra 1806 har man følgende liste over, hvad der behøves til en præstegård på Sjælland af denne størrelse:

5 a 6 gode Heste mellem 9 og 10 Quarters Høide, hvoraf enhver efter Tidernes Priser neppe vil erholdes under 60 Rdl.	360 Rdl.
9 a 10 Malkekøer og flere, om Sommerstaldfodring bruges og Jorden ikke er alt for daarlig, foruden en Tyr, hvoraf enhver overhovedet kan beregnes til 20 Rdl., tilsammen	220 "
1 a 2 unge Quægshoveder enten for at tillægge eller for at slagte til Vinter Provision i Huusholdningen	20 "
6 a 8 Faar tilligemed en Vædder af en bedre Sort i allermindst	30 "
3 a 4 Sviin til Indslagtning foruden Levesoe...	26 "
4 Gæss og 1 Gase - 4 kalkunske Høns og 1 Hane..	10 "
Ænder, Høns til Slagtning og Tillæg	10 "
2 Arbeidsvogne i Complet Stand med Fjæller, samt Høsthager og Læsse træ	150 "
2 Par Arbeids Seletøier af Læder og gode	44 "
1 Postvogn med Agestole og et Messing beslagen Seletøi	130 "
2 Jernpløve med Dræt	20 "
2 Kroge med hvilke Sæden om Foraaret nedpløjes.	5 "
2 Jernharver	14 "
1 Tromle med Hamle og Svingler	10 "
2 Knubsløder	12 "
1 Ridesaddel med Dækken og Bidsel	18 "
6 Hestedækner med Overgiorder	14 "
Tøir og Reeb til Grimer, Bindsler, Høvely, Fræreb, Bagreb, omtrent	10 "
3 a 4 Folkesenge, 1 a 2 Senge for Præsten og hans Familie, 1 Seng i Gæstekammeret	300 "
Jernkakkelovne 5 a 6	100 "
Linned af alle Slags, Lagener, Duge, etc.	200 "
Messing, Bliktøi, Jern, Tin, Porcelain, Glas, Kobbertøi	200 "
Borde, Stole, Speile, Commoder, Skabe, Skatol- ler, Dragkister	200 "
Trævare, Bryggekar, Spande, Baller, Bøtter, Øltønder, Fierdinger og andre Trævare til Køkken og Spisekammer	200 "

Tilsammen Rdl. 2303

Med en sådan investering sad præsten straks fra sin tiltrædelse i embedet i gæld til op over ørerne.

Selvsagt kan Theodor Oldenburg ikke have haft meget begreb om landbrug, men han skulle leve af gårdens indtægter samt tiender.

Efter statsbankerotten var det svære krisetider, og kornpriserne var elendige; livet på landet var en opslidende kamp for det daglige brød. Man arbejdede både søgne- og helligdage, hjemme eller tilsagt til hoveri på godset Store Frederikslund.

De to kirker, Sorterup og Ottestrup, tilhørte godset Store Frederikslund, hvis ejer, kammerherre Casper Holten Grevenkop-Castenschiold, havde kaldsret til sognene.

Begge kirkerne er typiske sjællandske landsbykirker, oprindeligt romanske, men med gotiske tilbygninger, hvidkalkede og med røde tegltage. I Ottestrup kirke findes nogle mærkelige kalkmalerier fra ca. 1500. De forestiller et folkeeventyr om ræven og gæssene: på det ene prædiker ræven for gæssene og løber bort med en af dem i flaben - på det andet klynger gæssene to ræve op i en galge. Sandsynligvis er de blevet til i reformationstidens harme mod papisterne.

I Sorterup kirke er der en smuk granit-døbefont. Altertavlen, malet af fru Lucie Ingemann, er helt igennem gyselig og uden kunstnerisk værdi. Billedet forestiller en sødladen og fad Jesus-skikkelse omsvøvet af små englebasser. Hendes produktion af den slags altertavler var enorm, og hun forærede dem uden blusel væk til kirkerne i omegnen af Sorø. Da Oldenburg var en god ven af hendes mand, B.S. Ingemann, var det jo rimeligt at glæde ham med en. En del af disse mangfoldige altertavler er senere foræret væk til kirkerne i Island!!

De to sogne, Sorterup og Ottestrup, rummede i 1824 tilsammen 840 sjæle. Fra de mange breve, Theodor Oldenburg skrev til sin ven P. Chr. Kierkegaard, kan man følge hans præstegerning i dette midtsjællandske kald og også hans egen udvikling.

Sorterup kirke, set fra landevejen

L. Oldenburg
Sorterup 16 Novemb. 1899.

**Fra Bastholmske Familiepapirer
Sorø Akademis Bibliotek**

*Med hjertlige hilsener fra os
dette fra hals dig kjære Pæd.*

Moder

**Brev af 22. juli 1876 fra Louise Oldenburg
f. Rothe til hendes søn Valdemar.**

Rigsarkivet

Af det første eksisterende brev fra Sorterup præstegård, af 10. april 1832, ses det, at han har haft feber, men nu atter er rask; brevet fortsætter:

Det hænder mig stundom, at jeg i mit offentlige Foredrag bliver ligesom opløftet over mig selv.

Han kender godt "Tvivlens Hav og Vanskelighedernes Labyrinth", men

Hvor barneglad maae ikke den, der i den sikre Troe til Forsoningen føler, at han har Fred med Gud, kunne gaae under Herrens Himmel paa hans skønne Jord og finde Vederquægelse i Venskab, Kiærlighed og alt skjønt, sandt og godt.

25. Septbr. 1832:

Jeg har mellem Høstens Adspredelser saa flittigt som mueligt saaet i min egen Sjæl og ønsket at kunne det endmeere. Jeg har min gamle Kamp mellem Modløshed over min egen Menigheds liden Interesse for Kirken og det tillidsfulde Haab om bedre Fremtid.

.... det er mig opmuntrende at se, at de fleste af dem, der nogenlunde gaae i Kirke, kommer der temmelig stadig, enkelte næsten hver Søndag. Unægtelig er der mange aandelig døde herude, men for Nogle dog en Tilnærmelse til Livet

Nogle af Menigheden (har) sagt mig, at de ved at forlade Kirken mangen Gang (var) fast besluttede at ville gaae der jævnlig, men at, naar næste Søndag kom, er Lysten borte

Foreldre og Huusbonde sætter dem (de unge) til Arbeidet om Helligdagene

....urimelig Afstand fra Kirken, Sult og Nøgenhed og Modløshed i Huusene, Tilsigelse til Hoveri om Søndagen (er blandt de ting, der holder folk fra at gå i kirke). Dette har Adskiellige tilstaaet for mig, og Huusbonden og Foreldre har erklæret, atnaar de gav Tyendet Vink om at gaae i Kirke, svarede disse, at Frygt for

at skulle "læse for Præsten"(jog dem) til alle 4 Hjørner (verdenhjørner). Slemt, at Katechisationen skal være en Bussemand, samt at dette gavnlige Opbyggelses- og Belæringsmiddel skal skræmme Folk (jeg søger at) undgaae altfor skolemæssig Examination Jeg skulde derfor næsten meene, at det Retteste var at lade Katechis. fare indtil videre - thi de forordningsmæssige Tvangsmidler, Multker, ere vel her næppe paa deres Plads Jeg frygter, at vi, ved at ville for Meget, udretter for Lidet.

Omtrent på denne tid var der bispevisitats i Sorterup og Ottestrup. Men det kunne ikke vække folk af dvale, aldeles ingen gamle mødte op, ikke kirkepatronen eller skoleforstanderen. I sin visitatsbog skriver biskop P. E. Müller,²⁰⁵⁾ at han ønsker menighedens nidkære og velbegavede lærer, hr. pastor Oldenburg, kraft og held og fremfor alt himlens velsignelse til at modarbejde den sløvhed for det kirkelige, som havde indsneget sig i dette sogn."

I 1833 havde P. Chr. Kierkegaard søgt, og var blevet udnævnt til, embedet som sognepræst for Vejerslev-Blidstrup på Mors. Oldenburg skrev til ham den 16. marts 1833:

Jeg har ikke længe været Præst, men dog længe nok for at kunne vide og sige, at det er en saare ønskelig og velsignet Stilling jo mere ivrig man tjener Gud og arbejder i hans Gierning, med desto større Ro og indre Glæde lønner han os

Kierkegaard, som tit havde åndelige vanskeligheder, fik dog skrupler og bad kongen om fritagelse for præsteløfte og embede. Oldenburg skrev derpå, den 9. april 1833:

Da det har været vor Skik alle Dage at tale aabent til hverandre, venter Du vel ogsaa oprigtige Ord fra mig denne Gang. Jeg tilstaaer, jeg erfarede dette

205) Peter Erasmus Müller (1776-1834), cand.theol., historiker og sprogmand. Professor i teologi 1801, Sjællands biskop 1830. Udgav arbejder om islandske sagaer, Saxo, færøske kvad og danske synonymer.

Skridt med Smerte. Vel agter jeg, at naar Du antog det for Din Overbeviisning ei at kunde rettelig modtage saadant Kald, Du da blev i Din Overbeviisning, der var grundet paa, at Du fœlte Dig uværdig til denne Virksomhed, - hvor er vel den troe Tiener i Herrens Huus, som fœler sig værdig til Guds Tieneste? Du har sagt mig for ei længe siden, at Du var glad ved at vide, at Gud har skænket Dig Troen, - hvorledes kunde Du da mistvivle i Stedet for ved Troen at hente Lys og Kraft? Jeg vil ingenlunde dømme Dig, men det bedrøver mig

Vær forvissat om, at ihvordan det saa gaaer, har Du en Ven i mig, som altid har Dig hiertelig kjær og ønsker Dit Vel. Gud forunde Dig Liv og Lys, Kraft og Trøst.

Blandt omegnens præster genfandt Theodor Oldenburg to af sine venner fra den grundtvigske kreds i København, nemlig brødrene P. A. og J. Ferdinand Fenger,²⁰⁶⁾ og tre gamle skolekammerater, imellem dem C. F. Rønne, der siden blev den første formand for Indremission.²⁰⁷⁾

Dette var ikke rent tilfældigt. Sagen var den, at greve F. A. Holstein²⁰⁸⁾ på Holsteinborg var en foregangsmand på sin egn, både i praktisk og i åndelig henseende. Han havde i høj grad øje for det åndelige dødvande, som rationalismen efterhånden var endt i. Han indkaldte lægprædikanter til at tale ved private møder, hvad der var forbudt, men hvad Holstein satte sig ud over. Desuden havde han kaldsret til 8 sogne, og hver gang

206) Se note 201 og 202.

207) Christian Frederik (Falch) Rønne (1798-1890), præst i Haarslev og 1834-76 i Høve, ven af de gudelige forsamlinger, medstifter af Kirkelig Forening for indre Mission, hvis formand han var 1858-81.

208) Frederik Adolf Holstein, lensgreve af Holsteinborg (1784-1836), en idealistisk og filantropisk anlagt mand, der på sit gods udførte et stort arbejde til forbedring af landbruget og af bøndernes kår og oplysning, oprettede en sparekasse, grundede opdragelsesanstalten "Holsteinsminde", stiftede Sorø Amts Landboforening. Politisk frisindet, men ikke liberal. Stærkt religiøst bevæget dannede han et missionselskab og var en af lederne for den sydvestsjællandske religiøse bevægelse.

de blev ledige, sørgede han for, at der kom unge opvakte præster dertil.

I 1833 slog sådanne 12 præster sig sammen i "Det sydvest-sjællandske Broderkonvent". En gang om måneden lod de kørehesten spænde for vognen, præstekonen satte sig op ved siden af sin mand, og så gik det afsted hen ad de sjællandske landeveje til møde hos en af de 12 og til et hyggeligt måltid, sang og musik bagefter.

Dette fællesskab blev en styrke og berigelse for de præster, som - alene på deres poster - meget vel kunne sidde og hakke i det. Det primære problem for dem var uden tvivl det træge menighedsliv i deres sogne. Dertil kom Holsteins "gudelige forsamlinger", som unægtelig havde bragt det liv og røre, som præsterne ønskede sig, men måske ikke helt på den måde, de havde tænkt sig. Meningerne var delte. De 12 præster blev dog enige om, at de hver især måtte tage stilling til "forsamlingerne" efter deres eget skøn, og det bemærkelsesværdige er, at fællesskabet ikke blev brudt. Her sad Grundtvigs tilhængere i vennelag med den kommende Indremissions folk. Det vigtigste for dem var at komme ud af rationalismens spændetrøje og af skrift-teologiens sneglegange.

Til det formål var der fremsat nogle kirkelige frihedskrav. Man ønskede sig for det første frihed til sognebåndsløsning, for det andet fritagelse for at skulle tvangsdøbe baptistbørn. For det tredje ønskede man en ny salmebog, for det fjerde et nyt ritual. De arbejdede sig sejt frem mod disse ønskers virkeliggørelse.

For det femte arbejdede de for Dansk Missions Selskab.

I 1833 udbrød "Den vestsjællandske Krig", som der endnu går frasagn om og nævnes i Slagelses turistbrochurer.

Theodor Oldenburgs gode ven, pastor P. A. Fenger i Slotsbjergby havde under en vakance prædikeret i Sct. Peders Kirke i Slagelse, hvor Hans Bastholm²⁰⁹⁾ var sognepræst. Bastholm havde

209) Hans Bastholm (1774-1858) var Th.W. Oldenburgs morbror. Præst i Slagelse 1799-1846. Gift 1799 med Anne Jacobine Bejer (1778-1859). Se note 120 og 124.

fra sin ungdom nærmest følt lede ved præstegæringen og var efterhånden blevet en særling, der næsten altid opholdt sig i sit berømmelige bibliotek.²¹⁰⁾ Hans forkyndelse gik ud på, at Jesus var Dydens Apostel, og den blev ført frem med blændende talegaver.

Fønger angreb denne dydslære, som blev ført frem af "Jesu falske Venner", og så snart denne udtalelse kom Bastholm for øre, for han i blækhuset og skrev til "Vestsjællands Avis", som han selv var redaktør af, imod det gudelige postyr, der var kommet til egnen. På forsiden af avisen satte han dette vers, skrevet af kapellan Michelsen ved Holmens Kirke:

Og naar vi møde for den store Dommer,
da spørger denne kun: "Hvad har Du giort?"
thi Troen ei i stor Betragtning kommer

Oldenburg skriver d. 8. maj 1833 til P. Chr. Kierkegaard:

Du kiender da Striden, yppet af Bastholm og han vide min Dom om Sagen. Ikke har jeg for nyelig seet vor Troe angribes med saa jammerfulde Vaaben, med saa sammenjasket og uforskammet Snak. Alt, hvad jeg har ønsket at kunne tale i samme Strid, er til min Glæde bleven fremført af de forskjellige Præster, som har spidset Pen mod Bastholm. Endnu har jeg ikke følt mig foranlediget til at tale høirøstet imod, ønsker ei heller, at denne forærgelige Kamp maae vare forlænge, at heller ikke jeg, saa svag som jeg er til at bruge Mundens Sværd, kan tie uden at krænke en Pligt.

.... Pengene er det naturligviis galt med, men Gud skjænker os dog saaremeget Lykke.

.... Gud forunde mig at bruge mig som hans Redskab til at vække Nogle af de mange, mange Døde iblandt dem (hans egne menigheder).

210) Sml. H.C. Andersen: "Mit Livs Eventyr", 3. kapitel:

Da jeg seent om Aftenen naaede Slagelse og steg af i Gjestgivergaarden, spurgte jeg Madamen der, hvad Mærkeligt her var i Byen.

"Den nye engelske Sprøite og Pastor Bastholms Bibliothek!" svarede hun, og det var omtrent ogsaa alle Mærkelighederne.

I præstegården var der nu 2 børn. Christian var født den 1. februar 1832, og den 2. juni 1833 blev lille Louise født og opkaldt efter

Den Kvinde, som saa hjertelig
Og ømt har knyttet sig til mig,
Som trolig ved min Side gaaer
I blide og i trange Kaar,
Som gjør saa hyggeligt et Hjem,
Som lokker Smil og Glæde frem,
Og gjør som Moder til de Smaa
Min Bane dobbelt let at gaae,
Som eier og som skjænker Fred,
ved Troe og Haab og Kjærlighed!

Christian var hans øjsten, "dygtig, livfuld, sjælfuld, kraftfuld".

Efter "Høstens uafslædig adspredende Arbejder" sender Oldenburg igen et brev til Kierkegaard den 25. Septbr. 1833. Han skriver, at han

.... endnu ei er i den rette Ligevægt men trykkes og tvinges af tunge Pengesorger. Mangel paa Penge sætter mig i den største Forlegenhed, som gjør Udsigten grumme sort rundt omkring. Slemt er det allerede nu, - jeg maae alt belave mig paa med det Første at ophøre at kunne klæde mig anstændigt, da Kornpriserne, hvorpaa al min Indtægt beroer, uden Tvivl ville blive særdeles lave. Al min Redning afhænger af den sædvanlige Ting at kunne gjøre et nyt Laan - men jeg seer intetsteds Udsigt dertil. Jeg har intet Begreb om, hvorledes jeg skal kunne reddes.

Dog er der vel Een, der veed det, og Ham fortrøster jeg mig paa, og derfor gjør min Nød mig heller ikke ulykkelig, men at den trykker mig og forstemmer mig, kan jeg ei forhindre, i det højeste kun i enkelte korte Øyeblikke.

.... Jeg gaaer nu med alskens Planer til paa en eller Maade at vække lidt christeligt Liv blandt Menighederne.

I begyndelsen af november 1833 havde Louise og Theodor været på besøg hos hans morbror Hans Bastholm og dennes kone Jacobine i Slagelse. Bastholm havde sagt, at han tænkte på at trække sig tilbage og havde luftet den mulighed, at hans søstersøn muligvis kunne få embedet efter ham.

Den 16. november skrev Oldenburg til Bastholm: "at Udsigten til at forbedre mine Kaar beskæftiger mit Sind Noget", og han fortsætter:

At det navnlig vilde være mig fordeelagtigt at komme i det Embede, kan jeg ikke betvivle, ifølge den Oplysning, De var saa god at meddele mig om Embedets Indtægter At jeg ogsaa vel maatte kunne taale at afgive af Indtægterne en vis aarlig Deel til Dem, tør jeg ogsaa sige, dels fordi jeg kan leve temmelig tarveligt, dels fordi det er ej mere end billigt at jeg afstod Noget for at naae en Lykke, som ellers paa ingen Maade kunde blive mig til Deel.

.... jeg kunde sikkert stole paa, at, naar først Onkel havde viist mig saameget Venskab at virke for mig til at faae Kaldet, vilde De ikke vise mig mindre Venskab siden, og følgelig ei sætte mig paa haardere Vilkaar end jeg kunde taale

Men det var en lygtemand, Bastholm blev siddende i embedet i 13 år endnu.

Den 25. januar 1834 skrev Oldenburg til P. Chr. Kierkegaard: For os Landmænd har dette Aar været forførdeligt slet formeedelst de lave Kornpriser.

.... nu vil jeg arbejde, vil arbejde til et vist (bestemt) Maal vil disputere om et Aars Tid for om nogle Aar at kunne doctorere og dermed faae Adgang til Forfremmelse; men jeg maae skrive noget, hvortil ei hører formange Bøger, vil skrive en Monografi om Cyprian,²¹¹⁾ gjøre en Deel deraf til Licentiatdisputats og muelig til en Doctor-dito.

211) Cyprianus, gik ca. år 245 over til kristendommen, biskop i Karthago, død som martyr 14/9 258.

Det var dengang uhyre vanskeligt at sidde ude på landet og foretage sig noget videnskabeligt. Han beder Kierkegaard om at skaffe sig bøger:

Aflever Bøgerne i Pakker til Gardergaarden (Vestergade 18) til Kjøbmand Larsens Karl fra Slagelse, som hver Uge er Fragtmand til Slagelse, Mandag eller Tirsdag.

Han opgiver først at skrive en disputats på latin, vil hellere skrive en bog om Cyprian på dansk, som kan skaffe ham nogen indtægt.²¹²⁾

29. Marts 1834:

Herude godt som sædvanligt med Guds Bistand. Knap paa Penge. Min Menighed som sædvanligt..... Langfredag faa eller ingen af de Gamle, men mange af Ungdommen.

Dønningerne efter "Den vestsjællandske Krig" holdt på endnu, og Hans Bastholm var ved at skrive en bog. Han lod sin søstersøn læse manuskriptet og fik det tilbage med et brev af 13. juli 1834, hvis hovedindhold er dette:

.... dens Løsning (har) været af megen Interesse for mig, da jeg er derved underrettet om Deres religiøse Anskuelse Det er en Selvfølge, at dette Troesystem ikke kan være mig tilfredsstillende

Den 2. januar 1835 skrev Oldenburg til Kierkegaard:

Jeg lever som sædvanligt og dog anderledes, idet at f.Eks. min Families Størrelse nyelig er blevet udvidet med et tredje Barn, (Valdemar (4. gen. 8/1) født 1. december 1834) saa og derved, at min oekonomiske Forfatning immervæk forværres, at jeg nu har den bedrøvelige, men temmelig sikre Udsigt til hvert Aar at komme 300-400 Rdl. længere tilbage, hvilken Bedrøvelighed fordobles derved, at jeg ikke meere kan vente Tilflugt af Laan

- Der har været talt meget i vore Præste Conventer om

212) Det blev til en række artikler i Jacob Lindbergs "Nordisk Kirketidende" 1837, nr. 11-17. (Se note 199).

Præstens Pligt ved Huusbesøg at søge at udbrede christelig Troe og christeligt Liv jeg selv føler ofte Velsignelsen, der kunde flyde af en saadan Missionsgjerning. Og see! Jeg har dog ei begyndt en saadan Virksomhed! det er klart, at denne før omtalte Gjerning er heel forskjellig fra den private Sjælesorg, der anvendes der, hvor Præsten finder opfordrende Anledning dertil, idet ved hine Huusbesøg Præsten kunde gaae om fra Huus til Huus, og ved at søge at foranstalte en Andagtstime med Familien søge at skaffe Evangeliets Indgang, vække Lyst og Iver for Guds Riges Komme. Det er vist, at endskiønt jeg ei er i Stand til egentlig at anføre nogen gyldig Grund mod Huusbesøg, er der dog Noget i mig, som synes mig at sige, at de ikke ere saa ubetinget tilraadelige og ønskelige²¹³⁾

Theodor Oldenburg har opgivet tanken om disputats på grund af "Melankoli, Mismod og Svaghed" - "Verdslige Sysler, verdslige Bekymringer, Bogmangel, fremfor alt Dovenskab".

Men han gør det værre, end det er.

Kirkekampen mellem Grundtvig og professor H. N. Clausen,²¹⁴⁾ der begyndte i 1825, kunne stadigvæk bringe sindene i oprør.

I 1835 udgav Oldenburg en lille bog, "Nogle Bemærkninger i Anledning af Hr. Dr. og Professor Clausens Angreb paa den kirkelige Forsagelse ved Daaben", som Søren Kierkegaard hjalp ham med at læse korrektur på.²¹⁵⁾

Han havde det ikke let med sig selv, har skildret en side af sit indre liv i følgende vers:

213) I biskop Paul Oldenburgs artikel: Theodor Wilhelm Oldenburg, i Aarvog for Historisk Samfund for Sorø Amt XXXII 1944 tolkes dette brev om husbesøg, som om det drejede sig om de før omtalte "gudelige forsamlinger."

214) Se note 198.

215) Udgivet i København 1835, 42 s., 8 vo.

Jeg kan ei lee hvor Alle lee,
Ei altid jeg med Smil kan se
Hvad andre kunde juble ved;
Ja tit med Suk og Sorg jeg leed,
Hvor Glæden som Orkanen fløi,
saa stærk, saa vild, saa fuld af Støi!
Og ofte i den største Lyst
Dybt sukked Hjertet i mit Bryst;
Naar høiest Glæden om mig lød,
En Taare fra mit Øie flød. -
Hvorfor? Hvorfor? det veed jeg ei,
Hvo kjender Hjertets skjulte Vei? -

Det er, som om han søger tilflugt hos sin Louise:

Men kender du det, moder kær,
og har du følt det, hvad det er,
når alle nerver sitre så,
når alle pulse banker så,
når afmagt trykker, knuger så,
som skulle brat man nu forgå!
O, kender du det moder kær,
og har du følt det, hvad det er,
at mærke livets glød så svag,
at se dets lue svinde hen
så pludselig og brat, som den
udslukkes skulle næste dag. 216)

Hans søde kone kunne ikke rigtig hjælpe ham over hans tung-
sind og svage nerver, det kunne i virkeligheden kun hans
kristentro:

I denne stille Lykkes Kreds
Jeg skulle være utilfreds?
Med denne Glæde denne Ro
Der skulle Mismod hos mig boe?
Og Hjertet, som har slig en Skat,
Kun skulde føle sig forladt,

216) Trykt i tidsskriftet "For Kirke og Kultur", Kristiania,
Mars 1916 i en artikel af Vilh. Sommerfelt: "Theodor
Vilhelm Oldenburg".

Kun skue Alt, hvad Livet gav,
Som Natten sort og Livets Grav?
Ja, glemme Gud, som gav mig meer,
end noget jordisk Øie seer:
Som skjænkede mig ved Jesu Tro
I Hjertet Haab og Fred og Ro,
Som klarede mit Øies Lys,
Som gav mig Trøst mod Dødens Gys,
Som gav mig Ord, som gav mig Røst,
At tale om den dybe Trøst,
Der giver Seier over Død,
Der fører os til Hvilen sød
Til Hvilen sød fra Jordens Dal,
Til Broderen i Himmel-Sal!

Den 2. januar 1836 døde Christian, den knap 4-årige lille gut:

O! jeg har følt saa haardt et Sted!
O! jeg har seet min Christians Død!
Seet Døden kjæmpe mod hans Liv,
Har seet ham blive kold og stiv!
O! jeg har seet den snevre Seng -
Det haarde Leie for min Dreng -
Jeg gik med ham den tunge Gang
Til Graven under Klokke-Klang,
Som runged ud: nu er han død!
Nu er din lille Christian død!
O! jeg har klaget ved hans Grav,
Da Herren tog hvad Herren gav!
O! jeg har sukke, jeg har grædt
Til jeg af Graad og Suk blev træt.
O! jeg har raabt paa Christians Navn,
Min lille kjære Christians Navn,
Med bittre Taarer, bittert Savn!
Men selv da Taaren stridest randt,
Selv da jeg Korset tungest fandt,

Da høiest Klage-Raabet lød,
Og dybest Suk fra Hjertet flød,
Da svandt dog ei mit Haab min Troe,
Da svandt dog ei den dybe Ro,
Som gyder Lægedom i Bryst,
Og giver knuste Hjerte Trøst,
Da hvisked Aanden mig i Løn:
"O græd ei, græd ei for din Søn!
Han sover godt og hviler sødt!
O mindes dog: hvad her er dødt
Skal herlig vækkes op paa Ny
Til evigt Liv i Himmel-By!"
Da mildnedes min Klage-Røst,
Og Lyset skinted i mit Bryst,
Da hørte jeg i Klokkens Klang
Ei Dødens Bud, men Englesang,
Hvormed de ham som nys laae Liig
Nu ringed ind i Himmerig,
Og takked - skjønt med Taarer - Gud,
Som fører Alting herligt ud.

Straks efter Christians død fik præsten kopper og var alvorligt syg. Året efter kom lille Thora til verden, den 15. december 1836; B. S. Ingemann stod fadder ved hendes dåb. Tre år senere blev sønnen Johannes født, den 30. november 1839.

Theodor Oldenburgs grundtvigske venner tilbød ham redaktionen af Dansk Missionsblad, som han overtog fra begyndelsen af året 1837. I det første nummer af bladet, som udgik fra ham, offentliggjorde han et lille digt, hvis første strofe er:

I Jesu navn skal alting ske,
hvad endes skal med ære.

Han blev grebet af opgaven, missions-befalingen og de store perspektiver. Dansk Missions Selskab var stiftet i 1821, og endnu var man kun i gang med at skabe en hjemlig basis for at kunne sende missionærer ud. Derfor sad Oldenburg flittigt og

oversatte beretninger fra britiske og tyske missionsstationer. Han skrev artikler, hvor han hævdede, at det måtte være forkert som det første på en missionsmark at oprette skoler og udbrede sit eget sprog. Det første måtte være at tale og prædike på de indfødtes eget sprog - (Modersmål er vort hjertesprog, kun løs er al fremmed tale!) - senere under skolegangen kunne man så lære de indfødte at tale et fremmed sprog.

Det første år skrev han i Missionsbladet om kirkens grundvold: "det er nemlig slet ikke andet end vor kristne dåbspagt. Forsagelsen og trosbekendelsen...er det jo, som gør os til kristne og må da nødvendig være samfundsbåndet mellem alle kristne". Dette er klart og utvetydigt Grundtvigs "mage-løse opdagelse", som føltes så afklaret og enkel overfor skrift-teologiens lærde krav og usikkerhed: "I dåben har vi annammet en gave...så at vi nu kan træde frem med anderledes sikre skridt, end om vi ikke vidste, hvad vi skulle tro før efter lykkelig endt skriftstudium og næppe engang da." 217)

Der er da ikke tvivl om, hvor vi har ham.

Det var dristige ord, efter at Mynster²¹⁸⁾ i 1834 var blevet Sjællands biskop.

I. P. Mynster havde selv brudt med rationalismen og havde i årene i København som hof- og slotspræst haft mange tilhørere til sine fremragende prædikener. Men over for Grundtvig stod han uforstående og kontrært. Som biskop modsatte han sig konsekvent enhver grundtvigsk frihedstanke, de tanker som f.eks. de 12 præster i Sydvestsjælland arbejdede med. Da han også havde magt i spørgsmål om embeder, og brugte sin magt som han

217) Oldenburg i Nordisk Kirketidende 1840.

218) Jacob Peter Mynster (1775-1854), sognepræst 1802 i Spjellerup ved Næstved, 1811 kapellan ved Vor Frue i Kbh., 1826 hofprædikant, 1828 hof- og slotspræst, 1834-54 Sjællands biskop. Fremragende prædikant. Som biskop modsatte han sig de grundtvigske frihedskrav. Udgav et eget tillæg til Evangelisk-christelig Salmebog. - Begravelsestalen over ham gav anledning til Søren Kierkegaards angreb: "Var biskop Mynster et sandhedsvidne?"

havde agt, stod han for de grundtvigske præster som "den store stygge ulv".

Censurdommen over Grundtvig var efter 11 års forløb blevet hævet i 1837, men han var stadig uden embede. Han havde lov til at tale som "fri aftensangsprædikant", men måtte ikke forrette kirkelige handlinger, og nytårsaftensdag 1839 nægtede Mynster ham dispensation til at konfirmere sine sønner - "Hvad kvidrer I om, I spurve grå?" Sådan lå landet.

I 1837 besøgte pastor Peter Rørdam²¹⁹⁾ Sorterup præstegård:

En yndig, mild, lille præstekone bød mig venligt velkommen. To smukke og rene børn legede på gulvet. Så kom præsten, en kristen, ydmyg, kraftig, hensynsfuld. En yndig familie har jeg der lært at kende. Husfolkene er muntre og flittige. Avlskarlen læser Ingemanns romaner for de andre folk Der blev læst til bords.

Rørdam mente også, at Theodor Oldenburg var stolt og satirisk, andre syntes, at han var vittig.

Ved Dansk Missions Selskabs vintermøde i København den 9. januar 1838 holdt Oldenburg en prædiken, som er blevet optegnet bagefter.²²⁰⁾ Her er lidt af indledningen:

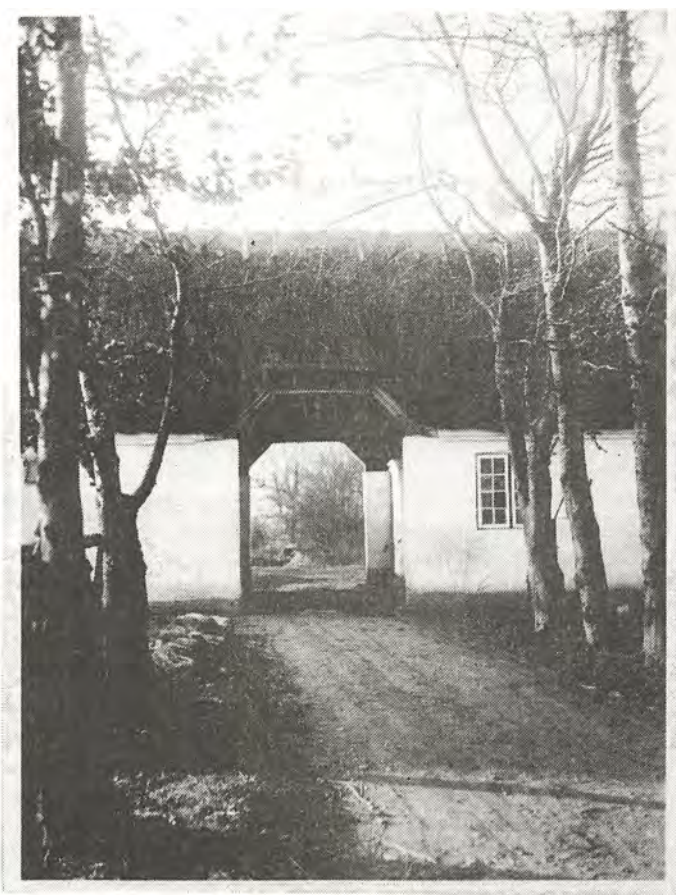
At de sidste tider er begyndt, kunne vi ikke være blinde for, naar vi sammenligne, hvad der i vore dage begynder at ske, med Herrens ord: "Dette riges evangelium skal prædikes for den ganske verden til et vidnesbyrd for alle folk, og da skal enden komme." Det er Herrens barmhjertige vilje, at livets og frelsens ord skal lyde over jorden.... Trindt i kristenheden er jo attråen vågnet efter at meddele de elendige det velsignede evangelium, og trindt om lande er dets forkyndere gået ud. Også vore hjerter må føle medlidenhed med dem, der savne den skat, der gør os rige og glade

219) Peter Rørdam (1806-83), cand.theol., lærer ved Caroline Amalies asylskoler. 1841 sognepræst i Mørn, 1855 i Kgs. Lyngby. Stor vækkende gerning i grundtvigsk ånd. - Citatet er fra hans Rejsedagsbøger.

220) Dansk Missions Selskabs 17. Aarsberetning pg. 1-17.

Louise Rothe (1808 - 91)

*Indkørslen til Sorterup præstegård,
nu nedrevet*

N. Gammeltoft-Hansen fot.

Denne prædiken blev overværet af den britiske legationssekretær Brown's hustru.²²¹⁾ Hun fortalte kronprinsesse Caroline Amalie, at da hun så hans ansigt, tænkte hun ved sig selv: "Den mand er vist en gennemtrængt kristen!"²²²⁾

I et brev af 7. april skriver Oldenburg til Kierkegaard, at den strenge vinter har hjulpet på helbredet, men:

Mine Menigheder er det, desværre, omtrent det samme med som hidindtil. I Aarets to første Maaneder var her saare liden offentlig Gudstjeneste; de fleste Gange nogle faa i Sorterup Kirke. Kirkedøren var bestandig lukket i Annexet,²²³⁾ saa jeg, indtil Fasten, kun havde 3 Gange Tjeneste. I Fasten blev det en Deel bedre i begge Sogne.

.... Foruden Arbeidet med Missionsbladet har jeg kun læst Noget af Luther, lidt af Augustin, og i den sidste Tid - Edda

Nu kommer der en travl Tid, og en god Undskyldning til at lade andre Studier end til Prædiken ligge. Gud give Dig og os Alle en ret glædelig Paaske og vække til Live hvad der end er dødt hos os selv og de mange Andre.

I maj måned får Oldenburg dog tid til at læse igen, nu Irenæus²²⁴⁾ og til Missionsbladet begynder han at skrive digte og salmer, ligesom han i Jacob Lindbergs "Nordisk Kirketidende" har offentliggjort en omdigtning af nogle af Davids Salmer. Han skriver til sin ven Kierkegaard, den 6. juli 1838:

221) Legationssekretær Brown holdt til i den grundtvigske kreds. Han virkede omkr. 1830 for Grønlands-mission (se D.M.S. festskrift 1921 pg. 147-48, ved Oskar Andersen) og omkr. 1835 for søndagsskolesagen (se H. Ussing: Søndagsskolens Historie Kbh.1888, pg. 60.

222) Af Peter Rørdams breve. Se note 219.

223) I den strenge vinter 1838 var det svært at komme gennem sne-driverne til Ottestrup kirke, som ligger ret ensomt. At kirkedøren var lukket, vil formodentlig sige, at der var "messefald", fordi ingen kirkegængere mødte op, og præsten og degnen måtte tage hjem igen med uforrettet sag.

224) Irenæus, en af oldkirkens betydeligste teologer, født i Lilleasien, blev ca. 177 biskop i Lyon.

.... Ja, mine Vers! Hvad synes Du om dem! At det fornøier mig selv at skrive dem, kan Du begribe, siden jeg skriver dem

Den 26. juli 1839 kom biskop Mynster på visitats. Han var berygtet for at være i dårligt humør, når han kom til det, han spottende kaldte "det hellige land" (Sydvestsjælland) og overhovedet til præster af grundtvigsk anskuelse. Han bemærker i sin visitatsbog,

at "præstegården (er) mådelig" og "haven forsømt!" Præsten prædikede "uden orden, klarhed og liv, mere sigtende til angrebene på vor allerhelligste tro, dog uden heftig polemik, end til at give troen liv i hjerterne. Foredraget frit med en kraftig stemme men monotont og dødt. Af ældre vare kun faa i kirken, som kirkegangen også ellers skal være ringe, dog noget i tiltagende. Ungdommen svarede godt, nogle endog særdeles godt."

Det går igen flere steder, at det fortrinsvis var ungdommen, som kom i kirke, til trods for den forhadte, men påbudte katekisation.

I sin iver for at komme de grundtvigske reformønsker i forløbet udsendte Mynster i 1839 et "Udkast til en Alterbog om et Kirke-Ritual for Danmark", som mange mente var et videnskabeligt makværk. Dette var sikkert foranledningen til, at Oldenburg foreslog P. Chr. Kierkegaard, at de to sammen skulle udgive et videnskabeligt tidsskrift, et forum i kampen, og som medarbejdere håbede han at få Ferd. Fenger og Grundtvig, "den hædersmand". Tidsskriftet begyndte at udkomme i 1840. Samtidig søgte Oldenburg at bedre embede i Himmelev ved Roskilde. Han turde dog ikke håbe - og fik heller ikke embedet.

Gamle kong Frederik VI havde haft øje for Grundtvigs store muligheder og havde skaffet ham legat til studieophold i England. Christian VIII, som blev konge i 1839, var positivt interesseret i højskoletanken, som var ved at tage form. Og dronning

Caroline Amalie tilhørte den grundtvigske menighed. Fra dette år blev Grundtvig hospitalspræst ved Vartov og kunne atter udføre kirkelige handlinger. (1839).

I maj 1840 skrev Oldenburg til Kierkegaard, at det havde været "en i aandelig Henseende saare fattig, tom og tør Tid" - og dog må han omtrent på det tidspunkt have skrevet 4 af sine bedste salmer.

Den 14. juni 1840 var der "festligt møde" i Vartov kirkesal, og Grundtvig var vært. Anledningen var, at Dansk Missions Selskab fyldte 19 år, og Oldenburg havde skrevet 4 nye salmer, der blev sunget den dag: "Dybe, stille", "I Herrens hus er godt at bo", "Mørke over jorden ruger", "I "Livsalig er den tale".²²⁵⁾ De synges stadig alle fire i de danske kirker. I Den danske Salmebog er der endnu en af Oldenburg, "Et suk igennem verden går", som han offentliggjorde i missionsbladet samme år.

Den mest kendte, kunstnerisk bedste og smukkeste er nok nr. 357 i Den danske Salmebog:

Dybe, stille,
sterke milde
guddoms-ord fra himmelhavn,
blidt de kalde
hjerter alle
i den gode hyrdes navn,
vidne om, hvad os er givet:
Jesus er vor vej til livet!

Frelser kære,
tak dig være
for din nåde mod vor jord!
Tiden rinder,
verden svinder,
evig dog består dit ord;
med dit ord din nåde varer,
er vort værn mod alle farer.

225) Opr. "Hvor sød er dog den tale."

Drag de mange
sjæle bange
til dig ved din Helligånd!
Alle vegne
døden segne
for din stærke frelserhånd!
Før os an på livets veje,
før os ind til livets eje!

I november udgav den grundtvigske præst og salmedigter W. A. Wexels²²⁶⁾ i Norge en samling "Christelige Salmer", hvor der var 7 af Oldenburg, og siden har hans salmer været sunget om og om igen i Norge, også i stærkt pietistiske menigheder, især "Din, o Jesus, din at være", en både stærk og from salme, der vist ikke kendes herhjemme. Den blev sunget ved hans begravelse i Sorterup Kirke i 1842 og ved en mindegudstjeneste der i 1931.

Din, o Jesus, din at være
er min lyst og al min ære,
din i liv og din i død.
Under alle korsets stride
i dit fodspor vil jeg skride,
finde kampens time sød!

Ja, jeg ved, kun den skal finde
ærens krans, hvor du er inde,
ærens krans og livets fred,
som trods alle livets farer,
fjendens svig og mørkets snarer,
trolig går i dine fjed!

Under korset vil jeg træde,
bære det med stille glæde,
korset, Frelser, er jo dit!
Går min vej i mørke dale,
dog mit mål i himlens sale
skuer øjet fro og frit.

226) Wilhelm Andreas Wexels (1797-1866), f.i Kbh. Cand.theol.fra universitetet i Christiania, 1819 præst ved Vor Frelseres Kirke sst..Tilhænger af Grundtvig. Salmedigter (se Den danske Salmebog af 1953).

Før mig kun, hvor døden truer,
før mig gennem trængsels luer,
gennem storm på vilden hav!
som du vil, o Jesus kære,
når kun du, kun du vil være
selv min stærke støttestav!

Af din nådes lys omstrålet,
led mig selv på vej til målet,
mens jeg vandrer her på jord!
Og når korsets tid er omme,
til din himmel lad mig komme,
hvor i herlighed du bor.

I Sorterup kunne man fra præstegårdens vinduer se kirken og kirkegården lige udenfor, hvor lille Christian lå begravet, og præsten kommer med dette hjertesuk: "Ak, så vidt som øjet skuer, grav ved grav på jorden står, ned til disse lave tuer livets vej i støvet går, - ak, må ikke hjertet bløde ved at bo imellem døde!"

En præst går fra barselsseng til dødsseng, fra barnedåb til jordefærd. Hvilket indtryk må det ikke gøre på en følsom mand. Intet under, at - gennem disse nære oplevelser af liv og død - påsken kom til at betyde meget for Theodor Oldenburg. Især er det helligaftenen, lørdag før påskesøndag, der har inspireret ham:

Ja, i stille aftentime
lad til Jesu grav os gå;
her vil jeg med lovsang knæle,
takke ham, for hvad han gav,
til hans grav mit hoved hvile,
- over graven stjerner smile.

Et andet digt kalder han "Paaske Løverdag". Jeg gengiver 4 af de 6 vers. Ikke alene bringer de det sejrrige påskebudskab, men også en frisk duft af forår og påske på landet.

Imorgen er det en deilig Dag,
Med yndigste Morgenrøde.
Da toner Kirken sit bedste Flag,
For Herren stod op af Døde!
Han sank under Spot og Saar i Grav,
Og lagdes i Mørkets Gjemme;
Han tog tilbage det Liv, han gav,
Under Sang af Engles Stemme.

Imorgen er det en deilig Dag,
En Høitid i allen Stunde.
Vi flokkes froe under Kirke-Tag
Med Sang i Hjerter og Munde.
Vi pynte med Grønt vor Kirke-Stoel,
Det bedste, der groer i Have,
Og Lilien har alt vor Foraars-Soel
Lokket frem af Vinter-Grave.

Imorgen er det en deilig Dag,
Thi Døden staaer nu til Skamme;
Da Klippen revned i Lynilds-Brag,
Brast Lænkerne med det samme,
Og Menneske-Aanden, frelst og fri,
Sig løfter med Smil fra Grave,
Og skimter hiinsides Dødens Sti
Livets favre Blomster-Have.

Imorgen er det en deilig Dag,
For nu er det Foraars Tide,
Vi strøe, med Haab som en afgjort Sag,
Vor Sød over Marker vide;
Guds levende Ord saa godt vi kan,
Vi aarle udstrøe og silde,
Og Regnen faaer nok det tørre Land
Fra vor Herre, Naadens Kilde.

Også den almindelige lørdag stod hans hjerte nær:

Stille rolige aftenstund!
blideligt forbud om festen i morgen!

....

Nu er forventningens time,
men i morgen skal alle Guds klokker kime.

At Oldenburgs salmer undertiden rammer lige den følelse, der bevæger mennesker i en given situation, har vi en skildring af fra Oslo i 1940 kort efter den tyske besættelse. De norske bisper var forsamlet og biskop Berggrav²²⁷⁾ skulle tale. "Dybt bevæget bad han først forsamlingen synge "Et suk igennem verden går, ej verden selv det suk forstår", og alvorligere og mere gribende er denne salme vel næppe nogensinde blevet sunget."²²⁸⁾

Salmerne fra Sorterup er siden blevet sunget også på færøsk, svensk, lappisk og finsk, på engelsk i Amerika, på kinesisk og på et indisk sprog, der hedder boroni. I studereværelset i Sorterup præstegård har han sikkert aldrig drømt om, at hans salmer skulle synges så vidt omkring på jordkloden.

Et lejlighedsdigt skrev han i anledning af det nye kongepar, Christian VIII og dronning Caroline Amalies besøg på Store Frederikslund i juli 1840. Godsets bønder afsang hyldestdigtet. "Faderlig omhu for bondens trang du arved med Frederiks krone", sang de til kongen, og til dronningen: "på mildhed og blidhed din sjæl er rig, du moder for alle de ringe".

Det festlige møde den 14. juni 1840 i Vartov kirkesal var, for os at se, højdepunktet i Theodor Oldenburgs liv, men selv var han langt nede.

Allerede 5 dage senere, den 19. juni 1840 skriver han til Kierkegaard:

.... at jeg uden sandt Kald og Dygtighed er traadt ud af min private og nærmeste Virksomheds Stilhed og givet mig ud paa Offentlighedens Dyb som videnskabelig Skribent, som populær dito, som kirkelig Skribent,²²⁹⁾ som Rimer (hist og her) og at det baade var mig meest passende og tienligt at blive ved min Læst

227) Ejvind Berggrav (1884-1959), f.i Stavanger, norsk lærer og præst. 1929 biskop i Hålogaland, 1937 i Oslo. Rig forfatter-virksomhed. En ledende skikkelse i den norske modstandskamp under den tyske besættelse 1940-45.

228) Referat af "Tidens Tegn" i Kristeligt Dagblad 25/6 1940.

229) Videnskabelig skribent: -i Nordisk Tidsskrift for christelig Theologi; populær dito: -i Dansk Missionsblad; kirkelig skribent: - muligvis tænker han her på sine artikler om "Kirkefaderen Cyprians Lære om Kirken" i Lindbergs "Nordisk Kirketidende" 1837, nr. 11-17.

holde min Mund, hvor jeg ei har hjemme, og i mit Huus og min Menighed giøre, hvad godt jeg kunde og dermed Basta.

Denne Følelse har næsten bragt mig til at holde det for Pligt brat at afbryde al slig Virksomhed og blive intet Andet, end hvad jeg synes at due til, en jævn, skikkelig Mand, der passer sit. Ja, det forekommer mig som om min hidtil udviste Virksomhed, er saare forklarlig af en forfængelig Lyst til at ville synes at være Noget, være med, giøre en lille Smule Opsigt, kort sagt, lægge en Alen til min Væxt og foretrække en behagelig Drøm for en ydmygende Virkelighed

Jeg ønsker derfor ret inderlig, ogsaa i dette Stykke, at blive mig selv klar, men det er svært, om ikke ugjærligt.

Den 9. september har han fået svar fra Kierkegaard, som ikke giver ham medhold, men tværtimod begynder en åndelig dybdeborring for at få vennen på ret køl igen. Oldenburg giver ham i dette brev ret i, at "det er ligesaa urigtigt at begrave sit Pund som at ville lægge en Alen til sin Væxt", men når Kierkegaard antyder, at hans ønske om at ville nedlægge sin skribentvirksomhed skulle være begrundet i:

en vis Frygt hos mig for at skade mine timelige Udsigter, d.v.s. min Befordring, da troer jeg, Gud være lovet, at kunne benægte dette.

....deels kan jeg, hvor nøie jeg end seer til, ikke finde slig Frygt i mit Hierte, deels har jeg overhovedet en saa giennemgribende Forvisning om, at intet Menneske kan hindre min Befordring, naar Herren vil fremme den, og omvendt; saa jeg i den Henseende slet Intet enten haaber eller frygter af Mennesker.

....naar Hensynet til Biskop Mynster kunde have nogen Indflydelse over mig, burde jeg allerede i den kirkelige Kamp, om end ikke gjort Nok for Sagen saa dog Meere end

*Sorterup præstegård, nu nedrevet.
Mellem stuehuset og kirken ligger
Christian og Theodor Oldenburgs grav.*

四	聖言聖禮 神的聖言 第一百四十首	一六二
四	我父的膀臂仍給我力氣 主必要親自從天上下來 我就得冠冕與恩主同在	因主的應許穩定 就在一霎時接我到天臺 因主的應許穩定
一	神的聖道 極其深奧 喚醒罪人 賞賜鴻恩 時常證明令人醒悟	感化人心大有力 引歸父的胸懷裏 主是引到永生道路
二	感謝耶穌 慈愛救主 凡事更改 地要廢壞 神道引我常得福氣	因賜世人大恩惠 道却堅定永不廢 作我保障抵擋仇敵
三	求主吸引 苦難子民	藉著聖靈來主前

Dybe, stille — efter en kinesisk Salmobog.

*Fra biskop Paul Oldenburgs bog: Theodor
Wilhelm Oldenburg, Præst og Salmeligter*

end Nok til at forspilde min Yndest i Bispegaarden.
Kierkegaard har åbenbart ægget ham, thi nu vil han kun op-
give missionsbladet, ikke tidsskriftet:

....formodentlig anmelder jeg Mynsters "Oplysninger"
....^{23o)} og kan saaledes finde Leilighed til at faae sagt
Noget af det, som i denne Sag burde siges, navnlig fra
den videnskabelige Side betragtet som den, der nærmest har
sin Plads i Tidsskr.

....jeg siger Dig ret af Hjertet Tak for denne Paamindel-
se som en ret Prøve paa Venskab.

.... Jeg troer dog at kunne sige, at ikke Alt er Doven-
skab hos mig som seer saaledes ud; thi baade troer jeg
med Sandhed at kunne antage, at min Tilbøielighed til
at "drive" om Sommeren for den allerstørste Deel er
begrundet i mit i sig selv svage Legemes naturlige
Trang til ved en vis Vegetation at indsamle Kræfter
af den reene og friske Luft for til andre Tider at
kunne holde ud, deels er det vist, at pekuniære, om
ikke Bekymringer, saa dog paa mangfoldige Maader gene-
rende Forlegenhed og Uleiligheder kaste lettelig Skygge
over Siælen og berøve den den til Arbeidet saa fornødne
Friskhed og Freidighed.

.... Jeg begynder nu særdeles at længes efter Forflyt-
telse, som dog vil findes vanskelig, da jeg er kræsen....

Den 24. oktober 184o har Oldenburg været i København en enkelt
dag, har "i Mandagshængt i Kongens Forgemak til Kl. 2¼ uden
at komme ind" og fik heller ikke besøgt P. Chr. Kierkegaard, da
vejret om aftenen ikke var til at færdes ude. Han fortæller,
at han har frasagt sig redaktionen af missionsbladet fra årets
udgang og vil igen opgive medredaktionen af tidsskriftet, han
vil ikke være med blot for "Narre og for Skiers Skyld", men har
dog stadig forslag til nye artikler.

Han fortsatte dog alligevel med missionsbladet, da hans ven
Ferd. Fenger, som han havde udset til sin eftermand, ikke har
tid for andet litterært arbejde.

23o) I. P. Mynster: Oplysninger angaaende Udkastet til en
Alterbog og et Kirke-Ritual. 184o.

11. Juli 1841:

Er i denne Sommer ligesom forjaget, næsten ude af Stand til at sætte Pen paa Papir. Noget forslidt bliver jeg jo og ved de daglige Informationer, mine Børns og Manthey's²³¹⁾ hvilken sidstes Dimission forestaaer.

Fra 11. januar 1842 dette brev til P. Chr. Kierkegaard:

Inderlig kjære Ven! Dit sidste Brev, hvori Du billiger min Fratredelse fra Redaktionen (af tidsskriftet), har glædet mig meere end jeg kan sige
....(jeg var) forpint ved den falske Stilling, jeg stoed i (dog blev)....Alting godt, da jeg modtog din broderlige Besvarelse, - een af de kjæreste, jeg nogensinde har modtaget, som jeg overhovedet tæller dit Venskab som een af de første store Gaver, jeg har Gud at takke for. Jeg er nu tilmode som et Menneske, der havde engang strakt sig og stukket Hovedet op over Skyerne men befandt sig ilde og krøb tilbage igjen; naar man ei duer til at aande i Ætheren befinder man sig ret vel ved at blive i sin simple Atmosphære, hvor man er hjemme Vi har det ogsaa ret vel, skjønt under store Tryk og Udsigt til større. Dog - Gud raader.

Der er endnu et brev til Kierkegaard, men udateret, med en artikel til tidsskriftet:

Du kunde have faaet det længe før, om ikke mangfoldige Personer og Ting og tildeels meget ubehagelige og forstyrrende havde hindret mig fra at faae den lille Smule Otium og Lyst, jeg behøvede til at sende Afhandlingen. Mynsters grove Klud har jeg endnu mellem Hænder. Trods min for Tiden særdeles store Lyst til længere Tids roelige Syslen bliver jeg dog nok nødt til at retorquere²³²⁾ lidt af bemeldte Klud

231) Nicolaj Manthey (1823-1906) fra Falkenstein syd for Slagelse; etatsråd, chef for Telegrafvæsenets Bogholderkontor. Hans søster Louise Augusta (1808-85) var gift med P. A. Fenger. (note 201) - I 1836 havde J. R. Sehested, en bror til Karen Louise Sehested (gift med Theodors bror Georg Ferdinand) boet i præstegården for bl.a. at læse Hebraisk.

232) Retorquere = gendrive.

I maj 1842 blev Oldenburg syg. Han meldte afbud til præstekonventet den 10. maj på grund af forkølelse. I pinsedagene 15. og 16. maj gennemførte han med besvær gudstjenesterne og gik til sengs med "nervefeber", som gik over til hjernebetændelse. En trofast ven i sognet, karetmager Sevelsen, sad i tre nætter hos ham og hørte ham tale, snart ved fuld bevidsthed, snart i vildelse, om rejser i Grønland, om prædikener og salmesang og om sine egne indre kampe. Den sidste nat sad hans svoger Vilhelm Rothe hos ham. "Bed for mig!" sagde den syge mand og forsøgte at folde sine hænder. Så døde han om morgenen, den 26. maj, kun 36 år gammel.

Ved andagten i hjemmet inden begravelsen den 1. juni 1842, talte hans ven, pastor Ferdinand Fenger over skriftstedet: "Hvorfor ledte I efter mig? Vidste I ikke, at jeg bør være i min Faders hus?" Han blev begravet ved siden af lille Christian, mellem præstegården og kirken.

Dronning Caroline Amalie skrev til Grundtvig: "De beklager vist med mig pastor Oldenburgs død".

Da Louise Oldenburg blev enke, var hun 33 år gammel og hendes børn 9, 7, 5 og 2 år.

Med sin lille sirlige dameskrift skrev hun til P. Chr. Kierkegaard, som fra 1842 var præst i Pedersborg ved Sorø:

....Ja De har Ret, naar De siger "at Gud i dette Aar dybt har nedbøiet mig, ved at tage min elskede Theodor fra mig", maatte jeg kun ret lære at bøie mig under hver Tugtelse, men desværre jeg føler godt hvor langt jeg staaer tilbage; Julen var for mig i Aar mere en Anledning til sørgelige Erindringer og til at presse Taar af mine Øine, end som den burde være, en Tid til Glæde; jeg føler godt hvor forkert det er, men jeg er noget elendig og trænger gruelig meget til Guds Naade, - der er Ingen der veed hvad jeg har tapt i Theodor i Alle Henseender.

Ingemann har i sin Levnedsbog skildret en præsteenkes vilkår:

Hvor der før i en landsbypræstegård holdtes stort hus med mange tjenestefolk, med marker og have, hest og vogn, med liv og virksomhed, sidder nu enken med sine faderløse undertiden et helt år (det såkaldte nådensår) med halvdelen af de forrige indtægter, som en halvt fremmed i sit hjem, medens alle sporene af det forrige liv efterhånden forsvinder. Alt, hvad hun ejer i gården, må hun sælge eller bortflytte og drage ind til den nærmeste købstad, hvor hun i sine indskrænkede kår med den lille pension under en bestandig kamp med næringsssorger må sørge for børnenes fremtid.

Nøjagtig således gik det Louise Oldenburg. Hun flyttede ind til Slagelse.

Præsterne i broderkonventet holdt fast ved deres veninde. I oktober 1843 var hun inviteret med til mødet hos P. A. Fenger i Slotsbjergby og deltog i gudstjenesten og altergangen i Bjergby kirke.

To af Louise Oldenburgs brødre boede på egnen. Den ene var Wilhelm Rothe,²³³⁾ der var lektor ved Sorø Akademi, fra 1843 præst i Vemmelev ved Korsør. Den anden, Ludvig August Rothe,²³⁴⁾ hendes ældste bror, boede på Sorø Akademi i "Molbechs Hus",²³⁵⁾ hvor hans kone slog en stor gulddharpe,²³⁶⁾ som han i 1814 havde købt til hende i Paris.²³⁷⁾

233) Se note 203.

234) Ludvig August Rothe (1795-1879), lektor i fransk sprog og litteratur ved Sorø Akademi, forfatter. Gift med Hedevis Sophie Nerenst (1798-1886).

235) Se note 118.

236) Harpen gik i arv til Valdemar Oldenburg (4. gen. 8/1), derpå til hans ældste søn Erik (3. gen. 4/1) og derpå til hans ældste søn politiassessor Paul Oldenburg (1906-69) og hans hustru Vibeke, f. Balle (f. 1912).

237) Se J. L. Heiberg "De Danske i Paris".

Hos begge brødrene kom Louise og hendes børn jævnlige. Alligevel flyttede Louise Oldenburg i 1845 til København, hvor hun boede i Stormgade og sendte sin søn Valdemar i Metropolitanskolen. Da han blev konfirmeret i 1849, forærede hun ham en bibel og skrev på første side et skriftsted fra Salomons ordsprog: "Min søn! bevar din faders bud og forlad ikke din moders lov", derefter tilføjer hun med sine egne ord: "Din forklarede Faders bud var troens, kærlighedens og sandhedens. Ved din moders hånd vandre du ufortrødent i hans ånd, i hans fjed, og du vil stå frimodig for hans og for Guds dom."

Der findes et fotografi af hende, nok nogenlunde fra de år. Der er noget vist sørgmodigt, men langt fra opgivende over det fine ansigt og hendes blide, smukke holdning. Det glatte hår ligger i to bløde buer om den høje pande. Hun er klædt i en ternet krinoline, og på hovedet har hun en hvid kappe med pibe-krusninger og brede bånd knyttet i sløjfe under hagen.

Fru Louise Oldenburg måtte kæmpe med stadige pengesorger, hun flyttede fra Stormgade til Prinsensgade og derfra til en meget ringe lejlighed i Brolæggerstræde.

I 1860, da Valdemar stærkt overvejede at fri til sit hjertes udkårne, Henriette Suenson (4. gen. 8/2), kviede han sig ved at præsentere hende for sin mor i de omgivelser, - "jeg var fattig, og min Moders Hjem saare fattigt",²³⁸⁾ og han sørgede for, at de sammen fik en bedre lejlighed i Nørregade.

Den milde, sagtmødige Louise Oldenburg skulle opdrage fire børn, og det var ikke let. Valdemar skriver i et brev:

238) Citatet stammer fra et skrift i 3 små bøger med titlen "Min Hustru", som Vald. Oldenburg påbegyndte i 1895 efter sin hustrus død. Det handler om hende, deres liv, omgivelser og ægteskab, bliver efterhånden til en slags dagbog.

Herefter vil citater fra "Min Hustru" være mærket (M.H.) til forskel fra hans breve, som alle (dersom intet andet er angivet) er stilet til hende, i forlovelsestiden og i ægteskabet, fra april 1860 til februar 1878.

Jeg har havt det for godt i min Ungdom, jeg har ikke været holdt i Tømme, fordi min Moder ikke havde Kraft nok dertil og fordi man har forkjælet mig; jeg har sjældent fulgt nogen anden Villie end min egen Stædighed.

Så beskeden var hun, at hun ikke fordrede nogen hensyntagen til sig selv.

Dertil kom, at datteren Louise var syg. Valdemar skrev:

Louise, min Søster, var en højst fortræffelig Pige, aandelig begavet, kjærlig og med en rig Sjæl. Men hendes Liv var tungt, stadig tvungen til Resignation overfor stærke sjælelige Bevægelser. (M. H.)

I sommeren 1861 skriver han:

Hendes Legeme er mat hendes Tanker ere underligt omtaagede hun har stundom et heftigt Anfald i Hovedet det er bedrøvelig at see paa Kun sjælelige Midler kunne hjælpe

Den stakkels, fattige mor skrev et brev til sin afdøde mands bedste ven, P. Chr. Kierkegaard, som hun længe ikke havde set. Han var nu biskop i Ålborg:

Kjøbenhavn d. 10de October (1861)

Deres Høiærværdighed! vil maaske forundre Dem ved at see mit Navn under dette Brev, men det er Dem dog bekjendt, og jeg tør jo nok tænke at det er Dem et kjært Navn fra ældre Tider - det er i dette Haab, og i Tillid til Deres Venskab for min salig Theodor, at jeg tager mig den Frihed at henvende mig til Deres Høiærværdighed. -

Jeg syntes, at det staaer mig klart for i Følge det Kjendskab jeg i tidligere Dage har havt til Dem, at De nok vil gjøre Noget for Theodors Børn naar det staaer i Deres Magt (hun søger et legat til sin 28-årige

datter Louise)Vi trænger meget til hvad Hjælp der kunde tilflyde os, og man siger det er allene Dem det kommer and paa. Gud velsigne Dem om De gjør noget for os. -

Vredes nu ikke paa mig at jeg saaledes henvender mig til Dem men gamle kjære Tider staaer mig saa levende for

Jeg vilde ønske De kunde see Louise, hun ligner sin Fader saa overordentlig baade Udvortes, og Gud skee Lov, ogsaa fra Hjertets Side, men hun har et svagt Helbred, og var for nogle Aar siden i 3 Aar syg og kan siden den Tid ikke taale Anstrengelse. -

Deres Høiærværdighed tilgiv min Bøn til Dem - og hav os i venlig Erindring.

Louise Oldenburg
født Rothe
Nørregade 35 - 4 Sal.

Kjøbenhavn d. 3de December 1861

Deres Høiærværdighed!

Tak for Brev, hvor rørtes jeg ved Deres kjærlige Erindring af Oldenburg, Gud skee Tak, at Louise er som en værdig Datter. Tak for det De sendte til hende Tak at De ikke blev vred for min ligefremme Henvenden til Dem -

Mine Indtægter ere i de senere Aar, da Børnene ere blevne voxne indskrænkede saa betydelig at det er mig saare knap at leve, og nu har Dronningen uden videre Omtale trukket den Enkestiftelse ind, jeg troede med Grund at den var for Livstid, loo aarlig er ikke uden Betydning naar man har saa lidt som jeg. -

Gud velsigne Dem for god og kjærlig Omtanke, Louise beder mig sende Hilsen og Tak. -

Taknemmeligst

Louise Oldenburg

I efteråret 1862 flyttede den gamle og den unge Louise til en lejlighed i Løngangsstræde. Sønnerne Valdemar og Johannes fik egen lejlighed i Stormgade, - datteren Thora var allerede i 1855, 19 år gammel, blevet gift med pastor Jensenius Johansen,²³⁹⁾ og i hvert fald fra 1860 boede de i Haderslev, hvor han var præst samt latinskolelærer.

I sommeren 1862 var fru Louise Oldenburg på besøg i Haderslev; "dermede er Moder rigtig i sit Es", men glæden var kort, thi pludselig blev en af Johansens små drenge syg af "typhoid Nervefeber" og døde i løbet af få dage. Samtidig var den unge Louise syg og nervedbrudt igen.²⁴⁰⁾

Moder er naturligviis overordentlig forknytt og nedslaaet, (men)Det er tydeligt, at Johansens ophøiede og klippefaste Guds frygt giver hende Ro....

1864 kom med "ravnesorte" bekymringer hos fru Louise Oldenburg; for Valdemar, der som auditor var med hæren på Als; for Johannes, der som ung søofficer var ombord på korvetten "Valkyrien" i Høruphav; og for Thora, hendes mand og børn i Haderslev, hvor preusserne allerede huserede, og hvor de danske embedsmænd ikke vidste, hvor længe de kunne blive på deres poster.

Den unge nygifte Henriette Oldenburg besøgte jævnligt sin svigermoder, som hun kalder "die Mauer";²⁴¹⁾ nyhederne om familien Johansens skæbne får hun der og sender dem videre til sin mand på Als:

5/3 1864:de vente hver Dag at den er den sidste der; en Petition (fra oportunistiske sønderjyder) om at blive fri for de danske Embedsmænd er dog mislykket, uagtet der er budt 5 rl (rigsdaler?) for hver Underskrift og Børns Navne ogsaa ere fundne gyldige; Johansen tager sig det nær, da det er Folk der staae derfor,

239) Jensenius (Jens Sinus) Johansen (1827-1902), frivillig i krigen 1848-50, cand.theol., 1860 ansat på latinskolen i Haderslev, afskediget 1864. 1866 præst ved hospitalet i Haderslev, afskediget 1870. Præst ved Sct.Knuds Kirke i Odense, sognepræst ved Vor Frue Kirke sst., fra 1888 i Svanninge.

240) Den unge Louise blev både 1861 og 62 syg i sin sommerferie hos familien Hågen Simonsen på Falkenhøj ved Tissø.

241) Mur, borgmur?

som have hyklet Danske før, Thora har sagt sine Piger op til Mai, da de vel til den Tid ere derfra.

23/3 64: som Lærer er han afsat, men endnu ikke som Præst.

31/7 64: Thora skrev, at selv om Johansen blev afsat og udvist nu, saa blev hun dog i Haderslev, da de levede i det Haab, at han om 8-14 Dage kunde komme tilbage igjen; at hun var en ualmindelig modig Kone, der ikke var bange for at blive der ene tilbage, og hellere vilde laane lidt Penge til at leve for, end mange til Reise....

Efter den preussiske sejr blev mange af embedsmændene afskediget, andre tog frivilligt hjem til det, der var blevet tilbage af Danmark; de havde alle vanskeligheder ved at få embeder hjemme.

Af de tidligere 16 præster i Haderslev provsti, blev kun 7 dernede, blandt dem Jensenius Johansen.

I 1867 blev det krævet af de danske præster i Slesvig, at de skulle aflægge troskabsed til kongen af Preussen. 27 af de 44 dansksindede præster i Slesvig nægtede at aflægge eden og blev udvist. De præster, der som Jensenius Johansen aflagde troskabseden, gjorde det ene og alene for at bistå sønderjyderne i deres kamp for at bevare det danske sprog, især hos børnene.

Man viste det hensyn til de dansksindede præster, at de blev fritaget for at bede den almindelige preussiske kirkebøn om "altid at måtte forblive under det preussiske kongehus"; de kunne nøjes med at bede for den preussiske konge og hans hus.

I disse bevægede år var Thora sin mand en stor støtte, hun holdt modet oppe hos ham og var i alle vanskeligheder både rådsnar og gæv.

I 1870, da Preussen gik i krig mod Frankrig, fik alle præsterne tilhold om at bede for de tyske våbens sejr. Den bøn nægtede Johansen at bede og blev dermed afskediget og udvist.

De tog hjem til Danmark, og han blev præst i Odense, først ved Sct. Knuds kirke, senere sognepræst ved Vor Frue.

Nu kunne gamle Louise Oldenburg igen besøge sin kære datter; fra 1876 findes et meget sødt brev, hvor hun bl.a. fortæller om en morsom skovtur til Vissenbjerg i det dejligste vejr.

Hun og hendes syge datter Louise flyttede på et eller andet tidspunkt til Vesterbrogade i nærheden af sønnen Valdemar og hans familie; børnene besøgte tit deres elskelige, milde bedstemor, som trods sin fattigdom altid havde små gaver eller kager og brystsukker til dem.

Men ellers var der trangt "i det sørgeligt tause Hjem". Den syge Louise blev mer og mer indesluttet, og hendes mor turde ikke bryde isen. Endelig, i begyndelsen af februar 1878 begyndte den syge Louise at tale, men det blev en enetale, for hendes mor formåede ikke at svare hende, og det var om døden, som endelig udfriede hende i august, 45 år gammel.

Den gamle frue flyttede til Odense, hvor Thora var, og hvor hendes søn Valdemar nu var byfoged; og alle børnebørnene nød at komme i det lille hjem hos deres bedstemor, som de elskede højt.

Men Louise Oldenburgs trængsler var endnu ikke forbi. Sorgen gjaldt hendes yngste søn Johannes. Han var begyndt som en lovende, dygtig ung mand med "et prægtigt Humeur."

Ved afgangseksamen fra Søkadetakademiet fik han Gerner-Medail-
len,²⁴²⁾ og i fem år (1872-77) var han formand for Det søkrigs-
videnskabelige Selskab.²⁴³⁾ Han underviste på Akademiet i søkrigs-
historie, og i flere år var han leder af opmålingerne i de danske farvande.

På et togt til Vestindien var han kommet i vane med at drikke for meget, og det blev hans ulykke.

242) Henrik Gerner (1742-87), søofficer og fabriksmester (skibskonstruktør) på Holmen 1772-87. En af vor flådes dygtigste og betydeligste personligheder. Til hans minde indstiftedes i 1792 Gerner-Medailen, som uddeles til særligt fremragende søkadetter.

243) Eller Sø-Lieutenant-Selskabet, stiftet af Henrik Gerner, se ovenfor.

Omkring årsskiftet 1887-88 skrev Valdemar til sin ven Carl Garde:²⁴⁴⁾

Nu har min Broder indgivet Begjering om Afskjed fra 1ste Februar. Det er rigtigt og forstandigt at han har gjort dette Skridt, da man jo ikke kunde forlange, at Ministeren skulde lade ham blive siddende til ingen Nytte. Min Moder, den gamle Stakkel, har jo ogsaa taget sig dette nær, da hun aldrig har kunnet gjøre sig fortrolig med, at han var redningsløs.... Jeg haaber, at han nogenlunde gjenvinder sit Helbred, thi ellers vil den absolutte Fritid let blive ham en Fare

Johannes genvandt aldrig sit helbred, og Valdemars bange anelser kom desværre til at slå til.

Johannes døde helt nedbrudt 10 år senere, 59 år gammel.²⁴⁵⁾ Så vidt fulgte hans gamle mor ikke hans sørgelige skæbne.

I 1888 flyttede hun med sin datter og svigersøn til præstegården i Svanninge på Fyn. Her døde hun, den 23. marts 1891, 82 år gammel, efter at have været enke i næsten 49 år. Hun blev begravet på Svanninge kirkegård.

Hendes søn Valdemar blev indtil sin høje alder aldrig træt af at tale om sin mor og hendes trofaste kamp for sine børn. I hans store hjem stod en lille nipsgenstand, "den kjære, lille Trofast af Porcelain, Arven efter min stakkels gamle Moder." (M.H.)

244) Kontreadmiral Carl Adolph Garde (1834-1911) var gift med Anna Christine Simony (1840-83). Deres datter Clara Margrethe Garde (1873-1961) blev gift med biskop Paul Oldenburg (1870-1951).

245) Johannes blev 28/11 1872 gift med Nancy Beate Antoinette Augusta Sehested Berregaard von Zepelin (1842-1922). Fideikommissbesidder Elard von Oldenburg-Beisleiden fandt hendes og hendes mands navn i en fortegnelse over slægten von Zepelin (formodentlig i "Gotha-Kalenderen") og henvendte sig i 1903 først til hende angående slægtskabet. Hun overlod korrespondancen med ham til sin svoger Valdemar Oldenburg. Se pg. 37.

Ellevte slægtled

4. gen. 8/1 VALDEMAR OLDENBURG (1/12 1834 - 6/6 1918)

og hans hustru

4. gen. 8/2 HENRIETTE SUENSON (30/11 1839 - 30/10 1895)

Valdemar Oldenburg blev født i Sorterup præstegård den 1. december 1834. I det nye år blev han døbt, den 21. januar,ovre i kirken, kun få skridt fra det lange lave, stråttækte stuehus.

Han huskede siden sig selv som en fattig dreng i træsko. Hans far lærte ham at skrive tal. Valdemar skrev tallene med en griffel på en sort skifertavle, og når tavlen var skrevet fuld, måtte han ind i studereværelset og vise den til sin far.

Han havde hørt de voksne tale om kong Frederik VI's begravelse, og så lå han på gulvtæppet i dagligstuen og legede kongebegravelse med et stykke brænde. "Det er en vanskelig forretning!" erklærede han.

Valdemar var kun 7 år gammel, da hans far døde, og han med sin mor og tre søskende måtte forlade præstegården og flytte ind til Slagelse. Da han var 9 år, kom han i Slagelse latinskole. Vilhelm Beck, den senere leder af Indremission, gik som dreng samtidigt i skolen, og han fortæller,²⁴⁶⁾ at rektor²⁴⁷⁾ bandede og gav drengene øgenavne. En af lærerne plejede at kaste kridt, svamp, passer, bibelen eller Balles Lærebog i hovedet på drengene. Prygl var lærerne dygtigst til at give fra sig, syntes Vilh. Beck.

Valdemar fik ikke strålende karakterer: mg i sædelighed og mg+ i skoleflid. I hjemmeflid, i fremgang og i åndsgaver fik han g! - Blandt hans barndoms minder fra Slagelse var en dilet-tantopførelse af "Elverhøj", hvor illusionen i nogen grad bristede, da menuetten blev danset som française, og da han genkendte en af byens butiksdamer som ridderfrue!

246) Vilh. Beck (1829-1901): Erindringer fra mit Liv, Kbh.1901, pg 6 ff.

247) Filologen Carl Wilhelm Elberling, rektor i Slagelse fra 1839.

Valdemars grandonkel, Hans Bastholm,²⁴⁸⁾ var præst ved Sct. Peders Kirke; hans talegaver var sagnomspundne. Ved en begravelse taltalte han den døde i kisten og, efter en kunstpause, råbte han: "Du svarer ikke!" - hvortil en af følget højlydt skal have bemærket: "Det er da godt det samme!"

Hans Bastholm stod ikke højt i kurs i familien, nej så var det noget helt andet at være "provst ved Sct.Mikkels i Slagelse og ridder af Dannebrog",²⁴⁹⁾ mente dengang Valdemar.

2 år gik Valdemar i Slagelse latinskole, så flyttede den lille familie til København og fik en lejlighed i Stormgade. Valdemar kom 11 år gammel i Metropolitanskolen.

Han stod den 22. marts 1848 på Christiansborg Slots ridebane og hørte kong Frederik VII tale til folket. Den 5. april næste år lå han i det åbne vindue ud til Stormgade og hørte folk sige, at fregatten "Gefion" var blevet taget ved Eckernførde.

Det år blev Valdemar og hans søster Louise begge konfirmeret den 22. april i Frue Kirke af hans gudfader, stiftprovst Eggert Tryde.²⁵⁰⁾ På sin konfirmationsdag traf Valdemar for første gang den 14-årige Carl Adolph Garde,²⁵¹⁾ som blev hans ven for livet. Denne unge dreng var lige kommet hjem fra krigen, hvor han, som kadet ombord på "Gefion", var blevet taget til fange, men på grund af sin ungdom hurtigt frigivet og sendt hjem. Nøjagtigt 50 år senere var de to venner igen i Frue Kirke, da var Gardes datter Clara forlovet med Valdemar Oldenburgs søn Paul, som den dag (23. april) prædikede i kirken.

I Metropolitanskolen på Frue Plads gik Valdemar i klasse med Andreas Daniel Müller (4. gen. 8/3). Disse to kammerater blev også senere "medsvigerforældre", idet Müllers datter Ursula (3. gen. 4/2) blev gift med Valdemar Oldenburgs ældste søn Erik (3. gen. 4/1).

248) Se note 120, 124 og 209.

249) Gerhard Giese Salicath (1788-1848), 1833-48 præst, fra 1841 provst ved Sct.Mikkels Kirke i Slagelse.

250) Eggert Christoffer Tryde (1781-1860), dr.theol., stiftprovst ved Frue Kirke i København. Kgl.konfessionarius. Gift med Kirstine Dorothea Kongslew, en søsterdatter til Anne Paludan (1740-1805)(7. gen.64/8), som var mormors mor til Valdemar Oldenburg. Se note 187.

251) Se note 244.

En anden klassekammerat i Metropolitanskolen var Frederik Bruhn,²⁵²⁾ søn af generalløjtnant Bruhn²⁵³⁾ i Bredgade, hvor Valdemar siden forelskede sig i sin tilkommende hustru, Henriette Suenson, som var af en gammel søofficersslægt, datter af kommandørkaptajn Magnus Nicolaj Suenson (1802-56) (5. gen. 16/3) og Augusta Stephansen (1815-1906) (5. gen. 16/4).

Metropolitanskolen beskrives som utrolig snavset og forfalden. Om sommeren gik drengene til svømning på Gammelholm ved Havnegade. I gymnasiet lavede Valdemar og hans kammerater en diskussions- og foredragsforening, kaldet "Irensus" efter kirkefaderen, på hvis dag (d. 26. aug.) de havde stiftet foreningen.

Valdemar blev student i sommeren 1853. De fleste af hans karakterer lå på mg og g, men han fik to ug'er. At det ene ug faldt i historie, kan ikke undre den, der kender familien.

I august begyndte Valdemar at studere jura på Københavns Universitet. Bestandig får han det samme skudsmål: meget flittig - flittig - meget flittig. Dog var han samtidig et ivrigt medlem af Studenterforeningen, som dengang havde til huse på 1. og 2. sal på hjørnet af Boldhusgade og Admiralsgade. Her udfoldede sig et muntert studenterliv, her kom digterne Hostrup, Chr. Winther, Carl Ploug, Chr. Richardt og Johs. Helms,²⁵⁴⁾ her kom store skuespillere som Rosenkilde, Mantzius og Phister og mange andre. Her blev spillet teater og holdt karnevaller.

Den 4 December 1854 saa jeg hende for første Gang, i Stormgade ved Professor Voss's Sølvbryllup, jeg var netop fyldt 20 og hun 15. Hun stod med Alvilde ved

252) Frederik Christian Henrik Poul Bruhn (1834-1912), cand.jur. Borgmester i Odense, senere i Viborg. Fra 1894 herredsfoged i Middelsom-Sønderlyng.

253) Generalløjtnant Ernst Poul Bruhn (1787-1868), adjutant hos Chr.VIII, oberst i Generalstaben, kommandør for samtlige borgervæbninger i Kbh., storkors af Dannebrog. Gift med Anna Elisabeth Wulff.

254) Med Chr. Winther, Carl Ploug og Johs. Helms havde Vald. Oldenburg forbindelse fremover.

Sofaen i Dagligstuen, hvor jeg spøgende talte med begge de to unge Piger. Hun var en sød lille Pige i en rød Kjole²⁵⁵⁾(M.H.)²⁵⁶⁾

Efter at Valdemar Oldenburg var blevet juridisk kandidat, (17. januar 1859), blev han ansat som assistent i Ministeriet for Slesvig.

Jeg tror sikkert, at jeg derefter ikke saa hende før kort efter, at jeg var bleven Kandidat i Januar 1859. Det var en Aften hos General Bruhns, hun sad i Sofaen under det gamle Mandsportræt, jeg lige overfor. Hun var nu 19 og havde forandret sit Ansigt en Del, hun havde nu det Ydre, som vi senere kjendte, og den samme indtagende og naturlige Friskhed og Frejdighed. Den Aften fattede jeg Kjærlighed til hende Jeg mindes ikke, om jeg den Vinter saa hende oftere, jo dog - ved Stormballet den 11te Februar og ved Studenterkarnevallet i Marts, hvor hun var kostumeret som Fru Hejberg i "Kongens Løge"²⁵⁷⁾ og var straalende smuk. - Dette var samme Vinter. Og om Foraaret paa et Bal paa Lykkesholm.²⁵⁸⁾

255) Chr. Ludvig Voss (1801-71), f. i Wandsbeck, professor, dr. med., hof tandlæge. Gift med Thora Müffelmänn fra Flensborg, død 1889. Deres datter Alvilde, f. 1840, blev 1862 gift med Fr. Nicolai Freuchen, f. 1831, præst 1862 i Nykirke, Tønder, 1864 afsat og fængslet, 1867 præst ved fængslet i Vridsløselille.

Denne Alvilde er utvivlsomt nært beslægtet med Alvilde Müffelmänn (datter af grosserer M. Bredgade 38), i hvem Chr. Winther var meget forelsket. Hans letbevægelige hjerte var også ret blødt overfor den smukke og livlige Henriette Suenson, som iøvrigt havde mange beundrere.

256) Se note 238.

257) Den danske titel på Shakespeares lystspil "All's well that ends well", som i årene 1850-63 blev opført 45 gange på Det kgl. Teater med Johanne Louise Heiberg i Helenes rolle.

258) Ejendommen Lykkesholm lå ved Gl. Kongevej og tilhørte kommandørinde Augusta Suenson, Henriettes mor, der var blevet enke i 1856.

Derefter kom næste Efteraar Lancierpartiet hos Voss's, under hvilket det vistnok gik op for os Begge, at vi holdt af hinanden og der da ogsaa taltes om det overalt. Jeg mindes Afdansningen efter Øvelsen og et Bal i Kasino. (M. H.)

Ved afdansningsballet gav Henriette sin kottillion-sløjfe til "den Balherre", som hun syntes så "urimelig godt om", og han gemte sløjfen som et dyrebart minde.

Men jeg opsatte at tale til hende, dels for i mit Sind at vinde mere Sikkerhed, dels fordi jeg jo var fattig, og min Moders Hjem saare fattigt, og Intet havde at byde hende. Først maatte Flytningen til Nørregade finde Sted for at der dog kunde være et Hjem, hvor jeg uden for stor Ydmygelse kunde føre hende ind. - Jeg husker, at jeg gik udenfor Byen paa de dengang øde Farimagsveje overvejende - tildels bedende - for at komme til Vished om, hvad jeg skulle gjøre. - Senere fik jeg at vide, at denne Udsættelse havde været farlig, fordi flere Andre havde gjort Tilmærmelser....

Det var nogle Ord fra Tante Hanne (Rothe)²⁵⁹⁾ på Frederiksberg - om sigtende netop til mig, veed jeg ikke - som tilsidst bestemte mig. Hun sagde, at naar man maatte antage, at den unge Pige havde forstaaet, at man nærede Kjærlighed til hende, saa maatte man sige det, thi hun forstod ikke Mandens Betænkeligheder, og naar det ikke blev sagt, maatte hun jo tro, at hun havde taget Fejl, og dersom hun saa var, som hun burde være, vilde hun søge at bekæmpe sine egne Følelser. - Disse sande Ord bragte min Tvivl til at vige.

Vistnok Søndagen derefter var det den 29. April 1860.
Mit Hjerte bevæges stærkt, af Glæde og af Sorg, ved at

259) Johanne Mettea Rothe, f. Mangor (1804-94), datter af "Madam Mangor", gift med slotsgartner, etatsråd Rudolph Rothe (1802-77) Valdemars morbror. De boede i den gule gartnerbolig ved gitterporten til Frederiksberg Have. Har tante Hanne taget ved lære af sin mor, må det på alle måder have været rart at komme der, også hvad angår bordets glæder!

Henriette Suenson (1839-95)

N. Willumsen fot.

tænke paa og skrive om denne herlige, for mit hele Jordeliv afgørende, lykkelige Dag! Jeg saa hende om Formiddagen i Holmens Kirke, som saa ofte før, hun i den kjendte Stol, jeg nede ved Orgelet. Det gik op for mig, at nu maatte det være. Jeg gik hjem, skrev et Brev til hende derom og lagde det i et andet til hendes Moder. Jeg har efter hende fundet begge Brevene. (M. H.)

Han skrev:

Fru Commandeurinde!

De vil finde en dyb og inderlig Bøn til Dem i disse Linier. Vil De give mig Deres Datter Henriette? Jeg ved ikke, om hun elsker mig, men jeg tror at turde haabe det. Jeg ved Intet og jeg er Intet. Jeg tør ikke haabe at kunne føre hende hjem som Brud før omtrent 4 Aar; jeg har kun mit Hjerte at byde hende, men det tilhører hende ogsaa med inderlig Kjærlighed, og min Vilje skal være redelig til at jævne Livets Vej for hende.

Fru Commandeurinde, dersom De ikke tror at kunne modtage mit Tilbud, da lad hende Intet høre derom, gjør det muligt for mig at bære den frygtelige Skuffelse, men dersom De Intet har derimod, da giv hende det indlagte Brev og bed hende gjøre min Uvished saa kort som muligt. I den første Time vil De visselig kunne finde mig her udenfor paa Gl. Kongevej og siden i min Bolig, Nørregade nyt Nr. 35, øverste.

Søndag den 29. April 1860.

Med den inderligste Forventning Deres

V. Oldenburg.

Frøken!

Jeg elsker Dem, mit hele Hjerte tilhører Dem. Jeg ved ikke, om jeg tør haabe, at jeg ikke er Dem ligegyldig. De har vist mig Venskab, jeg har søgt Lejlighed til at se Dem for om muligt at forvise mig, om De kunde elske

mig, men det er ikke lykkedes mig, og jeg kan nu ikke længere betvinge min Længsel efter Vished.

Frøken, De har min Lykke i Deres Haand. Dersom mit Haab har skuffet mig, da tilgiv min Dristighed og glem mig, men dersom De tror at kunne gaa igjennem Livet med mig, da kald mig til Dem og gjør mig lykkelig.

Den 29de April 1860.

Deres stedse hengivne

V. Oldenburg.

Dermed gik jeg saa ud ad Vejen og sendte en Droskekusk ind paa Lykkesholm med Brevet, hvori stod, at jeg vilde opholde mig paa Vejen. Dette blev overset og jeg gik timevis paa g. Kongevej i den største Spænding. Endelig Kl 3½ mødte jeg hende og hendes Moder ud for Bagerstræde Hun gik med sit herlige Smil hen til mig og sagde: "Tak, De har gjort mig saa lykkelig!" - Dette var det store, livsalige Øjeblik, afgørende for mit Liv

Vi gik saa hver til sit, hun med sin Moder til Grandmama,²⁶⁰⁾ jeg til Onkel Rudolphs (Rothe),²⁶¹⁾ hvor jeg samme Aften fortalte det til Tante Hanne, ikke til flere. - Om Aftenen mødte jeg dem ved Søen og fulgte dem til Lykkesholm, hvor hun i Haven ved Gavlen af Huset gav mig det første Kys. - (M. H.)

Den sommer var Valdemar Oldenburg en tur i Slesvig til et stort folkemøde i Angel. Fredag den 20. juli 1860 mødtes 1500 angelboer med 500 tilrejsende.

De kom sejlene med dampskibe, som lagde til ved Langballeå og gik derfra op til Lundsgård Vesterskov, der ligger med en vidunderlig udsigt over Flensborg fjord, Lillebælt og Østersøen.

260) Admiralinde Henriette Caroline Stephansen, f. Tønder (1782-1867) (6. gen. 32/8), gift med viceadmiral Hans Stephansen (1773-1851) (6. gen. 32/7), Henriettes mormor og morfar.

261) Etatsråd Rudolph Rothe, gift 1) med Anne Marie Friedreich (1805-41) og 2) med Johanne Mettea Mangor, se note 259.

Til stede ved festen var også Ernst Trier,^{261a)} og Georg Brandes.^{261b)} Mødets bedste tale var improviseret, om modersmålet, holdt af lærer Jens Madsen i Ellund.^{261c)}

På festpladsen vajede Dannebrog, og der blev skudt med kanoner både først og sidst. De københavnske studenter sang, og mødet sluttede om aftenen med fyrværkeri. Georg Brandes skrev:

Nogle studenter sad på marken omkring brændende begranse. En gammel Angelbonde holdt ilden vedlige, syngende danske sange; ganske henrykt, med tårer i øjnene gik han omkring, trykkede de unge i hånden og takkede dem, fordi de var kommet. Det var sært højtideligt og smukt.

Valdemar Oldenburg har sikkert været med til at synge, han elskede sin visebog meget højt, og under stormen på Dybbøl 1864 sendte han den hjem, tillige med sine dyrebare breve, for at hans kone kunne passe godt på den.

Sin rejse til Slesvig skildrer han i 3 breve af 21., 24. og 27. juli 1860, for nemheds skyld er uddragene her slået sammen:

Det var en deilig Tour, Veiret var særdeles godt, Selskabet meget muntert. At faa nogen Søvn om Natten, var der naturligviis ikke nogen alvorlig Tale om. - Lidt forvaaget, men forøvrigt frisk og i godt Humeur kom jeg Fredag Formiddag til Flensborg, som jeg, efter den fornødne Vadskning og Omklødning atter forlod Kl. 12 for at seile til Festpladsen, der ligger 2 til 3 Mil fra Byen ved Indløbet til Fjorden. Solen var brændende heed og ingen Skygge var at opdage. -

261a) Ernst Johannes Trier (1837-93), dansk højskolemand, søn af ansete jødiske forældre, døbt 3 år gammel. Deltog i den grundtvigske bevægelse, cand.theol. 1863, feldegn 1864. Grundlagde 1865 højskolen i Vallekilde. Se Povl Hansen: "Højskoleforstander Ernst Trier" II 1929.

261b) Se Georg Brandes: "Dagbogsblade fra en rejse i Slesvig" udgivet som julehilsen af Boghallen i 1957.

261c) Se Poul Kürstein: "Småting om Jens Madsen", Sønderjyske Aarbøger 1971 pg. 90-104.

Festen gik meget fredeligt til, da alle Tydskerne havde faaet Ordre til at blive hjemme; den var ogsaa ret munter og - gik ganske godt, om den ikke, tildeels fordi Kongen var reist til Føhr, opnaaede den Betydning, som man havde tilsigtet; Angelboerne, baade de dansk og plattysktaalende, morede sig fortræffeligt med at kjøre i Karrussel og med at dandse og vi Andre fraterniserede af bedste Evne med dem - vi vare i en mærkværdig Grad friske og kraftige til Trods for den gennemvaagede Nat.- Kl. omtrent 12 seilede vi igjen til Flensborg for at hente den efterhaanden temmelig fornødne Søvn; jeg havde kun Hovedpine i 2 Timer, Lørdag Formiddag besaa vi endeel af den udmærket smukt beliggende By, og om Eftermiddagen fik vi pludselig den Idee, at vi vilde ud i Landet. Vi iværksatte den strax, fik os en Vogn og kjørte, 5 Mand høi, de 6 Miil til Byen Cappel ved Indløbet til Slien, hvorfra det var vor Agt næste Morgen at seile med Dampskib op ad Fjorden til Slesvig. Da vi kom til Cappel hørte vi imidlertid, at Dampskibet ikke gik den næste Morgen og ikke en Vogn var at opdrive. - Der sad vi altsaa i dette slesvig-holsteenske Hul i et Værtshuus, hvor Værten var meget ilde ved at skulle have Danske i sit Huus; det blev han imidlertid nød til, om han end ikke var til at bevæge til at tale eller forstaae Dansk. Ved forskjellige Kunster lykkedes det os endelig at bevæge den Kudsk, som havde kjørt os til Cappel, til ogsaa at befordre os til Slesvig, og næste Morgen Kl. 7 begyndte vi paa de 4 Miil dertil gjennem en interessant Egn. I det Hele har det været mig meget interessant at være paa saa mange Punkter, som jeg har skrevet og seet saameget om i Ministeriet; jeg vidste hvem der var Præst i næsten ethvert Sogn som jeg kom igjennem, jeg kjendte Sprogforholdene og mange andre Ting, som gjorde, at mit Ophold der blev mig til mere Tilfredstillelse. - I Slesvig besaa vi Gottorp Slot, spadserede paa Dannevirke, glædede os over den smukke Domkirke, og om Eftermiddagen opdagede vi, at

vi efterhaanden vare blevne henimod 20 gode Bekjendte samlede hos Madam Esselbach, den fra Krigen²⁶²⁾ saa bekjendte Hotelværtinde. Aftenen gik derfor meget muntert. Mandag Morgen kjørte vi med Jernbanen tilbage til Flensborg, som vi nu toge nærmere i Øiesyn, navnlig med Hensyn til Bygningsmærkværdigheder; Stønder-salen, hvor der er født saa megen Slesvigholsteinisme, og Appellationsretten, hvor Retfærdigheden throner, og hvor jeg til sin Tid skal examineres,²⁶³⁾ interesserede mig meget. - Efter Middag seilede Chr. Hansen²⁶⁴⁾ og jeg i Selskab med flere Andre, hvoriblandt et Par Flensborgere med en Baad ud til Glücksborg Slot, og her saa jeg det Smukkeste, jeg endnu har seet i det hele Hertugdømme; i det Hele have de forræderiske Fyrster boet meget smukt.- Da de Andre om Aftenen toge hjem, gik vi to til Helnæs, en Pynt i Flensborg Fjord, sov der, bleve om Morgen en satte over Fjorden for at tiltræde Fodreisen. Denne gik først til Graasten, om hvis Skjønhed, der jo er sagt saameget; men naturligviis regnede det. -

Herfra sender han Henriette en hilsen:

Paa dette vidunderlige Papir, som jeg finder paa en Gjestgivergaard i Graasten (din Moder siger vist Gravensteen).... - Jeg sidder i den alvorlige Beskjæftigelse, at spise Smørrebrød med Skinke paa og venter paa, at det skal blive Tørveir for at vi kunne faa denne herlige Egn at se, men der er desværre ikke megen Udsigt dertil, vel nærmest....(til) at tage Deel i et Kvægmarked, som idag holdes her i Byen. Markedsvarerne brøle af alle Kræfter og Huset er fuldt af kjøbende, sælgende og snaggende Mennesker.

....

Imellem to Byger kom vi over en Bugt af Fjorden og satte Cours mod Sønderborg. - Nogle Forsøg paa at undgaae den skyllende Regn ved at krybe ind under Træerne viste sig

262) Treårskrigen 1848-50.

263) Slesvigsk juridisk examen.

264) Desværre ved jeg ikke, hvem hans rejsekammerat Chr. Hansen var.

frugtesløse, og vi bleve vaade. Derefter gik vi videre i Regnen, for at skyde Genvei gik vi vild, maatte vade igjennem Teglværker og hele Marker med Tegljord, gennem alenhøi og dynkvaad Sød, maatte springe over Grøfter, bryde gennem Tjørnehække, som hele Landet vrimler af. Du kan tænke Dig vor Glæde, da vi atter opdagede en Vei, og vor Forbauselse, da vi lidt efter opdagede, at vi for en halv Time siden havde gaaet paa den samme Vei i den modsatte Retning, samt endelig vor Ærgelse da vi atter ligefor vor Næse opdagede en Kirke, som det den hele Tid havde været vor Bestræbelse at undgaae, Regnen øsede bestandig, Syningen paa mine Støvler, hvis Saaler forlængst vare gaaede itu, var sprungen,det halve Sogn havde klistret sig paa mine Been og jeg maatte slæbe det med mig i Skikkelse af Leerælte. Imidlertid var Situationen jo bleven comisk og vi travede rask videre, dog saaledes at vi den Dag ikke gjorde flere Forsøg paa at skyde Genvei. - Senere paa Dagen blev det lidt Solskin og vi nåde Udsigten fra Dyppelbjerg over Als i den skønneste Belysning. I en ny Skylle holdt vi vort Indtog i Sønderborg. Der indhyllede jeg mig i et stort Schal, som Chr. Hansen sløbte med sig, og lod foranstalte Storradsmand. Onsdag Morgen regnede det atter skyllende; vi opgave derfor Sønderborg Slot, hvor der nok forresten heller ikke er Noget at see, og kjørte med Posten til Augustenborg, hvor vi atter indemurede os i en Kro, afventende at Veirets Guder skulde forbarme sig. Om det var dem eller andre Guder, der bleve mildt stemte, veed jeg ikke, men sikkert er det, at der kort efter kom en Student ind af Døren, som viste sig at være en Hr. Fenger, Søn af en Kammerraad ditto, som vi havde seet ved Festen, og som boede paa Augustenborg. Til ham kom vi saa hen; Huset vrimlede af unge Piger, saavel egne som fremmede; vi bleve modtagne med aabne Arme og inden 5 Minutter vare vi som gamle Venner i Huset. Det blev smukt Veir om Efter-

middagen og vi tilbragte der en herlig Dag. Kors, hvor vi dog spiste mange Ripsbær! Den næste Morgen (Torsdag) seilede vi i Fengers Baad atter i smukt Veir ud af Augustenborg Fjord over til Fastlandet, hvorfra vi havde omtrent 3 Miil til Aabenraa. - Vi gik, det begyndte igjen at regne, holdt op igjen og begyndte igjen, saaledes at vi ogsaa holdt vort Indtog i Aabenraa i en gjennemblødt Tilstand. Der fandt vi imidlertid vore Kufferter, saa at vi kunde blive tørt paaklædte; vi reiste med Diligencen til Haderslev, hvor vi ankom i Aftes, og jeg har her fundet Alt vel og Alle glade ved at see mig, - de ville have mig ud at see Byens Mærkværdigheder imellem Bygerne.

Det var Valdemars yngste søster Thora med familie, som her fik besøg.²⁶⁵⁾

Henriette var ret plaget af hoste og forkølelse og tilbragte derfor somrene ude i Tårbæk, hvor Grandmama og "Tanterne"²⁶⁶⁾ lå på landet. Herude kunne hun bade og gå ture for at få "runde og brune Kinder igjen". Valdemar tog tit dampskibet ud til Klampenborg og kørte hjem om aftenen med en "Kilde-char-a-banc (uden Bang)"!

Han passede sit arbejde inde i byen, læste til examen, gik i cirkus, i teateret og i Studenterforeningen. Han besøgte sin svigermor på Lykkesholm, men savnede sin

....herlige Valkyrie, som ellers pleier at vise sig i Havedøren naar Laagen smækker i efter sin ublide Berørelse eller Gangen i Haven sukker under mine drønende Fodtrin. -

265) Se note 239.

266) "Tanterne" var Henriettes mostre: Betzy Rosenvinge, Ofelia Stephansen, Henriette Mynster, Emilie Lange og Julie Malthe-Bruun. (Se min artikel "Herman Bang og Admiralsfamilien" i Weekendavisens kronik 7/9 1973).

Om vinteren sad nemlig Henriette ved sit sybord i tusmørket ved vinduet på Lykkesholm og ventede på at se ham ved lågen. Om søndagen gik de tur, for at være alene, over markerne ned til jernbanen og hjem gennem Landbohøjskolens have. Eller hun kom ind til ham og hans mor i byen:

.... det lille Huus paa Nørregade kjender intet glædere Øieblik end naar Du med Solen paa Dit Ansigt og Kjærligheden i Øiet træder ind ad dets Dør -

Sådan var de ydre, glade omstændigheder, men:

Et gammelt Ord siger, at Kjærlighedens Kvaler ikke kunne tælles

thi de var meget forskellige og var opdraget helt forskelligt:

Jeg er kommen ind i en Kreds, hvortil jeg i mange Henseender er bleven hævet, som om jeg havde gjort et stort Skridt ud over al Hverdagslivets Smaalighed og Kjedsommelighed og var kommen et Sted hen, hvor Friskhed og Glæde over hvad der er Godt og Smukt er det Herskende Der er en Reenhed og en Glæde over det Hele

Men:

Hun var daarlig undervist og kun lidet belæst, i hendes Hjem fandtes der ikke en Bog(M.H.)

....ganske vist vare mig de aandelige Sager saa kjære som mit Liv, de vare, før jeg fandt Dig, det hvori jeg udelukkende levede.....De Militaire have en heel anden Retning og jeg dumper paa en Maade derned som en Spurv i Tranedans.....Og jeg føler, at jeg støder an.....- -

Afset fra, at jeg var kommen en Del ud paa Bal, kjendte jeg kun lidt til den større københavnske Selskabelighed og min Tone smagte maaske af Studenterforeningen(M.H.)

Jeg har skammet mig ligeoverfor Din Moder idag, hun har Grund til at være vred over mit Surmuleri

....jeg har læst min Ungdom hen

....jeg kan maaske stundom forekomme Dig taus og kjedelig

....det morer mig mere at læse gamle Holberg og Shakespeare end at gaa ud. -

Skulle indbildte Sorger om Mangel paa Begavethed, Belæsthedplage min herlige Pige?....

Kjæreste, kjæreste Pige!

Naar jeg tænker paa de forgrædte ØineDu stod saa fredeligt i Din Moders Hjem, Du glædede dig ved Livet og det meget Solskin paa Din Vei, og Enhver, der saae Dig, glædede sig over den Skjønhed, der udgik fra Dig,Saa kom jeg; -Jeg har altid, naar jeg kom i nærmere Berørelse med Nogen, bevidst eller ubevidst forsøgt at paatvinge dem mine Anskuelser og mine Betragtningmaader af Livet,Det er dette, som jeg kalder mine Forsøg paa at tyrannisere mine Omgivelser jeg vilde lede Digjeg frygter for, at jeg har været paa Vei til at kue Dig

at Du kunde troe, at jeg kunde lee ironisk eller fatte nogen ironisk Tanke naar det gjaldt Dig

.... Gid jeg nu atter kunde bruge Vægteren som Postillon d'amour og i Lyden af hans klagende Træske tro at høre en Susen af Elskovsgudens Vinger, saa vilde Du have dette Brev imorgen tidligt.- -

I forlovelsestiden tog hun for at glæde mig Undervisning i Historie,og vedblev hun i denne Henseende at være lidt tilbage, saa var det sandelig uden Indflydelse paa hendes Dannelse og hendes Personlighed. Hendes Dannelse var fuldkommen og hendes Personlighed fyldig og rig. (M.H.)

I begyndelsen af april 1861 rejste Valdemar Oldenburg sammen med et hold andre unge jurister til Flensborg for at underkaste sig "slesvigsk Examen":

.... Til Læsning bliver her ikke megen Tid eller Ro; Det Næstførste vi gjorde her i Flensborg, var at købe 2 Spil Kort

9/4 jeg har skrevet 6 Afhandlinger og er ret vel fornøiet med dem, endogsaa de tyske (det er) anstrengende saaledes at sidde hele Dagen med Pennen i Haanden næsten uden Mellemlum

12/4 Nu er jeg da, igaar Aftes, færdig med en Afdeling, men igaar var en slem Dag; vi skreve 4 Afhandlinger, hvoraf de 3 paa Tydsk, jeg, og da de Andre med, vare som Klude da vi kom hjem - Efter hvad jeg kan dømme, kan jeg være ret vel fornøiet med Resultatet. Igaar Aftes fik vi saa en Pakke Akter, hvorom vi imorgen Aften skulle aflevere en skreven Indstilling, Sopha, Stol, Bord og Seng ligge skjulte under tyske Dokumenter

.... vi spise 4 Retter Mad hver Dag og drikke Viin

13/4 her er saadant Vrøvl med den Censur, at man hverken veed ud eller ind.

15/4 Idag har jeg været til Examen (mundtlig og afsluttende).

.... Formedelst jublende Vrøvl paa den anden Side af Bordet kan jeg nu ikke skrive mere, jeg er meget glad og fri -

Sommeren 61 tilbragte Henriette som sædvanligt i Tårbæk, hvor sol og skyer skiftede på de unges himmel:

Du vil fortælle mig naar Du atter har grædt Dig i Søvn en Aften fordi jeg har saaret Dig - kjære, kjære Pige, Du lover mig det; Lad os stille os det klart, at Kjærlighed beroer paa Selvagtelse, og at enhver Mistanke, af hvad Art den end er, er uværdig

Du syntes at have indgaaet en Pagt med Amorerne for at bedaare mit arme Hjerte Saa glad som igaar har jeg længe ikke seet Dig, jeg blev saa glad

derover, at jeg nær havde foreslaaet Grandmamas Tjener, om vi ikke skulle fordrive Tiden nede paa Veien med at springe Buk

.... Jeg besluttede at ende Dagen i de gode Venners Kreds oppe i Foreningen, hvor jeg da i Stilhed tømte et funklende Glas Dig til Ære

Jo Du kan rigtignok muntre mig op,

.... saa livlig, saa sød, saa glad, saa straalende og henrykkende har jeg i lang Tid ikke seet Dig....

.... jeg veed hvor fiintfølende Du er, det mindste tilsyneladende uvenlige Ord, den ringeste Mine kan bedrøve Dig min søde Pige, jeg mener intet Ondt dermed

Næste sommer var Valdemar Oldenburg medlem af den komité, der arrangerede det store skandinaviske studentermøde 11. - 15. juni 1862, hvor 500 svenske og 243 norske studenter deltog. Han skriver 5. juni til Henriette:

.... Det er saa underligt, at Du saa ganske lever udenfor alt Det, som tager saameget af min Tid

Mødet blev en stor succes. Studenterne besøgte Københavns Universitet, hvor professor H. N. Clausen²⁶⁷⁾ holdt tale og overrakte dem bannere, de var i Det kgl. Teater til "Jeppe på Bjerget" og "Nei", de var til fest i Kongens Have og på en udflugt til Roskilde. En anden udflugt gik i kapervogne til Frederiksborg og Fredensborg. Kong Frederik VII modtog studenterne og gav dem frokost i "Nordmandsdalen" - her fik de en byge og måtte krybe i ly under bordene. Om aftenen sejlede de ned gennem Sundet fra Helsingør til København.

Bagefter holdt Valdemar ferie i Tårbæk, men boede naturligvis i anstændighedens navn, ikke i hus med sin forlovede. Efter ferien skriver han, at han vil "i Tilfælde af blot nogenlunde menneskeligt Veir komme Lørdag med Dampskibet". Han beder hende "bestille Logis hos Niels Olsen" og sige, at "der maa være noget Lys og $\frac{1}{2}$ Bajer i mit Værelse om Aftenen".

267) Se note 198.

.... naar jeg sidder ved Din Side i Græsset og seer
i Dine Øine saa nyder jeg det og elsker jeg Dig,
i høiere Grad naar jeg sidder og læser for Dig
....; derfor kjender jeg ingen større Glæde end at
være i Theatret med Dig - det er aandeligt Samliv,

Det efterår brød familien i Nørregade op, gamle fru Oldenburg
og datteren Louise flyttede til Løngangsstræde, og Valdemar
og hans bror Johannes til Stormgade No 4 "i et net og hygge-
ligt Huus,der er ogsaa et Kammer til det Væsen, der skal
passe os"

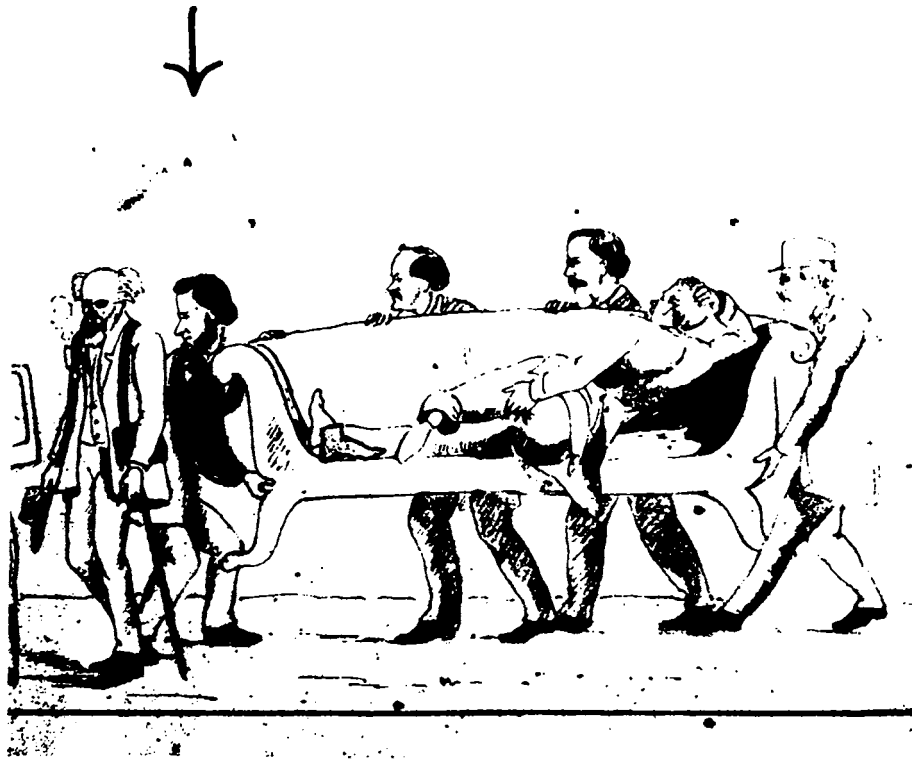
I 1863 flyttede Studenterforeningen fra Boldhusgade til Gam-
melholm. Til det sidste møde i den gamle forening havde Con-
rad Weidemann m.fl. på væggen tegnet en frise, der skulle fo-
restille flytningen besørget af foreningens trofaste medlemmer.
Her ses 4, der bærer en sofa, manden til venstre er Valdemar
Oldenburg. På sofaen ligger "Logikken", et medlem, der elskede
at ligge der med den ene støvle trukket af og anbragt på sædet.
Forlovelsestiden blev lang, næsten 4 år. Valdemar Oldenburg
skrev mange år senere:

.... Jeg var i Forlovelsestiden uden sand Energi i at
stræbe mod Ægteskabet. Jeg havde vel ingen Gage i Mi-
nisteriet før mod Slutningen, men jeg tjente ganske
godt ved Manuduktion. Men jeg var ødsel, - Jeg kom
i Gjæld, hvoraf Onkel August²⁶⁸⁾ i 1862 hjalp mig
ud, og dog maatte Svigermoder kjærligt, men til min Yd-
mygelse, staa mig bi til Etableringen, da Bryllupet
endelig kunde staa (M.H.)

I januar 1864 brød krigen ud; de havde ventet den i mindst 2½
år.

Saa god Kong Christian var nu at
Til Auditor ham gjøre;
Han bære skal trekantet Hat
Ja det kan la'e sig høre
Og Kaarde skal han ogsaa ha'e
Og meget meget mere
Og skjøndt alt dette han endda
Dog ei skal exercere.

268) Se note 118, 234, 236 og 237.

Valdemar Oldenburg tegnet af Conrad Weidemann. Udsnit af frisen „Studentforeningen flytter“ 1863

Gidde " Dan
 Sunday afternoon 22 July 68
 V. Oldenburg

Den kongelige Hensigt O.

1877

Fra V. Oldenburg † 1918 og hustru
 Henriette f. Suenson † 1895
 Deres arkiv

Rigsarkivet

Så munter var stemningen ved bryllupsfesten på Lykkesholm den 12. februar efter vielsen i Holmens Kirke, selv om Dannevirke var blevet rømmet en uge før, og brudgommen skulle afsted efter hvedebrødsdagene.

Det unge par havde lejet en lejlighed af tante Jette Mynster øverst oppe i det "Stephansenske Familiehus" på Garnisons Plads (Sct. Annæ Plads), hvor Grandmama og Langes boede i forhuset, Betzy Rosenvinge og Jette Mynster i baghuset.

Henriette lånte sin mors trofaste pige Marie.²⁶⁹⁾

12 dage efter brylluppet rejste Valdemar Oldenburg til Als som auditor ved Infanteri Reservedivisionen. Han lå indkvarteret i Tandslet, på Kegenæsgård, i Lysabild, i Sønderborg og endelig i Augustenborg, og hans arbejde medførte en stadig omflakken på landevejene, men ellers havde han det egentlig "som en Bisp i en Gaaserede".

Sådan havde Henriette det også i sin nyindrettede lejlighed. Ikke for ingenting var hun af søofficersslægt og skriver 27/2:

.... dog er jeg ved godt Mod og slet ikke forknytt, kun da Du i Torsdags vel var borte og jeg strax gav mig ifærd med at lægge dine Klæder sammen og ind i Skabet, blev jeg ganske trang om Hjertet, og maatte udgyde mig i en Strøm af Taarer oh min Mand, jeg er saa lykkelig, så lykkelig! selv nu da Du er borte er det dog en stor Glæde der opfylder mig, som gaar langt, langt udover Savnet af Dig!

3/3 - Naar jeg faaer Brev fra Dig, kan Du kort efter see mig oppe med et Spring i Din grønne Sopha, Brevet i den venstre Haand og med Høire følgende din Reise paa Als, først til Øst og saa til Syd

Jeg elsker min Mand!

.... da jeg havde læst Dit Brev 2½ Gang igjennem, skyndte jeg mig iseng, puttede mig heelt ned under Dynen, og tænkte med Bedrøvelse paa hvor følt Du havde det, imidlertid forsvandt snart al fornuftig Tanke i Søvnens Arme

269) Se note 266.

4/3 jeg er en gruelig Syvsover om Morgenen, jeg har hver Morgen lige travlt thi senere end 9 vil jeg ikke gierne være inde, og kun det, at Marie ikke faaer noget at drikke, før jeg skjænker det til hende, gjør, at jeg er færdig til den Tid; Marie er forresten saa mageløs, baade paapassende, vil- lig og opmærksom

9/3 - aa, hvor jeg savner Dig; men det er dog godt, at jeg desuagtet er ubeskrivelig glad over at være din Hustru og Du min Mand; oh Du, jeg er aldeles ikke modfalden endnu

10/3 jeg har, fra jeg imorges i en kort Tid laae vaagen, og gjorde mig Livet behageligt, glædet mig ved denne deilige Dag, jeg skulle have idag, ved ikke at gaae uden for en Dør, men befinde mig rigtig vel her i vort hyggelige Hjem;

Den unge frues dag gik med at modtage og aflægge visitter, læse avisen grundigt, skrive breve til sin mand og spille klaver.

Men det kneb med at få læst den litteratur, som han havde bragt ind i hjemmet og "Du maa ikke troe, at jeg faaer syet noget...."

Tænk, imorges sov jeg til, siger og skriver ni.... jeg havde travlt med at skjænke og drikke The, læse Avis, sætte Mad ud, skrive i Regnskabsbog og meget andet

.... jeg har havt et ækelt Arbeide med at tælle Tøi til Vadsk og Bleg

Nu skal jeg hen til Postkassen med dette, da Marie endnu staaer i Vadskerballen. -

... vi skal forresten have Strygning, men det lader jeg mig ikke genere af. -

Henriette sørgede pænt for, at Marie kunne gå ud om søndagen, "som hun dog sætter Pris paa".

Valdemars søster Louise kom ret tit: "...vi fik sød Suppe, Hachis og hver en Appelsin, vi to har tilbragt en hygge- lig Dag.-"

Men hendes første rigtige middagsgæster fik "Gjedde, Du veed nok den Fisk som ligger heel paa et Fad, derefter en høist delikat lille Oxesteg og sluttelig en Citronkage jeg har lavet imorges;vi spenderer en Flaske Rødviin paa dem...."

Henriette morede sig af og til med at bage en kage til sin mand i felten eller med at koge ingefærsukker til ham.

Foruden Marie havde den unge frue en karl, Jens, som bar brændsel op og som fulgte hende til og fra selskaber om aftenen. De gik på deres ben, og kun hvis vejret var dårligt, blev Marie sendt ned efter en droske til fruen. Jens syntes, at det var galt nok at skulle gå til og fra Lykkesholm, og han beklagede sig til Marie, da han skulle helt til Frederiksberg Runddel; en enkelt gang glemte han at hente hende, og så fik han ordentlig "læst og paaskrevet". Det værste var, at Jens drak, han lugtede af brændevin, slæbte sine fødder over stenbroen og snublede på trappen.

Henriette var i lykkelige omstændigheder, men har kvalme, må hægte sin kjole op og endelig ud at kaste op.

.... det koster vist skrækkelig meget at faae og have Børn; men det maa jo slaae til, saa skraber vi Smørret

Sådan var hendes hverdag og foreløbig var hun kæk:

10/3. Det maa være interessant at see Skandserne og Stillingen derovre; gid de vilde angribe der siden der er sikkert. Fredericia er vistnok ikke saa godt befæstet, men de vide nok hvor de skal gaae først, de Utydskere. -

18/3....borte er alt mit Mod, efter de uhyggelige Efterretningerom Angrebet paa Dybbøl....; - alle Mennesker ere fortvivlede over vort Tab, - gruelige Tanke, om Du skulde komme til nogen Skade; nei det kan Gud ikke ville nu

19/3saa er jeg meget beroliget.... - imorges gik jeg mig en Tour,jeg syntes Folk stode saa underlig

og talte sammen paa Gaden

21/3. Det er en gruelig Tanke, at maaske Sønderborg eller Fredericia nu staaer i Flamme

23/3. Hvad betyder ellers det,at Fjenden gaar fra Fredericia og sydpå?

31/3.... det var deiligt at høre fra Dig lige efter Kampen, det maa være meget interessant at være der, jeg glædede mig over det for Dig.

3/4....jeglænges efter at høre Nyt igjen fra Sønderborg som vel ved denne Leilighed brænder heelt af; hvilken lumpen Handlemaade. -

11/4jeg begynder at finde det foruroligende med Fjenden der stadig rykker nærmere og nærmere;

15/4Fjenden nærmer sig i en foruroligende Grad til Skandserne.....

16/4. Dit Brev.... forknyttede mig endeel; jeg har jo tydelig indseet, at det kun kan holde til en vis Tid, men Du veed hvordan man hænger ved Haabet, saa jeg vil dog ikke troe det Værste, men holde ud med godt Mod til det Yderste....

Alle Mennesker ere forknytte,for hver Dag man lever med Dybbøl er man jo glad, maatte det kun ende godt. -

Brevet af 20. april er meget formelt; thi hun ved ikke om han får det:

Den almindelige Sorg er stor der er stor Mangel paa Lazaretherne paa det Nødvendigste; - Landacademiet er indrettet til 300 Senge, vi stoppe Puder til dem her, men meest mangler her Læger....

22/4Jeg har det legemlig udmærket godt, og er sjælelig umaadelig bedrøvet.

.... jeg gik over i Garnisons Kirke og hørte en meget alvorlig Prædiken.

25/4 her er i denne Tid rig Anledning til at sætte sin Formue overstyr i Bazarer, Tombolaer og Lodsedler.....

27/4. Her har idag været stor Begravelse fra Garnisons=KirkeHusene paa Pladsen og i de Gader, som Toget passerede vare med Flage paa halv Stang, ligesom ogsaa Skibene her i Havnen flagede; da jeg imorges Kl. 10 gik hen for at tage mig et varmt Bad, saae jeg allerede Folk i tætte Klynger staae udenfor Kirken

Du skjænder paa mig; jeg er overbeviist om, at Du har været ligesaa bedrøvet ved Indtagelsen af Dybbøl som jeg var det i første Øieblik; (brevet fra 18/4 mangler; måske har han revet det i stykker?)

.... jeg kjender Dig ikke som "min Mand", skjændende, det hør sig sletikke til; - aa Du!egenlig længes jeg gruelig meget efter Dig!

1/5. Saa talte Rygtet dog sandt, om Fredericia (som var rømmet), og naturligviis kunde jeg ikke sove om Natten, jeg havde hele Tiden den fæleste Fornemmelse af at være halv slugt, og foer hvert Øieblik op

Ved siden af dette sørgelige er Henriettes breve fulde af små pigelige træk:

.... mine Kjoler - jeg maa lee - dem har jeg ikke tænkt paa at røre ved; nei Du! jeg er meget pæn paa Figuren, den feiler ikke det Mindste endnu;

Siig mig ganske i Fortrolighed, groer dit Skjæg virkelig, det kan jeg ikke lide, Du veed at din Straf er, Du ingen Kys faaer af mig meer thi uh, jeg vil ikke kysse paa Haar

.... det er saa mildt, at jeg sidder her og skriver for aabne Vinduer ... - Her er den yndigste lille Rose idag udsprungen paa mit Rosentræ. -....

Jeg beklager at Du ikke kan see din Hustru i en ualmindeilig deilig Hat, lyslilla med Roser i Panden. -

Forresten gjorde jeg Lykke Andreas (?) vilde have den smukkeste Dame tilbords, som saa blev mig Jeg vil gjerne vide, om naar Soldater blive dømt til Krumslutning, om de saa faae noget at spise i den Tid....

Igaar Morges kom her en Skattebillet til Dig paa 3 (rigsdaler) 2(mark) 4(skilling) for Januar Kvartal; jeg betalte den, men spurgte om der fremdeles skulde betalessaameget naar Du ikke var her, og altsaa ikke brugte alle dine Penge her, han sagde at det vilde han spørge Rodemesteren om derpaa gik han, men kom kort efter tilbage, og gav mig Pengene tilbage, idet han sagde, at det var virkelig Synd at jeg skulde betale de mange Penge til Rodemesteren, jeg kunde nok ellers bruge dem, og der var Fornuft i det jeg havde sagt, saa han skulde snakke med Rodemesteren, at jeg ikke kom til at betale meer end høist nødvendigt; - hvad der saaledes har rørt Manden, kan jeg ikke begribe....

Den 2. maj flyttede Henriette i snevejrs ud til sin mor på Lykesholm, hvor de hvide sommergardiner var hængt op og tæpperne taget af gulvene.

Nogle dage før stormen på Dybbøl var Valdemar, efter længere tids skranten, blevet rigtig syg. Skønt han i sit kvarter hos justitsråd Arnesens i Augustenborg blev plejet på det bedste, bekymrede det efterhånden Henriette meget, og nu trygler hun ham om at komme til København på orlov, så hun kan få lov til at passe ham:

4/5 hvad skal jeg sige, hvad skal jeg gjøre, for at overtale Dig

see paa mit Billed og see hvor bønlig jeg beder Dig derom; - dit Brev tyder stærkt paa daarligt Humeur, men det sætter jeg mig udenvidere ud over; og lader det gaae paa Humeurets Regning, at Du ikke er saa fuldstændig tilfreds med mine Breve; - jeg skal nok alligevel see at gjøre dem lidt bedre, hvis jeg kan, men jeg lover Intet, da jeg ikke indestaaer for de blive bedre,

naar jeg skal skrive efter Opskrift selv naar det ere Dine Exemplet tages efter, thi Du, er nu Du, men jeg, er Henriette Oldenburg, og der er en himmelvid Forskjel paa de to Personer. - Du med samt dine Breve, er uforlignelig; - Ja! - Jeg med samt Mine, er som Folk ere fleest; - seer Du!

6/5 især harmer det mig, at jeg sidder her med begge Hænder i Skjødets, istedetfor at passe og pleie Dig, Du kan nok mærke jeg begynder at blive noget balstyrisk,

Hverken hendes mand eller hendes moder ville have, at hun tog over til Als.

11/5 Saa er det da skeet, hvad man saalønge har gaaet og ønsket og bedt til (våbenhvile); men paa strengere Vilkaar end man har tænkt sig Muligheden af,

Valdemar Oldenburg kom til København i en lille månedstid og rejste i begyndelsen af juni rask over til 5te Infanteri-Brigade i Nyborg.

2/6 ... (jeg) græd lidt, da Du i Onsdags reiste bort fra mig, men det var kun ganske lidt, vi sidde hele Dagen i Haven under Træet, hvor der er Skygge; her er yndigt i Haven med Sirener og Guldregn,

13/6. Du var seet i Nyborg, "Staaende, seende ud over Søen, med Længsel efter din Kone malet i hvert Træk"; - idag har her spist 3 Soldater (som hendes mor havde tegnet sig for til hver mandag) de fik Suppe, som de havde sagt, de rigtignok ikke fik Mage til paa Lazarethet derefter det kogte Kjød med Grønt til; - Kaffen drak de med Cigaren til nede i Lysthuset; det værste er, at man giver Haanden, baade naar de kommer naar de har spist og naar de gaaer, og det er et klamt og klistret Foretagende; den ene har havt Granat i Tindingen, hvorfor han kun seer med det

ene Øie, den anden Kugle i Armen, hvorudaf der endnu komme smaa Stumper Been, og den 3die har saarede Ankler. -

15/6 jeg er høist parat til at reise (til Fyn) naar Du skriver noget bestemt derom;

Henriette var til et sølvbryllup, hun havde blomsterkrands i håret, sin hvide brudekjole, der måtte lægges ud, og Pernillesko på:

16/6 jeg dandsede kun to Gange om, men idag har jeg faaet mine Skjænd derfor af Moder, "at see saadan en tyk Madam svinge rundt er uskjønt"....

Så kom Henriette til Nyborg for at besøge sin mand:

27/6 Min egen gamle So, det har været 8 deilige Dage

29/6 Alt i Aviserne seer saa sort ud, og alle Mennesker ere sort melancholske;jeg hørte om at Fjenden er kommen over paa Als

Henriette flyttede meget mod sin vilje ud til sin tante Betzy Rosenvinge i Taarbæk. Valdemar var efter et kort ophold i Odense kommet til Kauslunde ved Middelfart.

3/7jeg gaaer i en saadan Spænding og Uro det er tungt at Alle ere saa modfaldne og næsten har opgivet Ævret; jeg synes nok det er en sørgelig, gruelig sørgelig Tid, men det er da ikke ude med os endnu;....

Fra England staaer der i Aviserne, saa lidet opmuntrende som mulig; der er ligefrem Forræderie imod Danmark; -

5/7 Du lader hellerikke til at tro, at Fjenden kommer over paa Fyen. - Naa, frisk Mod! vil jeg sige, ligesom Du. - I Kjøbenhavn venter man ganske sikkert Bombardement, det er et stadig Omgøud paa den sørgelige Vise, og et Studium hvorledes man skal redde Sølvtsøi og Penge; - Folk graver det ned, syer Lommer paa sig til Papirer, og mange reiser til Malmø i Tankerne. -

.... jeg har faaet en ny Hat af Moder, der ikke kunde holde ud, at see paa min gamle og som jeg indtil Dato, finder meget respectabel og holder meest af at gaae med, istedetfor en lille een, paa Toppen af Hovedet med brune Baand og Sløife bagpaa, samt sort Fjeder og bruun Kantning, der er nok paa den kan Du troe, men jeg seer ud som jeg var gal med den paa, og holder derfor meer af den gamle Bøtte imod dette Beridderhovedtøi,

.... derimod har jeg kjøbt mig en god, fornuftig bruun og hvidtærnet ulden Kjole....

.... jeg er yderst vel, og ikke saa modfalden endda, det er kun saadan engang imellem

7/7. Nu er vor Tid nok kommen til at berede sig paa Krig her, idetmindste gjøres der Forberedelser i Kjøbenhavn

.... jeg kan begribe Du kjeder Dig

.... der er vist helleringen Sted man er saa modfalden og mistrøstig, saa utaaelig som i Kjøbenhavn, Folk ere ikke at komme nær. -

8/7 - Ulykkelige Stakkel der kjeder Dig saa frygtelig jeg havde næsten meer Lyst til at sidde paa din Bondegaard, end hver Dag spadserer paa Anstalten (Klampenborg Søbad) og see paa kjedelig pyntede Folk

.... jeg gik imorges efter et koldt Bad ind i Dyrehaven jeg mødte ikke en Sjæl og befandt mig saa vel;

Din gamle Jas

Hun sidder i varmen og skriver lange politiske beretninger af efter sin tantes avis for at holde sin mand underrettet og føler sig som " $\frac{1}{2}$ professor".

11/7 jeg er i skidt Humør og saa er Folk glade, "nu faae vi Fred, nu skal der ikke offres meer Blod, nu vil de ikke komme til Kjøbenhavn" - jeg synes det Hele er meget bedrøvelig. -

21/7 Vaabenhvilen er streng

23/7 der er strengt Forbud imod at yttre sig om noget Armeen vedrørende i ganske private Breve. - det er godt at øves i Taalmodighed, thi jeg har just ikke megen. -

25/7 jeg skal nok være forsigtig, og ikke overanstrengte mig, ikke forkjøle mig, ikke gaee, ikke - ikke og ikke -

27/7 At Du har faaet et bedre Kvarteer er mig til stor Opmuntring.

29/7 denne Vaabenhvile har været langt værre end forrige Gang

.... jeg vilde nok have et Raad for at sove om Natten, thi den er saa frygtelig lang

.... Jeg beklager Dig for de mange Pinsler Du har af baade den ene og den anden Art Insekter. -

31/7 Mon de nu iaften virkelig skulde begynde at skyde igjen?

.... - er din Mening, at jeg er et Hængehoved?? lov mig ikke at sige saadan dumt Tøi en anden Gang.

4/8 Da jeg igaar stod med det ene Been paa Omnibussen og det andet paa Taarbæks Grund, fik jeg dit Brev "hvad siger Du til denne Vaabenstilstand? - Hvad bliver det til med Danmark?" det er sørgeligt, og jeg er meget bedrøvet.... Du er meget betaget af Efterretningerne, ja der er ogsaa Grund dertil, men jeg siger ikke endnu som saamange sige "man kan ligesaagodt give dem Alt med det Samme, det er dog ude med os."

Så kom da Valdemar Oldenburg hjem. Han skrev senere:

Ved Fredsslutningen blev vor Skæbne ganske usikker, men Gud var os god og lod os faa Pladsen (som auditor) i Helsingør, hvormed vort lykkelige Samliv begynder i Oktober 1864 Det blev to herlige Ungdomsaar, vi tilbragte i Helsingør. Erik (3. gen. 4/1) blev født og vi bleve dragne ind i den elskværdigste Kreds (M.H.)

De boede i Stengade. Herfra skrev hun til sin veninde Al-
vilde Feuchen, f. Voss, (13/10 1865)

.... - jeg troer forresten jeg begynder at blive kje-
delig, thi jeg synes her er allerbedst inden vore 4
Vægge, min Mand, min Dreng og mit Huus er det
kjereste og bedste som jeg har

I anledning af hærreduktionen 1866 vedtog Folketinget enstem-
migt at afskedige 3 auditører, og Valdemar Oldenburg var den
yngste og måtte blive et af ofrene. Han skrev den 5. april til
sin gamle ven Carl Ploug, at der ville blive sparet uendelig
lidt ved at bruge rejsende auditører til 3 garnisoner og lagde
det op til Ploug at bringe dette frem i Folketinget eller i
bladet "Fædrelandet".

Jeg husker den Aften i Helsingør, da vi aabnede
Brevet, som indeholdt min Afsked som Auditor. Det var
vort Levebrød og nu maatte vi i alt Fald bort fra det
os saa kjære Helsingør. Vi gave hinanden et Kys,
stolede paa hinanden og paa Gud og vi kom blidt over
den Begivenhed. Hvor var hun dog trofast og tapper i
den trange Tid!

.... Sommeren over tjente jeg Brødet ved at blive kon-
stitueret for min Efterfølger i Helsingør. Saa flyttede
vi om Efteraaret til Kjøbenhavn (M.H.)

I København boede familien først i Oehlenschlägersgade, senere
i Viktoriagade 16; begge ligger i kvarteret omkring Istedgade
på Vesterbro. Kvarteret har dog vist været lidt mere tiltalende
dengang end nu. Senere flyttede de til en rar lejlighed på Gl.
Kongevej med udsigt over Sct. Jørgens Sø.

.... en drøj Tid. Jeg begyndte saa paa at stenograferer,
som faldt mig umaadeligt svært at lære og jo ogsaa halv-
vejs mislykkedes. Men da jeg var Mismodet temmelig nær,
aabnedes for mig Pladsen ved Havnevæsenet, hvor jeg gik
et Par Aar og havde mit gode Udkomme. Men den lukkede
sig ogsaa for mig, fordi den kun var midlertidig, og
atter stod Fremtiden mørk for mig. Men netop nu blev

en Auditorplads i Kjøbenhavn ledig (1870), som jeg fik samtidig med, at jeg var Lærer ved begge Officersskolerne

Den 15. juli 1870 fejrede Studenterforeningen sit 50-års jubilæum ved en fest på Bellevue i Klampenborg. Valdemar Oldenburg holdt tale for Danmark. Under festen kom der telegram til Carl Ploug: Frankrig har erklæret Preussen Krig - "punchebollerne stod derefter urørte på bordene, ingen tænkte på lystighed, men kørte hjem i skønne drømme, i glad håb om, hvad de kommende Dage ville bringe" -; ²⁷⁰⁾ håbet var Sønderjyllands tilbagemenden til Danmark.

.... Smalt var det alligevel med Udkomnet, men det hjalp, da jeg fra 1ste April 1871 blev Vicepolitidirektør. Herfor havde jeg Crone ²⁷¹⁾ at takke

I sin stilling som vicepolitidirektør tog Valdemar Oldenburg del i begivenheder, som huskes i dag, 100 år senere.

Den internationale socialistiske tanke havde vundet tilslutning også i Danmark, både i arbejderkredse og i intellektuelle kredse. I foråret 1871 udløste den i Frankrig den blodige "Pariserkommune", som satte sindene i bevægelse, både i og udenfor socialisternes rækker. Fra juli 1871 begyndte ugebladet "Socialisten" at udkomme i Danmark - anonymt, men myndighederne fandt snart ud af, hvem der stod bag: Louis Pio, ²⁷²⁾

270) Citat fra H.C. Lund: Studenterforeningens Historie 1820-70. Bd. II, Kbh. 1920, pg 596 ff.

271) Vilhelm C. Crone (1813-87), cand.jur.; auditor 1840, overauditor 1845, 1849 borgmester i Helsingør, 1863 politidirektør i Kbh. Førte Politiloven af 1863 ud i virkeligheden. En myndig, men human mand, som trods politisk bevægede tider kun sjældent havde alvorlige sammenstød med befolkningen.

272) Louis Pio (1841-94), student, løjtnant, ansat ved postvæsenet. 1871 begyndte han anonymt at udgive socialistiske skrifter og fra 1872 "Socialisten", der blev et dagblad. 1871 leder af Dansk Internationale. Arresteret i anledning af Fælledmødet 5/5 1872. Sad i Vridsløse 1873-75. Indviklede sig i forskellige vanskeligheder og modtog i 1877 et tilbud fra politiet om penge til at rejse til Amerika, hvor han førte et omflakkende liv. Døde i Chicago.

Harald Brix²⁷³⁾ og Povl Geleff.²⁷⁴⁾ I august bebudedes stiftelsen af et politisk arbejderparti, "med loven - eller uden den", i oktober blev Dansk Internationale stiftet, og i april 1872 blev "Socialisten" et dagblad, med Pio som redaktør.

Pio, der ligesom Brix og Geleff nu ikke mere optrådte anonymt, proklamerede et kæmpemøde på Fælled den 5. maj, hvor den røde fane skulle hejses, og hvor man ville fremkomme med krav, som set med vore øjne idag må synes beskedne. Men tonen i "Socialisten" den 2. maj var hidsig: "Men jer, I guldets dyrkere! I, de fattiges udsugere! Eder vil vi endnu en gang tilråbe: I har i årtusinder iskænket en bitter livsdrik, vogt jer nu, målet er fuldt! Lad der ikke komme en eneste dråbe til, eller - det flyder over!"

Grundloven sikrede det danske folk forenings- og forsamlingsfrihed; alligevel foretrak politidirektør Crone, trods justitsministerens²⁷⁵⁾ og krigsministerens²⁷⁶⁾ betænkeligheder, at

- 273) Harald Brix (1841-81) deltog som frivillig i krigen 1864. Forlægger for de "Socialistiske Blade" 1871 og udgiver af ugebladet "Socialisten". Fængslet før Fælledmødet 5/5 1872, ved Højesteret idømt 3 års forbedringshusarbejde. 1876 udgav han det socialistiske satireblad "Ravnen", påny fængslet, 1877, ved Højesteret idømt 4 års forbedringshusarbejde. Startede 1881 det socialrevolutionære blad "Herolden". Fætter til Pio.
- 274) Povl Johannsen Geleff (1842-1928), f. i Sønderjylland. Lærer, redaktør ved provinsblade. Som republikaner og fritænkter sluttede han sig til Pio. Arresteret før Fælledmødet 5/5 1872, fik 1 års varetægtsarrest og derpå 3 års forbedringshus. Udgav 1875 "Under Laas og Lukke". Rejste 23/3 1877 til Amerika sammen med Pio for penge fra Københavns politi, men skiltes fra ham i vrede. Slog sig ned i Colorado, men vendte 1920 hjem til København.
- 275) Andreas Frederik Krieger (1817-93), cand.jur., professor ved Kbh.s Universitet, assessor i Højesteret, national-liberal politiker, skandinav. Medlem af den grundlovgivende rigsforsamling 1848, borgerrepræsentant i Kbh.. 1856 indenrigsminister, 1858 finansminister, 1859 indenrigsminister. Kæmpede 1863 ivrigt for Novemberforfatningen. 1864 i Danmarks delegation på Londonkonferencen. 1863-90 medlem af Landstinget, 1870-72 justitsminister, 1872-74 finansminister. Imod de provisoriske finanslove. Lærd historiker.
- 276) Wolfgang v. Haffner (1810-87), ritmester, stamhusbesidder på Egholm, 1848 fører for en eskadron herregårdsskytter, 1866-87 medlem af Landstinget, 1869 indenrigsminister, 1870-72 og 1875-77 krigs- og marineminister. Leder af Højres organisation.

forbyde mødet på Fælled, idet han frygtede, at der faktisk ville udbryde revolution.

I Internationales ledelse var meningene delt, idet nogle foretrak at aflyse mødet, andre, med Pio i spidsen, ville gennemføre det trods forbudet.

Natten mellem lørdag og søndag den 5. maj blev Pio, Brix og Geleff arresteret. "Socialistens" medarbejdere forsøgte nu at stoppe mødet, men folk strømmede til Nørrefælled, hvor politi og militær forgæves søgte at spærre indgangene.

Den senere redaktør af "Politiken", Henrik Cavling, oplevede som 14-årig "Slaget på Fælled" og beskriver det i sine erindringer:²⁷⁷⁾

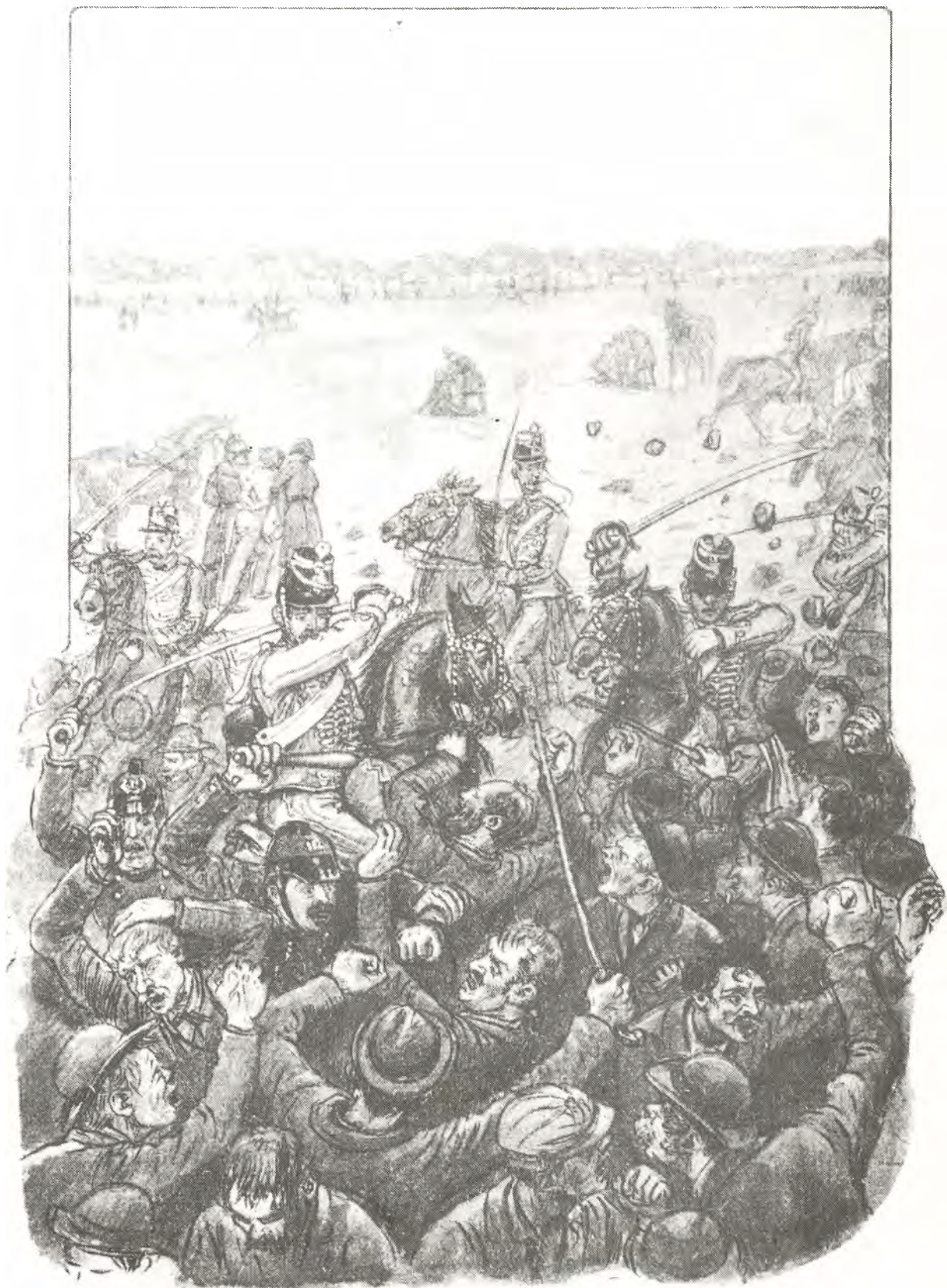
.... en eventyrlig følelse af revolution Ved den østlige side af trekanten (Nørrefælled) lange rækker af tropper ialt to batailloner infanteri, husarer på vælige gangere, en vrimmel af politibetjente og -artilleri! Pladsen foran denne troppestyrke lå åben, men bagved St. Johannes kirke og langs med Blegdamsvejen bølgede en stor menneskemængde. På St. Hans Torv var alle gadehjørner bevogtede med infanterister, og mellem kirken og Nordre Birks arresthus fandtes opstillet flere hundrede betjente, som skulle standse de fra Nørrebro kommende skarer. Betjentene stæmte ryggen mod de fremtrængende, der i den stærkere og stærkere trængsel udstødte råb og skrig.

Politiets hensigt var at forebygge stærk sammenstimlen på St. Hans Torv. Kniplerne blev trukket frem, og da det begyndte at regne vel rigeligt med slag i hovedet, opstod der en voldsom trængsel foran St. Hans Kirke. Døren til kirken blev trykket ind pludseligt fuldt hus

(Jeg blev) af trængslen ført hen mod fælled, hvor husarer med sabler splittede mængden og drev en del af

277) Paulus Henrik Cavling (1858-1933), dansk journalist og forfatter. 1881 examen fra Blågårds Seminarium. Fast Paris-korrespondent for "Verdens Gang", senere for "Politiken". 1905-28 chefredaktør for Politiken. Stiftede Journalistforbundet.

Hans erindringer, "Efter Redaktionens Slutning", blev udgivet i København 1928.

Fra Kampen paa Nørrefælle. Tegning af R. Christiausen.

Søndag den 5. maj 1872
Københavns Bymuseum

den ud mod Store Vibehus. Man hørte råb og skrig af indignation, men også latter og brandere fra folk, der i deres hjerters enfold troede, at de var ude på kommers Ophidsede talere, stående på mænds skuldre, opfordrede tilhørerne til modstand. Der blev kastet sten og hestepærer på soldaterne, og da en ung husarofficer rantes af et projektil, kommanderede han: Frem! Et voldsomt sammenstød fandt sted, men det blev uafgjort, idet et nyt og uanet våben blev bragt i anvendelse. En sværm af mænd, belæssede med snus i pakker, uddelte disse og styrtede selv frem og slog husarer, betjente, dyr og mennesker snus i øjnene. Et øjeblik tumlede snuskastere og soldater, betjente og militærpersoner, pæne arbejdere og regulære bisser om imellem hverandre i vild forvirring, blændet af snusen, der sved i øjnene, og under hyl og hvinen trampet på af politi og rytteri - det regnede med knyt-næveslag og spark

Pio, Brix og Geleff kom alle i fængsel i Vridsløse, tiltalt for forbrydelse mod den offentlige myndighed og orden. De sad der i 3 år, blev løsladt i april 1875.

I juni 1876 holdt det nydannede danske Socialdemokrati sin første kongres, hvor et partiprogram blev vedtaget.

Samtidig var der begyndende arbejdsløshed, og Pio og Geleff gik ind for masseudvandring til Amerika.

Imidlertid var der indenfor Socialdemokraternes rækker uvilje imod både Pio, Brix og Geleff, som man anså for alt for fanatiske til egentlig at gavne arbejdernes sag.

Det samme mente politiet, som i december 1876 og i januar-februar 1877 havde en række samtaler med Pio. I januar 77 skrev han fx: "Folkets frihed må beskyttes, om fornødent med våben i hånd"! Den 25. februar talte vicepolitidirektør Valdemar Oldenburg med Pio. Et par firmaer, bl.a. Burmeister-Wain havde stillet en sum penge til politiets rådighed. Pio fik tilbudt

20.000 kr. for at standse dagbladet "Social-Demokraten" og for selv at udvandre sammen med Geleff og enkelte andre. Da Pio allerede var ret så uglest i Social-Demokratiet, gik han ind på dette, men Oldenburg havde sine tvivl om, hvorvidt Pio "virkelig har i sinde at lade Geleff og de andre få penge og således skille os af med dem. Han kunne nok finde, at 20.000 ikke er for meget for ham alene".... "Imidlertid tror jeg dog", fortsætter Oldenburg i sin rapport, "at det er hans mening at lade nogle af de andre følge efter, og selv i det modsatte tilfælde er, efter de ham givne oplysninger, bladet og den hele virksomheds tilstand så faldefærdig, at vistnok kun alene Pio kunne holde den oppe. Er han borte, vil det hendsø. Da jeg endelig mener, at det for samfundet i det hele og navnlig for arbejderne vil være en sand velgerning at blive af med en så urolig og intrigant person som Pio, vil jeg tilråde at føre sagen til ende".

Den 23. marts forlod så Pio og Geleff Danmark, og selv om man dengang græd tørre tårer over deres forsvinden, er denne fremgangsmåde ikke blevet glemt!

I september 1875 havde Valdemar Oldenburg været en tur i Jylland. Han var på Himmelbjerget og skrev 11/9:

Jeg streifede om paa Høider og i de vidunderlig skønne Dale, kravlede op og trillede ned, stadigt nydende og drømmende Midt paa Dagen naaede jeg atter ned til Bjergets Fod ved Søen; saa gik jeg i Bad. Vandet selv var der jo ikke meget ved, men aldrig før har jeg følt et saadant Velvære som i den rene balsamiske Skovluft efter Badet. Jeg vedblev at vandre splitternøgen omkring i det friske duftende Græs, og vandt Kræfter til atter at foretage den anstrengende Stigning....

Turen gik videre til Viborg, Ringkøbing og til Fanø, hvor han glæder sig til at bade,

.... see det eiendommelige Land, Pigerne med Masker for Ansigtet og saa Klitterne og Havet

De havde nu 3 sønner, Erik, -"Theodor halvt og Paul helt skrøbelig" og så lille Magna. Om sommeren tog moderen med børnene til Anneberg ved Nykøbing S, hvor Henriettes bror Jean André²⁷⁸⁾ var forpagter. Valdemar Oldenburg sidder inde i byen og arbejder; han skriver:

20/7 76 Nu maa Du huske at bade Dig og i alle Maa-
der styrke og hvile Dig.

24/7 Jeg har meget at bestilleJeg vilde nok lidt
ud for at faa Luft, Luft, Luft!

30/7 Sig til ham (Paul), at han skal have Hovedet
helt under Vandet

2/8 Sagerne bjerger sig op om mig, uden at jeg
indseer hvorledes jeg skal faa rent Bord til Mandag
Morgen Paul skal helt under inden jeg kommer. -

Den 9. april 1877 blev Andreas født, og den stolte fader satte et lille Dannebrogflag op i lampen over sengen, hvor hans elskede hustru, "min Sjæl, mit Liv og min Kjærlighed" lå med den nyfødte.

Et par dage efter denne glædelige begivenhed faldt Erik i skolegården og slog sit ben; der udviklede sig en såkaldt "ben-edder", og han blev indlagt på Kommunehospitalet. Her fik Valdemar Oldenburg den tunge meddelelse, at hans 12-årige søns ben måtte amputeres, hvis hans liv skulle reddes.

Præsten på Kommunehospitalet, pastor Bülow²⁷⁹⁾ fortæller, at en herre bankede på hans dør og bad om lov til at sidde i hans stue og græde ud, inden han skulle hjem og fortælle det.

.... Hun satte sig ved hans (Eriks) Seng og saa paa sin Dreng med et Blik, som han og jeg aldrig glemmer, men ikke kunne male eller beskrive, thi vi kunne ikke udtømme Kjærligheden. Det var et helligt Øjeblik. Vi

278) Jean André Suenson (1838-1915), gift med Louise Augusta Jespersen.

279) Frederik Rubek Chr. Bülow (1821-1905), søn af sejrherren fra Fredericia. Selv deltog han som frivillig ved Fredericia og Isted. Præst i Dybbøl 1858, fængslet febr. 1864. Præst ved Kommunehosp. i Kbh. 1867-77 (derom en artikel i Dagbladets tillæg 25/2 1900). Sognepræst i Sorterup og Ottestrup 1877-90.

gik derfra med dyb Smerte i Hjertet men dog med
en Følelse, som om vi havde været i Paradis(M.H.)

Selv skriver Henriette Oldenburg til sin veninde, fru Alvilde
Freuchen, f. Voss,²⁸⁰⁾ den 13. maj 1877:

.... nu ligger han med eet Been kun! Ak, Alvilde
hvor det skjærer dybt, dybt i Hjertet, hvor tungt
da vi igaar 2 Timer efter det var gjort kiggede ind
til ham og kyssede ham, at see den halve Seng tom, og
det lille Stykke Been han har beholdt ligge forbunden
paa en lille blød Pude, - jeg har grædt mange,
mange Taarer herhjemme, men Vorherre har styrket mig
ved Eriks Seng, saa han ikke har seet en Taare,
Vi haabe nu at beholde vor elskede Erik!

Om sommeren var moderen igen på Anneberg, nu med 5 børn, mens
faderen arbejder inde i byen. Men han følte, at stillingen
som vicepolitidirektør "blev for triviell i Længden."

I Odense ville der blive en stilling ledig som byfoged, d.v.s.
politimester og dommer.

11/7 1877. Lad nu det med Embedet ikke græmme Dig. Jeg
skal nok vide at klare mig i, hvad jeg gjør. Jeg
veed, at min søde Hustru, i dette Spørgsmaal vil have
Tillid til sin Mand, og indlader jeg mig derpaa, saa
er det, fordi særdeles stærke Grunde, som jeg end ikke
alle kan forklare eller Du vil sætte Dig ind i, driver
mig dertil.

Den sommer var ikke så lystelig, de var alle mer eller mindre
syge, og Erik måtte midt i det hele med sin mor til København
for at få tilpasset et træben, inden skolen begyndte igen. De
sejlede fra Nykøbing til Holbæk, og her var det blevet ordnet,
at de kunne komme op i en jernbanevogn, der var rangeret ned
til havnen for hans skyld.

Endelig var ferien slut:

.... (jeg)sender hermed 100 Kr. for at Du kan have
Penge til at betale Læge, Brænde, Peter, Køkkenpige,
Hjemreise osv....

280) Se note 255.

Henriette Oldenburg var ikke glad ved tanken om, at det nu var vedtaget at flytte til Odense. Hun skrev 19/9 77 til sin veninde Alvilde Freuchen:

.... det skal være saa umaadelig klogt, men sletikke muntert, siger Oldenburg, vi komme til færre Indtægter og til en By, som ikke skal være rar; jeg hader Slidder-Sladder og det skal der florere; -imellem juridiske Embedsmænd er der evig Kiv og Strid, - imellem Geistligheden ligesaa

.... jeg var ude med Erik; vi to hører nu altid sammen; - han har faaet sit Træben han var umaadelig glad, da han endelig skulde have det paa, jeg maatte vende mig om og gaae ud af Stuen; -

.... jeg bliver her i Vinter der er forskellige Grunde; - Leilighed - Tjenestefolk - Eriks Been der kræver Tilsyn, Skoleaaret endt for Børnene her o. s. v.

Valdemar Oldenburg rejste omkring 1. februar alene til Odense for at tiltræde det nye Embede og blev straks hvirvlet ind i en række velkomstselskaber, visitter mm. Hans søster, Thora Johansen sørgede for at fæste piger til dem:

Odense 6/2 1878 Foreløbig er der nu fæsted Dig en Kokkepige

10/2 Nu har Du ogsaa en velanbefalet Barnepige, 40 Kr. om Halvaaret. Præstegaarden har næsten været beleiret af Piger

18/2 78 Dine Piger har jeg ikke seet. Det troede jeg ikke, jeg skulde Endnu vides der intet Ondt om dem, men man kan ikke stole paa Noget, thi de fyenske Pigers Elskovssyge overrasker endog min dog temmelig udstrakte Erfaring

23/2 Du vil sikkert blive fornøiet med det pæne Hus. Kun frygter jeg for Skænd for et for zart Tapet i Dagligstuen, men det er et saa fint Tapet og passer saa godt til Gardinerne, lyslilla.

28/2 Vær Du kun rolig for, hvad der venter Dig her, det bliver et langt mere roligt og fredeligt Liv end det kjøbenhavnske²⁸¹⁾

Odense havde dengang ca. 20.000 indbyggere og var i en vældig udvikling. Der blev bygget nyt rådhus, ny rytterkaserne, ny stor kommuneskole. Der blev anlagt kvægtorv og vandværk, og kanalen blev uddybet. Men der var endnu meget af den gammeltdags charme over byen. Trommen lød i gaderne for at bekendtgøre auktioner, eller når der var kommet friske fisk og rejer. Om natten råbte tårnvægteren fra Sct. Knuds kirketårn, hvad klokken var slagen. Ved ildebrand klemte kirkeklokkerne, og fra hovedvagten ved rådhuset blev hver dag blæst reveille og retraite.

Ved skyttelavsfesten efter pinse var der sjov i gaden. Der blev ofret til "Bacchus og Skiven", og det endte med, at smedsvende syngende bar skiven rundt i byen og standsede, hvor "honoratiores" boede - også politimesteren fik et hurra og fik en stor krans af bøgeløv hængt på sit hus. Om aftenen var der gilde på rådhuset med "grønærter og saltens flæsk" og derpå dans.

Til Sct. Knuds marked, den 10. juli, på Albani Torv var der telte med kager og alle slags kranse, og ude på "Heden" var der gøglere, karuseller og menagerier.

Regimentsmusikken spillede hver dag foran generalens og regimentchefens boliger, men om søndagen i Flakhaven. Tit red 2. dragonregiment med musik gennem byen, med solen skinnende i de blanke hjelme.

Familien Oldenburg boede i Albanigade 5; her blev lille Henriette født i 1880, og her var både Magna og Paul alvorligt syge.- Til huset hørte en stor have ned mod åen, hvor der lå to både, børnene kunne sejle i. I en sidebygning var byfoged- eller politimesterkontoret, domslokalerne lå længere oppe i Albanigade, mens politistationen var på rådhuset. Da det nye rådhus var færdigt, flyttede politimesterens kontor derop.

281) Sidstciterede brev fra Vald.O.'s hånd, når han herefter citeres er det fra "Min Hustru" (M.H.), dersom andet ikke er angivet.

Børnene beundrede deres far. Ved en grundlovsprocession gennem byen stod han i fuld uniform, rank, myndig og stiv som en støtte nedenfor Frederik VIIIs statue i Flakhaven, og børnene fandt ham meget flottere at se på end selv kongen oppe på soklen.

Valdemar Oldenburg var velbevandret i litteraturen, og han elskede at citere. Ved måltiderne slog han om sig med citater og spurgte straks børnene: "Hvor står det?"

Som byfoged fulgte Valdemar Oldenburg efter den dygtige, ansete og myndige George Koch,²⁸²⁾ som var blevet forfremmet til borgmesterembedet. Samarbejdet mellem to så ensartede mænd frembød visse vanskeligheder, tilmed boede de i samme hus, men det gik, fordi "det skulle gå" og ikke mindst, fordi de to fruer blev veninder.

Valdemar Oldenburg skriver om sin hustru:

Alle, der havde den Lykke at lære hende at kjende og som selv vare gode Mennesker, elskede hende Hun stræbte aldrig efter at gjøre sig gjældende En Kvinde med en rig Sjæl og et varmt Hjerte veed en Mængde Ting, uden nogensinde at have lært dem, og lærer daglig mere, uden at man begriber hvorledes. Der var i hendes Sjæl en saadan Rigdom, Varme og Klarhed, at den gennemstrømmede hele hendes Personlighed og i Forbindelse med hendes gode Forstand, rene Villie og udholdende Pligttopfyldelse skabte den rige menneskelige Existens, som vi beundrede og elskede

Denne skønne og rige Sjæl afspejlede sig i hendes fagre Skikkelse. Hvor var hun ikke skøn i sine Velmagts Dage indtil Sygdom fældede hende. Baade i Ungdommen, derefter i den modnere og ældre Alder, endnu i Odense straaledede hun, naar hun var rask, i sjælden Skjønhed og Politimesterens Frue betegnedes paa Gaden

282) Johan George Christopher Frederiksen Koch (1827-1914), politimester i Slesvig 1853, fordrevet 1864. 1866 byfoged i Odense, 1877-97 borgmester. Konferensråd. Højremand, medlem af Rigsdagen. Gift med Fro Mathilde Friis (1819-1905).

som "den smukke høje Dame." Jeg husker hende fra Helsingør i en gul Kjole, og husker engang, at hun i den brune Silkekjole, som klædte hende saa godt, kom ind i en Restaurant i Paris, hvor jeg var kommen før hende, og alle, Opvartere og Gjæster, bleve tause ved at see denne fuldendt skønne Dame. - En Dame var hun i Ordets fineste og bedste Forstand, fin i sin Optræden, et skarpt Øre for Alt, hvad der var ufint i Handling, Væsen og Opfattelse, imponerende, stundom majestætisk, gennem sine ydre og indre Egenskaber unærmelig for, hvad der var plumpt, raat og simpelt. Bevarede derfor under alle Forhold sin Værdighed.

Hele denne Rigdom hos hende bidrog til at hæve vor Position i de selskabelige Kredse, i hvilke vi bevægede os og hvor vi sædvanlig økonomisk vare Smaafolk. Folk vilde gjerne have os, vi pyntede

Med Skinsyge har Ingen af os nogensinde krænkert den Anden; dertil var vi Begge for forstandige, for stolte og for sikre paa hinanden

.... Jeg har mangan Gang, naar jeg ikke har kunnet klare mig et Spørgsmaal, drøftet det med hende og staaet mig ved at høre hendes Mening og følge den. Hun kæmpede sig ikke til det Rette, hun følte det

Hun var nøjsom og husholderisk, sparsommelig. Kom langt med det lidet, som jeg kunde give hende. Her var i det daglige altid rigeligt og godt, naar vi havde Gjæster fint og smagfuldt, næsten aldrig behøvede hun Tilskud men lagde endog Penge op - Paa sig selv satte hun sandelig ikke Penge overstyr, man kunde næsten ikke faa hende til at anskaffe sig et nyt Klædningsstykke, - men altid var hun smagfuld og fin. Hun holdt sammen paa Husholdets Eje, saa at det levede Aar efter Aar, paa vore Klæder, paa Alt, hvad der skaber et Hjem Hun fik Symaskinen (en trødemaskine) og lod sig lære at stryge (fransk vask og strygning - til alle de mange stive

skjorter, flipper og manchetter!) Hun følte sig aldrig trykket eller skammede sig ved smaa Kaar (M.H.)

Fru Oldenburg blev spurgt: "Men hvordan kan det dog være, at politimesterens frue rejser på 3. klasse?" "Jo", svarede hun, "for der er ingen 4. klasse!"

Da jeg i 1887 led mit Livs store Skuffelse viste hun sig i Sandhed som min bedste Støtte Da vi fik Efterretningen, omtalte vi den for Ingen, men hun og jeg toge ganske ene ud til Fruens Bøge, hvor vi satte os under et Træ for sammen med hinanden at indleve os i den nye Situation

.... Jeg gav hende dengang Ringen med den blaa Sten, Trofasthedens Farve

Hvorledes gik det til, at jeg ikke blev Politidirektør i Kjøbenhavn ved Crones Afgang i 1887, skønt det, da jeg i 1877 drog bort og længe derefter, fra hans og alle Andres Side var forudsat, at jeg skulde vende tilbage i den Egenskab? Jeg stolede sikkert derpaa. Baade Kongen og Ministeren havde kun er Par Aar tidligere talt til mig derom.

Som altid var der flere sammenstødende Grunde For Tilfældet opfandt man, at jeg havde gjort mig ilde lidt i Kjøbenhavns Politi Det var ligefrem usandt. Jeg har altid været vel lidt af mine Underordnede, naar de først havde lært mig at kende, at jeg vel har en fast Haand men ogsaa et godt Hjerte

Dette var mig en grusom Skuffelse og Modgang Thi det var i Foraaret 1847, at jeg som Skoledreng hørte, at der existerede et Embede, som hed Politidirektør, og at det samtidig slog ned i mig, at dette maatte være mit Maal. Stedse bestemtere Skikkelse antog dette, tilsidst var jeg kun en Naalespids derfra, og saa brast det! Det smerter endnu! Dengang forstod hun mig tilfulde, hun følte med mig og var min Trøst og Styrke Hun vidste, at det var mit Maal og hun elskede mig (M.H.)

I 1887 blev Valdemar Oldenburg udnævnt til birkedommer (dvs. dommer og politichef) for Københavns Nordre Birk, som omfattede Brønshøj, Gladsaxe, Gentofte, Lyngby og Søllerød kommuner. Her lå traver-, cykle- og væddeløbsbane, Dyrehavsbakken og mange andre forlystelsessteder, der krævede tilsyn. Her lå Charlottenlund Slot og Bernstorff Slot; på det sidste modtog kong Christian IX besøg af den russiske zar, den græske konge og andre kongelige gæster. Disse besøg medførte et stort arbejde, men også oplevelser. Nordre Birks kontorer, retslokaler mm. lå på Sct. Hans Torv.

Familien flyttede ind på Trianglen, på hjørnet af Nordre Frihavnsgade og Østerbrogade over Privatbanken, og der blev købt et lille landsted, "Belmont" (navnet bør udtales på godt dansk), på Søbakken ovenfor Skovshoved.

Valdemar Oldenburg stod sig ganske godt med befolkningen, bortset fra, at de nys opdukkede cyklister fandt ham et nummer for streng, da han påbød, at de skulle trække deres cykler ned ad Geels Bakke og ned ad bakkerne til Strandvejen. Dette påbud måtte han da også hurtigt trække tilbage igen. Med sportsfolkenne gik det ellers godt, og han deltog gerne i deres fester.

Da Oldenburg i 1899 forlod embedet, forærede Dyrehavsbakkens Teltholderforening ham en imponerende bordopsats, som i familien kaldtes "Hestene": på et ovalt bræt betrukket med rødt fløjl stod en kariol af majolika forspændt med vælige bronzeheste, og oppe på kariolens kant sad en dejlig bronzegudinde. Kariolen blev pyntet med blomster. Dette vidunder har indtil for et par år siden prydet bordet ved familiesammenkomster, da "Hestene" til alles sorg en dag blev stjålet fra loftet, hvor de stod til hverdag.

Om Valdemar Oldenburgs tid som birkedommer skrev Berlingske Tidende, at han vandt megen anseelse og en ikke ringe popularitet:

.... han vandt sin popularitet i kraft af sin ubestikkelige hæderlighed, sin solide dygtighed og sin repræsentative person. Han var en myndig mand, til tider vel endog en streng mand; men han var retfærdig og i bedste

forstand en human mand, en mand, som alle, der kom i forbindelse med ham, absolut kom til at nære højagtelse for; og de, der kom til at stå ham personlig nærmere, kom hurtigt til at nære oprigtig hengivenhed for ham

Om samme periode skrev Politiken, at han allerede da tilhørte en svunden tid:

Han var en dygtighed, tillige velmenende og retsindig, men rigtig afholdt blev han aldrig. Man vil - for at nævne et lille eksempel - endnu huske den konsekvente modstand, han ydede over for den dengang fremtrædende cyklisme og den forfølgelse, københavnske cyklister under Oldenburgs avspicier var genstand for.... Og han var streng mod dem, når han sad i dommersædet på Blegdamsvej

Børnene huskede, at han en dag læste salmeverset:

Gå da frit,
enhver til sit,
og stole på Guds nåde,
Da får vi lyst og lykke til
at gøre gavn, som Gud det vil,
på allerbedste måde.

Og han tilføjede: "Det vers tænker jeg tit på, når jeg går i retten!" - børnene undrede sig, for de syntes, han så meget streng ud, når han gik derhen!

Valdemar Oldenburg fortæller videre:

Da vi kom hertil (København), havde hendes Helbred allerede lidt et væsentligt Knæk I December 1881 eller 1882 var det, at hun i et Selskab i Odense fik den Hoste, der satte sig fast til en kronisk Bronchitis, derefter tillige udviklede sig til en Lungeemfysem og tilsidst ogsaa angreb Hjertet. Af denne Komplikation af Sygdomme døde hun, længe hentæret. - I de første Aar forlod Hosten hende om Sommeren, men senere holdt den ud Aaret rundt, pinende hende, undende

hende aldrig Ro, irriterende ogsaa mig, hvis Natte-
ro den tog og hvis Sjæls Elskede den var til Pine,
forstyrrende i Hjemmet, thi den hørte man strax, naar
man aabnede dets Døre, Sorg for hende og dog hvilken
Taalmodighed! Hosten stod stundom for mig næsten som
et personligt Væsen, ondt, som jeg skulde forfølge med
et rasende Had, og det var den, som stundom, men sande-
lig ikke ofte, frarev mig Udbrud af Fortvivlelse og
Utaalmodighed, som jeg strax bitterlig fortrød, men da
havde bedrøvet hende Aar igjennem var det min Gru,
hver Gang jeg kom hjem, at modtages af den forfærdelige
Hoste Og saa Fødderne. Sygdommen i disse begyndte
ikke længe efter Hosten, og det meste af den Tid, hun
derefter levede, var hvert Fodtrin hende som blev det
traadt paa Knivspidser eller glødende Jern hun har
i fuldt Alvor drøftet med mig, om hun ikke skulde lade
begge Fødder amputere. Jeg mindes de smerteligste Epi-
soder. Enhver kan tænke sig til, hvad hun har lidt ved
alt dette, hvorledes det maatte nedbryde hendes Nerver
og hele System, og hun havde mindre Modstandskraft til
at bære Magnas Sygdomme og Død.

Og dog - lige til den sidste sørgelige Tid aldrig en
Klage eller et Suk over sig selv! Intet - intet - af
hvad hun fandt Pligt overfor Mand og Børn og Huset, for-
sømte hun nogen eneste Dag, hvor svag hun end var

Hun elskede sit Hjem det Eneste, som nogensinde gna-
vede paa det, var Sygdommen, som kom over hende

Naar noget trykkede hende, blev hun tavs. - Ogsaa jeg
blev tavs i Modgang; jeg nægter ikke, at naar hun saa
mødte min Tavshed ved selv at indeslutte sig i Tavshed,
kunde jeg føle det som en Uret Hun har sikkert -
skønt jeg ofte i saadanne Øjeblikke sukkede efter et
deltagende Ord fra hende - frygtet for at blive afvist
Jeg har næppe altid været let at leve med, og Hjertet
har aldrig ligget mig paa Læben I de senere Aar

havde jeg en ubestemt Følelse af, at hun fandt mig barsk og kold, hun selv stundom næsten bange for mig. Hendes fremadskridende Svaghed kunde simpelthen ikke taale min kraftige Sundhed jeg havde ikke altid den rette Taalmodighed til at bære dette, til altid at see Elendigheden, og see mit Hjem, som jeg elskede, mere og mere svinde for mig

Saa kom den Lørdag den 16 Marts 1895. Ved Bordet lo og spøjte hun, glemte sin Medicin og talte om, at hun ikke i lang Tid havde følt sig saa vel Næste Morgen maatte hun blive liggende, de første Sommermaaneder slede sig hen, men fra den 1ste August kom hun ikke mere ned fra sit Værelse og laa tilsengs med Undtagelse af de enkelte Timer, da hun sattes op i en Stol indenfor Altandøren eller udenfor paa Altanen Hendes Afmagring og Mathed tiltog i utrolig Grad. Hun klædte sig i Silkekjole paa Eriks Bryllupsdag, pyntede og illumineerede sit Hus, hun havde næppe ventet at opleve den Dag og vi Andre gik i en frygtelig Spænding. Fra hun kom herind den 9de September var hun kun en enkelt Dag oppe en Timestid, Spændingen, nu for Theodors Bryllup, var næsten uudholdelig

Den sidste Eftermiddag, hun levede, stode Henriette og jeg hver ved sin Side af hendes Seng. Hun tiltalede os kjærligt med sin svage Røst "lad mig hvile ved Dit Bryst" og hun lagde sit Hoved op mod os. Tilsidst sagde hun: "læg mig saa ned" Den 30 Oktober 1895 Kl 6 $\frac{1}{2}$ Onsdag Morgen døde hun

....

Guds Villie ske! Hun er gaaet til Jesus i Paradis. Hun saa ham - sagde hun - et Par Dage før hendes Død staa med Magna om Halsen i den Port, ad hvilken hun skulle ind. "Forstaar Du", sagde hun, "om Halsen." Hun er med Jesus, thi hun var elskelig og kjærlig og fuld af Tro.

Hun er skabt i Guds Billede, hendes Sjæl skal blive hans lig. Dette er Dig beredt, Elskede, for Din Kjærlighed og Trofasthed "Hendes Lampe blussede stadig, hun aad ikke Ladheds Brød, hendes Mands Hjerter kunde forlade sig paa hende, hendes Sønner stode op og priste hende" -²⁸³⁾

Hun kæmpede som en Løve for ikke ved sin Død at formørke Theodors Bryllup. Dette kunde hun ikke gennemføre. Den eneste Maade, hvorpaa hun tilsidst kunde skaffe en fredelig Stemning ved Brylluppet, var ved at dø, og det gjorde hun samme Morgen. - Det vilde have været forfærdeligt at forlade hende for at gaa til Bryllup, saaledes som hendes Tilstand var

Jeg har elsket Dig helt og fuldt, jeg elsker Dig endnu, om muligt mere, min Sjæls Veninde, min Ungdoms Elskede, min Hustru, Du, hvem jeg skylder mit Jordelivs Lykke.

Mine Børn sidde i Stuen ved Siden af, spøge og lee. - Jeg takker Dig, Herren min Gud, lad mig see hende igjen, vær mig en naadig Dommer!

Jeg grubler til Stadighed og læser, hvad jeg kan finde om Mellemtilstanden, hvor hun nu er Vi vide Intet derom og have ondt ved at tænke os den legemløse Aand Dog tør vi med Sikkerhed tro, at de, der - som hun - ere hensovede i Fred med deres Frelser, nu ere i Paradis (M.H.)

Valdemar Oldenburgs optegnelser får nu mere karakter af en dagbog:

30 Oktober 1896.

.... Der gaae ikke en Dag uden at der uvilkaarligt undslipper mig et "min elskede Hustru"!

30/11 1896

Ak!

283) Ordsprogenes Bog 31. Med dette som udgangspunkt talte Valdemar O. ved deres sølvbryllup og præsten ved hendes begravelse.

Juleaften 1896

.... Vi vil nu glemme Sorg og Savn
Og holde Jul i Jesu Navn.

21. Januar 1897

.... jeg lever langt mere i det hinsidige Liv,
end i det hernede; jeg føler mig som en Gæst her
Men jeg maa ikke lade dette faa Overhaand hos mig
Skal det kunne hændes, at vi ikke finde hinanden ved
Opstandelsen? Er Kjærligheden mellem to Mennesker
kun Noget, som hører Jorden til?
.... bedst at bøje Hovedet og ikke granske derpaa.

27/1 97

Magna, min lille Magna, mit elskede Barn. Det er snart
5 Aar siden Du gik fra os -

Lige fra den Aften, da jeg første Gang lagde mig til
Hvile i den Seng, hvor Du døde, min Hustru, har jeg
faaet den Idé, at Du var i de klare Lys, som skinne ind
til mig fra den anden Side Fælleden. Hver Aften modtager
jeg derfra Dit Godnat

12. Februar 1897

Kom til mig, Du, den Kjæreste, som jeg har ejet

8. Marts 1897

.... Jeg har altid elsket Dig, jeg elsker Dig fremde-
les og kan ikke tænke mig, at det evige Liv skulde være
saaledes, at jeg ikke kunne elske Dig i det

Hvad mig angaar har jeg ofte havt den Følelse at
jeg er mere til at agte og respektere end til at elske
....

20/5 97.

Idag ere vi flyttede paa Landet. For anden Gang er Bø-
gen udsprungen, siden Du gik bort til endnu skønnere og
rigere Egne, for anden Gang ere vi siden den Tid dragne

ind i dette lille Hus, hvor hver Plet minder om Dig
og var helliget Dig

3/11 97

Mine elskede To! Pludselig, uden at man mærker
hvorledes, er man gammel Men jeg kan endnu bære
mit voldsomme Embede og jeg mener at bestyre det med
en vis Anerkjendelse, undtagen hos den lavpandede Per-
son, min Amtmand, som glæder sig ved at tilføje mig
den ene personlige Fornærmelse efter den anden i Ly
af sin Stilling

14/11 97.

.... Ofte er Længselen stille Vemod Men til andre
Tider saa stærk, at den næsten sprænger mig

2/12 97

Da jeg igaar (hans fødselsdag) var kommen i Seng
og var ved at sove ind, da saa jeg Dig og Magna
svæve imod mig. Jeg ilede Eder imøde I saa saa
mildt og kjærligt paa mig Og Dit Ansigt var
frisk og straalende som i den allerfagreste Tid.

Jeg sov ikke. Det var ikke en Drøm men et Syn ... og
det var livsaligt.

27/1 98

Min søde Magna med de klare ildfulde Øjne, Din Fødsels-
dag!

.... Barn, hvor er Du?

29 - 4 - 98

.... Ak, denne Aften for 38 Aar siden! Tak, Tak, Du
Elskede for Din Kjærlighed, og for et Livs Lykke! Og
Tak Gud Fader i Himlen. - (M.H.)

I de første år efter 1895 bestyrede en frøken Gravesen hushold-
ningen for Valdemar Oldenburg og hans to yngste børn, Andreas
og Henriette. Det kneb for den gamle far at forstå de unge, ikke
mindst Andreas, som var en meget livsglad student. Far og søn

stod hinanden fjernt, den gamle bekymrede sig, og man har indtryk af, at Andreas gik komplet i stå overfor sin strenge far. Valdemar Oldenburg skriver derom:

3/11 97

.... han siger, at han er bange for mig. Jeg kan ogsaa nok blive hæftig Han er mig saare ulig i Sind men - baade hos Kammerater og blandt Fremmede, er han anset og jeg hører, at han er livlig (M.H.)(Se pg.308 f).

Så snart Henriette var blevet voksen, overtog hun husførelsen:

30 November 1900

.... Henriette klarede sig fortræffeligt ved de store Selskaber (M.H.)(Se pg. 309).

Senere, da Henriette fløj af reden, kom frøken Elisabeth Garde i hans hus, hvor hun blev til hans død.²⁸⁴⁾

En ny epoke indtrådte imidlertid i Valdemar Oldenburgs liv:

30/10 99

.... Hvis Du formaar det, saa bed for, at det, som i disse Dage bringer Tvivl i mit Sind - Overpræsidiat - maa blive ordnet saaledes, som det er det bedste for mig og Mine. Jeg er i megen Tvivl, maaske er jeg ogsaa for gammel, men jeg har jo lovet det, og jeg er sikker paa, at Gud Herren, som har hjulpet mig over saa meget, i sin uendelige Kjærlighed og Visdom, vil ende dette paa den Maade, som er bedst for mig

30/12 99

Idag har jeg taget Afsked fra Nordre Birk og skal tiltræde som Overpræsident i Kjøbenhavn.

Hvilken forunderlig Livsomskiftning fra min fattige og slidfulde Ungdom til at være Hovedstadens første Embedsmand!

.... Ak, havde Du levet! Den fattige unge Mand, som Du blot af Kærlighed gav din Tro, kunde nu byde Dig denne

284) Elisabeth Garde (1871-1959), søster til Valdemar Oldenburgs svigerdatter Clara Margrethe Garde. Se note 244.

Stilling, og Ingen vilde have forstaaet det Hele bedre end Du

1900 12/2

.... Jeg er maaske en repræsentativ Skikkelse men forøvrigt er jeg neppe meget skikket til Repræsentation. Ialfald er det et løjerligt Embede, uden Gerning eller Myndighed. Og dog er det en Naade, at jeg har naaet det, thi Nordre Birk kunne jeg ikke længere bære (M.H.)

Valdemar Oldenburg overtog embedet nytårsdag år 1900. Han flyttede nu til en stor elegant lejlighed på Vester Boulevard 47 (nu H.C. Andersens Boulevard), overfor Glyptoteket.

I magistraten kom han til at samarbejde med et radikalt-socialdemokratisk flertal, og det gik langt bedre, end man skulle have ventet af en gammel højremand.

Ved folketingsvalget den 3. april 1901 led højrepartiet et alvorligt nederlag. Venstre-oppositionen fik 173.000 stemmer og opnåede 106 mandater, medens højre med 56.000 stemmer kun opnåede 8 mandater.

Samtidig var højre-regeringens politiske grundlag i landstinget blevet svækket i 1900 ved dannelsen af "de otte", dvs. de frikonservative.

Valdemar Oldenburg var blandt de mange, der mente, at det nu var nødvendigt at lade venstre komme til magten. Han fandt det påkrævet med den autoritet, der lå i hans embede, at anbefale den gamle kong Christian IX at lade oppositionen komme til. Han gik til kongen og nedskrev bagefter, hvad der var passeret:

Efter Udfaldet af Folketingsvalgene d. 3. April 1901 blev det min Overbevisning, at det nu var nødvendigt at tage et Ministerium af Venstre. Ikke alene vilde Landets Interesser lide ved en Udsættelse, da Systemskiftet dog inden lang Tid vilde være uundgaaeligt, men det samme vilde blive Tilfældet med Kongemagten og Kongens Prestige. Derimod vilde det endog styrke Kongens

Valdemar Oldenburg (1834-1918)

Carl Sonne fot.

Prestige, dersom han vilde fremkalde Forandringen nu. Opsættes det indtil Uundgaaeligheden absolut foreligger, vilde Forandringen stærkere faa Karakter af at være fremtvungen. Dertil kommer, at med Kongens høje Alder kunde et Tronskifte let indtræde, og vi kunde da faa det uhyggelige Syn, at Kronprinsen maatte strides med Rigsdagen om sin Civilliste.

Kongen har flere Gange forhen talt til mig om Muligheden af at maatte tage et Venstreministerium uden at jeg under saadanne Samtaler udtalte nogen Mening i den Retning. Nu besluttede jeg at søge Audiens, hvad jeg jævnlig har gjort paa den Tid af Aaret for at hilse paa Kongen, og, hvis Samtalen gav Lejlighed dertil, udtale min ovennævnte Mening. Men for at optræde med fuld Loyalitet underrettede jeg skriftligt min foresatte Minister, Bramsen,²⁸⁵⁾ om mine Tanker, idet jeg tilføjede, at dersom det var ham imod, at jeg udtalte mig saaledes for Kongen, vilde jeg helt undlade at søge Audiens. Fra Bramsen fik jeg da indlagte Brev af 12. April,²⁸⁶⁾ hvori han billiger min Tanke. - I de samme Dage havde jeg truffet Hagemann²⁸⁷⁾ og for ham omtalt, hvad jeg paatænkte. Han bestyrkede mig paa det ivrigste deri, idet han tilføjede, at jeg maaske derved kunde forebygge et af "Politiken"'s Kreds og Andre paatænkt Folketog til Kongen for at paavirke ham til Ministerskiftet. At slige Demonstrationer var paatænkte, havde jeg ogsaa hørt fra anden Side foruden at det var umiskendeligt, at Agitationen mere og mere rettede sig mod Kongen selv. Jeg vilde saare gerne bidrage til at forskaane min gamle Konge, hvem jeg altid har været en tro Tjener og som har vist mig megen Venlighed og Naade, for sligt.

Den 15. April havde jeg Audiens. Lejligheden til at tale

285) Ludvig Ernst Bramsen (1847-1914), direktør for Nye danske Brandforsikringsselskab, gehejmeetatsråd, højre-politiker. Folketingsmand 1892-98, indenrigsminister 1899-1901, landstingsmand 1906-14.

286) Brevet findes ikke i familiepapirerne.

287) Gustav Adolph Hagemann (1842-1916), ingeniør og industrimand. 1882 valgtes han til medlem af borgerrepræsentationen i København på den liberale liste og bestred dette hverv til 1902.

om den politiske Situation frembød sig let under Samtalen. Jeg udtalte da, at det nu var min Mening, at Hs. Majestæt burde tage et Venstreministerium, hvad dog sent eller tidligt vilde blive nødvendigt og derfor helst maatte ske nu efter Kongens eget Initiativ. Jeg tilføjede, at jeg havde den største Agtelse for de nuværende Ministres Dygtighed og tildels stod dem personligt nær, at jeg godt saa Betænkeligheden ved et saadant Systemskifte, hvorved jeg som uforandret Højremand og ikke sympathiserende med "de Otte" ikke kunne glæde mig, men at jeg betragtede det som uundgaaeligt; endelig bemærkede jeg gentagne Gange, at Hs. Majestæt selvfølgelig burde have Tid og Ro til at overveje sin Beslutning. Kongen, som forøvrigt udtalte sig bittert om "de Otte", navnlig de iblandt dem, der ere kongevalgte, hørte særdeles venligt paa mig, udtalte, at han selvfølgelig selv havde tænkt over dette Spørgsmaal, og efter at Samtalen, stadigt venligt fra Kongens Side, var fortsat i nogen Tid, endte den med de Ord fra Hs. Majestæt: "Ja, nu kan vi jo se i Løbet af Sommeren". Jeg kunde heraf umuligt faa andet Indtryk end at et Ministerskifte i den angivne Retning mulig vilde ske i Sommerens Løb, og jeg omtalte ikke, hvad jeg havde erfaret om paatænkte paatrængende Demonstrationer. Jeg mente ikke at kunne sige til Kongen, at han udsatte sig for sligt, hvis han ikke tog et Venstreministerium. Dette vilde lyde lidt skræmmende, og efter Hs. Majestæts Karakter viger han aldermindst for Sligt. -

Det var jo givet, at hvis jeg vilde opnaa mit Formaal at hindre Demonstrationen maatte jeg omtale for Hagemann mit Indtryk af Samtalen med Kongen. Imidlertid vilde jeg dog først meddele Kronprinsen, som jeg vidste, at jeg vilde se Onsdag 17. April paa Skydebanen,²⁸⁸⁾ hvad jeg havde sagt til Kongen. Dette gjorde jeg da ogsaa efter Middagen. Det var klart nok, at min Handlen ikke fandt

288) Oldenburg var medlem af "Det kgl. københavnske Skydeselskab og danske Broderskab", som dengang havde til huse på Vesterbrogade (nu Københavns Bymuseum). Hans skjold hænger i spisesalen på Sølyst.

Hs. kgl. Højheds Bifald. Han syntes ikke at dele min Mening om Nødvendigheden af et Systemskifte men han var ikke uvenlig. Jeg har senere hørt, at han fandt min Optræden uklog.

Samme Aften fortalte jeg ogsaa Prins Valdemar,²⁸⁹⁾ at jeg havde raadet Kongen til at tage et Venstreministerium, hvortil Prinsen aabenbart i fuld Overbevisning svarede, at det var jo fortræffeligt gjort. Endelig fortalte jeg ved samme Lejlighed Rosenstand²⁹⁰⁾ om Samtalen med Kongen, at jeg af denne havde faaet ovennævnte Indtryk, og jeg tilføjede, at jeg vel maatte kunne omtale dette. Rosenstand, til hvem jeg som bekendt har staaet i et snart 50-aarigt Venskabsforhold, og som ogsaa havde hørt om de omtalte Demonstrationer, hvad han dog, - sikkert med Urette, thi Meningen var sikkert alvorlig nok, - tillagde mindre Betydning, svarede mig, at naar jeg virkelig havde faaet dette Indtryk maatte jeg ogsaa kunne omtale det. Først derefter skrev jeg samme Aften til Hagemann, hvilket Indtryk jeg havde bragt fra Audiensen hos Kongen og overlod ham efter Diskretion at benytte denne Meddelelse til Forebyggelse af Demonstrationer. Af Hagemanns vedlagte Svarskrivelse af 18. April fremgaar, at han har fundet det nødvendigt at bruge lidt for stærke Ord om mit Indtryk, men under en Samtale nogle Dage senere, under hvilken vi var enige om, at enhver Meddelelse i Aviserne maatte undgaas, fortalte han mig, at Demonstrationerne var opgivne og at Venstrebladenes Agitation vilde mildnes og saaledes et af Formaalene med min Optræden naaet.

Venstrebladene holdt Løftet, Agitationen standsede eller blev dog kændelig mildere. Derimod fremkom der i Højres Provinsblade en Række usande og ganske forvirrende Med-

289) Valdemar (1858-1939), prins af Danmark, søn af kong Christian IX, gift 1885 med prinsesse Marie af Orleans (1865-1909).

290) Frantz Ferdinand Vilhelm Rosenstand (1836-1910), kabinetssekretær 1885-1910, geheimekonferensråd.

delelser om min Audiens hos Kongen. Jeg har ikke set nogen af disse Meddelelser men fandt dog Anledning til at søge Konseilspræsident Sehested²⁹¹⁾ for at give ham en Fremstilling af Sagens rette Sammenhæng. Han var imidlertid rejst til Broholm, saa at jeg ikke traf ham, og jeg lod dermed Sagen bero.

Saa indeholdt Politiken for 27. April, der vedlægges, en Meddelelse efter Aalborg Amtstidende, hvis Indhold det erklærede for rigtig, men hvori der stod, at efter Kongens Udtalelse til mig maatte det betragtes som sikkert, at der snart maatte blive indsat et Venstreministerium. Dette var jo ikke mine Ord, men hvorledes skulde jeg faa dem berigtigede? Samme Dag kom min Fætter Carl Rothe,²⁹²⁾ Redaktør af "Samfundet", til mig for i Anledning af "Politiken"'s Artikel at faa Sandheden at vide. Den fortalte jeg ham, særlig at jeg kun havde sagt, at mit Indtryk kun var, at der muligvis kunde ventes et Ministerskifte i Løbet af Sommeren. Vi redigerede i Forening en Artikel, som jeg tillod ham at offentliggøre, hvad ogsaa skete samme Aften, men at det skete i officiel Form særlig med udhævet Tryk, laa udenfor min Tanke, og det havde jeg ikke tilladt. Det er C. Rothes eget Indfald. Bladet vedlægges. Jeg ved ikke, om Artiklen er optaget i andre Blade. ---

Fredag 3. Maj var jeg til Taffel paa Amalienborg ved Storhertugen af Mecklenburgs Besøg. Kongen drak Glas med dem, der høre til samme Kategori som jeg, hvad han ogsaa plejer at gøre med mig, men denne Gang sprang han mig over, saa at jeg fik en Anelse om, at jeg havde tabt Hs. Majestæts Naade, hvorom jeg snart skulde faa Vished. Under Kuren efter Taflet, medens jeg stod sammen med

291) Hanibal Sehested (1842-1924), stamhusbesidder til Broholm på Fyn, landstingsmand (højre) 1882-1910, konseilpræsident og udenrigsminister 1900-01.

292) Carl Ludvig Kirstein Rothe (1859-1923), forfatter og journalist, redaktør af det nærmest frikonservative dagblad "Samfundet". Søn af kommandør Andreas Bjørn Rothe (1825-74) og sønnesøn af Chr. Rothe (1770-1852)(6. gen.32/3), Valdemar Oldenburgs morfar.

Indenrigsminister Bramsen, General Hedemann²⁹³⁾ og Herman Trier,²⁹⁴⁾ udbrød Kongen, idet han forlod min Sidemand og henvendte sig til mig, med høj Røst: "Jeg har en Høne at plukke med Dem, vi har talt sammen, det er kommet i Avisen, jeg har læst det i Flensborg Avis."²⁹⁵⁾

Jeg: "Jeg tror at kunne forklare mig for Deres Majestæt". Kongen: "Det havde jeg ikke ventet af min Overpræsident, hvem jeg altid har holdt for en kongetro Mand." Jeg: "Det tror jeg at være endnu, Deres Majestæt". Kongen: "Farvel". Derefter gik Kongen til den næste. Dette er nøjagtigt, hvad der blev sagt. Det bemærkedes i Salen, at Kongen var vred, men ingen har dog formentlig hørt Udtalelsen i Enkelthederne, da mine Sidemænd trak sig tilbage. Heldigvis skulde strax efter Alle bryde op.

Jeg følte mig i høj Grad rystet. Af Trier, med hvem jeg kørte bort, tog jeg Løfte om Tavshed, for at jeg i alt Fald kunde overse Situationen, og dette Løfte har han sikkert holdt. Med Bramsen har jeg ikke nærmere drøftet Situationen, men han har ikke vist mig mindre Velvillie. Kongen har fortalt Rosenstand og flere, f.Ex. Prinsesse Marie,²⁹⁶⁾ at han havde givet mig en følelig Tilrettevisning. Rosenstand, med hvem jeg næste Aften ved den østrigske Fest talte derom, lovede at lægge et mildnende Ord ind hos Kongen, men jeg betvivler, at dette er lykkedes ham, selv om han har forsøgt det. Jeg har ikke senere set Kongen og har vel intet andet at gøre end at forholde mig taus. Jeg tænkte paa at søge

293) Marius Hedemann (1836-1903), generaløjtnant og kommanderende general i 1. generalkommandodistrikt, 1887-92 folketingsmand (højre) og fra 1893 kongevalgt landstingsmand.

294) Herman Trier (1845-1925), politiker og pædagog. Folketingsmand (venstre) 1884-87 og 1890-1909. 1898-1907 formand for Københavns Borgerrepræsentation. Medlem af landstinget 1909-24.

295) Artikel i Flensborg Avis den 30. april 1901 med overskriften "Københavns Overpræsident hos Kong Christian".

296) Se note 289.

Afsked men det vilde kun have gjort ondt værre, omend ikke for mig. Jeg har ikke fortalt Begivenheden, før jeg hørte, at Kongen omtalte den, og da senere mange har talt til mig om den, men alle paa forskellig Maade og Ingen med et rigtigt Referat, har jeg her nedskrevet en korrekt Fremstilling af Alt, hvad der er forefaldet.

Jeg tør jo ikke sige, at jeg føler mig fornærmet af Kongen. Han er min Konge, og har i Tidens Løb vist mig megen Naade. Men jeg kan ikke tilbageholde, at jeg føler mig i høj Grad saaret ved saaledes efter snart 40 Aars tro Tjeneste, uden at blive hørt, i Overværelse af Rigets højeststillede Mænd, i min Stilling og i min Alder og som Kongens Gæst at blive tilrettevist som en Skoledreng. Jeg er ude af Stand til at se, at jeg har forskyldt en saadan Straf eller overhovedet har noget at bebrejde mig i denne Sag. Min Retfærdiggørelse maa indeholdes i ovenstaaende Redegørelse. Den eneste Fejl skulde være Artiklen i "Samfundet", og det synes Rosenstand at mene; men foruden at den officielle Form er brugt uden mit Vidende, maa det dog godtgøres, at det, selv under saa sensible Forhold, i Betragtning af, at jeg maatte tale, er en Forbrydelse mod de Hensyn, der skyldes Kongen, offentligt at modsiges, at Kongens Ord til mig efterlade det Indtryk, at der sikkert kunde ventes et Ministerskifte og i Stedet derfor at sætte det rette Ord "muligvis". Jeg kunde have tiet, men hvorledes var saa det hele blevet opfattet efter "Politiken"'s Artikel?

Lad nu det ovenstaaende tale for sig selv. Det er for mig ingen Spøg saaledes pludselig at tabe Kongens Naade. Og med Urette og miskendt. Selv om nogen kunde mene, at Artiklen i "Samfundet" var en Fejl, er dette i hvert Fald en forsvindende Fejl i Sammenligning med den meget strenge Straf. Dette kan nu henligge. Ligger det her endnu ved min Død, kan det jo brændes. Efter Kongens Karakter genvinder jeg neppe nogensinde hans Velvillie.

12. August 1901.

Min Forudsigelse i de sidste ovenstaaende Linier slog ikke til. Efter at det nye Ministerium er dannet besluttede jeg at gaa til Kongen. Først henvendte jeg mig dog til Rosenstand d. lode for at høre hans Mening. Han var ikke ganske sikker paa Udfaldet men lovede at tale med Kongen. Samme Eftermiddag fik jeg fra ham det vedlagte Kort,²⁹⁷⁾ hvori han skriver, at jeg trygt kunde fremstille mig til Audiens. Dette gjorde jeg da i Dag. Jeg sagde til Kongen, at jeg siden den 3. Maj havde været forpint ved Tanken om, at jeg havde tilsat den Naade, som Hs. Majestæt altid i saa rigeligt Maal havde skænket mig, - at hvad jeg i Foraaret havde gjort var sket i bedste Hensigt men at jeg jo maatte have fejlet, hvorfor jeg nu bad Hs. Majestæt om Tilgivelse. Kongen svarede strax, at det gjorde ham ondt, at jeg saa længe havde ladet mig pine af, hvad der fra hans Side forlængst var glemt og tilgivet, og han tilføjede, at jeg jo var en loyal Mand, en dygtig Embedsmand, tilmed kendte han mig som en elskværdig Mand, som havde opdraget mine Børn godt. Jeg takkede varmt og tilføjede, at jeg fuldt vidste, at naar Kong Christian den Niende havde sagt, at det var glemt, saa var det glemt, og derom kunde jeg altsaa forsikre dem, som vilde tale derom. ---

Hermed endte Samtalen, jeg har atter genvundet den gamle, elskværdige Konges Velvillie, og dette er mig en Lettelse og Glæde.

Og dog. Den 29. oktober samme år skriver Valdemar Oldenburg i sine private optegnelser: "... Med Kongen bliver det vel aldrig helt godt" (M.H.)

Sammen med Redegørelsen for disse hændelser fandtes også følgende bilag:

297) Findes ikke i familiepapirerne.

København, den 18. April 1901.

Kære Hr. Overpræsident.

Det er meget elskværdigt af Dem at sende mig Deres Meddelelse af 17de, Aften. Mange Tak derfor. Men endnu mere Tak, fordi De gjorde det vigtige Skridt, hvorom Brevet bringer Meddelelse. Jeg skal gemme Brevet som et Bevis paa. at De, i et alvorligt Øjeblik, har grebet ind i Begivenhedernes Gang og søgt at føre dem den Vej, som - nu - alle ere enige om er den rette. Gid det maatte vise sig at være den rette.

Jeg vil, med den Tilladelse der er mig givet, søge at berolige de Sind, der ellers maatte være tilbøjelige til at gribe stærkere ind i Udviklingen. Skulde jeg i denne Gerning komme til at bruge Brevet noget stærkere end De maatte ønske, beder jeg Dem i Forvejen om Tilgivelse derfor.

Med mange Tak og venlige Hilsener, ogsaa til Deres unge Husbeboere.

Deres hengivne

C. A. Hagemann.

Uddrag af artikel i Politiken den 27. April 1901:

Ministerrygterne

Efter hvad vi har god Grund til at antage, forholder det sig rigtigt nok, at Overpræsident Oldenburg har søgt Audiens hos Kongen og har haft en politisk Samtale med ham, Under denne er der faldet saadanne Udtalelser fra Kongens Side, at det maa antages for sikkert, at et Ministerskifte vil ske i Løbet af et Par Maaneder. Man vil næppe forsøge at danne noget Ministerium uden Tilslutning indenfor Reformpartiet, og da en saadan Tilslutning ikke vil være at opnaa, med mindre det bliver et virkeligt Venstreministerium, der dannes, er Sandsynligheden for et saadant i Øjeblikket størst. Dog gør man bedst i at være belavet ogsaa paa den Mulighed, at det

kan drive over denne Gang, som saa mange Gange før. Efter alt, hvad Venstre har oplevet hidtil, er det bedst ikke at tro fast på noget, før man ser det. Det gælder blot om, at Venstre i de nærmeste Dage, som hidtil, holder sin Sti ren, og i saa Henseende er der ingen Fare.

Artiklen i "Samfundet" den 27. april 1901:

MINISTERSKIFTE?

Overpræsidenten hos Kongen.

Der verserer for Tiden, Mand og Mand imellem, talrige Rygter angaaende en Audiens, som Københavns Overpræsident for nogen Tid siden har haft hos Hans Majestæt Kongen.

Disse Rygter, som ogsaa har fundet Vej saavel til Provins- som Hovedstadspressen, gaar ud paa, at Overpræsident Oldenburg efter Bemyndigelse af Københavns Kommunalbestyrelse har søgt denne Audiens for, i Kommunalbestyrelsens Navn, at anmode Hans Majestæt om at afskedige Ministeriet Sehested og overdrage til Venstrepartiet at danne en ny Regering.

Under denne Audiens, som efter Rygtet overværedes af Hans kongelige Højhed Kronprinsen, skulle Hans Majestæt da have givet bestemt Tilsagn om et Regeringsskifte i nævnte Retning, saa snart han var vendt tilbage fra sin forestaaende Baderejse.

Disse Rygter er stærkt overdrevne og savner for en væsentlig Grad Holdepunkter i det virkelige passerede.

Derimod er det sikkert, at Overpræsidenten under en Audiens hos Hans Majestæt Kongen midt i April havde Lejlighed til at udtale som sin Overbevisning, at Tiden nu var kommen til at foretage en Systemforandring og overdrage til Oppositionen at danne et Ministerium, samt at Kongens Udtalelser hos Overpræsidenten efterlod det Indtryk, at et saadant Systemskifte muligvis kunne ventes i Løbet af Sommeren.

Systemskiftet blev en kendsgerning den 24. juli 1901 med ud-
nævnelsen af et Venstreministerium.

Hvad bestod overpræsidentens embede egentlig i dengang? Det
er blevet beskrevet populært i Familie-Journalen af 16. okt.
1904:

Hvis man spurgte 100 mennesker i vor by, om de kendte Københavns overpræsident, ville sikkert de 99 uden betænkning svare "ja". Så kendt er overpræsident Oldenburgs person. Men spurgte man de samme 99 videre, om de egentlig kendte noget nærmere til overpræsidentens embedsforretninger, ville vel mere end halvdelen komme i forlegenhed med svaret. En del ville holde på, at overpræsidenten er det samme for København som borgmesteren for en provinsby, andre - og måske endda de fleste - ville anse ham for en topfigur, som kun rykker frem ved officielle lejligheder, og som til daglig holdes skjult i et "skilsmisse-kontor" og har intet eller dog kun lidet med den kommunale styrelse at skaffe. Københavns overpræsident er imidlertid betydelig mere end en dekorativ figur i Absalons hus. Langt snarere er han aksen i det hele kommunale maskineri. Han er først og fremmest statens repræsentant i den kommunale forvaltning. Som formand i Magistraten er det ham, der leder forhandlingerne og tager bestemmelse om, hvilke sager der i møderne skal "foretages". I tilfælde af stemmelighed er det hans stemme, der gør udslaget. Han besætter de kommunale embeder, som ikke falder ind under de forskellige borgmestre, og har både pligtmæssigt og retmæssigt tilsyn med samtlige kommunens embedsmænd. Han kan overvære borgerrepræsentationens møder - en ret, som overpræsident Oldenburg opfatter som en pligt; han affatter kommunens budgetforslag, den årlige beretning om kommunens anliggender, regnskabsoversigten og generalbalancen. Han udsteder separations- og skilsmissebevillinger, bevillinger til fri proces ved underretterne, fuldmyndigheds- og proklamabevillinger osv. osv.

Københavns kommune stod i de år overfor betydelige forandringer med indlemmelsen af nabokommunerne Sundby, Valby og Brønshøj. Desuden var opførelsen af det nye rådhus i fuld gang og blev indviet i 1905.

I 1904, da Valdemar Oldenburg fyldte 70 år, fik han af aviserne forskellige bemærkelsesværdige skudsmål: "Overpræsidenten er en forhandlingens mand par excellence han lytter gerne til nye og udprægede meninger" - "Som overpræsident har han alle dage og med afgjort held bestræbt sig for at tilvejebringe et gensidigt og venskabeligt tillidsforhold mellem overpræsidi- et og kommunens folkevalgte styrelse Fordomsfri og frisindet i national-liberal ånd Trods sin konservative natur (kom han) dog ikke til at stå i noget udpræget modsætningsforhold til den i politisk henseende yderliggående fraktion, der i de sidste åringer har været dominerende i kommunalbestyrelsen" - "... værdig uden stivhed, elskværdig uden nedladdenhed, til tider en vittig taler og altid en fornøjelig deltager i de fester, hvor han i følge sin stillings pligter indtog midterfigurens plads" - Valdemar Oldenburg tog undertiden sin nydelige niece, frøken Ingeborg Suenson²⁹⁸⁾ med til de mere fornøjelige repræsentative funktioner, og hun nød det. Den unge pige beundrede sin gamle onkel og mindedes med fryd, at han, for at more hende som lille pige, engang havde kravlet rundt på gulvet som en løve med et skindtæppe over ryggen og udstedt de frygteligste løvebrøl.

Følgende beskrivelse fra Overpræsidi- et er skrevet af hans yngre medarbejder H. G. Olrik²⁹⁹⁾ i 1946:

.... Det hørte til overpræsident Valdemar Oldenburgs ejendommeligheder, at han, hvor upartisk han ellers var, som regel fandt, det var kvinderne, der havde mest ret og dermed krav på velvilje - det var vel et udslag af hans medfødte ridderlighed og var måske også en arv

298) Ingeborg Suenson, f. 1884, datter af grosserer Otto Suenson (1855-1931), bror til Valdemar Oldenburgs hustru. Ingeborg Suenson blev i 1907 gift med Axel de Fine Skibsted (1879-1941), overretssagfører og direktør i Forsikrings-Aktieselskabet Skjold.

299) Henrik Gerner Olrik (1876-1949), kontorchef i Statsbanerne, cand.jur., assistent i Overpræsidi- et 1903-05. Har skrevet adskilligt af personalhistorisk og topografisk indhold.

fra hans hjem, præstegården i Sorterup, hvor man nok har set med størst deltagelse på den svagere part. Vi unge havde det indtryk, at han på det punkt af og til blev pudset - og det holdt vi ikke af; vi havde måske også disse ofte listige og lumske medskabninger på nærmere hold inde på kontorerne, ved skranken. Et mageløst menneskeligt sind havde han overfor mangan lille forkuet kone, hvis ulykkelige ægteskab han måtte gå med til at opløse. Han kunne godt tale dundrende til hende ligesom til manden, for politimesteren rystede han aldrig helt af ærmet, og når hun til sin rædsel hørte, at hun skulle op med en 2-krone til stempel på separationsbevillingen og grædende forklarede, at de penge havde hun virkelig ikke og kunne ikke skaffe - så fik hun at vide med hans mest tørre, knirkende stemme, at det kunne ikke nytte noget, så kunne hun heller ingen separation få. Men når konen var gået grædende bort fra mødesalen og taget ind på kontoret, så hændte det - og det ikke een, men mange gange - at overpræsidentens særlige bud kom over til den, der ved separationsforhandlingerne havde ført protokol-len, med et 2-kronestykke og en diskret hvisket oplysning om, at det var til stemplet på Madam det og dets separationsbevilling.

Overpræsidenten kunne ellers være skrap nok ved disse mæglingssmøder og underkaste parterne højst ubehagelige forhør - og da ve den, der vovede at være næsvis eller ligefrem trodsig mod ham! en dag hørte jeg et mærkeligt hastigt knald med de dobbelte svingdøre og så en af rådhusbetjentene komme i fuld fart med en mandsperson, som han havde fat i nakkekraven på, foran sig ned ad trappen hørte man parrets hastige trin og smældet af døre, det passerede, så kunne man se dem i ilmarch-tempo storme hen mod porten her sprang portvagten til og ud røg den udsmidte på gaden midt blandt de forbipasserende.

Hvad der havde givet anledning til dette optrin, husket jeg ikke mere. Men selv har jeg som protokolfører oplevet, hvorledes et ægtepar, der kom i indbyrdes skænderi under mødet, og hvem selv en kraftig kalden til rolighed ikke kunne bremse, blev "ordnet" af overpræsidenten, som nu var blevet alvorligt vred. Et tryk på klokken til forværelset; ind kom Hansen og bukkede for sin chef. "Kald på Frederiksen!" - hvorefter også Frederiksen mødte op. "Nu stiller De Dem een bag hver stol", lød ordren, " og hvis een af de to der siger et eneste ord uden at være spurgt af mig - så herut med dem!" Og nu gik mødet sin rolige gang

Han var med sin stilfulde ro og værdighed ingenlunde blottet for humor. Sin første kontorlære havde han fået som assistent i det slesvigske ministerium ca. 1860, og der brugte man, modsat af, hvad man i vore dage og vistnok i alle kontorer ellers gør, at aktere en sag sådan, at de senest indgåede skriftstykker lå inderst i lægget, nu altid udenom de andre. "Jeg kan aldeles ikke se den skrivelse!" erklærede Overpræsidenten en dag til den protokolførende og holdt med to fingre lægget højt op, så alle aktstykkerne dryssede ud over bordet og gulvet. Og sådan en respekt stod der om ham, at et øjeblik efter lå ikke blot protokolføreren og den i hast tilkaldte Hansen, men også mødets parter på gulvet og rodede efter "papirerne"; da de alle fire omsider dukkede op igen med bytte, sad Overpræsidenten med et lille, skævt smil i den ene mundvig, og protokolføreren fik atter at vide, at "sådan akterede man ikke i min tid i Ministeriet for Slesvig".

Overpræsident Oldenburg hadede naturligvis løgn og svig, og man har hørt ham sige harmfuld om en attest for sædelig vandel, som to noget renommerede premierløjtnanter i Husarerne havde udstedt for en kammerat i en skilsmisse-sag "det er dog for galt, at jeg skal tage den der for gode varer!" - han troede bestemt ikke, og vist med god

grund, på dens rigtighed. Men det var nu engang praksis, at kgl. embedsmænds, og altså også de to officers, attester af denne art godtoges uden nærmere attestations fra politiet om udstedernes troværdighed Politirapporterne i den slags sager (sædeligheds- og skilsmisse) - og de drejede sig ofte om såkaldte "fine" folk - kunne tit indeholde så horrible ting, at man måtte rødme dybt derved. Men de kom også af og til tilbage fra Overpræsidenten med et mægtigt NEJ! skrevet i marginen.

Ikke alt for hyppigt kom Overpræsidenten over i sit sekretariat; det var os, der kom til ham, men ved jule- og nytårstid kom han altid og gik rundt med venlige ønsker og et par fornøjelige ord til hver enkelt. En dag kom han uventet midt i kontortiden og opdagede, at en tilstedeværende herre - iøvrigt en pæn yngre sagfører - stod med sin cigar i munden. "Her ryger man ikke, min gode!" dekreterede han; sagføreren fik straks cigaren ud af munden og så sig om efter et sted at lægge den. "Næ, ikke her; ud på gangen med den!" lød det, og manden parerede virkelig ordre - han gled ud og anbragte den i en vindueskarm, tænker jeg. Men inde i kontoret forsvandt adskillige cigarer ned i hastigt åbnede skuffer

En dag kom vi, endda jeg selv, til at nedkalde lynet over vore hoveder. Kong Edward VII og Dronning Alexandra havde fra sidst i marts 1904 til den 18. april været gæster hos vor kongefamilie, og ved sin bortrejse gav den engelske konge Overpræsidenten nogle tusinde kroner til de fattige i København. Aviserne meddelte dette, og næste dag begyndte det at myldre ind i sekretariatet med folk, der søgte at komme til fadet, mens der var noget i det. Vi havde ingen besked fået derom og sendte Hansen over for at bede Overpræsidenten meddele, hvad der kunne svares de spørgende; måske har Hansen spurgt mindre snedig eller misforstået svaret, ihvert fald kom han tilbage og meddelte, at pengene havde Overpræsidenten straks

afleveret til Københavns Understøttelsesforening. Den besked lod vi så gå videre, når nogen spurgte, men noget efter kom vor høje chef ind ad døren, stillede hen til mig, der stod nærmest ved den og spurgte: "Hvad svarer De folk, som kommer og spørger om de engelske penge?" - "Vi svarer", mælede jeg uden tøven, "som vi nu har fået at vide af Hr. Overpræsidenten, at pengene er afleveret til Understøttelsesforeningen". - "Jamen det må De" - jeg tror virkelig, han sagde pinedød - "ikke sige", kom det i en meget streng tone, og gentaget "Det må De aldeles ikke sige!", hvorpå han skred, rank og stiv og med en meget misbilligende ryg ud ad døren. Der stod vi og var uhyre angerfulde, men ikke ti minutter efter kommer han igen atter hen til mig og fortsætter uden nogen indledning, men unægtelig i en blidere tone: "Næ, for nu render de jo derover (foreningen havde kontor i St. Pederstræde), og de har ringet til mig, at det kan de ikke ha!" Formodentlig har jeg bukket og sagt: Javel! - vi fattede jo alle, at dette var hans form for at undskylde sin hidsighed fra før - men hvormange høje chefer ville - navnlig dengang! - have gjort sig den ulejlighed at gå så langt frem og tilbage for at give en dum assistent en venlig ment forklaring?

At vi holdt af denne chef, lige så meget som vi agtede og ærede ham, er vist unødvendigt at nævne; den måde, hvorpå han, næsten faderlig, blev ved at følge os og hjælpe os med en anbefaling eller sligt, når vi flere år efter søgte ind i andre kontorer, var simpelthen rørende. "Han var en trofast Mand og frygtede Gud" det er også Overpræsident Valdemar Oldenburgs eftermæle hos os, der nu, selv højt til års, mindes vor tjeneste hos ham.

Og tydeligt ser vi for os hans høje, slanke, lidt stive skikkelse i den sorte "diplomat"-frakke, der af højtstående embedsmænd ca 1900 brugtes som en slags daglig uniform. Han klædte og passede den som noget selvfølgeligt

.... han kunne bære denne dragt
En dag kom han ind i kontoret sammen med Borgmesteren for 2. afdeling, Jens Jensen, der i 1924 selv blev Overpræsident for 4 år. Også den lille, runde, venligt smilende Hr. Jensen var den dag i lang frakke, men som de stod der ved hinandens side, var de et billede, som ikke krævede nogen forklarende tekst Det skal siges til den daværende nye tids og dens mænds ros, at den havde den selvfølgeligste respekt for den i det ydre som i det indre udprægede aristokrat, Overpræsident Oldenburg, Lidt af forklaringen derpå (efter hans egen mening) gav han mig en dag ved at fortælle, at han fra den allerførste tid, "Social-Demokraten" udkom omhyggeligt havde læst bladet hver dag fra ende til anden - "og det ved de godt!" tilføjede han

Der gik mange historier om Valdemar Oldenburg. Det fortælles, at han engang efter et besøg af en mand, hvis hele indstilling og væremåde var ham imod, smækkede alle vinduerne op for at "lufte ud" efter ham.

Så sent som i 1970 bragte Berlingske Tidende i "Fredags Klubben" denne historie:

Medens Oldenburg var overpræsident, interesserede det ham undertiden selv at foretage en afhøring af alimenter. En dag mødte han en mand, der for tredje gang blev udlagt som barnefader. Oldenburg bøjede sig over mod manden og sagde: - Hør min gode mand, De skulle hellere ta' Dem en kone.

Hvortil manden svarede:

- Det har jeg skam prøvet, hr. overpræsident, men så pryglede ægtemanden mig.

Valdemar Oldenburg havde foruden sit embede en række tillidshverv, mange af velgørende art. Nærmest hans hjerte stod nok formandsposten for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, som han beklædte fra foreningens stiftelse i 1901, i

Frankrigs præsident C.A. Fallières og kong Frederik VIII modtages på Københavns rådhus af borgerrepræsentationens formand, grosserer H.M. Triet og overpræsident Valdemar Oldenburg, 1908.

15 år.

Tilsyneladende arbejdede han utrætteligt, men hjemme, i de stille aftentimer, betroede han sig i tankerne til sin hustru, til de små notesbøger:

30. Nov. 1900

.... Det er gaaet mig bedre som Overpræsident, end jeg ventede men Embedet kommer aldrig til at interessere mig

29/10 1901

.... Med Embedet er det umuligt at forsone mig
For den Tuberkulosekommission gruer jeg

12/2 1902

.... Jeg strider men er stundom ved at tabe Modet

14 - 5 - 1904

Ak, min Hustru! jeg sukker efter Dig

21 November 1910.

46 Aar efter vor ældste Søns Fødsel indgav jeg min Ansøgning om Afsked. - Det nærmer sig. -

d. 14 December 1910

blev min Ansøgning bevilget og jeg blev Gehejmekonferentsraad. Saa vidt bragte den fattige Dreng det.

31/12 1910

Farvel mange Aars Gerning.

Valdemar Oldenburg blev storkorsridder, hans skjold blev sat op i Frederiksborg Slotskirke og han valgte som motto: Frygt ikke, tro kun.³⁰⁰⁾

Ved det sidste møde i Borgerrepræsentationen den 19. december tog "med synlig Vemod" Oldenburg ordet:

Det er Dhrr. bekendt, at jeg efter 11 Aars Virksomhed har besluttet at fratræde mit Embede som Overpræsident. Dette er først sket efter moden Overvejelse,

300) Lukas 8. 50

og det er med dyb Vemod, at jeg har fattet Beslutningen, men Hensynet til Embedets bedst mulige Besørgelse har været afgørende for mig.

Jeg ønsker, inden jeg fratræder mit Embede, at bringe Borgernes Repræsentanter min varmeste Tak for den Hensynsfuldhed og Imødekommenhed, der altid er vist mig fra alle Sider, og jeg forlader Dem med de bedste Minder om vort Samarbejde og med Ønsket om Held og Lykke for Arbejdet for Kommunens Vel i Fremtiden.³⁰¹⁾

Formanden udtalte på forsamlingens vegne, at den fuldtud gengældte de følelser og takkede ham for hans fine takt og forståelse, store flid og pligtopfyldelse og for det gode samarbejde. Med et håndtryk til formanden og et buk for forsamlingen forlod overpræsidenten salen.³⁰²⁾

Den 22. december skrev Politiken:

Han fører sin 3 Alen høje Skikkelse stadig lige rank, hans Blik fæster sig lige skarpt paa den han taler med

Det kan knibe lidt med den franske Tale ved Kongresmodtagelse paa Raadhuset, ikke saa meget med Gloserne som med det elegante Sving i Tonefaldet; det ligger ikke saa mundret for denne morsomme nøddeknækker-tørre Stemme, der med Alderen er bleven endnu mere kirkende, og som egentlig altid har været for god til de fedt svulmende Fraser, der kræves ved saadanne Lejligheder. Men hør Oldenburg ved et dansk Festbord holde en uofficiel Tale, hvor han kan faa Lov at tumle med Goethe-Citater og gamle danske Slagord!

Valdemar Oldenburg flyttede til en mindre, men meget smuk lejlighed, Ny Vestergade 12, der lå der, hvor Nationalmusæet nu har en lille gård med sideindgang. Han kunne endnu passe nogle af sine tillidshverv, han rejste lidt og lå om sommeren på landet i Ålsgårde. Men han var plaget af svagsyn, svagt hjerte

301) Referat i Berl.Tidende 20/12 1910. Afskedstalen citeres anderledes i biskop Paul Oldenburgs bog: Valdemar Oldenburg, En Levnedsskildring. 1943, pg. 58 f.

302) Hans billede hænger på Københavns Rådhus, malt 1908 af Knud Larsen.

og åreforkalkning.

Den 12. februar 1914 skrev han for sidste gang i sin lille notesbog - med rystende hånd og til dels ulæseligt:

Gud er (?) Jeg tror ikke paa en pludselig Død eller at jeg skal dø af en bestemt Sygdom. - Men de legemlige og aandelige Kræfter hensygne mere og mere og - som jeg synes - ret hurtigt. - Tilsidst er der ikke flere tilbage, og saa kommer Døden. - Herre, tag min Sjæl!

Men der var langt igen, og han havde endnu en del af sine gamle kræfter i behold.

Hans svigerdatter Ursula (3. gen. 4/2) kom på besøg med sin yngste søn Troels (2. gen. 2/1)³⁰³) og han havde lange slangekrøller: "Jeg vil ikke se den dreng, før han er blevet klippet!" tordnede den gamle. Men barnets moder var næsten lige så viljestærk, og først, da den gamle farfar lå for døden, lod hun Troels klippe som en dreng og tog ham med på besøg.

Den 6. juni 1918 døde Valdemar Oldenburg, om morgenen kl. 7 $\frac{1}{2}$, efter nogle få dages sygeleje.

Ved dødsbudskabet hejstes straks flaget i sommerhaven på halv stang. De mange gamle, der var samlede, påhørte stående en lille mindetale (skriver organet for "Ensomme Gamles Værn")

Børsen skrev:

Vor by har mistet en af sine stateligste og mest repræsentative skikkelser

Berlingske Tidende:

Hans høje ranke skikkelse, den han bevarede lige ret og rank til sin dødsdag, hans smukke karakteristiske racehoved, værdigheden og stilen i hele hans fremtræden, alt sammen gjorde ham til en skikkelse, der altid måtte gøre sig gældende, hvor han end færdedes

303) Se side 289-300.

adskillige nærede en vis frygt for ham (Han har) fyldt sin plads med ære som Københavns første borger både af navn og af gavn Han var storkorsridder og fik fortjenstmedaillen i guld, da han for kun et par år siden trådte tilbage fra stillingen som formand for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse

Politiken:

.... møt af dage, møt af ære og anerkendelse Begrebet den danske embedsmand har aldrig haft nogen hverken smukkere eller mere typisk repræsentant end denne statelige gamle herre, der var rank som et lys, utilnærmelig som en diktator. Højtdannet, kundskabsrig, intelligent og utvivlsomt interesseret for mange menneskelige anliggender, manglede han kun eet: evnen til at sætte sig i forhold til den befolkning, i hvis midte han virkede. Han var for fornem, for ophøjet Gik han ind i en bestyrelse, eller stillede han sig i spidsen for en velgørende institution, så tog han også ærlig og redelig sin del af arbejdet og udførte det loyalt og samvittighedsfuldt uden at sky personlig anstrengelse Han var en af de første, der lystrede signalet, da der blev blæst til samling i kampen mod det store samfundsonde: tuberkulosen

Den 11. juni blev Valdemar Oldenburg begravet på Ordrup kirkegård ved siden af sin hustru og sin datter Magna. Hans søn Paul, der skulle have begravet ham, men blev syg, havde skrevet sin tale og brugt dette citat af Shakespeare om sin far:

Han var en mand - tag ham i et og alt.³⁰⁴⁾

304) Hamlet, 1. akt, 2. scene.

Tolvte slægtled

3. gen. 4/1 ERIK OLDENBURG (21/11 1864 - 8/9 1946)

og hans hustru

3. gen. 4/2 URSULA MARIE MULLER (5/9 1873 - 14/4 1959)

Erik Oldenburg blev født den 21. november 1864 i Helsingør - "husker du min Ungdomsbrud, den Aften og den Tid?" skrev hans far senere. (M.H.)³⁰⁵⁾ Erik blev holdt over dåben af sin oldemor, admiralinde Stephansen,³⁰⁶⁾ i Mariakirken den 12. februar 1865.

I efteråret 1866, da hans far, på grund af hær-reduktionen, havde mistet sin stilling som auditor i Helsingør, flyttede familien til København, til Oehlenschlägersgade på Vesterbro, senere til Viktoriagade og Gl. Kongevej. Kårene var små, og børneflokket voksede.

To historier, om "Grisen Pøs" og om "Den bøvede Kat", er dengang blevet fortalt for børnene. Disse to historier er gået fra slægtled til slægtled, uvist i hvor mange. Efter traditionen bør de fortælles af far - i stigende tempo og med stigende betoning. Denne bog ville ikke være nogen rigtig Oldenburg-bog, hvis de ikke var med, så her er først historien om

Grisen Pøs

Der var engang en kone. Hun havde en gris, der hed "Pøs". Grisen gik ude på marken, og da det var ved at blive aften, gik konen ud for at hente den hjem. Men grisen sagde: "Nej! Pøs vil ikke hjem gå, før langt ud på natten!"

Så gik konen til en hund og sagde: "Hund! vil du Pøs bide, for Pøs vil ikke hjem gå, før langt ud på natten! "Nej!" sagde hunden.

Så gik konen til en kæg og sagde: "Kæg! vil du hund slå, for hund vil ikke Pøs bide, og Pøs vil ikke hjem gå, før langt ud på natten!" "Nej!" svarede kæggen.

305) Se note 238.

306) Henriette Caroline Stephansen, f. Tønder (6. gen. 32/8) (1782-1867), gift med viceadmiral Hans Stephansen (6. gen. 32/7) (1773-1851).

Konen gik til ilden og sagde: "Ild! vil du k p svide, for k p vil ikke hund slå, og hund vil ikke P s bide, og P s vil ikke hjem gå, f r langt ud på natten!" "Nej!" svarede ilden.

Konen gik da til vandet og sagde: "Vand! vil du ild slukke, for ild vil ikke k p svide, og k p vil ikke hund slå, og hund vil ikke P s bide, og P s vil ikke hjem gå, f r langt ud på natten!" "Nej!" svarede vandet.

Så gik konen hen til en ko og sagde: "Ko! vil du vand drikke, for vand vil ikke ild slukke, og ild vil ikke k p svide, og k p vil ikke hund slå, og hund vil ikke P s bide, og P s vil ikke hjem gå, f r langt ud på natten!" "Nej!" svarede koen.

Konen gik nu hen til et reb og sagde: "Reb! vil du ko ave, for ko vil ikke vand drikke, og vand vil ikke ild slukke, og ild vil ikke k p svide, og k p vil ikke hund slå, og hund vil ikke P s bide, og P s vil ikke hjem gå, f r langt ud på natten!" "Nej!" svarede rebet.

Konen traf s  en mus og sagde: "Mus! vil du reb gnave, for reb vil ikke ko ave, og ko vil ikke vand drikke, og vand vil ikke slukke, og ild vil ikke k p svide, og k p vil ikke hund slå, og hund vil ikke P s bide, og P s vil ikke hjem gå, f r langt ud på natten!" "Nej!" svarede musen.

Da mødte konen en kat og sagde: "Kat! vil du mus  de, for mus vil ikke reb gnave, og reb vil ikke ko ave, og ko vil ikke vand drikke, og vand vil ikke ild slukke, og ild vil ikke k p svide, og k p vil ikke hund slå, og hund vil ikke P s bide, og P s vil ikke hjem gå, f r langt ud på natten!" "Ja!" sagde katten.

Og så løb katten efter musen, og musen efter rebet, og rebet efter koen, og koen efter vandet, og vandet efter ilden, og ilden efter k ppen, og k ppen efter hunden, og hunden efter P s!

Og P s kom hjem, længe f r det blev nat!

Og her er historien om

Den bøvede kat

Der var engang en kælling, som havde en kat. En dag kom katten hjem og var meget sulten. Den gik ind i køkkenet og der stod en gryde med grød ved skorstenen og raps! så åd katten grøden og gryden.

Så kom kællingen, støttet til sin stav. "Pyt kat! hvor du er bøvet!" sagde hun. "Jeg er ikke bøvet", sagde katten, "jeg har ikke ædt andet end grøden og gryden, og hvis du ikke tier stille, så æder jeg dig med!" - og Raps! så åd den kællingen og hendes stav.

Nu gik katten op på loftet, og der sad syv små mus og gjorde sig tilgode med en flæskeskinke. "Pyt kat! hvor du er bøvet!" sagde musene. "Jeg er ikke bøvet," sagde katten, "jeg har ikke ædt andet end grøden og gryden, og kællingen og hendes stav, og hvis I ikke tier stille, så æder jeg jer med!" og - Raps!! så åd den de syv små mus og flæskeskinken!

Så gik katten ud i gården, og der mødte den en gås. "Pyt kat! hvor du er bøvet!" sagde gåsen. "Jeg er ikke bøvet", sagde katten, "jeg har ikke ædt andet end grøden og gryden, og kællingen og hendes stav, og syv små mus og en flæskeskinke, og hvis du ikke tier stille, så æder jeg dig med, Gåse-Linkenben!" og - Raps!!! så åd den Gåse-Linkenben!

Nu gik katten ud på marken, og der mødte den en hare. "Pyt kat! hvor du er bøvet!" sagde haren. "Jeg er ikke bøvet", sagde katten, "jeg har ikke ædt andet end grøden og gryden, og kællingen og hendes stav, og syv små mus og en flæskeskinke og Gåse-Linkenben, og hvis du ikke tier stille, så æder jeg dig med, Haren-Hoppentå!" og - Raps!!!! så åd den Haren-Hoppentå!

Katten gik videre, og så mødte den en ræv. "Pyt kat! hvor du er bøvet!" sagde ræven. "Jeg er ikke bøvet, sagde katten, "jeg har ikke ædt andet end grøden og gryden, og kællingen og hendes stav, og syv små mus og en flæske-

skinke, og Gåse-Linkenben og Haren-Hoppentå, og hvis du ikke tier stille, så æder jeg dig med, Ræve-Raskenfod!" - og RAPS! så åd den Ræve-Raskenfod!

Katten gik videre ud på marken, og så mødte den en hest. "Pyt kat! hvor du er bøvet!" sagde hesten. "Jeg er ikke bøvet!" sagde katten, "jeg har ikke ædt andet end grøden og gryden, og kællingen og hendes stav, og syv små mus og en flæskeskinke og Gåse-Linkenben og Haren-Hoppentå og Ræve-Raskenfod, og hvis du ikke tier stille, så æder jeg dig med, Heste-Klumpfod!" - og RAPS!! så åd den Heste-Klumpfod!

Katten gik længere ud på marken, og så mødte den en tyr. "PYT KAT! HVOR DU ER BØVET!" sagde tyren. "Jeg er ikke bøvet", sagde katten, "jeg har ikke ædt andet end grøden og gryden, og kællingen og hendes stav og syv små mus og en flæskeskinke og Gåse-Linkenben og Haren-Hoppentå og Ræve-Raskenfod og Heste-Klumpfod, og hvis du ikke tier stille, så æder jeg dig med, Tyre-Brumbas!" og - RAPS!!! så åd den Tyre-Brumbas!

Katten gik videre, men den var meget tørstig. Så kom den til en sø og gav sig til at drikke. Og så drak den og drak den og drak den, til den revnede. Og ud sprang Tyre-Brumbas og Heste-Klumpfod og Ræve-Raskenfod og Haren-Hoppentå og Gåse-Linkenben og flæskeskinken og de syv små mus og staven og kællingen og gryden og grøden.

Men katten lå tilbage på marken og var ganske død.

Erik gik i skole hos rektor Johs. Helms³⁰⁷⁾ i Christianshavns Borgerdydskole. Han og hans brødre Theodor og Paul gik på deres ben hele den lange vej frem og tilbage mellem Vesterbro og Christianshavn.

Men turen var ganske spændende, for der var nok at se på. De gik forbi Trommesalen, hvor der var kreaturer og kreaturvægt

307) Johannes Helms (1828-95), deltog frivilligt i krigen 1848-50, filolog, ansat i Slesvig til 1864, bestyrer for Chr.havns Borgerdydskole. Skrev komedier og sange fx. "Jeg elsker de grønne lunde" og "En svensk konstabel". Fra ungdomstiden i Studenterforeningen ven med Eriks far. Se note 254.

og vogne med halm, de gik over voldgraven forbi Luciemølle (hvor Københavns Rådhus nu ligger), ad Filosofgangen (nu Vestervoldgade) og over Christiansborg Slots ridebane, her så de hver dag de rødklædte kuske røre hestene, både to- og firspand. Så gik de over Knippelsbro til Wildersgade, hvor skolen lå.

I sommeren 1876 var Erik, sammen med sin farmor, på besøg i Odense hos "Faster Thora".³⁰⁸⁾

Derfra skriver "Bedstemor Oldenburg" (Louise Oldenburg, f. Rothe, 5. gen. 16/2) til sin søn Valdemar, den 22. juli 1876, om Erik og alle børnene i præstegården:

.... Erik befinder sig fortræffeligt. De tumle dem hele Dagen. De have en Dag vandret i Skoven - med Frokosten, og igaar var vi paa en deilig Skov-tuur vi vare paa et ganske overordentlig skjøndt Sted "Vessenborg"(Vissenbjerg) omtrent et Par Mile herfra deiligt Veir havde vi

Erik er saa snaksom og morsom

Jeg har tilladt ham at gaae til Svømning

Næste forår, de 9. april 1877, blev Eriks bror Andreas født.

Få dage derefter faldt Erik, der var 12 år gammel, i snesjap i skolegården og slog sit ben. På grund af den nyfødte lillebror havde ingen rigtig tid til at tage sig af Eriks ben, og der udviklede sig en betændelse, en "ben-edder", der blev skæbnesvanger for ham. Hans mor skrev den 1. maj til sin veninde, fru Alvilde Freuchen:³⁰⁹⁾

Da dr. Holmer³¹⁰⁾ igaar gav os et lille Lysglimt ved at sige, at han nu begyndte at haabe paa Eriks Liv og at redde hans Been, bestemte jeg at skrive Dig til Maaske Gud har givet ham det stille milde Sind for at han lettere skal finde sig i, maaske aldrig at kunne deeltage i nogen Leg, fordi hans ene Been er stivt;

308) Se note 239, og pg. 196-199.

309) Alvilde Freuchen, f. Voss, gift med pastor Fr.Nic.Freuchen. Se note 255.

310) Prof.,Dr. med.Vald.Holmer (1833-84) overkirurg ved Kommunehospitalet.

Intet imod den Udsigt Holmer havde givet os fra Begyndelsen da Betændelsen steg stadig opad at han vistnok maatte amputere Benet; - nu har Svulsten tabt sig noget og svinder efterhaanden lidt i Laaret, hvorimod Knæet er meget spændt, vi venter fra Dag til Dag paa at han skal aabne Leddet i Knæet for at det skal faa Udløb derfra; Drengen er ogsaa endeel smertefuld i Knæet, hvorimod de to aabne Saar paa Skinnebenet ikke piner ham; han er meget mat Han følte sig ene og forladt naar Natten kom, - Vorherre holde sin Haand over ham!

Den 13. maj skrev hun igen til sin barndomsveninde:

.... - nu ligger han med eet Been kun! Saa sød som Erik har været under det Hele lader sig ikke beskrive; Holmer sagde Dagen før Amputationen til Erik at det vist var bedst at blive heelt af med Benet han tog det saa rolig, og hans første Ord vare "blot Fader vilde komme herud først idag, saa jeg kunde sige ham det at han kunde forberede Moder derpaa; thi hun vil maaske nok blive lidt bedrøvet derover"

Hans far skrev senere:

.... Erik fortalte mig, at Lægen havde ment, "at han havde et Ben for meget"; "det gjør jo ikke noget for mig, jeg kan sagtens gaa paa et Træben, men hvorledes tror Du, at vi skal faa det sagt til Moder?" (M.H.)

Hans mor fortsætter i brevet:

.....Vi sadde da hele Dagen, Erik og jeg, og talte derom, han var saa vidunderlig rolig, fattet og mild at man maatte skamme sig overfor ham om der kunde komme en Klage frem som han skulde høre; igaar Eftermiddag var jeg ogsaa ovre et Øieblik at see til ham han havde faaet lidt Udtryk igjen i sit blege Ansigt har drukket lidt The Fra Knæ til Hæl var der ikke Marv i Benet men kun Materie

*Erik Oldenburg 1877
E. Rye fot.*

*Erik, Magna, Theodor, Paul og Andreas
Oldenburg 1879
G. P. Jacobsen, Odense fot.*

Hans far skrev:

Eriks varme og noble Kjærlighed til sin Moder hørte til hendes Livs Rigdomme, hans Kjærlighed skyldtes det, at vi aldrig fra ham har hørt en Klage eller et Suk over det Savn, som han dog utvivlsomt ofte har følt(M.H.)

Samme efterår flyttede hans far til Odense for at overtage stillingen som byfoged der. Familien fulgte efter i foråret 1878, og Erik kom i Katedralskolen.

I oktober 1879 blev han konfirmeret i Vor Frue Kirke i Odense af sin onkel, pastor Johansen.³¹¹⁾

Hans mor skrev et par dage efter konfirmationen til sin "kusine" Marie Stephansen:³¹²⁾

.... Her var saa festlig Imedens vi vare i Kirke havde flere af vore Bekjendte sendt Blomster herhen saa her var saa ganske yndigt; Erik selv var rigtig glad og saae saa kjøn ud med sit aabne rare Ansigt; han fik mange smukke Gaver et Bogskab, et Skrivebord, en Uhrkjæde, Knapper, Paraplui, Reisekuffert, et stort Album, Bøger, Brevpresser, Skrivetøi, Brevpapir, Portemonai, Kniv og flere Sager vi havde kun de allernærmeste til Middag i Søndags, vi vare 18 foruden Børnene

Tit gik familien i Odense teater. Her så de Elverhøj, Capriciosa, Gøngenhøvdingen, Aladdin og andre herlige stykker. Hvad Erik som dreng havde set på Odense Teater, var og blev det bedste og kunne ikke for ham overgås på nogen anden scene!

311) Se note 239 og 308, og pg. 196-199.

312) Marie Jacobine Hansine Stephansen (1835-1916), datter af kontørist Urban Jacob Stephansen og Marie Geltzer, Vejle. Slægtskabet kan jeg ikke gøre nøjagtigt rede for. Hun skal have været usædvanlig grim med et lille kuglerundt hoved, og hun slæbte fødderne afsted i store galocher. Efter hende har vi nogle gamle sølvskeer fra 1700-tallet, vist fra en sølvsmedje i Horsens.

Erik blev student i 1882 og rejste så til København for at studere jura. Han boede først på hjørnet af Løvstræde og Gråbrødre Torv, senere på Ehlers Kollegium, og i flere år sammen med sin bror Theodor. I mange ferier kom de hos familien Suenson³¹³⁾ på Annebjerggård ved Isefjorden, lidt syd for Nykøbing.

Han blev cand.jur. i 1888. Dengang gik man til embedsexamen iført kjole-og-hvidt, og Erik stillede sig i stadsen i det åbne vindue. "Hvorfor i alverden står du der?" spurgte Theodor. - "For at folk skal se, hvor fin jeg er!"

Forældrene var i 1887 vendt tilbage til København, hvor faderen var blevet birkedommer for Nordre Birk, som havde kontorer på Sct. Hans Torv. Erik blev fuldmægtig hos sin far og flyttede med Theodor ind i en lille lejlighed i Schleppegrellsgade i Ryesgade-kvarteret; her boede de sammen, indtil de kom op at skændes, og Theodor fortrak.

Forældrene købte et lille landsted, som hed "Belmont" (udtales på godt dansk), på Søbakken ovenfor Skovshoved, og her holdt de voksne sønner naturligvis til om sommeren. Ved siden af "Belmont" lå "Højtofte", som Valdemar Oldenburgs skolekammerat, kommunelæge, dr. med. Andreas Daniel Müller ejede (4. gen. 8/3).

Müllers eneste datter, eneste barn, den kvikke, velbegavede, men meget lidt kønne Ursula (3. gen. 4/2) blev bedste veninde med den jævnaldrende, også særdeles velbegavede Magna Oldenburg. Det blev til glade sommerdage, hvor Ursula forelskede sig på stribe i Erik, Theodor og Paul.

Sammen sørgede de alle, da Magna døde derude af gigtfeber - kun 18 år gammel, og blev begravet på Ordrup kirkegård.

Ursula blev stærkt knyttet til familien, men lettere slået ud, da deres kusine Ellen Jespersen³¹⁴⁾ dukkede op og forlovede sig med Theodor, - Ellen var smuk og elegant, og Ursula vidste godt, at hun selv ikke var nogen skønhed.

313) Eriks morbror Jean André Suenson (1838-1915) forpagter på Annebjerg, gift med Louise Augusta Jespersen; ældste søn af Magnus Nic. Suenson (1802-56)(5-gen.16/3) og Augusta Stephansen (1815-1906)(5. gen.16/4).

314) Ellen Jespersen (1867-1951), datter af kommandør Niels Jacob Jespersen (1835-1900) og Ottilia Frederikke Suenson(1840-1927). Gift 30/10 1895 med Theodor Vilhelm Oldenburg (1866-1946), hendes kvartfætter.

Men det blev mer og mer Ursula og Erik, der holdt sammen; en dame af Ursulas bekendtskab sagde over-elskværdigt: "Må jeg gratulere dig, lille Ursula, til din forlovelse med Erik Oldenburg!" Ursula rødmede forvirret og svarede ærligt: "Jeg er ikke forlovet med ham!" "Nå ikke?" lød svaret lidt spidst, "jeg så dig ellers sammen med ham på Østergade!"

Men en regnvejrsdag, den 12. august 1894, sad Ursula med Erik i lysthuset på Højtofte, og da regnen var forbi, var de forlovede. Valdemar Oldenburg skrev senere: "Hvor bleve vi glade, da en god og kjærlig Pige vilde binde an med vor Mester Enben!" (M.H.)

Ursula følte sig alligevel en smule benøvet ved de første familieselskaber med Oldenburg'ere, Suenson'er og Stephansen'er. Der sad hun, selv kraftig, blussende og sprudlende af livslyst, mellem en række høje, blege, lidt stive og yderst korrekte mennesker, hendes svigermor tilmed lidende og nærmest på gravens rand. Den 21. august 1895 stod brylluppet i Ordrup Kirke og på "Højtofte". Eriks mormor, fru kommandørinde Augusta Suenson, f. Stephansen (5. gen. 16/4) skrev til sin "niece", Marie Stephansen i Vejle:

Søebakken den 23 - 8 - 95

Kjære Marie

Idag da jeg har lidt Roe vil jeg beskrive Dig den vellykkede Fest i Onsdag - Først vil jeg nævne at Henriette havde det ganske godt i de Dage som gik forud - - hun fulgte Alt i Tankerne og fra Altanen / hun kommer ikke mere ned / iagttog hun at de Guirlander som næste Morgen skulde hænges op bleve bundne - Lys satte i Stagerne, saa da vi gik fra Borde! over Vejen var Olds Sted illumineret og alle Gjesterne gik ind ad Laagen, forbi Huset saa var der til Siden lavet en Gjennemgang saa man ikke behøvede at gaae ud paa Vejen Den Aabning var ogsaa gjort for Parret, thi da de kom fra Kirken gik de lige op til Henris for at hilse paa hende - den Sindsbevægelse hun kom i, har ikke forværret hendes Tilstand - hun saae jo ogsaa de Unges usigelige Glæde og Lykke og hendes Ønske

blev jo opfyldt at overleve den Dag som vi ikke for 8 Dage kunde vente os, thi hun følte sig saa kraftløs og modfalden - Du veed nok hvorledes det er gaaet op og ned - nu har det rettet sig lidt igjen - men hun kommer kun fra sit Værelse ud paa Altanen og sidde der i en Lænestoel. Sygepleiersken som er uundværlig skal desværre tage herfra Søndag - da hendes Ferie staaer for Døren, men den som kommer istedet skal ogsaa være prægtig - Lille Henriette³¹⁵⁾ sover herinde, og i disse Dage er Theodor ogsaa min Gæst men reiser Søndag - Det var en saa deilig og vellykket Fest i alle Retninger, og jeg har aldrig oplevet noget saadant - Teltet/Dykket/³¹⁶⁾ var saa brillant dersomst vi vare over 50 tilbords og Stemningen brillant - det kneb for Old. da han første Gang talte, men han kom dog godt over det - og Erik holdt en ualmindelig smuk tale til Svigerforældrene - Jeg burde jo begynde med Kirken som var smukt pyntet og hele Vejen vi kjørte vaiede en Mængde Flag som gjorde det saa festligt. Paulli's Tale³¹⁷⁾ var smuk og han maatte jo berøre Henri, men heldigvis ikke altfor rørende - han vidste jo at vi Alle med vore Tanker vare hos hende - - Da vi kom fra Kirke samledes man i Müllers Have som var velgjørende sval! - Kl. 5 tilbords - jeg havde Dr. Müller tilbords og sad udmærket ved et aabent Vindue - Fortepiano var flyttet over saa vi havde Musik og Accompagnement til 5 Sange som vare meget muntre. - De som forestod Arrangementet /Hr. Fugman /havde Ære af det hele - 5 Opvartere saa det gik hurtigt - Kl 8 forlod vi Bordet og saa mødte der Een det deiligste Syn - hele Haven var behængt med coulørte Lamper og ligesaa i Græsset - mange smaae Borde med Dug og Lys / som brændte rolig / hvor man indtog Kaffen og kunde spassere omkring uden Overtøi til 9 $\frac{1}{2}$ da Parret tog bort, med Tøflen efter dem, og Hurraraab fra Massen af Mennesker uden for - saa blev der serveret The ogsaa i Haven ja det var et pragt-

315) Henriette Oldenburg (1880-1953) se personnavneregistret.

316) Sejldug? Ordet findes ikke i "Ordbog over Det danske Sprog."

317) Jakob Peter Mynster Paulli (1844-1915), kgl.konfessionarius og stiftprovst ved Vor Frue Kirke i Kbh.; han havde konfirmeret Ursula.

fuldt Syn i det smukke Vejlr - Ursula saae saa vel ud i hvid Mol uden Sløb, men Kjolen fornedet besadt med Myrther. Hvor var Din Lysdug smuk; Magnus³¹⁸⁾ var inde med den i Onsdags Morges samt Skaalen - de skal have faaet en Masse Gaver - jeg kommer der vist ikke før jeg flytter ind. Idag spiser vore 5 Unge herfra hos Parret, saa Old. spiser her og jeg sender Mad ind (til) H og Pleiersken - da Pigen er inde at gjøre reent - Mandag spiser Parret her og saa reiser de lidt om Tirsdagen. Da jeg veed lille Henriette vil skrive en af Dagene tager Du nok tiltakke med dette, thi nu vil Pennen ikke mere lystre mig - Ellen gaaer det godt frem ad med de ere nu i Svendborg - 319)

Farvel for denne Gang kjære Marie - her er man nær ved at smelte, men nu har vi saa længe klaget over Vejret saa vi maae være glade

Hilsener herfra

Din hengivne Tante Augusta

Undskyld den tarvelige Convolut men jeg er lens³²⁰⁾

Dr. Müller gav sin datter et stort og godt udstyr med et komplet bestik af tungt sølvtøj til 18 personer.

"Parret" flyttede ind på Fælledvej 23, 4. sal. "...Stuerne vare pæne og hyggelige, naar man først kom derop, men Opgangen skiden og fæl....", skrev Ursulas mor Vilhelmine Amalie Müller, f. Seemann (4. gen. 8/4)(1847-1919) i sin dagbog.

Den purunge frue holdt naturligvis pige og fik tiden til at gå med at læse og spille klaver foruden familiekomsammen og anden selskabelighed.

318) Magnus Suenson (1853-1913), assistent ved Kjøbenhavns Sygekasse, brevskriverskens næst yngste søn, ugift.

319) Formodentlig Ellen Jespersen, se note 314.

320) Dette brev er ganske interessant i litteraturhistorisk henseende. Søstrene Stephansen, hvoraf der var 6, er modeller for Herman Bang i "Stuk" (generalinden), i "Sommerglæder" (admiralinden) og især i "Ludvigsbakke" (Fru von Eichbaum og hendes søster generalinden). Herman Bang har bl.a. gengivet deres sprog meget nøje, således som det fremtræder her i dette brev. (Se note 266 og 269).

Erik Oldenburg havde fra 1891 været assistent i Justitsministeriet. Om morgenen gik han først på sit stive træben til Nordre Birks kontorer, hvor han stadig var fuldmægtig - derfra til "Den røde Bygning" på Slotsholmen, spiste sin medbragte frokost og ordnede "sager" - og spadserede derfra hjem til middag kl. 5 (kl. 17).

Gamle Valdemar Oldenburg skriver i foråret 96 om "deres unge Lykke", Ursulas mor skrev i sin dagbog:

.... vi have været i Theatret Ursula og Erik var med glade og fornøjede og raske - vi ere jo usikre paa hendes Tilstand, haaber dog det er Moderligheden som udvikles hos hende og ej Fedme. - hun har det godt, meget trivelig.

Den 16. januar 1897 skriver hendes mor:

.... Ursulas Tilstand viste sig kun at være Fedtsyge det er inderlig tungt for hende og os det viste sig at være Goldhed altsammen saa kom hun paa Sultekur og blev snart temmelig normal igjen, men om hun nogensinde faaer Børn er vel tvivlsomt, hun er glad og rask nu ser godt og fornøjet ud hun har en Spadseredragt marineblaa som klæder hende udmærket, hun er glad for sin Erik og kan offere alt for ham, Gud give det maa vedblive

Valdemar Oldenburg skrev:

4. Marts 1897 Det gjør mig ondt for Ursula, naar vi tale om det lille Barn i Odense,³²¹⁾ hvor hun og Erik vare med i Søndags. - Jeg veed jo, at det er hende en Sorg, at det hidtil er blevet Skuffelse for hende

3/11 .97 Hos Eriks Kærlighed og Glæde. Hun er en fortræffelig, klog og dygtig Hustru. Kunde det dog blive med et lille Barn! Jeg har opgivet det. - Han er betydelig

321) Jørgen Henrik Oldenburg, f. 25/11 1896; her tales om hans dåb. Søn af overlæge Th. Wilh. Oldenburg (1866-1946) og Ellen Jespersen (1867-1951), cand.jur., 1923-25 politifuldmægtig i Thisted, 1926 fg. sekretær i Kbhs magistrat, 1927-30 ved Østre Landsret, fra 1931 ansat i Danmarks Nationalbank i Århus. Gift 16/10 1930 med Ebba Elonora Odde, f.16/6 1902 (Se note 6).

dygtig og hans Anseelse i Ministeriet stor Han blev dog vor Glæde og Stolthed. (M.H.)

Fru Müller skrev den 17. januar 1898:

.... Ursula og Erik leve stadig godt og kjærligt med hinanden Ursula taler om at tage et fremmed Barn hun trænger til Virksomhed, dygtig som hun er Det vilde gjøre mig inderlig ondt om hendes Liv skulde gaa op i Forfængelighed og tom Tant; dertil er hun for god

Den 2d Oktober 1898. Ursula og Erik ere i Paris siden 19d August og komme hjem Søndag den 1o Oktober

Erik studerede retsvæsen i Paris. Ursula fik syet en elegant parisermode. Da hun prøvede kjolen i modesalonen, gjorde hun ophævelser over, at den sad alt for løst over det hele. "Jamen, Madame!" sagde den lille direktrice, "De bliver jo nødt til at få et skindfor i kjolen, når De kommer op til det kolde Danmark!" Ursulas mor skrev i sin dagbog:

Den 14. Februar 1899 men hvor var det ogsaa tungt at se Ursula komme saa syg og medtaget hjem fra Paris saa glad og straalende hun rejste Og for 2d. Gang er Haabet om at faa et Barn bristet, det er dog en forunderlig tilstand alle Fornemmelser har hun, som om hun var frugtsommelig Det arme Barn der sad hun i Maaneder for at være forsigtig og Sygeplejerske og alt havde vi og da saa hendes Fader bestemte sig til at undersøge hende

(han i sin daglige diplomatfrakke, hun på den gamle røde plyssofa i konsultationsværelset)

var det igjen som 1ste Gang Goldhed

Ursula har et velsignet Humør og sin Faders ligelige Sind hun er meget selvstændig bleven i sit Ægteskab med den myndige Mand. Villiestærk har hun altid været

Midt i December (98) blev Erik konstitueret som Borgmester i Stubbekjøbing, og det synes at gaa ham godt

Den 5te April 1899 Jeg har været 4 Dage i Stubbekjøbing, U og E have det godt og ere glade om de end have det ubekvemt, de have lejet et Par Stuer hos en Kæmnerfamilie

(manden var tillige bager og skomager!)

Den 18d. December 1899 U og E ere stadig i Stubbekjøbing og have klaret det godt dernede, agtet og afholdt have de været, de ere jo to sjældne Mennesker egentlig

Erik Oldenburg beklædte som vikar dobbeltstillingen som borgmester og byfoged i den lille by i godt og vel et år - en stilling, som var næsten almægtig. Faktisk kunne borgmesteren dengang - indenfor rimelighedens grænse - sætte folk i fængsel og løslade dem efter behag!

En forhærdet forbryder blev i den tid sat i arresten i Stubbekjøbing, og man kunne ikke få stivnakken til at tilstå. Hans kone kom rejsende for at besøge ham i arresten, og Erik Oldenburg bad arrestforvareren sørge for, at hun fik en kop kaffe. Rørt over denne lille venlighed tilstod arrestanten straks alt!

Fru Ursula blev stærkt feteret og morede sig pragtfuldt i den lille købstad, hvilket ses af de følgende breve:

Stubbekjøbing
d 5 - 2 - 1900

Kæreste Moder!

Nu i Aften i min Ensomhed vil jeg skrive til jer. Erik blev nemlig kaldt ud. En Mand havde banket sin Kone han er fuld, saa han maa rimeligvis sættes fast.

Saa lever og aander vi jo nu kun for Karneval hernede - Knallært har jeg opgivet (at være) kunde Du give mig en anden Idé Det jeg helst vil have at se efter af Mønstre er gamle franske Empiredragter, hvad siger Du om jeg over den hvide Molls fik syet en lille Trøje af lyseblaat Fløjel med lange Ermer og høj Krave og paasyet lidt Guldbroderi maaske sye nogle Baand i Zigzag eller Allegrekker paa Nederdelen

Erik Oldenburg (1864-1946)

Harry Paetz fot.

gædte
Erik.

Edvard
Ursub.

1900

Fra familiepapirer

I Gaar Søndag Aften vare vi hos Distriktsløgens og havde det rigtig fornøjeligt tænk han holdt saamænd pludselig saadan en pæn Tale til mig, uden nogen grund, jeg havde sagt noget den foregaaende Dag og det havde øjensynlig glædet ham eller om jeg saa maa sige han havde syntes der var Mening deri. De to foregaaende Dage havde vi været i Theatret men det er rigtignok daarligere end i Fjor

Nu kom Erik hjem han fik Mand og Kone forligte.

Saa var der ogsaa det om jeg ikke kunde være Lampeskærm i Domino og en stor Hat som en Lampeskærm på Hovedet. - Saa siger Bertha (deres pige?) hun har set nogle der har været Blomster, men af Papir Solsikke eller Valmuer de skulle jo saa trækkes over en anden Dragt men det kunde jo netop passe

d 7 - 2 - 1900

.... Nu skal Du høre! det morsomme nemlig "Reklame". Jeg beder laane Frederiks (?) Domino og paasyer den fra Hoved til Fod med Reklameplakater mest naturligvis med nogle hernede fra, men kunde Du ikke skaffe mig nogle som "Sybilles Livvækker", "Brama Livselixir", "Dr. Nicola", Du ved Manden med Øjnene og Katten og saa skulde Du vel ikke kende nogle grinagtige Avertissementer. - Saa vilde jeg ogsaa gerne have nogle Reklamer at uddele, bare man kunde lave nogle Vittigheder Den trækker jeg saa over den anden Dragt og gaar i den saalænge det morer mig tager Galoshestøvler paa Benene

Kornblomst var nydelig, men lidt kedelig Men hvis du altsaa vil købe mig en 8 a 9 Alen (2-3 Tommers brede) lyseblaa Silkebaand, lyseblaat Fløjl og Theateratlask til Foer hos vor grinagtige Mand paa Kongens Nytorv ligeledes Guldbroderi Diadem, det skulde jo helst være til Laans. Hvad Hansker skal jeg have? Men saa skal jeg vist intet Langschawl have vel? Men saa

nogle Ruller af de billige lyseblaa Cotillonsbaand
kunde Du skaffe mig lidt Krøller? se hvordan Haa-
ret skulde sidde kan man det paa et af de Kobbere?
Enten Madame sans Gène eller Kønigin Louise (?)
Lidt til at sværte mine Øjenbryn med, havde jeg heller
intet imod Jeg tror ikke jeg behøver Empirekorset....
d 2 - 3 - oo.

Jeg kan ikke andet end protestere mod Eders Opfat-
telse af, at jeg ikke har moret mig saa godt, som jeg
havde ventet, for det har jeg virkelig og mere til; men
jeg var saa ødelagt "Dagen derpaa", at jeg godt selv
føjte at Stemningen i mit Brev var noget mat

Vi havde jo nemlig hængt stærkt i hele Ugen syet fra
Morgen til Aften og saa tilsidst Allegrekker ja og saa
Lørdag Aften prøvede vi længe paa "Hexene" og det var
jo varmt med de Masker, da jeg saa kom hjem havde jeg
ordineret varmt Bad Saa passede de Remme mig ikke
til mit Haar Og saa morede jeg mig saa dejligt og
dansede saa meget, men det er jo trættende med Masker
og saa lille Plads til at bevæge os paa. -

Da Erik og Ursula kom tilbage til København, flyttede de ind på
Forhåbningsholmsallé 98 i en lejlighed.

Valdemar Oldenburg skrev:

4/9 02 Kunde Gud dog skænke Eriks et Barn. Jeg ved
snart ikke, hvad det ellers skal blive til med Ursula
med hendes stadige utilfredsstillende Tørst til at fylde
sin Sjæl. - Og Paul! - Hvor kan det dog være, at slægten
bliver ufrugtbar?

Erik Oldenburg havde siddet som assistent i Justitsministeriet
siden 1891 og det var snart på tide, at han prøvede noget andet.
Ved faderens indflydelse blev han da indstillet til overrets-
assessor-embedet i Viborg. Imidlertid spurgte justitsminister
Alberti³²²⁾ overpræsidenten, om hans søn dog ikke havde mere

322) Peter Adler Alberti (1851-1932), cand.jur., overrets- og
højesteretssagfører, fra 1890 formand i bestyrelsen for
Bondestandens Sparekasse, oprettede brandforsikring for
mindre landejendomme samt smørexportforeningen. Fra 1892
folketingsmand (moderat venstre), 1901 justitsminister i
ministeriet Deuntzer. Meldte sig 1908 for bedragerier på ca.
16 mill. kr. Dømtes 1910 til 8 års tugthus, benådet 1917.

*Paul, Erik, Henriette (1909g. Christiani),
Theodor, Andreas
Oldenburg
Clara f. Garde, Ellen f. Jespersen, Ursula f. Müller
1904*

Fred. Riise fot.

lyst til at blive kriminaldommer i København; den enerådige gamle far svarede - uden først at spørge sin 38-årige søn - at det kunne der ikke være tale om, hvad der var bestemt, skulle man ikke lave om på! (Basta!)

Fru Müller skrev:

(1904) Vi have havt den Sorg at Ursula og Mand blev forflyttet til Viborg det var som Hjertet skulde briste paa os alle, jeg glemmer ej da Ursula en Søndag Morgen i Sommeren 1902 kom til Højtofte grædende, "Mo'er vi skal til Viborg". Tilbudet var kommet og kunde vanskelig afslaaes

Valdemar Oldenburg skrev:

30 Oktober 1902 - Nu tager Eriks den lille Dreng.³²³⁾
Og nu drage de til Viborg. Det er jo godt og rigtigt, men et umaadeligt Savn for mig. -

1902 Juledag - Nu rejser Eriks til Viborg med den lille Dreng, over hvem de ere saa glade

Fru Müller (1904):

.... den lille Dreng (er) til stor Velsignelse for dem

I Viborg flyttede de ind på første sal i den store villa "Tatoi", hvor der var noget så nyt som centralvarme. I stueetagen boede bisp og bispinde Swane³²⁴⁾ med deres ugifte datter Julie. Biskop Swane var lidt af en sagnfigur. Man sagde, at han på visitatser nok gav hånden til præster, men kun to fingre til degne. Kom man selv til bispegården, burde man bære "Kom-

323) Knud Oldenburg, f. 1/10 1900, forstkandidat, skovrider i Sverige, på Lerchenborg, i Hedeselskabet. Plantagebestyrer i Kenya. Gift 6/9 1929 med Thurid Finsen, datter af apoteker, etatsråd Olaf Finsen (1959-1937) og Marie Augusta Øllgaard (1869 - 1955).

324) Hans Jørgen Swane (1821-1903), cand.theol. Opholdt sig 1846-49 i Italien; 1849-57 lektor ved Sorø Akademi. Derpå præst og provst i forskellige embeder. 1871 stiftprovst og sognepræst ved Viborg Domkirke. Virkede for dens restaurering. 1877-1901 biskop i Viborg. - En lille verdensklog mand med hvidt hår og skipperskæg. Gift med Magdalena Sorena Bruun (1827-1909).

ind-handsker." ³²⁵⁾ I Viborg var der et meget stift ceremoniel. Nytårsdag gik alle embedsmændene på visitter i gallauniform med fjerbuske, sabler og kårder, mens fruene sad hjemme og ventede med vin og kager.

Der var en meget nøje klasseinddeling, som det ikke var velanset at bryde. I det øverste lag, hvor man "kunne" omgås med hinanden, var biskoppen og stiftprovsten, generalen med oberster, stiftamtmanden, overretten med justitiarius i spidsen, samt katedralskolens rektor. I næste lag på omgangsfod var præster, oberstløjtnanter og kaptajner, underdommere samt lektorer.

Ursula og Erik hørte således med i øverste lag, men tog sig dog den frihed at blive gode venner med adjunkt Ascanius og hans kone.

Man bød naturligvis hinanden på fine middagsselskaber, som dog vist ikke altid var lige morsomme. Justitiarius gav nøjagtig den samme middag år efter år, datoen, gæsterne, maden, bordpynten, alt var nøjagtigt det samme.

Da fru Ursula gav sin første fine middag og havde stiftamtmanden til bords, sagde han til hende: "Jeg spiser ikke dessert med ske!" - Endnu som en 80-årig gammel dame kunne hun ærgre sig over, at hun forfjamsket havde skaffet ham en gaffel og ikke ladet ham sidde med skeen og se på desserten.

325) H.C. Andersen var en nær ven af Swanes. Mens de boede i Sorø, besøgte digteren dem. En dag sagde Swane, at der var noget, han gerne ville bede ham om, og H.C. Andersen blev rædselslagen: "Å nej, bed mig ikke om det, jeg gør det ikke!" - "Jamen, gode ven, lad mig dog tale ud!" - "Nej, nej, jeg vil ikke, jeg tør ikke!" himlede Andersen op. Endelig fik Swane sagt: "Jeg vil så gerne, om De vilde være gudfar til vor lille søn!" - "Å, Gud velsigne Dem!" udbrød digteren lettet, "jeg troede, De ville tage mig med ud at ro på Sorø Sø!" - - H.C. Andersen var meget ængstelig. På et besøg hos Swanes i Jylland kørte de på skovtur i charabanc, og på hjemvejen satte digteren sig oven på alt det snavsede, afspiste madpapir. Forundret spurgte familien, hvorfor han gjorde det. "Jo", forklarede Andersen, "der kunne komme et vindstød, papiret kunne flyve op og hen foran hestene, de kunne blive sky, stejle og løbe løbsk, derfor er det sikrere, at jeg sidder på papiret!"

Erik med det stive træben lærte sig at cykle, og så drog de tit og ofte på cykleture i de skønne bakker omkring Hald Sø. De nød naturen, den friske luft og motionen, som ikke mindst gjorde ham godt.

Efter 11 års ægteskab fik de den 9. juli 1906 selv en søn, Paul. Derpå gik det slag i slag: Gregers 1907, Preben 1910, Vagn 1913 og Troels 1915 (2. gen. 2/1).

De mange børnefødsler i en fremskreden alder tog stærkt på Ursula. Børnene havde svært ved at trives - der blev sendt børnemælk til dem fra København til Viborg! - der var sygdomme og nattevågen. Erik kedede sig gudsjammerligt i Viborg. Der var ikke nok for ham at bestille, og han tog selv ikke meget initiativ til at forandre dette - udover 3 gange forgæves at søge tilbage til København.

Når de med Knud, Paul, Gregers og Preben havde været på besøg i København og skulle tilbage til Viborg med toget, sank hans humør jo længere de kom frem. Efter færgeturen fra Middelfart til Strib var humøret under nulpunktet, og han trak sig ind i rygekupéen for at trøste sig med en stor cigar, mens Ursula og de trætte, grædende børn måtte skøtte sig selv resten af vejen.

Ursula til gengæld elskede Viborg, især fordi hun havde fået så mange gode venner der, og livet i Viborg i det hele taget tiltalte hende.

Men i hvert fald een gang morede Erik sig virkelig godt i Viborg. Det var, da han indstuderede "Aprilsnarrene" til en privat forestilling i Amtsgården. Det var et stykke, han elskede, og hele opgaven tiltalte hans fine humoristiske sans.

Han var en stor elsker af god litteratur, belæst på mange områder, gennemkultiveret og med elskværdigt lune og vid.

Fru Müller skriver i sin dagbog (1913):

.... Erik og Ursula ere siden Foraaret 1911 igjen bosatte her i Byen, han blev ansat som Næstformand i Sø- og Handelsretten, der har Erik befundet sig overmaade vel, det var en selvstændig Stilling

og en Virksomhed med Mennesker - nu er han fra Nyttår bleven ansat som Overretsassessor her ved Retten i Kjøbenhavn godt han kom derfra (Viborg), ellers havde han sat sit Helbred til ved Melankoli - det Klima og det stille Liv passede ej for ham - han led den første Tid her meget af Nervøsitet - i det hele er han ej stærk længere, de Børns Fødsel har taget meget paa ham, alt hvad dermed følger af Uro - baade han og Ursula ere for gamle til de Smaabørn - og nu 1913 i Marts skal hun have Barn igjen og Paul 6 Aar, Gregers 5 - og Preben 2½ have alle Kighoste Forrige Jul var lille Preben dødsyg af Tarmkathar

.... Hele Vinteren havde hun lidt meget, frugtsommelig som hun var at skulle op om Natten og pleje alle de syge som vare stærkt angrebne af Kighoste og Erik fik Kighoste og led meget

Den 27de Februar 1913 blev Ursula's lille Vagn født Ursula maatte saa høre op at amme dertil var hun for nervøs det piner mig at se, hvad der er kommet ud af vort eneste Barn, en forjaget, forpint og urolig Sjæl som vi med al vor Kjærlighed ej kan hjælpe saa tog de dem en større Lejlighed (fra Hardangergade 2 til Gefionsplads 5 - nu Fridtjof Nansens Plads - på Østerbro) men saa paa en Gang blev den lille Vagn syg og døde temmelig pludselig, Diaré og Feber - det var tungt og tog haardt paa os alle - lille Ursula hvorlænge hun saadan skal besøges hun er af Naturen brav og god men Livet har taget paa hende

Ursula og Erik var ude til middagsselskab. Pludselig blev hun urolig for Vagn og brød op fra selskabet. Da hun kom hjem, var Vagn ved at dø.

Fru Müller, 1915:

.... Erik fyldte 50 Aar og Ursula havde lavet saadant fornøjeligt Selskab trods Eriks Protest

.... Det er Skade at hendes legemlige Kræfter ej svarer mere til det hun med sit varme Hjerte for andre saa

gjerne vil gjøre - men det er ogsaa forunderligt at hun skal vedblive at faa Børn, nu i November venter hun igjen Barn Nu for Tiden er hun meget medtaget - saa slap og træt og jeg har saa ondt af hendes 4 Drengesomme alle trænge saa meget til Moder, alle Steder maa hun være - og naar Kræfterne ej strække til bliver hun pirrelig og vanskelig at omgaaes - det friske glade sunde Barn hun var da hun blev gift - Erik vilde vist gjerne hjælpe hende, om han formaaede - men dels har han ingen Forstaaelse af saadan lidt kjærlig Omhu som en forjaget Hustru og Moder trænger til - og dels trænger han selv til saa megen Støtte med det Ben, og i saa mange Maader, saa hun er næsten baade Fader og Moder

1915:

.... Ursula var saa umaadelig medtaget af sit Svangerskab denne Gang. Benene vare saa daarlige saa hun vanskelig kunde bevæge sig Friluftsmenneske som hun er, er hendes Kaar blevne at skulde leve i Byen i varme solhede Værelser, Erik elsker Kjøbenhavn helst midt i en snever Gade Det er Ursulas dybe Religiøsitet som hjælper hende i de trange Dage men samtidig gjør at Livet kun for hende bunder ud i Pligt og atter Pligt Deres Penge kan de aldrig faa til at slaa til meget ligger i at Ursula ej er ordentlig der gaar for meget tilgrunde

1916:

.... Der har Ursula sin store Styrke i at kjøbe fornødt og spise tarveligt men rigeligt og godt Nu er den lille mindste Troels som hun selv ammede og som tegnede til at blive et sundt normalt Barn p t paa Børnehospital, det er ogsaa Tarmkathar hun gjør sig den utroligste Umage med de Børn, sparer ej sine stakkels anstrengte Ischias Ben for at løbe om Matten og pusle om dem - men hun har trods alt ingen rigtig Forstaaelse af at passe Smaabørn Erik synes mig ej rask i de senere Tider, glad er han i ethvert Tilfælde ej Alle taler om de vel opdragne Drengesomme -

1917:

Saa kom da det jeg saa længe havde ventet, et langt og smertefuldt Sygeleje for stakkels lille Ursula de Ben ere saa medtagne

Nytaarsdags Aften 1918 Nu er saa et nyt Aar begyndt og trangt har den første Dag været paa mange Maader, det begyndte strax i Morges med Ursulas stadige Suk og Sorg over at nu er det helt slaaet fast at Erik ej kommer i Højesteret de vil have friske yngre Mænd Erik er 52 Aar nu, han er selv egentlig ej kjed over det han føler han har ej Kræfter dertil mere
- Drengene er flinke i Skolen og ogsaa ret raske
- Mere end dobbelt saa dyrt er alt Smør 2 Kr (pundet) Kjød $1\frac{1}{2}$ a 2 Kr (pundet) Æg 22 Øre Stykket at man overhovedet kan faa noget, det er ogsaa drøjt for Ursula med det store Hus at skaffe Mad til Den lille Troels som nu er 2 Aar og 3 Maaneder er sød og kvik og køn og synes nu at trives, saa jeg haaber naar de nu ere komne helt over deres Skuffelse med Embede at de vil la-de Verden skjøtte sig selv. - Det er jo ogsaa det at alle Ursulas Cousiner³²⁶⁾ og saa mange Venner og Bekjendte alle ere saa velsituerede hun har fra Ungdommen været saa forvænnet da vi havde gode Kaar

Så vidt fru Müller, dette er det sidste fra hendes hånd.

- 326) Beate Müller, gift med godsejer Daniel le Maire til Frederiksdal og Stensgård ved Nakskov. Hun var datter af højesteretsdommer Conrad Müller, bror til Andreas Daniel Müller (1835-1914) (4. gen.8/3),
Ellen Müller (f. 1869) gift med generalmajor Carl C.F. Moltke (1867-1955),
Inger Müller, gift med overlæge, dr. med. Edvard Ravn, og Karen Margrethe Müller, gift med direktør H.P. Hjerl Hansen (1870-1946).
Han slog sig op i smørexportfirmaet Esmann, grundlagde konserverfabrikken "Plumrose", var direktør i Det sibiriske Kompagni, ejede frugtplantager i Brasilien mm. Finansminister i ministeriet Liebe i 1920. Grundlagde frilandsmuseet "Hjerl Hede".
Disse 3 var døtre af ingeniøroberst Christian Modest Müller (død 1893), som var bror til kommunelæge, dr.med. Andreas Daniel Müller (1835-1914) (4. gen.8/3).

*Gregers, Paul,
Preben, Troels og Knud Oldenburg*

ca 1918

Ved retsreformen i 1919 omdannedes Landsover- samt Hof- og Stadsretten, hvor Erik Oldenburg var assessor, til Østre Landsret. Herefter blev han ikke mere benævnt overretassessor, men landsdommer.

Man sagde, at Erik Oldenburg var Danmarks mildeste dommer, og han var ked af det, når han ikke kunne vende loven så mildt, som han selv ønskede det. Men, vi har hørt, at han også, en sjælden gang, kunne blive meget hidsig, når noget gik ham for meget imod.

Den sag, som gik ham stærkest på, var sagen om den russiske kirke i Bredgade. Denne kirke var opført af kejserinde Dagmar til brug for den herværende russiske menighed. Efter den russiske revolution krævede Sovjet kirken anerkendt som dets stats- ejendom. Eriks hjerte var helt for menigheden, men han mente ikke at kunne vende loven anderledes, end at kirken retmæssigt havde været, og stadig var, statsejendom. Han kom fortvivlet hjem efter domsafsigelsen og sagde: "Jeg kunne ikke dømme anderledes!" mens Ursula græd på menighedens vegne. - Højesteret fandt dog et smuthul og frakendte Sovjetmyndighederne retten til kirken.

En væsentlig del af den formue, som de havde arvet efter Ursulas forældre, var aktier i Landmandsbanken. Et fjernere familie-medlem, som var velunderrettet, fortalte Erik, at banken ville krakke, og rådede ham til at sælge sine papirer, mens tid var. Erik Oldenburg kunne dog ikke bringe det over sin samvittighed, at "lade Sorteper gå videre" til ham ukendte, men intetanende mennesker, så han foretrak at bære tabet selv, og deri har Ursula sikkert været ganske enig med ham.

Nu blev det for alvor galt med økonomien. For at bøde på det, tog de pensionærer og spisegæster ind i hjemmet. Jeg har truffet en dame, der som ung pige var pensionær hos familien på Gefions Plads. Hun lærte Troels at stove, og hun huskede fru Ursula for enden af det lange bord, øsende grød og vælling op af terrinen med en stor potageske.

Maden var yderst tarvelig: Om morgenen fik familien øllebrød uden øl, men bestående af rugbrød, vand og sukker. Efter skole-

tid kunne drengene selv tage halvkold havregrød af en klistret gryde i hækassen og varme den på gassen. Smør så de aldrig, kun margarine. Til aften fik de undertiden "Øllegrød" - kold sødgrød fra dagen før, serveret med varm hvidtøl på.

Fru Ursula strikkede uldne sportsstrømper til alle sine "mandfolk". Strikkepindene gik med raslende fart, mens hun slugte en engelsk dameroman, som lå på knæet, og røg cigaretter, så hun blev helt brun på overlæben og næsen. Af og til brød hun sammen og måtte rekreere sig på Monte Bello, - hendes hjerte var også blevet dårligt, af og til fik hun svære, uhyggelige hjerteanfald.

"Højtøfte" blev solgt efter gamle fru Müllers død. Den første sommer efter Genforeningen drog hele familien til Augustenborg, hvorfra de turede Sønderjylland rundt på cykle, Troels på stangen hos Knud. Ellers lejede de sig hver sommer ind i "Rosenhøj" i Ålsgårde og nød landlivet i fulde drag. Drengene cyklede Nordsjælland rundt, og hver dag blev der badet i nøjagtigt $\frac{1}{2}$ time - omklædningen iberegnet - badehuset hos fisker Rif skulle være parat til næste hold landliggere.

I København flyttede familien - af pekuniære grunde - til en stor gammeldags, men ellers udmærket lejlighed, Strandboulevarden 23. Det økonomiske tryk lettede først, da der sidst i 20'erne blev gennemført en lønreform, som medførte, at embedsmændenes løn omsider blev reguleret i forhold til de stærkt stigende priser efter den første verdenskrig.

Engang i 30'erne var alle Eriks søskende samlet: Theodor, Paul, Henriette og Andreas. Det skete kun sjældent, da Theodor var overlæge på Julemærkesanatoriet ved Kolding Fjord, og Andreas som dansk gesandt altid boede i udlandet. På Strandboulevarden blev der i den anledning holdt en fantastisk hyggelig familiemiddag, brødrene overgik hinanden i vitser og - efter gammel sædvane - slog de om sig med citater og var som kåde drenge.

Nu var Eriks og Ursulas drenge efterhånden store, alle 5 blev studenter fra Østersøgades Gymnasium - på grund af antallet

Østre Landsret

Det kgl. Bibliotek

var altid en af dem på friplads. Nu kunne fru Ursula tilfredsstille sin længe indestængte rejselyst. Vinteren igen nem spinkede og sparede hun for om sommeren at kunne tage afsted. Erik ville eller kunne ikke tage med. Da Knud blev student, rejste mor og søn til Harzen, Paul og Gregers fik hver en tur til Sachsisk Svejts, med Preben nåede hun ned til Dolomitterne, og da Troels blev student i 1933, gik turen helt til Firentze og Rom. Fru Ursula var lykkelig. De havde ikke råd til sovevogn men sad på de hårde træsæder på 3. klasse nat og dag, til de nåede frem. Alt skulle ses, svedende og glad tog hun alle strabadser i stiv arm. På hjemvejen var der overfyldt i toget, men Ursula sad nok så fornøjet på sine kufferter, slingrende afsted mellem to waggoner.

Preben trivedes ikke i København, hans drøm var at komme til U. S. A. og studere geologi derovre, og da de så, at det virkelig var et behov, besluttede Ursula og Erik at krænge pengepungen nok engang og betale det dyre studium.

Erik holdt **strengt** opsyn med pengene; han hadede, at de blev klattet bort, men hvad der skulle til, skulle til. Var der først oprettet "en konto" hos ham, hvad enten den nu hed "Husholdning" eller "Tøj" eller "Rejser" eller "Pauls Sygdom" eller "Prebens Uddannelse", så var han langt fra smålig.

Som ung pige var jeg flere gange i hjemmet på Strandboulevarden. Der var en lidt tung elegance i dagligstuen med den store hvide porcelænskakkelovn, de pragtfulde Kelim-gardiner med gulbrune undergardiner, malerierne i tunge guldrammer, lysekronen med de mange prismer,³²⁷⁾ mahognimøblerne og den store gulddarpe³²⁸⁾ på det smukke røde tæppe. Min søster Lise³²⁹⁾ og jeg, som var fra Sydsjælland, drak engang the hos fru Oldenburg, og jeg var en smule bange for den imponante dame med de lange perlekæder over kjolens blondest og med de mange ringe på fingrene. Vi drak the af sachsiske kopper og havde vort bedste byvæsen på. Inde i herreværelset med de udskårne egetræsmøbler

327) Prismekronen har tilhørt overpræsident Valdemar Oldenburg (4. gen. 8/1), nu har vi den, men den er delt i to mindre kroner.

328) Se note 236.

329) Anne Lisbeth (Elisabeth) Egeberg Gasmann (1916-71), gift 1944 med overlæge dr.med. Niels Conrad Harhoff (f.1910), Skanderborg.

med blåt betræk sad landsdommeren og læste avis tilbagelænet i skrivebordsstolen og med træbenet mageligt lagt op på bordkanten. Når han rejste sig op, var han umådelig høj og rank, med et venligt smil, men lidt fjern bag de tykke brilleglas. Men sød var han, når han sad for bordenden og med elskelig glæde dirigerede gnavspillet for os unge omkring spisebordet og rystede mærkelige brikker ud af gnavposen.

De oldenburgske drenge så ham sjældent vred. Dog een gang har prentet sig i deres hukommelse, - da han en nytårsmorgen fandt alle sine sønner siddende bag hver sin avis. Da brast det ud af ham med harme: "I kunne godt rejse jer op og sige Godt Nytår, når jeres far kommer ind i stuen!"

Hans opdragelse af dem formuleredes i de ord, der er blevet et mundheld i familien: "Bær jer nu fornuftigt ad!" Mange ord var heller ikke nødvendige. Han virkede ved den standard, han satte, ved sin dygtighed og retlinethed, sin kultur og sit stille vid. Men det var moderen, der, indenfor de af ham givne rammer, styrede og regerede dagliglivet i hjemmet.

Det var også hende, der stod bag de fine middagsselskaber for kollegerne landsdommer Hoff,³³⁰⁾ Barentsen³³¹⁾ og Manicus-Hansen³³²⁾ og højesteretsdommer Olrik³³³⁾, alle med fruer. Så var bordet dækket med de høje grønne Rhinskvinglas, sølv og slebent krystal på den hvide dug. Det gik altid fint til, men der blev aldrig serveret hverken Cognac eller Whisky. Også familiemiddagene var mange og hyggelige. Når landsdommeren holdt tale for sin kone, sagde han altid: "Tak, fordi du har kunnet holde mig ud!" og hver gang vrissede Ursula "Arrrrrh, prrrrh!", halvt leende, halvt ærgerlig.

330) Troels Hoff (1872-1942), kontorchef i justitsministeriet, fra 1915 assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, fra 1919 dommer i Østre Landsret. Gift med Augusta Wendel.

331) Christian Barentsen (1862-1944) 1897-1911 amtmand over Færøerne, overretsassessor, fra 1919 dommer i Ø.L., folketingsmand 1902-06, medlem af Rigsretten 1903-06. Gift m. Anna Dorothea Marie Kock.

332) Frederik Manicus-Hansen (1800-1935), kontorchef i justitsministeriet, fra 1913 assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, fra 1919 dommer i Østre Landsret. Ugift.

333) Eyvind Olrik (1866-1934), assessor i kriminalretten 1905, fra 1913 i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, fra 1917 dommer i Højesteret. Gift med Margrethe Olsen. Da ægteskabet blev opløst og han giftede sig påny, holdt Oldenburgs fast på venskabet med Margrethe Olrik.

Ursula havde mange veninder, de mere ensomme kom til middag med højtlesning bagefter. Mange, mange har betroet deres sorger og bekymringer til hende, hun havde en enestående evne til at lytte, græde med dem, trøste og råde dem. Også i Frihavns Sogns menighed udfoldede hun disse evner. Samtidig kunne hun være en særdeles bestemt dame med bestemte meninger, hun kunne feje folk af, ja ligefrem fryse dem ud, og hun var ikke blid, når hun begyndte at hamre med stokken i gulvet.

I 1932 gik Erik Oldenburg på pension. Han begyndte at lære sig selv engelsk ved læsning, men blev hurtigt "gammel". Han blev opereret for stær på øjnene, og han blev alvorligt syg af anæmi; men hans liv blev reddet af doktor Ræder,³³⁴⁾ som fra nu af blev familiens fortræffelige læge igennem mange år.

I 1937 rejste Ursula til Californien til Prebens bryllup med Margaret Brewer.³³⁵⁾ Hun rejste afsted fra Frihavnen som en ældre dame med to stokke og kom hjem - uden stokke, forynget, med kort kjole og smart hat!

I 1941 blev jeg, Marie Fanny Egeberg Gasmann (2. gen. 2/2) forlovet, og næste år gift, med Troels, og jeg blev meget vel modtaget af mine svigerforældre.

De boede nu i Allégade 17 på Frederiksberg. Min svigerfar talte om "sine uforlignelige svigerdøtre og fortræffelige medsvigerforældre".³³⁶⁾

Vi oplevede deres guldbryllup, den 21. august 1945. Det blev fejret fra morgenstunden, da biskop Paul Oldenburg og kordegn

334) Johan Christoffer Ræder (1887-1969), specialist i intern medicin og børnesygdomme.

335) Margaret Brewer, f. 6/8 1913 i Vancouver, Canada, datter af arkitekt Edward Brewer og hustru Alice, som begge er født i England. Gift 9/5 1937 i Berkeley, Californien med Preben Valdemar Andreas Oldenburg, f. 6/10 1910 i Viborg, examen fra Teknologisk Institut i Boston, olieingeniør i Californien, Texas, Venezuela og i forskellige arabiske lande.

336) De fortræffelige medsvigerforældre var: etatsråd Olaf Finzen og Marie Augusta Øllgaard, overretssagfører Carl Emil Balle og Kirsten Ebbestrup, biskop Niels Munk Plum og Augusta Margrethe Thiele, arkitekt Edward Brewer og hustru Alice, og godsejer Flemming Christian Egeberg Gasmann og Paula Charlotte Johansen (3. gen. 4/3 og 4/4).

Busk³³⁷⁾ sang for dem nede i gården - og til ud på aftenen på "Petit Trianon". Det var efterkrigstider med skrappe rationeringer, til alt uheld en "kødløs" dag, så vi fik fisk stegt som kød, men det gjorde nu intet skår i glæden.

Min elskelige svigerfar var i de senere år blevet meget svag, han sad i sin lænestol og trommede med sine lange smalle fingre på armlænet og sagde "dikkedikdik" til sine børnebørn. Han bakkede på en lang pibe, som han ikke kunne få til at brænde, utallige var de afbrændte tændstikker, der forsvandt ned i pibehovedet; - først bagefter opdagede vi, at der var hul på slangen! Fra sin barndom havde han måttet resignere, det gjorde han, til han lukkede sine øjne den 8. september 1946.

Min svigermor rejste nu igen til Preben i Amerika, med hvem hun kun havde haft sparsom og illegal forbindelse under besættelsen. Denne gang gik turen til Houston, Texas, hvor han var olieingeniør og nu havde 3 børn, Ingrid Elizabeth, f. 1938, Kirsten Ursula, f. 1941 og Edward Andreas (Ted), f. 1946.

Da hun kom tilbage, brød hun ret hurtigt op fra sit hjem i Allégade. Jeg skal aldrig glemme hende, da hun delte ud af hjemmets mange ting. Spisebordet var trukket ud og fyldt med sølv, porcelæn, krystal etc., og der sad hun for sidste gang for enden af bordet, sprudlende af glæde over at kunne give bort til os unge.

I den lille moderne lejlighed, Skibelundsvej 31 i Brønshøj, talte hun lidt trist om sit "sidste hjem her på jorden". Men hun fyldte de to små stuer med gæster, og herfra turede hun rundt i byen på familiebesøg, kravlede med møje og besvær på sine udslidte ben op og ned af sporvogne; det var umuligt at overtale hende til at tage en taxa. Til sidst, da hun brækkede sin hofte, måtte hun på "Sarepta". Det var for hende helt fortvivlende.

Hendes hjerne fungerede så klart som altid, men hun blev - trods de ihærdigste anstrengelser i en gangkurv - dog bundet til sin

337) Peter Busk (1880-1962) ved Frederiksberg Kirke.

stol. Hendes svigerinde Clara Oldenburg, f. Garde,³³⁸⁾ som samtidigt boede på "Sarepta", havde det lige modsat; hun gik så let som en fugl, men var helt senil tilsidst. Clara kom ind: "Ursula, hvorfor sidder du herinde i det dejlige Vejr, du skulle gå dig en tur i haven!" - "Jamen, Clara, du ved jo, at jeg ikke kan gå!"

Min svigermors livsappetit var stadig stor. Så længe som overhovedet muligt kom hun med Falck's ambulance i rullestol til familiefester, men skændtes med Falckmændene, når de ville bære hende.

Og familie og venner kom til hende, vi sad som sild i en tønde i den lille stue i en tæt tåge af tobaksrøg og spiste linsekager.

Overfor doktor Ræder,³³⁹⁾ hendes trofaste ven, beklagede hun, at hun var blevet inviteret til østersgilde på Wivex, men ak, hun kunne jo ikke komme. En halv time efter kom en pakke med et dusin østers - "Fra en Beundrer!"

Ikke møt af dage, men med de sidste kræfter brugt op, døde hun den 14. april 1959.

Trettende slægtled

2. gen. 2/1 TROELS VALDEMAR ANDREAS OLDENBURG (16/10 1915 -
og hans hustru

2. gen. 2/2 MARIE FANNY EGEBERG GASMANN (13/3 1919 -

Troels blev født den 16. oktober 1915 i hjemmet, Gefionsplads 5^I (nu Fridtjof Nansensplads), København Ø.

Døbt den 21. november 1915 i Frihavnskirken.

Begyndte skolen i august 1921 i 1. klasse, Østersøgades Gymnasium.

Vort første møde var til fastelavn, vistnok 1922, hos min fætter, Jørgen Kisbye Møller, Classensgade 15, der var Troels' skolekammerat fra 1. klasse.

338) Se note 244.

339) Se note 334.

Flytning til Strandboulevarden 23 i september 1924.

Troels kom første gang til mit barndomshjem, Fladså ved Næstved, til fastelavn 1928.

Konfirmeret 13. april 1930 i Jesuskirken.

Student (klassisk sproglig) juni 1933 fra Østersøgades Gymnasium.

Medlem af Akademisk Skyttekorps.

Cand.jur. sommeren 1939.

Rejse med Oxfordgruppe-bevægelsen til U.S.A., hjemkomst februar 1940.

(Danmarks besættelse, 9. april 1940).

Sagførerfuldmægtig hos højesteretssagfører Vald.Hvidt 1940-41.

Tilstede ved Dansk Ungdoms Samvirkes grundlæggende møde hos skibsreder Chr. Harhoff og virksom ved dets stiftelse.

Medlem af Dansk Ungdoms Samvirkes bestyrelse for København.

Foråret 1941 ansat som fg. sekretær i udenrigsministeriet, først i pressebureauet.

Forlovet med mig 9. august 1941.

Fg. sekretær i udenrigsministeriets politisk-juridiske afdeling i efteråret 1941.

Jeg folkeskole-lærerinde-examen fra N. Zahles Seminarium juni 1942.

Bryllup i Mogenstrup kirke 14. oktober 1942.

Bopæl: Sct. Kjelds Plads 5, København Ø.

Troels fast ansat sekretær i udenrigsministeriet i 1943.

Christian Valdemar født 26. november 1943.

Bopæl fra februar 1945: Classensgade 15, København Ø.
(Danmarks befrielse 5. maj 1945).

Merete født 28. maj 1945.

Juni 1945 attaché ved Den danske Legation i London.

August 1945 rejste jeg med børnene til England.

*Marie og Troels
Mogenstrup kirke 14. oktober 1942*

K. Knudsen, Næstved fot.

*Christiansborg slot. Udenrigsministeriet
har til huse i fløjen til venstre øverst.*

Det kgl. Bibliotek

Bopæl: først i Guildford, Surrey, derpå 24, West Cromwell Road, London S.W.I.

2. legationssekretær i London 1946.

Januar 1947 hjemkaldt til specielt slesvigske sager i udenrigsministeriets politisk-juridiske afdeling.

Bopæl: Classensgade 15.

Claus Erik født 18. maj 1947.

Fuldmægtig i udenrigsministeriet 1947.

Sommeren 1947, 48 og 49 i Flensborg som fungerende leder af konsulatet.

Foråret 1949 købte vi hus i Espergerde, Stationsvej 16 (solgte det igen 1954).

Fra oktober 1950 udnævnt til konsul i Flensborg og varetog specielt sagerne vedrørende mindretallet.

Bopæl: Wrangelstrasse 19.

Jeg deltog i arbejdet for Dansk Alderdomshjem, Gamles Værn og Dansk Menighedspleje.

Ophold ved den danske ambassade i Bonn i juli, august og september 1953.

Fra februar 1954 fuldmægtig i udenrigsministeriets politisk-juridiske afdelings 1. kontor, herunder sager om fiskerigrænser (Færøerne) og retsordenen på havet.

Bopæl: Amalievej 5, København V.

1954-57 sekretær for det udenrigspolitiske nævn.

Jeg medlem af bestyrelsen for Danske Kvinders Slesvigske Forening 1954-59.

Februar-marts 1957 var vi på franskkursus på universitetet i Grenoble (Collstrups legat).

Kontorchef i P.J.I. 1957.

1958 medlem af den danske delegation til FN's konference i Geneve om retsordenen på havet.

Januar 1959 til NATO Defence College, halvårligt kursus på Ecole Militaire i Paris.

Bopæl: 37, Rue Jeanne d'Arc, St. Mandé.

Fra august 1959 ambassaderåd og stedfortrædende repræsentant ved Danmarks faste repræsentation ved Det nordatlantiske Råd i Paris (NATO).

Hjemkaldt januar 1962 som viceudenrigsråd i udenrigsministeriets politisk-juridiske afdeling.

Bopæl: Ryvangs Allé 10, København Ø.

September-december 1962 medlem af den danske delegation til FN's 17. plenarforsamling i New York.

Juli 1965 ambassadør i Peking.

Bolig: Dong An Men Nan Ji.

(Kulturrevolution 1966-67)

I marts 1968 efter instruktion i Hanoi for at optage en uofficiel forbindelse med Nordvietnam.

Hjemkaldt fra Kina juni 1968.

Udenrigsråd og chef for udenrigsministeriets politisk-juridiske afdeling, fra 1971 kun den politiske afdeling.

Bopæl: 1968 købte vi hus, Fabritius Allé 19, Klampenborg.

Vicepræsident for Dansk Kirke i Udlandet 1968.

Fra 1972 medlem af de 9 EF-landes politiske komité. I kraft af Danmarks formandskab for EF, formand for komitéen i 2. halvår af 1973.

Jeg skrev for forlaget Jespersen og Pio "De kinesiske løver" 1971 og "Løvemod og Løvehjerte" 1972 og for Lærerforeningens Materialeudvalg "Nan og Hung, Børn i Kina" 1972.

Udset til ambassadør i Bonn pr. 1. februar 1974.

*Probanden.
Christian, Claus og Merete Oldenburg*

Poul Bech fot 1947

Fjortende slægtled

Proband: 1. gen. 1/1 CHRISTIAN, MERETE og CLAUD OLDENBURG

Christian Valdemar Oldenburg

Født den 26. november 1943 på Diakonissestiftelsen, Solbjerg sogn, Frederiksberg.

Døbt den 16. januar 1944 i Frederiksberg kirke.

April 1950 i 1. klasse i Espergærde kommuneskole.

Oktober 1950 i 1. klasse i Skolen ved Nørreport, Flensborg, flyttede med denne i 1952 til den ny Gustav Johannsens skole.

Fra februar 1954 i 4. klasse i Østersøgades Gymnasium.

Konfirmeret 13. april 1958 i Lindevangskirken.

Boede jan. - juni 1959 indtil mellemskoleexamen hos lektor H. W. Elmquist.

August 1959 i gymnasiet på Herlufsholm (matematik-naturvidenskabelig linie).

1960-61 med American Field Service i Janesville, Wisconsin, U.S.A., juni 1961 High School Certificate fra Janesville Senior High School.

August 1961 atter på Herlufsholm, mødte her Helle Margrethe Odderskov; forlovet 26. februar 1963.

Studerterexamen fra Herlufsholm juni 1963.

Studerede fra september 1963 statskundskab ved Århus Universitet.

Medlem af Hjemmeværnet 1964-67.

Officielt forlovet med Helle den 26. december 1963 og gift den 26. januar 1965 i Vor Frue Kirke i Kalundborg.

Bopæl: Tage Hansens gade 5, Århus C.

Rejse til Kina sommeren 1966.

Feb. 1967 - okt. 1968: Formand for Studenterrådet for Statskundskab

Dec. 1967 - dec. 1968: Næstformand for Studenterrådet ved Århus Universitet.

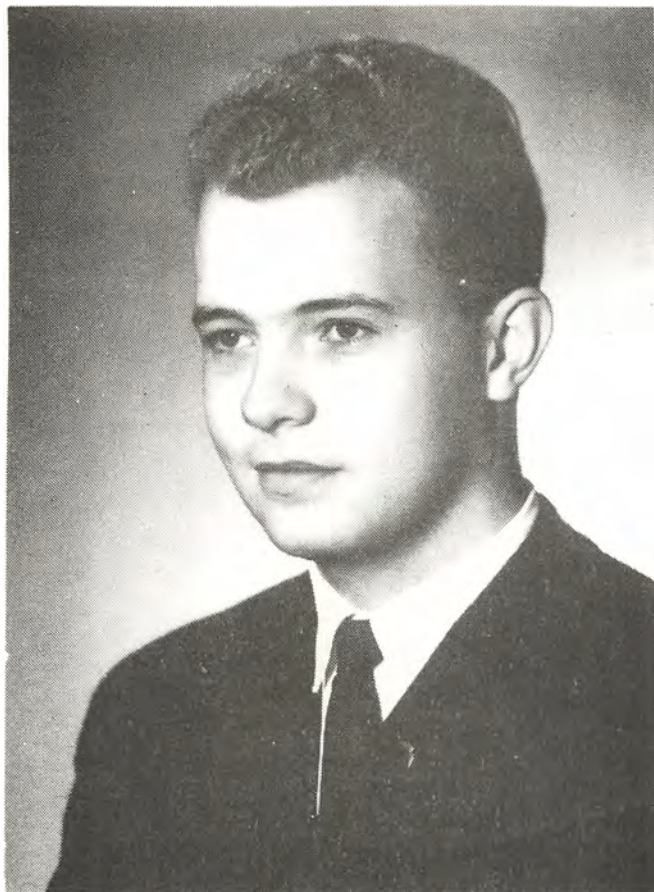
- Dec. 1968 - jan. 1971: Næstformand for Studentersamvirket ved
Århus Universitet.
- Dec. 1968 - apr. 1970: Næstformand for Studenternes Hus og Studen-
ternes Spisestuer, Århus Universitet.
- Apr. 1970 - jan. 1971: Formand for Studenternes Hus og Studenter-
nes Spisestuer, Århus Universitet.
- Januar 1971: Embedsexamen i Statskundskab fra Århus
Universitet.
- Feb. 1971 - sep. 1972: Sekretær i udenrigsministeriet (D.2.)
- Marts 1972: Tillidsmand i udenrigsministeriet.
- Okt. 1972: Sekretær i udenrigsministeriet (M.I.)
- Bopæl: Nyhavn 5, København K.

Helle Margrethe Odderskov

- Født den 26. april 1943 i Store Heddinge.
- Døbt den 13. juni 1943 i Lyderslev kirke.
- Fra 1950-53 i Værløse forskole, fra 1953-59 i Fakse Borger-
og Realskole.
- Konfirmeret den 29. september 1957 i Fakse kirke.
- 1959 i Næstved Gymnasium, nysproglig linie.
- 1962 studenterexamen fra Næstved Gymnasium.
- Studerede 1962-63 medicin, fra 1963 dansk og russisk ved Århus
Universitet.
- September 1969 - maj 1970 undervisningsassistent i dansk.
- Juni 1971 hovedfagsexamen i dansk fra Århus Universitet.
- Fra juli 1972 boghandler i Boghallen, Politikens Hus.
- Datter af skoleinspektør Øjvind Odderskov (f. 1916) og
hustru Johanne (Hanne) Sofie Frederiksen (f. 1915).

Femtende slægtled

Datter: Hanne-Marie Clarette Oldenburg, f. 22/11 1973.

Christian Valdemar Oldenburg

Helle Margrethe Odderskov

Hammerschmidt, Århus fot. 1963

*Merete og Erling Nielsen
Lundtofte kirke 4. juli 1970*

Dansk Billed Central fot.

Claus Erik Oldenburg

Merete Oldenburg

Født den 28. maj 1945 på Diakonissestiftelsen, Solbjerg sogn, Frederiksberg.

Døbt den 19. august 1945 i hjemmet, Classensgade 15, København Ø.

Fremstillet følgende søndag i Helligåndskirken, København K.

April 1951 i 1. klasse i Skolen ved Nørreport, Flensborg, flyttede med denne i 1952 til den ny Gustav Johannsensskole.

Fra februar 1954 i 3. klasse i Comtesse Moltkes Pigeskole.

Konfirmeret den 4. januar 1959 ved en aftengudstjeneste i Lindevangskirken.

Boede januar 1959 til juni 1960 på Fladså, Møllebakken, hos sine morforeldre, godsejer Flemming Gasmann (1888-1964) og hustru, født Paula Johansen (1890-1968); gik indtil mellem-skoleexamen i Vordingborg Gymnasium.

Fra juni 1960 til august 1961 hos os i St. Mandé, gik på Cours Montalembert (en pigeskole ledet af Ursuliner-nonnenordenen) i Rue Faubourg St. Honoré, Paris.

Fra august 1961 i Østersøgades Gymnasium, klassisk-sproglig linie; boede hos eforen på Studentergården, professor, dr.theol. Torben Christensen; fra foråret 1962 hos os, Ryvangs Allé 10.

Studenterexamen juni 1964.

Studerede fra september 1964 teologi ved Københavns Universitet.

Boede det meste af studietiden på Egmont Kollegiet og traf på et bal stud.polyt. Erling Nielsen.

Sommeren 1966 rejse til Kina og atter i efteråret 1967.

Foråret 1968 forlovet med Erling.

Teologisk embedsexamen maj 1970.

Bryllup 4. juli 1970 i Lundtofte kirke.

August 1970 til Swarthmore, Pennsylvania, U.S.A.; studier i kirkehistorie ved Bryn Mawr University.

Maj 1973 Master of Art i historie fra Bryn Mawr University.

Døtre:

Marie Henriette født den 14. oktober 1971, døbt den 14. november 1971 i Den norske Sømandskirke i Philadelphia.

Inge Kristine født den 23. april 1973, døbt den 27. maj 1973 i Den norske Sømandskirke i Philadelphia.

Erling Nielsen

Født den 13. november 1940 i København.

Student (matematisk-naturvidenskabelig linie) fra Rødovre Statsskole 1961.

Cand.polyt. (elektroingeniør) januar 1968.

Aftjent værnepligt i Ingeniørtropperne 1968-69.

Maj 1969-70 i Thule i Grønland, AFCRL Geopole Station (Ionosfære-forsøg).

Fra august 1970 studier i rumfysik for den filosofiske doktorgrad ved Bartol Research Foundation of the Franklin Institute.

Søn af mejeriejer Niels Nielsen (f. 1907) og hustru Emmy Larsen (f. 1910).

Claus Erik Oldenburg

Født den 18. maj 1947 på Diakonissestiftelsen, Solbjerg sogn, Frederiksberg.

Døbt den 5. september 1947 i Frihavnskirken.

April 1953 i 1. klasse i Gustav Johannsens skolen i Flensborg, fra januar 1954 i 1. klasse i Østersøgades Gymnasium.

August 1958 i 1. mellemskoleklasse på Herlufsholm.

Konfirmeret 15. april 1962 i Herlufsholm kirke.

August 1962 i Østersøgades Gymnasium (klassisk-sproglig linie); flyttede med skolen i august 1964 til Kildegårds Gymnasium.

Studerterexamen juni 1965.

Rejse til Kina juli-oktober 1965.

Oktober 1965 - april 1966 fransk kursus med diplomexamen ved universitetet i Grenoble.

Rejse til Kina april-juni 1966.

Indkaldt til Garderhusarregimentet i Næstved 1. juli 1966.

Sergentskole, Pansertropperne Befalingsmandsskole, Grønnegades Kaserne, Næstved, november 1966-maj 1967.

Sergent 1. maj 1967.

Tjeneste ved rekruttskolen maj-juni 1967, ved 4. opklaringseskadron juli 1967-juni 1968, garagemester, spejdersektionsfører. Hjemsendt 31. juni 1968.

Studerede fra september 1968 statskundskab ved Århus Universitet, skiftede september 1969 til teologi samme sted; vicesekretær i præsidiets for Studenterrådet ved Århus Universitet november 1969-juni 1970.

Flytning til Københavns Universitet september 1970, teologisk forprøve januar 1971.

Medlem af fagrådet for teologi november 1970 - marts 1972 (formand), samt november 1972 - november 1973. Studenterobservatør i det teologiske fakultetsråd november 1970 - marts 1972.

Medlem af studienævnet for teologi februar 1973, næstformand fra september 1973.

Medlem af bestyrelsen for Studenterkredsen fra april 1973 og for Teologisk Forening fra april 1973.

Inspector Collegii Elersiani 1973.

Af flere grunde er de nulevende slægtled omtalt kortfattet og upersonligt.

For mig er der dog mange følelser forbundet med det, som står på linierne og mellem linierne, og med det, som måtte blive vor fremtid.

Udtryk derfor finder jeg sammenfattet i omkvædet til Hans Christensen Sthens morgensang af 1589:

Gud give os lykke og gode råd,
sin nådes lys os tilsende!

TILFØJELSER OG RETTELSER

pg. 11. Slægter af navnet Oldenburg.

I musæet for russisk kunst i Leningrad hænger et stort maleri - fra 1800-tallet eller begyndelsen af 1900-tallet - forestillende zaren omgivet af sine stormænd; en af disse kaldes fyrst Oldenburg.

I 1963 var Troels på rejse i Sovjetunionen som ledsager for udenrigsminister Per Hækkerup. Da selskabet nåede Georgien, blev Troels spurgt, om han var i familie med fyrsteslægten Oldenburg, der havde haft store godser i Georgien.

Hverken Troels eller jeg har noget kendskab til denne slægt, dens oprindelse eller skæbne.

pg. 22. Hvem var Ewald?

Ewald's ægteskab med Elisabeth v. Kahlen af huset Rey er angivet både hos v.O./v.B. og hos v.H./v.P. (Se pg. 15 og 16).

pg. 29. Vietegest-linien, liste C, 3, led a.

Når jeg skriver, at åremålet forekommer mig for kort, mener jeg det samlede åremål for denne familiegren sammenlignet med de andre samtidige familiegrene.

pg. 38, nederst.

Major Elard v. Oldenburg har bekendtgjort sit bryllup med frøken Christa v. Issendorff til den 27. oktober 1973.

pg. 49. Tak. 2. afsnit.

Se "Biskop Paul Oldenburg 1870-1951, Et Mindeskrift", 1953, ved Gregers Oldenburg. Trykt som manuskript.

pg. 81, sidste linie.

Peder Wessel Tordenskjold (1691-1720) er en slags "onkel", idet han på mødrene side nedstammer fra slotsskriver Christoffer Schøller (1534-94) (12. gen.2048/33), som var tiptipoldefar til Maria de Schøller (1741-1770) (7.gen.64/2) (se pg. 97). På

mødrene side nedstammer Marie de Schøller fra den i norsk historie berømte Kjeld Stub (1607-63) (11. gen. 1024/31) og er ligeledes i slægt med den i norsk og dansk historie berømte Colbjørnsen-familie (se pg. 115, note 130).

pg. 85, 5. afsnit.

Ifølge familietraditionen blev Frederik Oldenburg (7. led) hårdt såret i krigen mod Karl XII (se pg. 143). Det er forkert af mig at skrive "i vinteren 1718". Der er næsten mere sandsynlighed for, at det er sket under stormangrebet den 4. juli 1716.

pg. 122, brevets afslutning.

"Syster" er vist en fejllæsning af den gotiske skrift (se ill.); der bør nok læses "Søster". Sml. Hans Bastholms brev af 26. juni 1795 (pg. 117) og af 17. marts 1807 (pg. 128). Begge disse breve er afskrevet efter Michael Neiiendam: "Bastholmske Familiepapirer" (1924), pg. 46 og 112; Neiiendam skriver "Syster", men det beror muligvis på samme fejllæsning, som jeg har begået.

pg. 132, linie 6-9.

"Præsten Clausen" er utvivlsomt Henrik Georg Clausen (1759-1840), en af rationalismens mest fremtrædende repræsentanter; i 1807 var han kapellan ved Vor Frue Kirke, hvor han senere blev stiftprovst; 1809 titulær professor i teologi.

Claus Frees Hornemann (1751-1830), stor rationalist; 1776 professor i teologi (Gamle Testamente).

Jacob Baden (1735-1804), filolog; 1780 professor eloquentiæ (i veltalenhed!)

"Professor Bang" er formodentlig Frederik Ludvig Bang (1747-1820) læge og videnskabsmand, professor 1800. Forkæmper for ortodox pietistisk kristendom imod rationalismen. Herman Bangs oldefar. Balthasar Gebhard Obelitz (1728-1806), retslærd, dr.jur., professor 1759, konferensråd.

"Münster", formodentlig fejlskrivning for "Münter;"

Friedrich Christian Carl Hinrich Münter (1761-1830), berømt og lærd kirkehistoriker; 1790 professor i teologi; 1808-30 Sjællands biskop.

Daniel Gotthilf Moldenhawer (1753-1823), professor i teologi i Kiel 1777, i Kbh. 1783. Overbibliotekar 1788 ved Det kgl. Bibliotek, som under hans ledelse voksede betydeligt.

pg. 156, note 191.

At vi kom i forbindelse med magister Kejlbo og fik kendskab til hans opdagelse, skyldes, at Gregers og Grethe Oldenburg ville have et par gamle glober bestemt på Det kgl. Biblioteks kort- og billedsamling; magister Kejlbo spurgte, før de havde talt ud, om det drejede sig om "Oldenburg-glober."

Den globus, som hidtil har været antaget for verdens første globus med indtegnede isothermer, er en engelsk globus fra 1848.

pg. 190, note 231, 3. linie.

Søster; nok snarere faster?

pg. 222, 1. afsnit, 1. linie.

Andreas; muligvis Andreas Bjørn Rothe (1825-74), senere kommandør. Se note 292.

pg. 222, 4. afsnit, 3. linie.

Justitsråd Arnesen i Augustenborg (1864) er muligvis i slægt med min oldemor, Ida Cathrine Nathalie Arnesen, gift Grüner (1833-91) (5. gen. 16/12).

pg. 229, note 276, 2. linie.

Egholm tilhørte ca. 1807-11 Christian Rothe (1770-1852) (6.gen. 32/3), hvis tipoldebarn, civilingeniør Alexander Oldenburg Christiani (f. 1910) i 1954 købte Egholms hovedbygning og park, senere også skoven; søn af dr. ing. Rudolf Christiani og hustru Henriette f. Oldenburg (se nedenfor, note 283 b); direktør for A/S Christiani og Nielsen; gift 1968 med Hanne Germark (f.1932).

pg. 247, 8. linie.

Note 283 a) Markus Andreas Oldenburg (1877-1939) (se D.A.A., stamtavlen af 1946, nr. 28 e.) Hans bekymrede far oplevede en del af Andreas' karriere i den danske udenrigstjeneste, i hvilken han endte sine dage som Danmarks højt ansete og meget dygtige gesandt i Paris; gift 1936 med Nancy Leichman (f. 1894 i U.S.A., gift 1) 1913 med Charles Rodolphe Engelbert Philippe Léon, 13. hertug af Croy, f. 1889, skilt.)

Se "Kgl. Gesandt Andreas Oldenburg; Mindeblade", 1947, ved Henriette Christiani, f. Oldenburg og Paul Oldenburg; desuden: Jens Rudolph Dahl: "Portræt af en Gesandt", Berl. Aftenavis Kronik 23/7 1947.

pg. 247, 13. linie.

Note 283 b) Henriette Oldenburg (1880-1953), stiftede sammen med frøken Gerda Müller i 1906 "Mariaforbundet", en forening for unge piger; gift 1909 med civilingeniør, dr. techn. Fritz Rudolf Christiani (1877-1960), stifter og medindehaver af det verdensomspændende ingeniørfirma Christiani og Nielsen.

pg. 266, note 302.

Et andet portræt af Valdemar Oldenburg findes på Laurits Tuxens store gruppebillede "Man rejser sig fra Bordet" i familien Moresco's hjem "Adelaide" i Ordrup (1906). Valdemar Oldenburg sidder i forgrunden, sidelæns på stolen, og med et muntert og elskværdigt smil betragter han husets børn. Billedet ejes af direktør Johan Moresco, Vorbasse; en kopi hænger på Store Kro i Fredensborg.

pg. 285, note 323, 3. linie.

Thurid Finsen, hvis slægt er af gammel islandsk oprindelse, er født i Thorshavn den 12. juli 1903.

pg. 302, Christian Valdemar Oldenburg.

Udnævnt til l. ambassadesekretær ved Den kgl. danske Ambassade i Tokyo pr. 1. marts 1974.

pg. 330, Lowtzow-Lowzow.

En gren af den uradelige mecklenburgske slægt von Lowtzow blev optaget i den danske adel 30. juli 1777 og ændrede navn til von Lowzow.

LITTERATURFORTEGNELSE

- Angell, Erich Must: Forsideartikel i Trondhiems borgerlige Skoles allene privilegerede Adressekontoirs=Efterretninger, No. 4o.1813. Kgl.Bibliotek.
- Anker, C.J.: Stamtavle over Familien Anker, pg. 52, Kristiania 1889.
- Antoniewicz, Wilhelm v: "Suenson", Danske Patricierslægter, Kbh. 1956
- Bastholmske Familiepapirer, læg 8. Manuskripter. Sorø Akademis Bibliotek.
Oldenburg, Clarette, f. Bastholm: 2 breve til Hans Bastholm 1799
- , Frederik: 13 breve til Hans Bastholm 1795-1825
- , Theodor W.: 2 breve til Hans Bastholm 1833-1834
- "Bastholm, Marie Clarette Benedicte", Personalhistorisk Tidsskrift 8. Rk. I
- Behr, Matthias Johann v: "Von Oldenburg". Manuskript af ca.172o. Familienakten der Bibliotek der früheren meckl. Ritter- u. Landschaft. Universitätsbibliothek, Rostock.
- Benox, Stadtsekretär H.: Alte Güstrower Familien, Güstrow 1937
- Benzon, Wilhelm v: Stamtavler over Danske Adels Slægter 166o-182o. Manuskript af 182o. Rigsarkivet.
- Bertolt, Oluf, Ernst Christiansen og Poul Hansen: En bygning vi rejser, Bd. I. Kbh. 1954
- "Et Bidrag til systemskiftets historie", Jyske Samlinger, Ny Rk. V. 1, pg. 8o-87. 1959.
- Bing, Lars Hess: Beskrivelse over Kongeriget Norge. 1896
- Blaschke, Bernhard u. Bärbel und Günter Stendell: Das Schloss Güstrow, Ein Beitrag zur Kultur- u. Landesgeschichte in Mecklenburg, Schwerin 1971
- Bokkenheuser, Knud: Det gamle København, Bd. II, pg. 217-219. Kbh. 1912
- Bremer Urkundenbuch, Bd. I, Nr. 235

- Bricka, C.F.: Dansk biografisk Leksikon. 1887-1905
- Bülow, Adolf v: Bülowsches Familienbuch, 1914.
- , Frederik Rubek Chr.: "Erindringer fra Præstegerningen paa Kommunehospitalet", artikel 25/2 1900 i Dagbladet's tillæg.
- , Paul: Familienbuch der von Bülow, 1858.
- Carl, Prinds af Hessen: Efterretning om Felttoget i Sverrig i 1788. Kbh. 1789
- Clausen, Julius: "Justitiarius i den islandske Landsoverret, Konferensraad, Dr. juris Magnus Stephensens Dagbog, ført i København i Vinteren 1825-26," Personalhistorisk Tidsskrift, 8. Rk. III, pg. 3 f.
- Dahlerup, Troels: "Politidirektøren går af". Information's kronik 12/3 1963
- Dam, E. og A. Schæffer: De danske Apotekers Historie, Bd.III, pg. 399, Kbh. 1929 og Supplement, pg. 114, Kbh. 1966
- Danmarks Adels Aarbog, "von Lowzow", 1901 og "von Schack" 1932, 26
- Dehli, Martin: Frederikstad Bys Historie I 1567-1767, Fr.stad 1960
- Den danske Salmebog, 1953
- Danstrup, John og Hal Koch: Danmarks Historie, Politikens Forlag 1963-64
- Elvius og Hjort-Lorenzen: "Rothe", "Suenson", Patriciske Slægter I Kbh. 1891
- Engelstoft, Povl og Svend Dahl: Dansk biografisk Leksikon, 1933-44
- , Povl: Hagerups ill. Konversations Leksikon, 4. udgave, Kbh. 1948-53
- Fabricius, Advocat Dr., zu Stralsund: "Die deutsche Chronik des Klosters Ribnitz von Lambrecht Slagghert, Anno 1526". Jahrbücher des Vereins für Mechl. Geschichte u. Alterthumskunde, A III, pg. 137, Schwerin 1828

- Fabritius, Albert: "Oldenburg", Danmarks Adels Aarvog 1946
- , Albert og Harald Hatt: Håndbog i Slægtsforskning, 3. udgave,
Kbh. 1963
- Facti Species und wahrhafter Historischer Bericht Herzogthum
Mecklenburg, 1749
- Faye, A: "Carl XII og hans Angreb paa Norge 1716 og 1718",
Historisk Tidsskrift, III Rk., Bd. 6, pg. 451
- Forstrøm, O: Frederikshald i 250 Aar, Bd. I. Frederikshald 1915
"Fortegnelse over Elever paa Sorø Akademi", Alm. da.-no. perso-
nalhistorie XIV, pg. 12, Håndskriftsamlingen, Rigsarkivet
- Fromm, L: Geschichte der Familie von Zepelin, § 19, 26 og 29.
Schwerin 1876
- Gamm, Chr. Otto v: "Verzeichniss des mechl. Adels", Jahrbücher
des Vereins für Meckl. Geschichte u. Alterthumskunde XI,
Schwerin 1846
- Genealogisches Handbuch des Adels, Adelige Häuser, "von Brand",
B Bd. I 1953, pg. 37, "von Lowtzow", A Bd. V 1960, pg. 213
og "von Oldenburg", A Bd. VII 1965
- Generalmajor C. Høeg-Guldberg's Conduiteliste 1841. Hærens Arkiv.
- Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Adelligen Häuser: "Von
Oldenburg". Der in Deutschland eingeborene Adel (Uradel).
Gotha 1905 og 1940.
- Grimberg, Carl: Verdenshistorien. Politikens forlag 1958-61.
- Grove-Rasmussen, A.C.L.: Thora Johansen, f. Oldenburg. 1900.
- Han, Joachim Stephan: Leichenpredigt auf Friedrich von Lowtzow,
mechl. Kammerjunker, Erbherr auf Renzow, Vitschow u. Belitz.
Rostock 1708.
- Hansen, J.J.: Større danske Landbrug, statistisk, topografisk,
historisk Haandbog. Kbh. 1930.
- Hassø, Arthur G.: Danske Slotte og Herregaarde. Kbh. 1944-45.
- Hauch-Fausbøll, Th.: Kirkebogsuddrag vedrørende Adelen. Rigs-
arkivet.
- , Th.: "Slægten Schøller", Personalhistoriske Samlinger. Kbh. 1903.

Hirsch, I.C.W., og Kay Hirsch: Fortegnelse over danske og norske Officerer fra 1648 til 1814. Manuskript. Rigsarkivet.

Hoelckhusen, v./Konrad Lüder v. Pentz: "v. Oldenburg", Genealogien II, No. 49. Genealogische Sammlungen Kasten 8. To manuskripter, fra før 1746 og før 1782. Grossherz. Archiv, Schwerin, p.t. Staatliches Archivlager, Göttingen.

Homann: Carte Generale de Duché de Mecklenburg, 1781. Kgl. Bibliotek.

Ingerslev, V: Danmarks Læger og Lægevæsen, Bd. II, pg. 628, København 1873.

Jargow, Christoph Friedrich: Allgemeines Verzeichnis Meckl.-Schwerin u. Strelitzer Städte u. Land-Güter. Rostock 1787.

Kierkegaard, Biskop P.C.'s Arkiv, Ny kgl. Saml. 3174. Kgl.Bibl.:

Oldenburg, Frederik: 1 brev 1844.

- , Louise, f. Rothe: 3 breve, 1843 og 1861.

- , Theodor W.: 42 breve, 1828-42, læst i biskop Paul Oldenburgs afskrift.

- , Peter Chr.'s Dagbog 1826-50. Personalhistorisk Tidsskrift, 9. Rk. IV, pg. 253.

- , P. Chr.: Mindeblade om Theodor Wilhelm Oldenburg, Præst til Sorterup og Ottestrup. Smaadigte af den Afdøde. 1844.

Kirkebøger:

Belitz. Auszüge aus dem Taufbuch der ev. - luth. Kirchengemeinde Belitz in Mecklenburg 1668-69, Domarchiv Ratzeburg, ved Friedrich Hess, Pastor i.R. (tilh. forf.)

Belitz. Auszüge aus dem Traubuch der ev. - luth. Kirchengemeinde Belitz in Mecklenburg 1696-1712, Domarchiv Ratzeburg, ved Friedrich Hess, Pastor i. R. (tilh. forf.)

Frederikshald Kirkes Dåbsprotokol 1760-69, Statsarkivet i Oslo.

Rendsburg. Brev af 25/10 1968 fra Kirchenbüro der ev.-luth. Kirchengemeinden Rendsburg (underskrevet I.A.) til forf.

Teterow. Auszüge aus den Trauungs- u. Taufbüchern der ev.-luth. Kirchengemeinde Teterow in Mecklenburg ab 1661, Domarchiv Ratzeburg, ved Fr. Hess, Pastor i.R. (tilh. forf.)

Wattmannshagen. Auszüge aus den beiden ältesten Kirchenbüchern der ev.-luth. Kirchengemeinde Wattmannshagen in Mecklenburg, mit Eintragungen der dortigen Amtshandlungen 1659-1735, und ab 1735. Domarchiv Ratzeburg, ved Friedrich Hess, Pastor i.R. (tilh. forf.)

Koch og Gudom: Staden Kjøbenhavns Gamle, organ for Ensomme Gamles Værn. Juni 1918.

Kommanderende General C.W. Wedel-Jarlsbergs Arkiv, pk. nr. 37 og 38. Riksarkivet i Oslo.

Kommanderende General I.C. Innk. skrivelser, pk. 321. Sønnefj. gev. inf. rgmt. "Lister og Ruller 1717-1767". Liste af 30/1 1717. Riksarkivet i Oslo.

Kommanderende General I.C. Innk. skrivelser, pk. 319. Sønnefj. gev. inf. rgmt. 1755-1764. "Oldenburg". Riksarkivet i Oslo.

Koncepter og Indlæg til adelige Patenter efter 1808, I (1808-27) c. 25. "Friderich Oldenburg". Danske Kancelli, i Alm. A.IV.3. Rigsarkivet.

Kraks Blå Bog

Krigskancelliet, Overkrigssekretærens indk. breve 1693. "Oldenburg". Rigsarkivet.

Krigskancelliet, ref. Sag. 1717, Januar. "Oldenburg". Rigsarkivet.

Kristensen, H.K.: Lille vejledning i læsning af Gotisk Skrift, Varde 1963.

Kühle, Sejer: "Nogle oplysninger om Søren Kierkegaard 1834-38" V. Personalhistorisk Tidsskrift, 10. Rk. II, pg. 19.

Kürstein, Poul: "Småting om Jens Madsen", Sønderjyske Aarbøger 1971, pg. 90-104.

Linstow, Fritz W. v: Brev med oplysninger ang. slægterne v.Linstow og v. Oldenburg, 15. juli 1972, til forf.

- Linvald, Steffen: Københavnske gadenavne i fortid og nutid.
Kbh. 1967.
- Lisch, Dr. G.C. Fr.: "Des pommerschen Geheimeraths Matthias von Carnitz Gesandtschaftsbericht über die Taufe des güstrow-schen Prinzen Carl Heinrich am Julius 1616". Jahrbücher des Vereins für meckl. Geschichte u. Alterthumskunde, Bd. VI, pg. 150 ff Schwerin 1841.
- , Dr. G.C. Fr.: "Aus der Geschichte der Johanniter-Comthurei Nemerow und Gardow" Nr. 3: "Auszug aus der Beschwerde der armen Leute an Herzog Albrecht gegen Claus von Oldenborch zu Gremmelin, Anno 1529", Jahrbücher des Verins für meckl. Geschichte u. Alterthumskunde, IX, pg. 80 ff. Schwerin 1844.
- Lowtzow, D.v: Aufzeichnungen über die Familie derer von Lowtzow, Nr. 53 og 64-71. Hamburg 1890.
- Lund, Hans: Sønderjyllands Historie, Bd. V. Tidsrummet 1864-1920, pg. 44-47. København 1932-33.
- Magasin til den Danske Adels Historie, Bd. I, pg. 193, Kbh.1824.
- Mecklenburg-Schwerinische Staats-Kalender 1787 "Oldenburg",
Güstrow.
- Mecklenburgisches Urkundenbuch, Bd.I og II, Nr. 947 og 959.
Schwerin 1864.
- Memorialer 1758, nr. 388. Rigsarkivet.
- Memorialer 1762, nr. 364. Rigsarkivet.
- Meyenn, F.v: Urkundliche Geschichte der Familie v. Pentz, Bd.II
§ 198. Schwerin 1900.
- Moe, Bernt: Tidsskrift for den norske Personalhistorie, pg. 460 ff
1840-46.
- Munthe, C.O.: Frederikshalds og Frederikstens Historie indtil 1720.
Kristiania 1906.
- Müller, Dr. med. A.D., og hustru Vilhelmine Amalie f. Seemann,
Familiepapirer tilhørende. (Tilh.p.t. forf.) Ang.fam.
Oldenburg:

- Müller, A.D.: 1 brev til Vilhelmine Müller, f. Seemann, 1904.
- , Vilhelmine, f. Seemann: 5 breve til A.D. Müller.
 - , Vilhelmine, f. Seemann: 6 breve til Ursula Oldenburg.
f. Müller, 1900.
- Oldenburg, Erik: 2 breve til Ursula Oldenburg, f. Müller, 1900.
- , Paul: 1 sang, 1895.
 - , Ursula, f. Müller: 1 brev til A.D. Müller, 1903.
 - , Ursula, f. Müller: 10 breve til Vilhelmine Müller,
f. Seemann, 1899-1903.
- Müller, Vilhelmine Amalie, f. Seemann's dagbøger 1896-1918.
To hæfter i manuskript (tilh. forf.)
- Neiiendam, Michael: Bastholmske Familiepapirer, Kbh. 1924.
- Norman, Iver: "Ræven uden Hale", Trondhiems borgerlige Skoles
allene privilegerede Adressekontoirs-Efterretninger (ved
Erich Must Angell), No. 40, 1813. Kgl. Bibliotek.
- Norske Militairetat pro anno 1766-67. Det Syndenfeldske gev.
Regiment til Fods, "1ste Grenadeer Compagnie", Riksarkivet
i Oslo.
- Norwin, William: Sorø I og II, 1924 og 1931.
- Oldenburg, Elard v: brev af 24/12 1970 til Troels Oldenburg
(tilh. forf.)
- , Frederik: Om Gienfærd og Giengangere, filosofisk betragtet.
København 1818.
 - , Georg Ferdinand v: Veiledning ved Brugen af Oldenburgs Globus,
1843. Kgl. Biblioteks Kort- og Billedsamling.
 - , Gregers: "En levnedsskildring", Biskop Paul Oldenburg 1870-
1951, Et Mindeskrift. Duplikeret manuskript 1953.
 - , Gustav: Geschichte der alten mecklenburgischen Familie Olden-
burg (indledningen). Heidelberg 1937.
 - , Marie: "En landsbypræst" mellem Grundtvig og Mynster -
salmedigteren Theodor Oldenburg. Berlingske Tidendes Kronik
21/5 1972.
 - , Paul: "Da Peter Christian Kierkegaard var udnævnt til Sogne-
præst i Vejerslev-Blidsted paa Mors i tre Uger (og to Breve
til ham)", Aarbog for Historisk Samfund for Thy og Han Her-
red, 1944.

Oldenburg, Paul: Artikel i Min Mor, 2. saml. 1948.

- , Paul: Theodor Wilhelm Oldenburg, Præst og Salmedigter. Aalborg 1939. (Litteraturfortegnelse og noter i manuskript tilhører sognepræst Gregers Oldenburg).
- , Paul: "Theodor Wilhelm Oldenburg, Salmedigter, Sognepræst til Sorterup og Ottestrup", Historisk Samfund for Sorø Amt XXXII, 1944.
- , Paul: Valdemar Oldenburg, En levnedsskildring, duplikeret manuskript, 1943. (Litteraturfortegnelse og noter i manuskript tilhører sognepræst Gregers Oldenburg).
- , V., død 1918, og hustru Henriette, f. Suenson, død 1895, deres arkiv. Privatarkiver 6077. Rigsarkivet:
Oldenburg, Henriette, f. Suenson: 61 breve til Valdemar Oldenburg. 1864.
 - , Henriette, f. Suenson: 2 breve til Alvilde Freuchen, f. Voss. 1865 og 1877.
 - , Louise, f. Rothe: 1 brev til Valdemar Oldenburg 1876.
 - , Valdemar: 1 brev til Augusta Suenson, f. Stephansen 1860.
 - , Valdemar: 84 breve til Henriette Suenson. 1860-63.
 - , Valdemar: 24 breve til Henriette Oldenburg, f. Suenson. 1875-78.

Oldenburg-Januschau, Elard v: Erinnerungen. Leipzig 1936.

Oldenburgske familiepapirer, manuskripter (tilh. sognepræst Gregers Oldenburg); indeholder bl.a.:

Høyen, Niels Lauritz: 1 brev til Thora Oldenburg 1830.

Oldenburg, Frederik, hans adelspatent af 1822.

- , Frederik: biografi af ca. 1834.
- , Frederik: 1 brev til Thora Rothe, f. Oldenburg, 1831.
- , Frederik: dagbog 1782-1848.
- , Frederik: testamente 1834.
- , Georg Ferdinand: 1 brev til Frederik Oldenburg, 1846.
- , Gregers: optegnelser og samlinger ang. familien Oldenburg og dens aner.
- , Henriette, f. Suenson: 2 breve til Alvilde Freuchen, f. Voss, 1877.
- , Henriette, f. Suenson: 1 brev til Marie Stephansen 1879.

- , Paul: optegnelser og samlinger specielt ang. kammerherre Frederik Oldenburg.
- , Valdemar: Min Hustru, manuskript i 3 bd. 1895-1914.
- , Valdemar: optegnelser, breve m.m. ang. systemskiftet 1901.

Oldenburg-Beisleiden, Elard v: 1 brev til Nancy Oldenburg, f. Zepelin. 1903.

- , Elard v: 3 breve til Valdemar Oldenburg. 1903.

Stamtavle, signeret F. v. Oldenburg 23/9 1845.

- , udarbejdet af en tysk genealog ca. 1874-77.
- , udarbejdet ca. 1895-96.

Suenson, Augusta, f. Stephansen: 1 brev til Marie Stephansen, 1895.

Olrik, H.G.: "I Overpræsidentens Sekretariat for 40 Aar siden", Berl. Aftenavis' kronik 15/2 1946.

Ovenstad, Olai: Militerbiografier, Den norske hærs officerer 1628-1814. Oslo 1924 og 1949.

- , Olai: 1 brev af 11/12 1929 til gesandt Andreas Oldenburg (tilh. civilingeniør Alex Christiani).

Overkrigssekretærens indk. breve, 1752, Memorial, "Oldenburg". Rigsarkivet.

- , 1758, nr. 1266, Rigsarkivet
- , 1761, " 12104, "
- , 1763, "Oldenburg", "
- , 1763, nr. 5433, "

Pentz, Konrad Lüder v./v. Hoeinckhusen: "v. Oldenburg", Genealogien II, No. 49 Genealogische Sammlungen, Kasten 8. To manuskripter, fra før 1746 og før 1782. Grossherz. Archiv, Schwerin, p.t. Staatliches Archivlager, Göttingen.

Personalia, pk. 96, "Oldenburg", 2 skrivelser. Riksarkivet, Oslo.

Ploug, Dr. phil. Carl's arkiv. 3 breve til Valdemar Oldenburg. Ny kgl. Samling 3316. Kgl. Bibliotek.

Prins Frederiks Regiment, II Battaillon, Hærens Arkiv.

Programmata Academiæ Soranæ 1641-1812. Kgl. Bibliotek.

- Raabe, Wilh. u. Gustav Gnade: Meckl. Vaterlandskunde, Bd.I og II Wismar 1892-94.
- Rahbek, Prof. Knud Lyhne, 's arkiv. 1 brev fra Frederik Oldenburg. 1813. Kgl. Bibliotek.
- Rasmussen, R.P.: Vilhelm Rothe. 1906.
- Riksarkivet i Oslo: 1 brev J. NR. 1775/1968 (faktisk 1969!) SE/TN af 27. januar 1969 (Lars Hamre og Sigurd Engelstad) til forf.
- Risom, Sven og Albert Fabritius: Rothe-Optegnelser, trykt som manuskript 1946.
- Salmonsens Store ill. Konversationsleksikon, Bd. XII, "Mecklenburg". Kbh. 1901.
- Schlie, Friedrich: Die Kunst- u. Geschichts-Denkmähler des Grossherzogthums Mecklenburg-Schwerin, Bd.I, Bd.IV, pg. 298 ff og 307, Bd.V, pg. 14, 211 og 298. Schwerin 1896-1902.
- Schomaker, Karl: 1 brev af 26/11 1961 til Troels Oldenburg, Rep. - Nr. 523/7. (tilh. forf.)
- , Karl: 11 breve til Christian Oldenburg (1968-70) fra Forschungsstelle für mecklb. Familienforschung, Rep. Nr. 523/17, 57, 60, 69, 77, 80, 86, 106, 116, 138, 141. (tilh.forf.)
- Sjællandske Tegnelser, Bd. 26, 454 og Bd. 28, 30B - 31. Rigsarkivet.
- Sommerfelt, Vilh.: Theodor Vilhelm Oldenburg, For Kirke og Kultur, Kristiania, Mars 1916.
- "Sorø Matriklen", Haandskriftsamlingen XIV, pg. 22, Universiteter og Skoler. Rigsarkivet.
- Staatliches Archivlager, Göttingen: 2 breve, 955/72/Jg 4.aug. 1972 og 1020/72/Jg 25.aug. 1972. (Dr. Jähnig, Archivassessor) til forf.
- Steffens, Haagen Krog: Slægten Stang, Bidrag til Frederikshalds Historie. Christiania 1905.

- Supplikationer til Krigskancelliet 1692. Rigsarkivet.
- Sætrang, Ivar: Kirker og Kirkegods i Berg, Smålenene.
Frederikshald 1915.
- Søltoft, C.: Stamtavle over Slægten Paludan-Müller, med
Brudstykker af flere i den indgiftede Slægter. København
1895.
- Tauber, E.G.: Program for Sorøe Academie 1827, pg. 40 og 42.
1827.
- , E.G.: Udsigt over Sorøe Academies Forfatning 1623-1665.
København 1827.
- Thomas, Fr.: Analecta Güstrowensia. Güstrowia & Lipsia 1706.
- Trap, J.P.: Statistisk-topografisk Beskrivelse af Kongeriget
Danmark. København 1858.
- Weltzer, Carl: Peter og Søren Kierkegaard. København 1936.
- Verzeichnis sämtlicher Ortschaften der Provinz Schleswig-
Holstein, Lauenburg, Mecklenburg-Schwerin u. -Strelitz.
Kiel-Berlin 1905.
- Wiberg, S.V.: Personalhistoriske, statistiske og genealogiske
Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie (fra Refor-
mationen til 1868). 1870. Register 1873, Supplement 1879.
- Vitense, Otto: Geschichte von Mecklenburg. Gotha 1920.
- Volborth, Carl Alexander v: Alverdens heraldik i farver, over-
sat, bearbejdet og redigeret af Sven Tito Achen. Politikens
Forlag, Kbh. 1972.
- Worsøe, Hans H.: Grundbog i Slægtshistorie, 4. oplag. Hillerød
1969.

PERSONNAVNREGISTER

Kvinder er opført under deres døbenavn (pigenavn).

- Adolph Friedrich, hertug af Meckl.-Schwerin, 58
 Alberti, Peter Adler, 284 f
 Albrecht, hertug af Meckl.-Güstrow, 52
 Aldenborg, Conradus de, 16 f
 Aldenbrok, Borchardus de, 19
 Alexandra af Danmark, dronning af Storbritannien, 262
 Andersen, Hans Christian, 150 f, 171, 286
 Antiqua Ciuitate, Johannes de, 19
 - , Curia, Hermannus de, 19
 - , Villa, Gerradus, Gheradi de, 19
 Anker, Jan, 28, 105, 113
 - , Niels, 100
 Arenstorff, Anna Dorothea (g. Oldenburg), 34
Arnesen, Ida Cathrine Nathalie (g. Grüner), 308
 - , justitsråd, 222, 308
 Ascanius, lektor, 286
 August, hertug af Lüneburg, 58
- Baden, Jacob, 132, 307
 Balle, Carl Emil, 295
 - , Vibeke Kirstine Johanne (g. Oldenburg), 192
 Banér, Johan, 61
 Bang, Anne Marie (g. Mangor), 204
 - , Frederik Ludvig, 132, 307
 - , Herman, 279, 307
 Bardenfleth, 46
 Barold, Cord v., 30
 Barse, Ilsabe v. (g. v. Schack), 53
Bastholm, Christian, 111-141, 157
 - , Hans, 112-132, 147, 170-174, 201, 307
 - , Karen Ingeborg (g. Thorlacius), 112, 147
- , Marie Clarette Benedicte (g. Oldenburg), 28, 106-129
 - , Peder Rosenstand, 112
 - , Tyge, 112

- Beck, Vilhelm, 200
Behr, Matthias Johann v., 15, 73 f.
Bejer, Anne Jacobine (g. Bastholm), 112, 117, 123, 173
- , Walentiin, 117
Below, Adelheid v., (g. Oldenburg), 25
Benzon, J, 110
- , Wilhelm v., 86
Berger, Johan Erik v., 115 f
Berggrav, Ejvind, 187
Bernadotte, Jean-Baptiste, 138
Bernstorff, Andreas Peter, 100
- , Johan Hartvig Ernst, 93
Bestenbøstel, kaptajn, 76
Bicker, Frede Adelheid, (g. Oldenburg), 83
Bing, Lars Hess, 142
Bismarck, Otto v., 37
Bjørn, Karen (g. Rothe), 112
Blix, Regina Maria de (g. Oldenburg), 27, 84-91
- , Steen Christensen, 85
Blixenskiold, Anna Maria de (g. Mossencrone), 107
- , Catharina de (g. Schøller), 97, 107
Blücher, Katharina v., (g. Oldenburg), 36
Bodeck, Helmuth Friderich v., 32
Bolten, Anne Margrethe baronesse v. (g. Bülow), 107
Bomgarde, Villehin de, 19
Dorch, Caspar Abraham, 111, 113
- , Charite Philippa Louise (g. Paludan-Müller), 113
- , Johanne Andrea (g. Hansteen), 128
Boynenburg, oberst, 72 ff
Bramsen, Ludvig Ernst, 249, 253
Brand, Helga v. (g. Oldenburg), 38
- , Wilfred v., 38
Brandes, Georg, 207
Bredow, Ilsa v. (g. Bülow), 55
- , Ilsabe v. (g. Oldenburg) 24, 54 f
Brenø, Anna (g. Nielsen + Wexschell), 150 f
Brewer, Alice Mrs. (f.?), 295
- , Edward, 295
- , Margaret (g. Oldenburg), 295

- Brix, Harald, 229 ff
Brougham, Henry Peter, lord, 100
Brown, legationssekretær, 181
- , Mrs. (f.), 181
Bruhn, Ernst Poul, 202 f
- , Frederik Christian Henrik Poul, 202
Bruun, Hans Henrik, 39, 49
- , Magdalena Sorena, 285 f
Bunau, Ingeborg v. (g. Oldenburg), 36
Busk, Peter, 295 f
Bülow, Anna v. (g. Oldenburg), 25, 53, 55
- , August v., 70
- , Christian Frederik v., 107, 152
- , Christian Peter v., 107, 152
- , Christian Vind v., kammerherre, oberst, 107
- , Christian Vind v., kommandør, major, 107
- , Christopher Schøller v., 107, 119, 125 f, 142
- , Frederik Rubek Christian v., 233
- , Hans Løwenhjelm v., 107
- , Ida Sophie v., (g. Brockenhus v. Løwenhjelm), 107 f
- , Johan v., 107
- , Jürgen v., 55
- , kammerjunker, 119
- , Magdalena v. (g. Oldenburg), 24, 29
Barentsen, Christian, 294

Carl, hertug af Meckl., 54
- , prins af Hessen, 101 ff, 143
Caroline Amalie af Augustenborg, dronning af Danmark, 181 ff,
187, 191, 195
Cavling, Paulus Henrik, 230 f
Christensen, Inge, 49
- , Christen Torben, 303
Christian IV, konge af Danmark og Norge, 61, 63 f, 66
- VI, konge af Danmark og Norge, 117
- VII, " " " " " , 100 f, 143
- VIII, " " " (" "), 121, 139, 182, 187
- IX, " " " , 216, 239 f, 248-257

- Christian August, prins af Augustenborg, svensk tronfølger, 138
Christiani, Alexander Oldenburg, 308
- , Fritz Rudolf, 308 f
Cicignon, generalmajor, 73 f, 77, 79 f, 82 ff
Clara Maria, hertuginde af Pommeren (og Neckl.-Strelitz), 55
Clausen, Henrik Nicolaj, 160, 175, 215
- , Henrik Georg, 132, 307
Colbjørnsen, Christian, 115, 140
- , Jacob Edvard, 115 f
Cramer, apoteker, 89
Crone, Vilhelm C., 228 f, 239
Croy, Charles Rodolphe Engelbert Philippe Léon, 13. hertug af, 308
- Dagmar af Danmark, kejserinde af Rusland, 291
Dechow, Lucretia v. (g. Oldenburg), 37
Dessin, Hans Ernst v., 32
Didrichs, oberst, 90
Drewsen, Louise, (g. Heger), 121
Döllner, Charlotte Amalie (g. Bülow), 107
- Ebbestrup, Kirsten (g. Balle), 295
Edward VII, konge af Storbritannien, 262
Elberling, Carl Wilhelm, 200
Eldern, Juliane Dorothea v. (g. Haxthausen), 108
Elimar I af Oldenburg, 11
Elisabeth, kejserinde af Rusland, 95
Elmquist, H.W., 301
Erteneborch, Johannes, 19
Erteneburg, Fredericus v., 11
- , Heinricus de, 11
- , Otto de, 11
- , Reinoldus de, 11
- , Schacco de, 11
Esselbach, Madam, 209
Etzene, Heynricus de, 19
- , Wulfridus de, 19
Ewald, Frederikke Amalie (g. Rothe), 135, 162
- , Johannes, 128

- Fabritius, Albert, 15 f, 16, 23, 49
Fenger, Johannes Ferdinand, 160, 169, 182, 189, 191
- , kammerråd, 210 f
- , Peter Andreas, 160, 169 ff, 190, 192
- , student, 210 f
Fersen, Hermann v., 69
Fester, bogholder, 134
Fincken, Anna v., (g. Oldenburg), 36, 41
Finecke, 46
Finsen, Olaf, 285, 295
- , Thurid (g. Oldenburg), 285, 309
Flotow, 46
- , Lucia v. (g. Oldenburg), 25
Frederik II, konge af Danmark og Norge, 86
- IV, " " " " " , 78 f, 143
- V, " " " " " , 101, 143
- VI, " " " (" ") , 101 ff, 107, 118, 128,
142, 144, 148, 182, 200
- VII, konge af Danmark, 201, 215
- VIII, " " " , 249 ff, 257
- II, konge af Preussen, 93
- , prins af Hessen, konge af Sverige, 85
Frederiksen, Johanne Sophie (g. Odderskov), 302
- , rådhusbetjent, 261
Freuchen, Frederik Nicolai, 203, 273
Friedenreich, Anne Marie (g. Rothe), 206
Friis, Fro Mathilde (g. Koch), 237
Fugman, 278
Funck, repetitør, 151

Gamm, Christoph Otto v., 16
Gans, kammerjunker, 35
Garde, Carl Adolph, 199, 201
- , Clara Margrethe (g. Oldenburg), 199, 201, 247, 297
- , Elisabeth, 247
Gasmann, Anne Lisbeth Egeberg (g. Harhoff), 293
- , Flemming Christian Egeberg, 295, 303
- , Marie Fanny Egeberg (g. Oldenburg), 295, 297-300

- Geleff, Poul Johannsen, 229-232
Geltzer, Marie (g. Stephansen), 275
Gentzkow, Henning Otto v., 31
Gerhard, ærkebiskop af Bremen, 16
Germark, Hanne (g. Christiani), 308
Gerner, Henrik, 198
Grabow, Jürgen v., 29
Gravesen, frøken, 246
Grevenkop-Castenschiold, Casper Holten, 166, 168
Grundtvig, Nicolaj Frederik Severin, 107, 159 ff, 180, 182 f, 191
Gudenrath, Jacob Just, 115
Gustav III, konge af Sverige, 100
- Adolf, hertug af Meckl., 69
- Adolf, konge af Sverige, 61
Gustavson, Bent, 49
Güldenchrone, Emilie Augusta Marie, baronesse v. (g. Bülow), 107
Gyldenløve, chef for gev. inf. rgmt. i Norge, 74
- Haffner, Wolfgang v., 229 f
Hagemann, Gustav Adolph, 249 ff, 256
Halberstadt, Elisabeth v. (g. Oldenburg), 30
- , Ilsabe v., (g. Oldenburg), 37
Han, Joachim Stephan, 73
Hans (Johann) Albrecht II, hertug af Meckl.-Güstrow, 54, 57 ff
Hansen, Chr., 209 f
- , Dorthea Cathrine, 153
- , rådhusbetjent, 261 ff
Hansteen, Christopher, 128
Harhoff, Christian J.C., 298
- , Niels Conrad, 293
Hartwich, Chr., 48
Hausmann, chef for gev. inf. rgmt. i Norge, 74
Hawen, Elias Christian v., 108
Haxthausen, Friederich Gottschalck v., 28, 98, 108, 126, 139 f
- , Friederich Gottschalck (Maximilian) v., 98, 108
- , Gregers Christian greve v., 109 f
- , Ulriche Christiane v. (g. Oldenburg), 27, 98, 108
Heber, J., 89

- Hedemann, Marius, 253
Heger, Christiane (g. Oehlenschläger), 121, 126 f
- , Hans, 121, 132
- , Jens Stephan, 121
- , Johan Carl, 121
- , Karen Margrethe "Kamma" (g. Rahbek), 121
Hegermann, Cay Ditlew, 106
- , (-Lindencrone), Johan Heinrich, 106, 127, 152, 157
Heiberg, Peter Andreas, 115
- , Johanne Louise, frue (f. Pätges), 203
Heiden, Heinrich Julius v., 34
Hein, Chr. v., 149
- , frue, 149
Helms, Johannes, 202, 272
Henrik, hertug af Meckl.-Güstrow, 21
- , hertug af Meckl.-Güstrow, 52
- Løve, hertug af Sachsen, 17 f
Hess, Friedrich, 15
Hesselberg, general, 101, 104
Hierta, Carl, 102
Hincheldey, Georgia (g. Rothe), 134
Hindenburg, Paul Ludvig Anton v. Beneckendorff u., 37
Hirsch, I.C.W., 73
- , Jacob, 90
- , Kay, 73
Hitler, Adolf, 38
Hjerl-Hansen, H.P., 290
Hobe, Christoffer v., 41
- , Dorothea v. (g. Oldenburg?), 29
- , Johan v., 41
Hoben, Margarete v. (g. v.Pentz), 69
Hoeinckhusen v., 16, 70, 86
Hoff, Troels, 294
Holberg, Ludvig, 109
Holm, Fr., 88
Holmer, Valdemar, 273 f
Holstein, Christoph v., 27, 82
- , Friderica Amalia v. (g. Oldenburg), 31

Holstein-Holsteinborg, Frederik Adolf greve, 169 f

Hoppe, Else Marie, 107

Horn, Dorothea v., (g. Oldenburg), 24, 29, 41

Hornemann, Claus Frees, 132 f, 307

- , frøken, 133

Hostrup, Jens Christian, 202

Huitfeldt, kommandør, 89

Hvidt, Valdemar, 298

Hækkerup, Per, 306

Høeg, Just, 63

Høyen, Andreas Larsen, 146

- , Niels Lauritz Andreas, 146 f

Ingemann, Bernhard Severin, 166, 178, 192

- , Lucie, frue (f. Mandix), 166

Issendorff, Christa v. (g. Oldenburg), 306

Jacobsen, Wolf Nicolai, 122, 133

- , Niels Riber, 77

Jens, karl, 219

Jensen, Jens, borgmester, 264

Jespersen, Ellen (g. Oldenburg), 276, 280

- , Louise Augusta (g. Suenson), 233, 276

- , Niels Jacob, kommandør, 276

Johann (Hans) Albrecht II, hertug af Meckl.-Güstrow, 54, 57 ff

Johann Albrecht, hertug af Meckl., 69

Johansen, Jensenius, 196-199, 275

- , Paula Charlotte (g. Gasmann), 295, 303

Juel, C.H., 110

Kahlen, Caspar v., 52

- , Elisabeth v. (g. Oldenburg), 24, 51 f, 306

Kall, Abraham, 134

Kappelen, Sophie Agnes v. (g. v.Lowtzow), 72

Karl V, kejser af Det tysk-romerske Rige, 52

- XII, konge af Sverige, 80 ff, 84 f, 143, 307

- Peter Ulrich af Gottorp, russisk tronfølger, 95

Katarina, kejserinde af Rusland, 96

- Kejlbo, Ib Rønne, 156, 308
Kerberg (Karbagen), Adelheid Margareta (g. Oldenburg), 26, 34
Ketelhodt, ridder, 42, 45
Kettenburg, Christoff v. d., 73
Kierkegaard, Michael Pedersen, 159, 163
- , Peter Christian, 155, 157-191, 194 f
- , Søren, 161, 163, 175, 179
Kilmanseck, baron, 72
Kneiln, Marie Benedicte (g. Rosenstand-Goiske), 111
Koch, Johan George Christopher Frederiksen, 237
- , kapelmusikus, 151
Kock, Anna Dorothea Marie (g. Bærentsen), 294
Kongslev, Kirstine Dorothea (g. Tryde), 201
Kopplow, Anna Margareta v. (g. Oldenburg), 26, 32
- , Joachim Diedrich v., 32
Krabbe, Heinrich Bille v., 33
Krieger, Andreas Frederik, 229 f
Kruse, Adam, 69
-, Joachim, 54
Kröpelin, 46
Kuhlau, Daniel Frederik Rudolph, 150 f
Kølle, jomfru, 150
Köllen, Joachim v., 42

Landsberg, kaptajn, 78
- , kommandant, 89
- , oberstløjtnant, 85
Larsen, Emmy (g. Nielsen), 304
- , købmand i Slagelse, 174
Leichman, Nancy (g. de Croy + Oldenburg), 308
Leisten, Margrethe v. (g. Oldenburg), 28, 41
Lembach, Dorothea Olufsdatter (g. Blix), 85
Lemming, Hanne Christine Regine (g. Bülow), 107
Lerche, overkrigssekretær, greve, 90 f
Levetzow, 46
Lindberg, Jacob Christian, 160, 174, 181, 187
Lindencrone, Louise Mette Christiane (g. Hegermann), 106, 127

- Linstow v., 46
- , Fritz v., 16, 49
- , Matthias v., 32
Lohenskiold, oberst, 92 97
Louise, prinsesse af Danmark, dronning af Sverige, 101
Lowitzow v., 12
- , Christoph Friederich v., 74, 89 f
- , D. v., 73
- , Elisabeth Catharina v. (g. Pressentin), 74
- , Friedrich v., 72 f
- , Magdalena Sophia v. (g. Oldenburg), 27, 70, 72 ff, 82
- , Magdalena Sophia (g. v.d.Kettenburg), 73
- , Maria Christina (g. v.Rønne + Oldenburg), 26 f, 30, 44, 73 f, 79
- , Johann Detloff v., 74
Lowzow, Ehler Ditlef v., 90
Ludvig XV, konge af Frankrig, 93
Lund, Ane Sørensdatter (g. Kierkegaard), 159
Lüttichau, C.D., 110 f
Løvendal, general, 80
Løwenhjelm, Hans Brockenhus v., 107 f
- , Vibeke Magdalene Brockenhus v. (g. Bülow), 107

Madsen, Jens, skolelærer, 207
Maire, Daniel le, 290
Malling, Ove, 128
Mancin, Laurids Nicolai, 117
Mandix, Lucie (g. Ingemann), 166
Mangor, Anna Marie, madam (f. Bang), 204
- , Johanne Mettea (g. Rothe), 204, 206
Manicus-Hansen, Frederik, 294
Mansbach, Johan Friderich v., 28, 100 ff, 105, 113
Manthey, Louise Augusta (g. Fenger), 160, 190, 308
- , Nicolaj, 190
Mantzius, Kristian Andreas Leopold, 202
Margretha Elisabeth, hertuginde af Meckl., 57 ff
Marie, pige, 217 ff
Marie af Orleans, prinsesse af Danmark, 251, 253

- Marie Sofie Frederikke af Hessen, dronning af Danmark, 101, 148
Marlborough, John Churchill, hertug af, 83
Meng, Johanne Dorothea (g. Oldenburg), 83
Michelsen, kapellan, 171
Molbech, Johan Chr., 111 f
Moldenhawer, Daniel Gotthilf, 132, 308
Moltke, Carl C.F., 290
- , Claus v., 25
- , Frederik, greve, 128
- , Johann, 51 f
Moltzahn, 46
- , August v., 31
- , Ilse v. (g. Oldenburg), 25
- , Lucia Hedewig v., frue (f. Oldenburg), 31, 49, 98
Monrad, Peter Johan, 125 (145)
Montagne, Kirstine de Fine (g. Bejer), 117
Moresco, Johan, 309
Moritz, landgreve af Hessen, 58
Moss, Peder (adlet Mossencrone), 107
Mossencrone, Margrethe Marie de (g. Bülow), 107, 152
Munk, Marie Sophie (g. Plum), 132
Munthe, overlærer ved coffardiskolen, 133
Müffelmann, Alvilde, 203
- , grosserer, 203
- , Thora (g. Voss), 203 f
Müller, Andreas Daniel, 201, 276, 278 f, 281, 290
- , Beate (g. le Maire), 290
- , Charlotte Christine (g. Rothe), 147, 162
- , Christian Modest, 290
- , Conrad, 290
- , Ellen (g. Moltke), 290
- , Gerda, 309
- , Inger (g. Ravn), 290
- , Karen Margrethe (g. Hjerl-Hansen), 290
- , Peter Erasmus, 168
- , premierløjtnant, 90
- , Ursula Marie (g. Oldenburg), 201, 267, 269, 276-297

- Münchhausen, Laban v., 65
Mynster, Jacob Peter, 179, 182, 189 f
Münter, Friedrich Christian Carl Hinrich, 132, 307
Møller, Jørgen Poul Kisbye, 297
- , Poul Martin, 158
Møsting, frøken, 128 f
- , Johan Sigismund, 128
- Neergaard, P. Johansen, 107
Negendanck, 52
Neiiendam, Michael, 307
- , Robert, 150
Nerenst, Hedevig Sophie (g. Rothe), 192
Nicolaus, herre til Werle, 19
Nielsen, Anna, frue (f. Brenøe)(+ g. Wexschall) 150 f
- , Erling, civilingeniør, 303 f
- , Inge Kristine, 304
- , Nicolai Peter, skuespiller, 150 f
- , Marie Henriette, 304
- , Michael, rektor, 158
- , Niels, mejeriejer, 304
Nissen, professor, 111
Norman, Iver, 136
Normann, Magdalena Hedewig v. (g. Lowtzow), 74
Nossentin, Dorothea v. (g. Oldenburg), 22, 24, 51
Nugent, Thomas, 42
- Obelitz, Balthasar Gebhard, 132, 307
Odde, Ebba Eleonora (g. Oldenburg), 280
Odderskov, Helle Margrethe (g. Oldenburg), 301 f
- , Øivind, 302
Oldenburg - se indholdsfortegnelsen; Vietegest-linien, pg.24-36
og stamtavlen (D.A.A. 1946) efter pg. 305; dog her specielt:
- , Adam Christoff, oberstløjtnant, 13, 15 f, 70-84
- , Anna Louise Caroline (g.v.Krabbe), 33, 86 (note 87)
- , Boto-Enz v., 38
- , Boto Kyrill v., 38

- Oldenburg, Catharina (g. v. Haxthausen), 28, 98, 106, 139 f
- , Claus, geheimeråd, 21 f
- , Conradus de (Aldenburg), 16 f
- , Eberhard v., 37
- , Elard v., 38, 306
- , Ewald, 21-24, 51 f, 306
- , Elisabeth Benedicte (g. v. Schack + v. Krabbe), 33, 86 (note 87)
- , Georg Ferdinand, oberstløjtnant, 81, 83, 85, 123, 143
- , Georg Ferdinand, ritmester, geodæt, 123, 129, 134, 140, 154 ff,
190
- , Gerhardus de (Oldenburg), 16 f
- , Henriette (g. Christiani), 236, 246 f, 278 f, 292, 308 f
- , Hinrich, 14, 22 ff, 51
- , Isabella (g. v. Mansbach), 28, 98, 101, 106, 108, 113, 126
- , Isabella Marguerita (g. Beer), 97 f + D.A.A. 1946, nr. 33 d
- , Johann(es) de (Oldenburh), 19 f
- , Jürgen, 15, 22 f, 25, 55-64
- , Knud, 285, 292 f
- , Lucia Hedewig (g. v. Moltzahn), 31, 49, 98
- , Ludolphus de (Oldenburh), 19
- , Nomedá v., 38
- , Regina Maria (g. Anker), 28, 98, 105 f, 108, 113, 126
- , Thora (g. Johansen), 178, 196-199, 211, 235, 273
- , Thora (g. Rothe), 107, 126, 135, 141, 146-149, 152, 164
- , Ursula v., 37
- , Ulv, 18 ff
- , Welvinghus, Wluehinus, Wulff, 18 ff
Oldenburg-Beisleiden, Elard v., 37, 199
Oldenburg-Januschau, Elard v., 37
Oldenburg, russisk fyrsteslægt, 306
Olrik, Eyvind, 294
- , Henrik Gerner, 259-264
Olsen, Margrethe (g. Olrik), 294
- , Niels i Tårbæk, 215
Olufsen, Anders, 89
Oskar I, konge af Sverige, 156
Osten, Barbara v.d. (g. v. Schwerin), 56
- , Reimat v.d., 61

- Paludan, Anne (g. Müller), 201
Paludan-Müller, Frederik, 113
Passow, Adam v., 41, 56
- , Günther v., 29
- , Margarete v. (g. Oldenburg), 37
Paulli, Jacob Peter Mynster, 278
Pentz, Adam v., 69 f
- , Agnes v. (g. Oldenburg), 26, 64, 69
- , Catarina v. (g. Oldenburg), 21
- , Konrad Lüder v., 16
Peter III, kejser af Rusland, 95 f
Petersen, Niels, fløjtenist, 150 f
Peymann, Hinrich Ernst, 130
Philipp, hertug af Pommeren-Stettin, 58 f
Phister, Joachim Ludvig, 150 f, 202
Pio, Louis, 228-232
Ploug, Carl, 202, 227 f
Plum, Frederik, 132
- , Margrethe Cecilie (g. Oldenburg), 38, 132, 308
- , Niels Munk, 295
Pram, Christen, 116
Preen, Catharina Sophia v. (g. Oldenburg), 26, 69
Presentin, Claus v., 26, 68
- , Hartwig Helmuth v., 74
Pätges, Johanne Louise (g. Heiberg), 203

Rahbek, Knud Lyhne, 116, 121, 124, 136, 138
Ramel, Henrik (Henrich Rammell), 63
Rantzau, kaptajn, 79
Rantzow, major, 74
Rasmussen, Arne Bruun, 156
Ravn, Edvard, 290
Restorff, Cord v., 24
- , Dellian v. (g. Oldenburg), 26, 34
- , Margareta v. (g. Oldenburg), 30
Reventlow, Christian Detlev Frederik, 115, 140 f
Richardt, Christian, 202
Rif, fisker, 292

- Ritzerow, Anna v. (g. v.Kahlen), 52
Rong, kapelmusikus, 151
Rosenkilde, Adolph Marius, 202
- , Christen Niemann, 150 f
Rosenkrantz, C., 110
Rosenstand, Frantz Ferdinand Vilhelm, 251, 253 ff
Rosenstand-Goiske, Anne Margrethe (g. Borch), 111 f
- , Ingeborg Foss (g. Bastholm), 111 f
- , Marie Anne Sophie (g. Kall), 134
- , Peder, generalauditor, 132, 134
- , Peder, stiftprovst, professor, 111 f
- , Sabine Margrethe (g. Wøldike), 132
Rothe, Andreas Bjørn, geheimeråd, 134
- , Andreas Bjørn, kommandør, 252, 308
- , Carl Ludvig Kirstein, 252
- , Christian, 147, 162 f, 252, 308
- , Kirstine Margrethe (g. Bastholm), 112, 117, 134, 136, 141, 147
- , Louise (g. Oldenburg), 147 ff, 152, 162-199, 273
- , Ludvig August, 111, 192, 216
- , Rudolph, 204, 206
- , Tyge Jesper, 112, 117
- , Vilhelm, 135, 146, 148 f, 162, 164, 191 f
Rudelbach, Andreas Gottlob, 160
Ræder, Johan Christoffer, 295, 297
Rømeling, generalmajor, 74, 84, 92, 95
Rønne, Christian Frederik (Falch), 169
- , Georg Heinrich v., 27, 30, 74, 79
Rørdam, Peter, 180 f

Salicath, Gerhard Giese, 201
Schack, Birgitta v. (g. Oldenburg), 24, 53
- , Dethloff v., 53
- , Hartvig v., 33
- , Margareta Ingelburg (g. v. Holstein + Oldenburg), 27, 82, 84
Scheel, Gabriel v., 26
- , J., 110
Schleemann, Johann Hinrich v., 35

- Schmecker, Matthias v., 56
Schnor, justitsråd, 134
Schomaker, Karl, 15, 49
Schrøder, Joh., 77
Schuckmann, Dorothea v. (g. Oldenburg + Gans), 35
Schwerin, Claus v., 56
- , Dorothea v. (g. Oldenburg), 25, 55 f
Schøller, Caspar, 106
- , Christoffer, slotsskriver, 306
- , Christopher de, konferensråd, 97, 154
- , Isabella de (g. Bülow), 107
- , Maria de (g. Oldenburg), 27, 91, 97, 113, 154, 306
Seeher, Lucretia Sophia v. (g. v. Zepelin + Oldenburg), 34
Seemann, Vilhelmine Amalie (g. Müller), 279-290
Seestedt, Lucia Hedewig v. (g. v. Zepelin + Oldenburg), 31
Sehested, Hannibal, konseilpræsident, 252, 257
- , J.R., 190
- , Karen Louise (g. Oldenburg), 190
Selmer, Johanne Cathrine Marie (g. Rothe), 147, 162
Sevelsen, karetmager, 191
Sievert, præst, 35
Sigismund August, hertug af Meckl.-Strelitz, 55
Simonsen, Haagen, 196
Simony, Anna Christine (g. Garde), 199
Skibsted, Axel de Fine, 259
Soubise, prins af, 93 f
Staffeldt, Adolf Wilhelm Schack v., 127
Stalborn, 46
Stang, Thomas, 105
Stenstrup, professor, 111
Stephansen, Augusta (g. Suenson), 202 f, 205 f, 222-225, 276-279
- , Betzy (g. Rosenvinge), 211, 217, 224, 279
- , Emilie (g. Lange), 211, 217, 279
- , Hans, 206, 269
- , Henriette (g. Mynster), 211, 217, 279
- , Julie (g. Malthe-Bruun), 211, 279
- , Marie Jacobine Hansine, 275, 277 ff

- Stephansen, Ofelia, 211, 279
- , Urban Jacob, 275
Stephensen, Magnus, 148
Stockfleth, Isabella Elisabeth (g. Schøller), 106
- , Joachim, 106
Storm, Engel Maria (g. Lowtzow), 74, 89 f
- , kommandant, 89
Strikker, oberst, 101
Stuart, kaptajn, 78
Stub, Kjeld, 307
Suenson, Henriette (g. Oldenburg), 193, 196 f, 202-243, 277 ff
- , Ingeborg (g. de Fine Skibsted), 259
- , Jean André, 233, 276
- , Magnus, 279
- , Magnus Nicolaj, 202, 276
- , Ottilia Frederikke (g. Jespersen), 276
- , Otto Frederik, 259
Supern, kornet, 33
Swane, Hans Jørgen, 285 f
- , Julie, 285

Tank, Carsten, 100
Thiele, Augusta Margrethe (g. Plum), 295
Thorlacius, 134
- , Christian Ludvig, 112, 147
Thun, Claus v., 25
Thura, Lauritz de, 109
Tordenskjold, Peder Wessel, 81, 306
Torstensen, Colbjørn, 115
Torstensson, Lennart, 61
Tranefeldt, svensk oberst, 102 f
Trechow, Herman, 108
Trier, Ernst Johannes, 207
- , Herman, 253
Tryde, 150
- , Eggert Christoffer, 201
Tønder, Henriette Caroline (g. Stephansen), 206, 211, 215, 217, 269

- Ulrik, hertug af Meckl., 54
Ulrika Eleonora, prinsesse + dronning af Sverige, 85
Uulpes, Heinricus, 19
- Wacholt, 46
Valdemar, prins af Danmark, 251
Wallenstein, Albrecht Eusebius Wenzel v., 61
Wedel, Anna v. (g. Oldenburg), 25
Weidemann, Conrad, 216
Wendel, Augusta (g. Hoff), 294
Werve, Johann de, 16 f
Westengaard, Edele Birgitte (g. Høyen), 146
- , Otto, 146
Wexels, Wilhelm Andreas, 184
Wexschall, Anna, frue (f. Brenøe, g. Nielsen), 150 f
Weyle, Frederikke Henriette, 153
Vicen, Henrik de, 19
Vieregge, Margrete v. (g. Oldenburg), 28, 41
Winsløw, Carl, 150 f
Winther, Christian, 202 f
Witzendorff, Margareta Maria v. (g. Oldenburg), 33
Wlpis, Johannes, 18 f
- , Hinricus, 19
Vogelsang, Anna Katharina v. (g. Oldenburg), 37
- , Anna Margareta v. (g. v. Linstow + Bülow + Oldenburg) 32 f
Voss, Alvilde (g. Freuchen), 202 f, 227, 234 f, 273 f
- , Christian Ludvig, 202 ff
Wrangel, Karl Gustaf, 61
Wulff, Anna Elisabeth (g. Bruhn), 202
Wøldice, Jeremias, 132, 134
- , Marie Benedicte (g. Rosenstand-Goiske), 132
- Zepelin, Anna Margareta v. (g. Oldenburg), 35
- , Christopher Carl Frederik v., 143
- , Eva Catarina v. (g. Oldenburg), 31, 44
- , Hans Friderich v., 31
- , Johann v., 34

Zepelin, Nancy Beate Antoinette Augusta Sehested Berregaard v.

(g. Oldenburg), 199

- , Volrad Hartwig v., 35

Züllo, Bartold Woldemar v., 33

Oehlenschläger, Adam Gottlob, 121, 126 f

- , Joachim Conrad, 126

Øllgaard, Marie Augusta (g. Finsen), 285, 295

Ørsted, Sanders Sandøe, 124, 135, (145)

INDHOLDSFORTEGNELSE

til afsnit I Oldenburg

Indledning (Nogle almene oplysninger om slægten Oldenburg)

Slægter af navnet Oldenburg	pg.	11
Våbenskjoldet	-	12
Navnet	-	12
Genealogien	-	13
Oldenburg i Bremen	-	16
Slægten Oldenburg kommer til Mecklenburg	-	17
De første 300 år	-	20
Hvem var Ewald?	-	22
Vietegest-linien	-	23
- , liste A	-	24
- , " B	-	28
- , " C	-	29
- , " D	-	29
- , " E	-	32
- , " F	-	34
Wattmannshagen-linien	-	36
Fra Güstrow til Teterow og retur	-	39
Nogle træk om Oldenburgerne	-	45
Tak	-	49

15 generationer af slægten Oldenburg i Mecklenburg, Norge og Danmark

Stamfader: Hinrich (1492)	pg.	51
1. Ewald (1489, 1523)	-	51
2. Claus den ældre (1571)	-	53
3. Claus den yngre (1523-94)	-	53
4. Jürgen (1590-1649)	-	55
5. Adolph Philipp (1627-90?)	-	64
6. Adam Christoff (oberstløjtnant) (ca. 1658-1722)	-	70
7. Friderich (major) (1700-49)	-	84
8. Adam Christopher (generalmajor) (1736-1803)	-	91
9. Friderich (kammerherre) (1767-1848)	-	106
10. Theodor Wilhelm (1805-42)	-	157
11. Valdemar (1834-1918)	-	200
12. Erik (1864-1946)	-	269
13. Troels Valdemar Andreas (1915-	-	297
14. Proband; Christian, Merete og Claus	-	301
Stamtavle (Danmarks Adels Aarbog 1946)	<u>efter</u>	305 7
Tilføjelser og rettelser	-	306
Litteraturfortegnelse	-	310
Personnavneregister	-	321

*Stamtavle udarbejdet af
Dr. phil. Albert Fabricius i
Danmarks Adels Aarbog 1946.
Præsenslisten føres à jour
med hver ny udgave af D.A.A.*

Den adlede Linje.

Første (fjerde) Slægtled.

4. *Friderich Oldenburg*, f. 29 Sept. 1767 i Frederikshald, døbt der 11 Okt. † 30 Jan. 1848 i Kbhvn., begr. 7 Febr. paa Assistens Kgd. (T). — Fra 1785 studerede han Lovkyndighed, Statsvidenskab og Historie ved Sorø Akademi. 1790 latinsk-juridisk Eksamen fra Sorø. 1791 (19 Jan.) Hofjunker, s. A. (2 Febr.) Auskultant i Rentekammeret, 1797 (12 April) Sekretær for Vestindisk-guineisk Rente- og Generaltoldkammeres Kammerkancelli. 1798 (14 Nov.) Kammerjunker, s. A. (21 Dec.) Kommitteret i Vestindisk-guineisk Rente- og Generaltoldkammer, 1809 (3 Nov.) Kammerherre, 1811 (26 Febr.) Deputeret i Vestindisk-guineisk Rente- og Generaltoldkammer, 1815 (30 Juni) Medlem af Postpensionskassedirektionen, s. A. (31 Juli) R^o, 1816 (9 Febr.) Deputeret i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet, 1821 ekstraordinær Assessor i Højesteret, 1822, 20 Juli optaget i den danske Adelsstand, 1828 (1 Nov.) K^o, 1831 (27 Aug.) Afsked, 1837 (31 Juli) D.M. — 1803 Medlem af Det kgl. norske Videnskaberne Selskab i Trondhjem, 1813 af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Sprog og Historie. — G. 11 Nov. 1795 i Frederiksberg K. (C. S.) m. Marie Clarette Benedicte Bastholm (F.: kgl. Konfessionarius, Dr. theol. Christian B. og l. Hustru Ingeborg Rosenstand Goiske), f. 28 April 1773 i Kbhvn., døbt 7 Maj (C) † 31 Marts 1807 sst., begr. 6 April (T). — 9 Børn: Andet (femte) Slægtled, Nr. 5—13.

Andet (femte) Slægtled.

5. a. *Christiane Marie*, f. 17 Aug. 1796, døbt 6 Sept. † 26 April 1797.
6. b. *Adam Christopher*, f. 2 Aug. 1797 i Kbhvn., hjemmedøbt, fremst. i Trinitatis K. 23 Aug. (C. S.) † 21 April 1799.
7. c. *Frederik*, f. 12 Jan. 1799 i Kbhvn., døbt 7 Marts i Trinitatis K. (C. S.) † 20 Dec. 1866 i Idestrup, begr. sst.

27 Dec. — 1817 Student (Borgerdydskolen), 1822 cand. theol., 1825 (27 Maj) Sognepræst til Højbjerg og Elsborg Menigheder, 1832 (4 Maj) til Levring og Hørup, 1836 (26 Juli) til Marslev og Birkende, 1848 (8 Aug.) til Idestrup. — G. 20 Juli 1825 i Kalundborg m. *Christiane Sophie Elise Melchior* (F.: Byskriver i Kalundborg Johannes Erasmus M. og Elisabeth Sybille Bach), f. 11 Marts 1797 i Kbhvn., døbt 28 April (N) † 15 Marts 1880 i Helsingør, begr. 19 Marts (Olai). — 1 Søn: Tredie (sjette) Slægtled I, Nr. 14.

8. d. *Georg Ferdinand*, f. 15 April 1800 i Kbhvn., døbt 2 Juli i Trinitatis K. (C. S.) † 23 Juli 1866 i Idestrup, begr. der 28 Juli. — 1811 (29 Sept.) Kostkadet, 1818 (1 Febr.) Sek.lt. à la suite i hofstenske Landsener Rgmt., 1819 (14 Aug.) Landmaaler, 1821 (28 Okt.) Kammerjunker, 1824 (4 Maj) forsat à la suite til sjællandske Landsener Rgmt., 1825 (1 Nov.) i Nr. som Sek.lt., 1828 (10 Aug.) kar. Prem.lt., 1833 (17 Dec.) virkl. Prem.lt., 1838 (23 Okt.) Ritmesters Anc., 1839 (17 Febr.) kar. Ritmester, 1842 (20 Maj) Afsked fra 1 Juli. 1860 (5 Okt.) kar. Major. — G. 22 Okt. 1835 i Rønne m. Karen Louise Sehestedt (F.: Amtsforsvalter, Etatsraad Christian Ludvig S. og Karen Børgesdatter), f. 27 Maj 1811 i Rønne, døbt der 12 Juli † 19 Maj 1864 i Vordingborg, begr. Idestrup 28 Maj. — U. B.
9. e. *Carl Emil*, f. 6 Aug. 1801 i Kbhvn., døbt 25 Sept. i Trinitatis K. (C. S.) † 27 Febr. 1802.
10. f. *Caroline Emilie*, f. 10 Jan. 1803 i Kbhvn., hjemmedøbt 25 Febr. (C. S.) † 19 Nov. 1805.
11. g. *Thora*, i. 25 Marts 1804 i Kbhvn., hjemmedøbt 14 April, fremst. 18 Maj i Trinitatis K. (C. S.) † 29 April 1831 i Hyllested, begr. 4 Maj. — G. 27 Febr. 1830 paa Frederiksberg m. Sognepræst i Hyllested, senere i Vemmeløv og Hemmershøj, Dr. theol. *Vilhelm Rothe* (F.: Konferensraad Christian R. og l. Hustru Charlotte Christine Müller), f. 13 Okt. 1800 paa Fødselsstiftelsen, døbt der 2 Nov. † 9 Jan. 1878 paa Frederiksberg, begr. Solbjerg Kgd. 16 Jan. (Han g. 2° m. Frederikke Amalie Ewald, 1815—91).
12. h. *Theodor Wilhelm*, f. 27 Sept. 1805 i Kbhvn., døbt 13 Nov. (V. F.) † 26 Maj 1842 i Sorterup, begr. der 1 Juni. — 1822 Student (Borgerdydskolen), 1826 (17 April) cand. theol., 1830 (20 Dec.) Sognepræst til Sorterup og Ottestrup Menigheder, ordineret 24 Dec. — Medlem af Direktionen for Dansk Missions Selskab. Redaktør af Dansk Missionsblad 1837—42. — Salmediger. — G. 8 Maj 1831 i Frederiksberg K. m. Louise Rothe (F.: Konferensraad Christian R. og l. Hustru Charlotte Christine Müller), f. 27 Okt. 1808 paa Fø-

selstiftelsen, døbt der 13 Nov. † 23 Marts 1891 i Svanninge, begr. der. — 5 Børn: Tredie (slette) Slægtled II, Nr. 15—19.

13. i. *Conrad*, f. 17 Marts 1807, hjemmedøbt 2 Maj † 3 Maj s. A.

Tredie (slette) Slægtled.

I.

Pastor Frederik Oldenburgs Søn med Christiane Melchior (se Nr. 7):

14. a. *Frederik (Fritz)* til Oretorp og Hyngarp (1868) —, f. 14 Marts 1828 i Højbjerg † 25 Sept. 1890 paa Oretorp, Skaane, begr. i Vittsjö. — 1846 Student, 1848 frivillig Herregaardsskytte, 1852 Forstkandidat, 1853—60 Assistent ved forskellige Overforstinspektorer i Nordslesvig. — Politisk Forfatter. — G. 1° 21 Juli 1864 i Munkebo m. Mikkeline Christiane Schmidt (F.: Kaptain i Sæetaten Christian Jacob S. og Ane Christine Holm), f. 2 Juli 1830 paa Eskær † 21 Okt. 1869 paa Oretorp; 2° 1871 i København m. Thora Sybille Cathrine Melchior (F.: Malermester Thorvald Prode M. og Cecilie Cathrine Reersne), f. 18 Jan. 1845 i Kalundborg † 1 April 1872 paa Oretorp; 3° 27 Okt. 1874 paa Frederiksberg m. Marie Caroline Frederikke Bjørnsen (F.: Isenkræmmer, senere Restauratør Jacob Emanuel B. og Clara Adelaide Alvilde Fredstrup), f. 4 Marts 1848 i Kbhvn. (H) † 30 Juni 1927 sst. (g. 2° 1895 m. Grosserer Niels Fugisang Munk til Ulriksdal, 1837—1910). — 4 Børn: Fjerde (syvende) Slægtled I, Nr. 20—23.

II.

Pastor Theodor Oldenburgs Børn med Louise Rothe (se Nr. 12):

15. a. *Christian Frederik*, f. 1 Febr. 1832 i Sorterup, døbt der 23 Maj † 2 Jan. 1836 sst., begr. 5 Jan.
16. b. *Louise*, f. 2 Juni 1833 i Sorterup, døbt der 23 Juli † 30 Aug. 1878 i Kbhvn., begr. Sorterup Kgd.
17. c. *Valdemar*, f. 1 Dec. 1834 i Sorterup, døbt der 21 Jan. 1835 † 6 Juni 1918 i Kbhvn., begr. Ordrup Kgd. 11 Juni. — 1853 Student (Metropolitanskolen), 1859 (17 Jan.) cand. jur., s. A. Assistent i Ministeriet for Slesvig, 1861 (April) slesvigsk juridisk Eksamen, 1863 (30 Dec.) — 1866 (19 Maj) Auditor i Arméen, 1866—71 ansat ved Havnevæsenet, 1869 (31 Okt.) — 1872 (30 Sept.) Lærer i Retslære ved Officersskolen, 1870 (17 Marts) Auditor, 1871 (1 April) kst. Vicepolitidirektør i Kbhvn., 1877 Byfoged, Politimester, By- og Raadstueskriver i Odense, 1882 (5 Juli) R., 1885 (2 Juli) D.M., 1888

Birkedommer i Kbh. Amts Nordre Birk, 1895 (17 Okt.) K., 1900 (1 Jan.) Overpræsident i København, 1903 (7 Jan.) K., 1909 (9 Aug.) S.K., 1910 Afsked og Gehejmekonferensraad, 1915 (4 Dec.) F.M.I. — 1874 Medstifter af og Formand for Københavns Understøttelsesforening, 1877 Medstifter af Lindevangshjemmet, Medlem af Direktionen for Kreditforeningen af Grundelere i Fyens Stift, 1888—1916 Medlem af Bestyrelsen for Fængselselskabet i Kbhvn., 1893 Medlem af Fængselselskabernes Fællesbestyrelse, 1908 Æresmedlem af samme, 1893—95 Formand i Kommissionen ang. Statens Tilsyn med Børneopdragelsen, 1895—1918 Formand for Kronprinsesse Louises praktiske Tjenestepigeskole, Formand for Tuberkulosekommissionen af 1901, Medstifter af og 1901—15 Formand for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, 1915 Æresmedlem af samme. 1900—18 Medlem af og 1902—14 Formand for Nationalbankens Repræsentantskab, 1902 Medlem af Centralkomitéen, Medlem af Direktionen for Kreditkassen for Husejerne i København, Formand for Bibelselskabet for Danmark, for Komitéen for Christiansborg Slots Genopførelse, i Foreningen til Understøttelse af Dannebrogssridderes Efterladte og for Forsikringsselskabet Dannebrogens Repræsentantskab, Medlem af Bestyrelsen for Rosenborg Brændanstalt og for A/S Fakse Kalkbrud. (F.Æ.L.2) (N.St.O.2i) (Pr.R.Ø.2*) (R.St.A.2 m. Diam.) (R.Stan.2) (Stb.V.2) (S.N.1). — G. 12 Febr. 1864 i Kbh. (B) m. Henriette Svenson (F.: Kommandørkaptajn Magnus Nikolaj S. og Augusta Stephansen), f. 30 Nov. 1839 i Kbhvn., døbt 10 April 1840 (B) † 30 Okt. 1895 sst., begr. paa Ordrup Kgd. 4 Nov. (B). — 6 Børn: Fjerde (syvende) Slægtled II, Nr. 24—29.

18. d. *Thora*, f. 15 Dec. 1836 i Sorterup, døbt der 14 Marts 1837 † 23 Maj 1900 i Svanninge. — G. 19 Okt. 1855 i Sorterup m. Sognepræst i Svanninge Jensenius Johansen (F.: Lærer og Kordegn i Nakskov Peter J. og Lovise Carlsson Palmgreen), f. 7 Okt. 1827 i Nakskov, døbt der 28 Okt. † 14 Marts 1902 i Svanninge.
19. e. *Johannes Christian*, f. 30 Nov. 1839 i Sorterup, døbt der 10 Febr. 1840 † 15 April 1898 i Kbhvn., begr. Holmens Kgd. 21 April. — 1852 Kadet, 1858 (19 Aug.) Løjtnant i Sæetaten (med Gerners Medaille), 1864 Adjutant hos Eskadrechefen i Østersøens vestlige Del, fra Slutningen af April i Korvetten »Valkyrien«, 1868 (28 Maj) Prem.lit., 1868—88 subaltern Officer ved Søkortarkivet, 1870—96 Lærer i Søkrigshistorie og Taktik ved Søofficersskolen, 1872—78 Leder af Opmaalinger i danske Farvande, 1875 (4 Sept.) Kaptajn, 1879—82 Chef for Skonnerten »Fylla« paa Opmaalinger

i Nordsøen langs Jyllands Vestkyst, 1879 (8 Dec.) R^o, 1883-85 Leder af Opmaalinger i danske Farvande, 1888 (31 Jan.) Afsked paa Gr. af Svagelighed, 1894 (28 Juli) kar. Kommandør. — 1872-77 Formand i Søe-Lieutenant-Selskabet. — G. 28 Nov. 1872 i Kbhvn. (V. F.) m. Nancy Beate Antoinette Augusta Sehested Berregaard von Zepelin (F.: Oberst, Kammerherre Adolph Frederik v. Z. og Natalie Beate Antoinette Augusta Sehested Berregaard), f. 19 Juni 1842 † 12 Jan. 1922 i Kbhvn., begr. Holmens Kgd. — U. B.

Fjerde (syvende) Slægtled.

I.

Godsejer, Forstkandidat Fritz Oldenburgs Børn (se Nr. 14)

af 1. Ægteskab med Christiane Schmidt:

20. a. Carl August, f. 18 Maj 1865 i Svendborg † 14 Jan. 1940 i Kbhvn., begr. Solbjerg Kgd. 20 Jan. — 1884 Student (Haderslev Læreres Skole), 1890 cand. phil., studerede Theologi, 1895-98 Ophold i Argentina, 1903 Lærereksamen fra Jonstrup Seminarium, 1904 Time-lærer og 1907 Kommuelærer i København, i en Aar-række tjenstgørende ved Frederikssundsvejens Skole. — G. 1 Juli 1904 i Frederiksberg K. m. Thomasine Christine Olsen (F.: Løjtnant, kgl. Klasselotterikollektor Nikolaj O. og Emilie Willemann), f. 22 Dec. 1871 i Kbhvn. [K.] — 4 Dotre: Femte (ottende) Slægtled I, Nr. 30-33.
21. b. Christiane Sophie Elisabeth, f. 17 Juli 1867 i Svendborg. — G. 21 April 1893 i London m. Kemikeren, Dr. phil. Franz Friedrich Eduard Aloysius Maria Burghardt, f. 3 Maj 1869 † 21 Febr. 1927 i Gentofte. [Gentofte.]
22. c. Christian Frederiksen, f. 20 Jan. 1869 † 8 Maj 1890 i Kbhvn.

af 2. Ægteskab med Thora Meichlor:

23. d. Christiane Cathrine, f. 22 Marts 1872 paa Oretorp. — G. 24 Marts 1901 i Kbhvn. med Forfatteren, Redaktør Axel Thomsen (F.: Sagfører, exam. jur. Christian Magnus August T. og Anna Caroline Petersen), f. 23 April 1874 i Odense. [Fredensborg.]

II.

Overpræsident, Gehejmekonferensraad Valdemar Oldenburgs Børn med Henriette Suenson (se Nr. 17):

24. a. Erik, f. 21 Nov. 1864 i Helsingør, døbt 12 Febr. 1865 (St. M.). — 1882 Student (Odense), 1888 cand. jur.

1889 Fuldmægtig ved Kbh. Amts Nordre Birk, 1891 Assistent i Justitsministeriet, 1902 (13 Nov.) Assessor i Landsverretten i Viborg, 1911 Næstformand i Sø- og Handelsretten, 1912 (16 Dec.) Assessor i Landsverretten samt Hof- og Stadsretten i Kbhvn., 1913 (14 Maj) R^o, 1919 (7 Okt.) Dommer i Østre Landsret, 1923 (26 April) D.M., 1932 (29 Dec.) K^o, s. A. (31 Dec.) Afsked. — 1906-11 Formand i Tilsynskomiteen for Bøgdgaardss Opdragelsesanstalt. — G. 21 Aug. 1895 i Ordrup m. Ursula Marie Müller (F.: Kommunelæge i Kbh., Dr. med. Andreas Daniel M. og Vilhelmine Amalie Seemann), f. 5 Sept. 1873 i Kbhvn. [K.] — 5 Sønner: Femte (ottende) Slægtled II, Nr. 34-38.

25. b. Theodor Vilhelm, f. 26 Nov. 1866 i Kbhvn., døbt 3 Febr. 1867 (G). — 1884 Student (Odense), 1891 cand. med., 1891 (Sept.)-1893 (Febr.) Kandidat ved Odense Sygehus, 1893 (Marts)-1894 (Nov.) ved Kommunehospitalet, 1894 (Dec.)-1910 (Juli) praktiserende Læge i Odense, 1894 (Dec.)-1899 (Juli) Reservelæge i Hæren, 1898 (Nov.) Læge ved Børnehospitalet i Odense, 1898 tillige ved Sanatoriet »Helsebod«, 1905 (Okt.)-1910 (April) Værgeraadmedlem, 1910 (Okt.) Overlæge ved Julemærkesanatoriet i Kolding, 1918 Specialistenerkendelse (Lungetuberkulose), 1926 (14 Jan.) R^o, 1936 (31 Dec.) Afsked. — Gentagne Studierejser i Udlandet. Korresponderende Medlem af Union internationale contre la tuberculose. — G. 30 Okt. 1895 i Kbhvn. m. Ellen Jespersen (F.: Kommandør Niels Jacob J. og Ottilia Suenson), f. 30 Jan. 1867 i Kbhvn. [K.] — 2 Børn: Femte (ottende) Slægtled III, Nr. 39-40.

26. c. Paul, f. 7 Marts 1870 i Kbhvn., døbt 15 Maj (G). — 1888 Student (Odense), 1894 cand. theol., indtil 1900 Lærer ved forskellige københavnske Skoler, 1897-1900 Inspektør ved Studenterhjemmets Pensionat, s. A. (6 Jan.) 2. Kateket ved Vor Frue Kirke, 1900 (2 Juni) resid. Kapellan i Varde, 1903 (31 Aug.) Afsked, s. A. (1 Sept.)-1907 (31 Maj) Sekretær ved Kirkelig Forening for Indre Mission i Kbhvn., 1907 (12 Jan.) resid. Kapellan ved Frederiksberg Kirke, 1908 (1 Maj) tillige Præst ved Frederiksberg Hospital, 1916 Sognepræst ved Jesuskirken, 1917 (19 Sept.) R^o, 1930 Biskop over Aalborg Stift, 1935 (26 Sept.) D.M., 1940 (27 Marts) K^o, s. A. (31 Marts) Afsked. — Medlem af Bestyrelsen for K. F. U. M. i Kbhvn., for Missionen blandt hjemløse Mænd i Kbhvn., for den danske Komité for Santhalmissionen, Medlem af Dansk Missionsraad, 1913-35 Formand for Dansk Santhalmission, 1925 Medlem af Repræsentantskabet for Københavns Kirkefond. — G. 31 Maj 1901 i Kbhvn. (B) m. Clara Margrethe Garde (F.:

- Kontreadmiral Carl Adolph G. og I. Hustru Anna Christine Simony), f. 30 Juli 1873 i Kbhvn. [K.] — U.B.
27. d. *Magna*, f. 27 Jan. 1874 paa Frederiksberg, døbt der 23 Maj † 17 Juli 1892 i Ordrup.
28. e. *Markus Andreas*, f. 9 April 1877 paa Frederiksberg, døbt der 3 Juni † 9 Sept. 1939 i Paris, bekr. »Skovens» Kgd. nord for Jægerspris. — 1895 Student (Østre Borgerdydskole), 1903 cand. Jur., s. A. Konsulatssekretær i Newcastle, 1905 (1 Marts) i New York, 1906 (1 Marts) kst. og (2 April) ansat udsendt Vicekonsul i Chicago, 1907 (1 Juli) tjenstgørende i Udenrigsministeriet, 1908 (24 Juni) udsendt Vicekonsul, 1909 (1 Dec.) kst. Legationssekretær i London, 1911 (1 April) i Paris, 1912 (1 Jan.) i Rom, s. A. (Febr.) Delegeret i Det internationale Landbruksinstituts permanente Komité, 1913 (1 Juli) kst. Chargé d'affaires i Rom, 1915 (1 April) Chargé d'affaires, 1916 (26 Jan.) R., 1918 (26 Okt.) Chargé d'affaires i Bern, 1919 (23 Sept.) D.M., s. A. (1 Nov.) Ministerresident i Rom og Bern, s. A. (1 Dec.) Titul af Gesandt, 1920 (15 Dec.) K.s., 1921 (1 Maj) Gesandt i Bern, s. A. (9 Juli) rapp. fra Rom, 1920—27 Suppleant for Danmarks 1ste Delegerede ved Folkeforbundets Delegeretforsamling i Genève, 1922 (3 Maj) akkrediteret ved Folkeforbundets Generalsekretariat i Genève, 1926 (11 Marts) tillige akkrediteret i Ankara, 1928 (1 April) Gesandt i Oslo, 1929 (18 April) K.t., 1932 (1 April) Gesandt i Paris, tillige akkrediteret i Madrid og Lissabon (indtil 1935, 1 Sept.). — (D. r.K.) (I.F.I.) (I.Kr.I.) (N.H.V.I.I.M.) (N.St.O.I.) (F.Æ. L.2.) — G. 21 Dec. 1936 i Paris m. Nancy Leishman (F.: amerikansk Minister i Rom og Bern J. G. A. L.), f. 2 Okt. 1894 i Pittsburg (g. 1° 27 Okt. 1913 m. Charles Rodolphe Engelbert Philippe Léon 13. Hertug af Croy, f. 1889, skilt). — U. B.
29. f. *Henriette*, f. 28 Juli 1880 i Odense, døbt 29 Aug. (St. Knud). — G. 25 Maj 1909 i Kbhvn. (H) m. Civilingeniør, Dr. techn. Fritz Rudolph Christiani (F.: Sognepræst i Nibe Fritz Holger C. og Cecilie Ulrikke Birgitte Marie Pontoppidan), f. 8 Febr. 1877 i Saks-købing. [K.]

Femte (ottende) Slægtled.

I.

Kommunislerer, cand. phil. August Oldenburgs Døtre med Thomasine Olsen (se Nr. 20):

30. a. *Elisabeth Regina*, f. 22 Aug. 1905 i Kbhvn., døbt 12 Nov. i Sundby K. — G. 20 Maj 1933 i Kbhvn. (b.v.) m. Repræsentant Alfred Stendorph (F.: Dyr-løge Anton Jensen og Ane Kirstine Rasmussen Mel-hedegaard), f. 3 Nov. 1893 i Nr. Jernløse, døbt der 26 Dec. [K.]
31. b. *Karen Thomasine*, f. 21 Sept. 1907 i Kbhvn. — G. 1° 6 Juli 1930 i Kbhvn. (Stefans K.) m. Disponent William Planck, f. 30 Dec. 1902, skilt; 2° 7. Juni 1940 i Kbhvn. (b.v.) m. Filmsinstruktør Herbert Lyrdal. [K.]
32. c. *Louise Christiane*, f. 14 Juli 1910 i Kbhvn. (Tvilling) † 21 Jan. 1912 sst.
33. d. *Isabella Marguerita*, f. 14 Juli 1910 i Kbhvn. (Tvilling). — G. 7 Dec. 1935 i Kbhvn. (b.v.) m. Sekreter Wulf Borge Beer, f. 14 Jan. 1910. [K.]

II.

Landsdommer Erik Oldenburgs Søner med Ursula Müller (se Nr. 24):

34. a. *Paul Valdemar Andreas*, f. 9 Juli 1906 i Vi-borg, døbt 16 Aug. (Dom K.). — 1925 Student (Østersø-gades Gym.), 1934 cand. Jur., s. A. fg. Sekretær i Socialministeriet, 1936 i Handelsministeriet, 1938 (1 April) Sekretær, 1941 (1 Aug.) Politifuldmægtig i Hillerød, 1945 (15 Aug.) kst. Vicefængselsinspektør i Nyborg. — 1937 Sekretær i Bestyrelsen for Den danske Diakonissestiftelse. — G. 17 Sept. 1937 i Kbhvn. (B) m. Vibeke Kirsten Johanne Balle (F.: Overretssagfører Carl Emil B. og Kirsten Ebbestrup), f. 11 Okt. 1912 i Kbhvn. — Student. [Nyborg.] — U. B.
35. b. *Gregers Valdemar Andreas*, f. 22 Aug. 1907 i Viborg, døbt 27 Sept. (Dom K.). — 1926 Stu-dent (Østersøgades Gymn.), Plantagebestyrer i Øst-afrika, paabegyndte theologisk Studium 1933, 1938 (Jan.) cand. theol., s. A. (11 Marts) Kaldskapellan ved Frederiksberg K., 1940 (2 Okt.) Sognepræst til Andst, 1945 (9 Marts) resid. Kapellan i Vordingborg. — For-mand for Skolekommissionen i Andst. Næstformand i Dansk Missions Selskabs Kredsbestyrelse. — G. 24 Juni 1938 i Kbhvn. (Frihavns K.) m. Margrethe Cecilie Plum (F.: Biskop over Lolland-Falsters Stift, Dr. theol. Niels Munk P. og Augusta Margrethe Thiele), f. 15 Nov. 1910 i Gentofte, døbt der 8 Jan. 1911. — 1929 Student (Zahle), 1933 Lærerindeeksamen (N. Zah-les Seminarium), Lærerinde indtil 1938. Medlem af Be-styrelsen for Dansk Paramenthandel. — U. B.
36. c. *Preben Valdemar Andreas*, f. 6 Okt. 1910 i Viborg, døbt 7 Dec. (Dom K.). — 1928 Student (Øster-søgades Gymn.), rejste 1929 til U.S.A., 1933 Eksamen fra Teknologisk Institut, Boston, s. A. ansat i Shell Co., San Francisco, 1934 Ingeniør i Standard Oil Co. — G. 9 Maj 1937 i Berkeley, California, m. Mar-garet Brewer (F.: Arkitekt Edward B. og Alice), f.

6 August 1913 i Vancouver, Canada. [Houston, Texas, U.S.A.]. — 2 Døtre: Sjette (niende) Slægtled I, Nr. 41—42.

37. d. *Vagn Valdemar Andreas*, f. 27 Febr. 1913 i Kbhvn., døbt 23 April (V.F.) † 26 Okt. s. A. sst.
38. e. *Troels Valdemar Andreas*, f. 16 Okt. 1915 i Kbhvn., døbt 21 Nov. (Frihavns K.). — 1933 Student (Østersøgades Gymn.), 1939 cand. jur., Ophold i Amerika, 1940 (Marts) Sagførerfuldmægtig i Kbhvn., 1941 Sekretær i Udenrigsministeriet, 1945 (Juni) Attaché ved Det kgl. Gesandtskab i London. — G. 14 Okt. 1942 i Mogenstrup m. Marie Fanny Ekehjerg Gasmann (F.: Godsejer Frederik Christian Ekeberg Gasmann og Poula Johansen), f. 13 Marts 1919 paa Fladsaa. [London.] — 2 Børn: Siette (niende) Slægtled II, Nr. 43—44.

III.

Overlæge Theodor Oldenburgs Børn med Ellen Jespersen (se Nr. 25):

39. a. *Jørgen Henrik*, f. 25 Nov. 1896 i Odense. — 1915 Student (Kolding), 1923 cand. jur., 1923—25 Politifuldmægtig i Thisted, 1926 fg. Sekretær i Københavns Magistrats 3. Afd., 1927—30 ved Østre Landsret, 1931 (Juni) Tæller i Danmarks Nationalbank, Aarhus. — G. 26 Okt. 1930 i Thisted m. Ebba Eleonora Odde (F.: Snedkermester Martin Edvard Pedersen O. og Christine Nielsen), f. 16 Juni 1902. [Aarhus.] — 3 Døtre: Siette (niende) Slægtled III, Nr. 45—47.
40. b. *Inge Henriette*, f. 26 Aug. 1898 i Odense. — Forstanderinde for Frøbel-Højskolen, overordentlig Stiftsdame i Vallø. [K.]

Siette (niende) Slægtled.

I.

Ingeniør Preben Oldenburgs Døtre med Margaret Brewer (se Nr. 36):

41. a. *Ingrid Elizabeth*, f. 15. Sept. 1938 i Houston, Texas.
42. b. *Kirsten Ursula*, f. 9 Nov. 1941 i Houston, Texas.

II.

Attaché, cand. jur. Troels Oldenburgs Børn med Marie Gasmann (se Nr. 38):

43. a. *Christian Valdemar*, f. 26 Nov. 1943 paa Frederiksberg, døbt 16 Jan. 1944 (Fr.berg K.).
44. b. *Merete*, f. 28 Maj 1945 paa Frederiksberg, hjemmedøbt 19 Aug., fremst. 26 Aug. (H).

III.

Bankassistent, cand. jur. Jørgen Henrik Oldenburgs Døtre med Ebba Odde (se Nr. 39):

45. a. *Kirsten*, f. 31 Okt 1932 i Kbhvn. (Vallø).
46. b. *Else Margrethe*, f. 27 Okt. 1934 i Aarhus. (Vallø).
47. c. *Gerda*, f. 23 Aug. 1938 i Aarhus. (Vallø).

Sluttet 1946.

*Præsenslisten føres à jour
med hver ny udgave af D.A.A.*